

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการทำงานของผู้ต้องขัง

ปาริมา คงสุจริต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2558

Legal Measures for the Protection of Working Prisoners

Parima Khongsucharit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2015

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการทำงานของผู้ต้องขัง
ชื่อผู้เขียน	ปาริมา คงสุจริต
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนิต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงสภาพปัญหาของมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการทำงานของผู้ต้องขัง เนื่องด้วยวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับเปลี่ยน บำบัด พื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถดำรงชีวิตในอนาคตได้ โดยปราศจากการกระทำความผิดซ้ำ และเพื่อเป็นการป้องกันสังคมโดยมีหลักการที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณค่าให้แก่ตัวผู้ต้องขัง รวมถึงความสามารถ ความคิด และการกระทำเพื่อให้สอดคล้องกับจุดด้อยหรือข้อบกพร่องของแต่ละบุคคล ซึ่งการให้ผู้ต้องขังทำงาน และฝึกวิชาชีพในระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำก็เป็นการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังได้ตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ หากในระหว่างบังคับโทษผู้ต้องขังได้รับการฝึกอบรมที่ดี เมื่อพ้นโทษออกมาแล้ว ผู้ต้องขังนั้นก็สมารถที่จะนำความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการฝึกฝนภายในเรือนจำออกมาใช้ประโยชน์ หรือยึดเป็นอาชีพได้ โดยไม่ต้องกลับไปกระทำสิ่งที่ผิดกฎหมายอีก และมีความภูมิใจในความรู้ความสามารถและเห็นคุณค่าของตนเอง แต่จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันลักษณะงานที่ให้ผู้ต้องขังทำหรือฝึกวิชาชีพนั้นยังไม่ก่อให้เกิดให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะ รวมถึงความชำนาญในด้านการประกอบอาชีพเท่าที่ควร ส่งผลให้เกิดปัญหาการว่างงานภายหลังจากการปล่อยตัวตามมา อีกทั้งผู้พ้นโทษส่วนหนึ่งยังคงกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และบทบัญญัติของกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังในบางส่วนมิได้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ซึ่งเป็นหลักสากล และยังมีความบกพร่องหากเปรียบเทียบกับบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศ

สำหรับในต่างประเทศ เช่น ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การทำงานของผู้ต้องขังนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกอาชีพอันจะสามารถยึดประกอบเป็นอาชีพหลักภายหลังจากการปล่อยตัวได้ โดยผู้ต้องขังมีหน้าที่ต้องทำงาน ทำกิจกรรมบำบัดด้วยการทำงาน หรือทำกิจกรรมอื่นที่ได้รับมอบหมาย โดยการทำงานจะแยกตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดและความ

สนใจของผู้ต้องขังเป็นเกณฑ์ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีสิทธิเลือกทำงาน ฝึกวิชาชีพ หรือการอบรมอาชีพเพิ่มเติมภายนอกเรือนจำได้อย่างอิสระอีกด้วย ส่วนในเรื่องค่าตอบแทนจากการทำงานนั้น ผู้ต้องขังที่ทำงานพึงมีสิทธิที่ได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

ส่วนของประเทศญี่ปุ่น ได้มีการจัดระบบอุตสาหกรรมในเรือนจำ มีการฝึกวิชาชีพและการให้ทำงานซึ่งเป็นจุดเด่นของงานราชทัณฑ์ญี่ปุ่น ถือเป็นมาตรการที่สำคัญในการปฏิบัติการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยเล็งเห็นว่าการทำงานหนักจะช่วยทำให้ผู้ต้องขังมีจิตใจที่รักษาระเบียบวินัย ได้รับความรู้และทักษะในด้านวิชาชีพที่เป็นประโยชน์ โดยการจัดระบบอุตสาหกรรมในเรือนจำ ยังมีส่วนช่วยในด้านการรับตัวผู้ต้องขังที่มีความชำนาญเข้าไปในโรงงานอุตสาหกรรมภายหลังที่พ้นโทษแล้ว สำหรับการดำเนินงานภายนอกเรือนจำจะเน้นการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีทั้งรัฐและภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้ต้องขังได้รับการยอมรับจากชุมชน และสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง

ในส่วนของประเทศอังกฤษ การทำงานจะเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งการจ้างงานในเรือนจำอันเป็นคำสั่งให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นวิธีการช่วยเหลือเบื้องต้นในการสงเคราะห์ผู้ต้องขังในการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงพฤติกรรม เพื่อการกลับคืนสู่สังคมปกติต่อไป ซึ่งจะเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของผู้ที่ทำความผิด การทำงานหรือฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง มีทั้งในระบบอุตสาหกรรมและทำงานภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีการทำงานภายนอกเรือนจำซึ่งผู้ต้องขังบางส่วนจะได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวโดยมีใบอนุญาตชั่วคราว (Release on Temporary Licence) จากเรือนจำเพื่อรับรองการทำงานภายนอกเรือนจำอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีการจัดตั้งเรือนจำสำหรับฝึกวิชาชีพโดยเฉพาะขึ้น รวมถึงปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องการทำงานของผู้ต้องขังให้พัฒนาในรูปแบบที่ดีขึ้นและต้องตามวัตถุประสงค์บังคับโทษทางอาญาอย่างแท้จริง

Thesis Title	Legal measures for the protection of working prisoners
Author	Parima Khongsucharit
Thesis Advisor	Assistant Dr.Thanee Vorapat
Department	Law
Academic Year	2014

Abstract

This thesis aims to study the problem concerning legal measures for the protection of working prisoners due to imprisonment penalty is generally imposed for the modification, treatment, rehabilitation, and correction of criminal offenders' behavior with the primary goals of returning them to normal life after serving their imprisonment term, preventing them from repeat crimes, and safeguarding the general public. The underlying principle of imprisonment penalty is to foster prisoners' self-worth, competence, ideas, and deeds that can compensate for the flaws or shortcomings of individual prisoner. Getting prisoners to work or learn an occupation during their imprisonment term is a form of corrective measure that serves these purposes well. Suitable occupational training in prison allows released prisoners to put the knowledge to use or to earn a living without returning to a life of crime. It can also create a sense of pride and self-worth. However, it has been found that the types of work or occupational training currently provided for Thai prisoners have not created sufficient work skills and expertise as they should be, resulting in prisoner's unemployment after release and some ex-offender become repeat offenders. Moreover, certain provisions of the laws regarding the protection of working prisoners' rights do not conform with the internationally accepted Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Thai laws are still inadequate in this respect compared to the laws of many foreign countries.

In other countries, such as Germany, the main goal of prisoners' work is to provide them with practical training that will enable them to earn a living after their release. It is the prisoners' duties to work, receive a behavior therapy through work or participate in any other

assigned activities. Prisoners are assigned to work according to their level of education, ability, aptitude and interest. They also have the rights and freedom to choose to have supplementary work experience and work or occupational training outside a prison. German prisoners are entitled to workers' compensation benefits under the labor laws.

In Japan, the unique feature of its corrective system is the establishment of industrial work process in prisons to provide prisoners with work experience and occupational training. This is the primary rehabilitation measure for Japanese prisoners, which is based on the concept that hard work will teach prisoners disciplines, useful occupational knowledge and skills. Industrial work system in prison is beneficial in that skilled prisoners can be accepted to work in an industrial plant right after their release. For outside work, Japanese prisoners are sent to both state-run and private industrial plants. This helps prisoners gain community acceptance and ease their return to normal life in society.

In the United Kingdom, prisoners' work is governed by relevant laws, regulations, rules and prison's directives on prisoners' employment. Prisoner's work is considered an initial measure to assist prisoners in adjusting and improving their behavior in preparation for a subsequent return to normal society to begin a new life. The United Kingdom has both industrial and agricultural work systems for prisoners. Some prisoners are released on a temporary license to work outside a prison.

For this reason, Thailand should set up a special prison for occupational training. There should also be amendment and revision of legal provisions on prisoners' work for better improvement of the work systems and conformity with the true objectives of criminal penalty.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างสูง จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนารถ ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ทั้งยังได้ให้โอกาสและให้ความเมตตาผู้เขียนมาโดยตลอด ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ชี้แนะประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวาณิชย์ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ โดยให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ นัทธี จิตสว่าง ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ และได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้ข้อคิดเห็นต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัวที่ให้โอกาสในการศึกษา ให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจให้กับผู้เขียนเสมอมา ให้ผู้เขียนสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี รวมทั้งขอขอบคุณเพื่อน ๆ นักศึกษาปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้เขียนมาโดยตลอดด้วย

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดผลดีต่อการศึกษาวิชานิติศาสตร์อยู่บ้าง ผู้เขียนขอมอบคุณงามความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้แก่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ผู้เขียน แต่หากเกิดข้อบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ปาริมา คงสุจริต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๙
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการบังคับโทษ แนวคิด และความเป็นมาในการทำงานของผู้ต้องขัง	8
2.1 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ	8
2.2 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก	13
2.3 หลักการและแนวคิดในการทำงานของผู้ต้องขัง	15
2.3.1 แนวคิดและความเป็นมาในการทำงานของผู้ต้องขัง	15
2.3.2 วัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขัง	17
2.3.3 รูปแบบและประเภทของการทำงาน.....	17
2.3.4 วิวัฒนาการในการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย	22
2.3.5 กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังในการ ทำงาน	27
2.4 กฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย	37
2.4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	38
2.4.2 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479.....	39
2.5 กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงาน	54
2.5.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541.....	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.5.2 พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537	56
2.5.3 พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533	58
2.5.4 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.....	59
3. กฎหมายในการคุ้มครองการทำงานของผู้อยู่จ้างในต่างประเทศ.....	60
3.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	60
3.1.1 การบังคับโทษจำคุกทั่วไป.....	60
3.1.2 กฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้อยู่จ้าง.....	64
3.1.3 การทำงานของผู้อยู่จ้างในทางปฏิบัติ.....	74
3.2 ญี่ปุ่น	77
3.2.1 การบังคับโทษจำคุกทั่วไป	77
3.2.2 กฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้อยู่จ้าง.....	83
3.2.3 การทำงานของผู้อยู่จ้างในทางปฏิบัติ	93
3.3 อังกฤษ	96
3.3.1 การบังคับโทษจำคุกทั่วไป	96
3.3.2 กฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้อยู่จ้าง.....	99
3.3.3 การทำงานของผู้อยู่จ้างในทางปฏิบัติ	106
4. วิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้อยู่จ้างในประเทศไทย	110
4.1 การอภิปรายผล.....	111
4.1.1 กระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	111
4.1.2 การทำงานของผู้อยู่จ้าง.....	114
4.2 ปัญหาเรื่องวัตถุประสงค์ในการให้ผู้อยู่จ้างทำงานหรือฝึกวิชาชีพ	116
4.3 ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะงาน ประเภทงาน และสิทธิหน้าที่ในการทำงาน	118
4.3.1 ปัญหาในด้านการเลือกงาน	118
4.3.2 ปัญหาในด้านการทำงานหรือการฝึกวิชาชีพภายในเรือนจำ.....	119
4.3.3 ปัญหาในด้านการทำงานภายนอกเรือนจำ.....	123

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.3.4 ปัญหาในเรื่องสิทธิลาหยุดจากการทำงาน	126
4.3.5 ปัญหาในเรื่องจำนวนชั่วโมงการทำงาน.....	126
4.4 ปัญหาเกี่ยวกับค่าตอบแทน การจัดเก็บเงินออมและค่าอุปการะเลี้ยงดู.....	128
4.4.1 ปัญหาในด้านค่าตอบแทนจากการทำงาน.....	128
4.4.2 ปัญหาในด้านการจัดเก็บเงินออม.....	132
4.4.3 ปัญหาในการหักค่าตอบแทนจากการทำงานเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดู	133
4.5 ปัญหาในเรื่องสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของผู้ต้องขัง	134
4.5.1 ปัญหาการคุ้มครองกรณีผู้ต้องขังเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน	134
4.5.2 ปัญหาการคุ้มครองผู้ต้องขังที่ไม่สามารถทำงานได้.....	136
4.5.3 ปัญหาการว่างงานภายหลังจากการปล่อยตัว.....	137
4.6 ปัญหาในเรื่องบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน	138
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	140
5.1 บทสรุป.....	140
5.2 ข้อเสนอแนะ	143
บรรณานุกรม	148
ประวัติผู้เขียน	154

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ กล่าวคือ จำนวนผู้ต้องขังทั่วประเทศมีจำนวนทั้งสิ้น 307,924 คน แบ่งเป็นผู้ต้องขังชายจำนวน 262,722 คน และผู้ต้องขังหญิงจำนวน 45,202 คน¹ ซึ่งเท่ากับว่ามีผู้ต้องขังเกินความจุของเรือนจำที่จะรองรับได้อยู่ถึง 198,369 คน² นอกจากนี้ยังพบว่าสถิติผู้ต้องขังที่กระทำความผิดซ้ำเพิ่มจำนวนขึ้นในทุกปี³ ทั้งนี้เพราะสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการบังคับโทษจำคุกในเรือนจำไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษได้เท่าที่ควร

วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกนั้นก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคมและมุ่งหมายที่จะบำบัดฟื้นฟูปรับเปลี่ยนทัศนคติ และแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถดำรงชีวิตในอนาคตได้ โดยปราศจากการกลับมากระทำความผิดอีก และมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นโดยยึดหลักการที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณค่าในตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นด้านความสามารถ ด้านความคิดของแต่ละบุคคลเพื่อชดเชยให้กับจุดด้อยหรือข้อบกพร่องของบุคคลนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักการที่สำคัญอันเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้การบังคับโทษจำคุกมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น จะต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ หลักการควบคุมที่มุ่งจำกัดเสรีภาพเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษารวมถึงคุ้มครอง

¹ สถิติผู้ต้องขังราชทัณฑ์ทั่วประเทศ สืบค้น ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2557 สืบค้น 10 กรกฎาคม 2557, จาก <http://www.correct.go.th/correct2009/stat.html>.

² เรือนจำทั่วประเทศสามารถรองรับผู้ต้องขังได้ทั้งสิ้น 109,555 คน แบ่งเป็น ชาย 94,240 คน และหญิง 15,315 คน (คำนวณจากพื้นที่นอนทั้งหมดด้วยพื้นที่นอนมาตรฐานขั้นต่ำของกรมราชทัณฑ์ 2.25 ตารางเมตร) อ้างถึงใน ชานินทร์ กรัยวิเชียร, 2554, กรกฎาคม-ธันวาคม, นักโทษไทยเป็นนักโทษที่มีความสุขที่สุดในโลกรจริงหรือ?, วารสารคุณพาส, 58(1), น.35.

³ จาก รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบและกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ (น.1), โดย กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์, 2555, นนทบุรี:กรมราชทัณฑ์.

บุคคลในสังคมให้ปลอดภัยจากอันตรายที่เกิดจากการกระทำความผิด และหลักการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยมุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีของผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการและจุดมุ่งหมายของการบังคับโทษ

การนำบุคคลมาขังไว้ในสถานที่คุมขัง เช่น ในเรือนจำก็เพื่อเป็นการลงโทษและป้องกันสังคมให้ปลอดภัยในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่บุคคลนั้นถูกคุมขังอยู่ภายในเรือนจำ อย่างไรก็ตามเมื่อบุคคลดังกล่าวได้รับการปล่อยตัวภายหลังจากที่ครบกำหนดเวลาถูกคุมขังแล้ว บุคคลนั้นก็มักจะกลับเข้ามาอยู่ในสังคมร่วมกับพลเมืองทั่วไปตามปกติ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันบุคคลดังกล่าวมิให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำอันเป็นอันตรายต่อคนในสังคม จึงจำเป็นต้องหาสาเหตุของการกระทำความผิดของบุคคลนั้นและหาวิธีการแก้ไขอบรมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้นั้นภายในเวลาที่ถูกคุมขัง

การให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกอาชีพ ถือเป็นวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามวัตถุประสงค์การบังคับโทษเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอย่างหนึ่งนอกเหนือจากการลงโทษผู้ต้องขัง ซึ่งการให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสฝึกอาชีพและทำงานในระหว่างที่ต้องขังอยู่ในเรือนจำจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องขังโดยตรง เพราะการต้องถูกคุมขังย่อมเป็นการแยกผู้ต้องขังออกจากสังคมปกติอยู่แล้ว การอยู่ภายในเรือนจำเป็นระยะเวลานาน ๆ จะส่งผลให้ผู้ต้องขังเกิดความเครียดขึ้น เนื่องด้วยจากสภาพความเป็นอยู่ภายในเรือนจำที่แออัด และเป็นสังคมแคบ ๆ ที่มีแต่เหล่าผู้กระทำความผิดมาอยู่รวมกัน การเกิดการทะเลาะวิวาท หรือการเรียนรู้พฤติกรรมชั่วร้ายจากการอาชญากรมืออาชีพ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ และเป็นปัญหาเดิม ๆ ที่เกิดขึ้นมานานอันเป็นอุปสรรคสำคัญในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่ควรหันเหผู้ต้องขังเหล่านี้ให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีโดยจัดให้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพแทนการหาช่องทางดำรงชีพด้วยวิธีผิดกฎหมาย ซึ่งการฝึกอบรม การฝึกอาชีพ และการมอบหมายงานให้ผู้ต้องขังรับผิดชอบ จะเป็นการใช้เวลาว่างจากการคุมขังให้เป็นประโยชน์ และเป็นการฝึกให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้ มีความสามารถรวมถึงมีวิชาชีพติดตัว เพื่อนำไปประกอบอาชีพสุจริตภายหลังจากการปล่อยตัวไปแล้ว

ผู้เขียนจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการให้ผู้ต้องขังฝึกอบรม ฝึกอาชีพ และการทำงานในระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังได้ตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ หากในระหว่างบังคับโทษผู้ต้องขังได้รับการฝึกอบรมที่ดี เมื่อพ้นโทษออกมาแล้ว ผู้ต้องขังนั้นก็สมารถที่จะนำความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการฝึกฝนภายในเรือนจำออกมาใช้ประโยชน์ หรือยึดเป็นอาชีพหลักได้ โดยไม่ต้องกลับไปกระทำความผิดที่ผิดกฎหมาย

อีก และยังมีความภาคภูมิใจในความรู้ความสามารถและเห็นคุณค่าของตนเอง มากกว่าการกลับเข้าสู่แหล่งอบายมุขหรือสิ่งผิดกฎหมาย

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ในเรื่องการทำงานของผู้ต้องขังนั้นจะให้ความสำคัญในลักษณะงานที่ทางเรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังทำ ว่าควรให้มีสภาพเหมือนกับการทำงานในสังคมภายนอกเรือนจำมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังให้สามารถออกไปประกอบอาชีพได้ตามปกติภายหลังพ้นโทษและผลประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะพึงได้รับจากการทำงานในเรือนจำจะต้องถือเป็นเรื่องที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าการที่เรือนจำจะแสวงหาผลกำไรจากงานที่ผู้ต้องขังทำ

สำหรับในต่างประเทศ เช่น ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การให้ผู้ต้องขังทำงานและการฝึกวิชาชีพถือว่าเป็นหัวใจหลักของกระบวนการบังคับโทษทางอาญา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่สามารถทำให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคมและดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติอยู่ร่วมกับบุคคลทั่วไปในสังคมได้ อันเป็นภารกิจหลักของการบังคับโทษ การทำงานของผู้ต้องขังนั้นจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกอาชีพอันจะสามารถยึดประกอบเป็นอาชีพหลักภายหลังจากการปล่อยตัวได้ โดยผู้ต้องขังมีหน้าที่ต้องทำงาน ทำกิจกรรมบำบัดด้วยการทำงาน หรือทำกิจกรรมอื่นที่ได้รับมอบหมาย โดยการทำงานจะแยกตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้ต้องขังเป็นเกณฑ์ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีสิทธิเลือกทำงาน ฝึกวิชาชีพ หรือการอบรมอาชีพเพิ่มเติม นอกเรือนจำได้อย่างอิสระอีกด้วย ส่วนในเรื่องค่าตอบแทนจากการทำงานผู้ต้องขังที่ทำงานพึงมีสิทธิที่ได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

ส่วนประเทศญี่ปุ่น การให้ผู้ต้องขังทำงานถือว่าเป็นโทษทางอาญาอย่างหนึ่ง โดยมีการจัดระบบอุตสาหกรรมในเรือนจำ มีการฝึกวิชาชีพและการให้ทำงานซึ่งเป็นจุดเด่นของงานราชทัณฑ์ญี่ปุ่นและถือเป็นมาตรการที่สำคัญในการปฏิบัติการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยเล็งเห็นว่าการทำงานนั้นจะช่วยให้ผู้ต้องขังมีจิตใจที่รักษาระเบียบวินัย ได้รับความรู้และทักษะในด้านวิชาชีพที่เป็นประโยชน์ ถ้าไรที่ได้จากการทำงานจะตกเป็นของรัฐ ส่วนผู้ต้องขังจะได้รับเป็นเงินรางวัลตอบแทนโดยไม่มีค่าจ้าง ซึ่งลักษณะการทำงานดังกล่าวจะมีระบบการทำงาน เวลาทำงาน การจ่ายเงินรางวัลตอบแทนการทำงานให้แก่ผู้ต้องขังไว้อย่างชัดเจน สำหรับการจัดระบบอุตสาหกรรมในเรือนจำหรือการจัดระบบโรงงานอุตสาหกรรมจะเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเรือนจำ ซึ่งมีส่วนช่วยในการรับตัวผู้ต้องขังที่มีความชำนาญเข้าทำงานต่อไปในโรงงานอุตสาหกรรมนั่นเองภายหลังที่พ้นโทษแล้วในส่วนการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังนอกจากจะทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับวิชาชีพแล้ว ผู้ต้องขังยังจะได้รับใบประกาศนียบัตรหรือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเมื่อสำเร็จตามหลักสูตรด้วย สำหรับการทำงาน

ภายนอกเรือนจำจะเน้นการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีทั้งรัฐเป็นผู้ดำเนินการ และภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้ต้องขังได้รับการยอมรับจากชุมชน และสามารถเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง

ในประเทศไทย จะมีระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการจ้างงานในเรือนจำโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นหลักที่สำคัญ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ต้องขังให้มีรายได้ อีกทั้งเพื่อเป็นการปรับปรุงพฤติกรรมของผู้ต้องขัง เพื่อให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ การทำงานหรือฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง มีทั้งในระบบอุตสาหกรรมและทำงานภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีการทำงานภายนอกเรือนจำซึ่งผู้ต้องขังบางส่วนจะได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวโดยมีใบอนุญาตชั่วคราว (Release on Temporary Licence) จากเรือนจำเพื่อรับรองการทำงานภายนอกเรือนจำอีกด้วย

ส่วนการให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกวิชาชีพในประเทศไทยนั้น เป็นหนึ่งในภารกิจที่กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นให้เรือนจำฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพติดตัวนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษ ซึ่งจะได้ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ แต่ด้วยสถานการณ์จริงที่เรือนจำทั่วประเทศประสบภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ และการมีอัตราค่าจ้างราชการกรมราชทัณฑ์ที่ไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้ต้องขัง รวมถึงการมีงบประมาณที่จำกัด ฯลฯ ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยเฉพาะงานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังที่ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีความเชี่ยวชาญ งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ฯลฯ ทำให้พบว่า การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังยังมีข้อจำกัด และยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร และยังพบอีกว่าการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการสร้างรายได้ให้กับเรือนจำ ไม่ได้เน้นการพัฒนาผู้ต้องขังให้วิชาชีพที่มีคุณภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้ต้องขังจึงขาดความรู้ ความชำนาญและทักษะไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้ ทำให้ผู้พ้นโทษส่วนหนึ่งหวนกลับมากระทำผิดซ้ำ⁴ อีกทั้งในงานอุตสาหกรรมและงานกิจกรรมเรือนจำจะเป็นผู้ดำเนินการเองบางส่วน และอีกบางส่วนก็เป็นงานรับจ้างเอกชน โดยอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานเรือนจำ สำหรับค่าจ้างของผู้ต้องขังจะถูกกว่าค่าจ้างของบุคคลภายนอก ด้วยปัญหาเหล่านี้จึงส่งผลให้งานราชทัณฑ์ของไทยปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้เพียงบางส่วน⁵

⁴ แหล่งเดิม.

⁵ จาก กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย: การบังคับโทษจำคุก (น.385-386), โดย ธาณี วรภัทร์, 2552, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ทั้งที่วัตถุประสงค์แท้จริงของการลงโทษก็เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ และขณะเดียวกันก็เป็นการให้ผู้ต้องใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้รับการฝึกอาชีพ ความรู้ ความสามารถ และพัฒนาพฤตินิสัยเพื่อให้สามารถกลับออกไปสู่สังคมภายนอกได้อย่างปกติและหาเลี้ยงชีพได้โดยสุจริต แต่กลับพบว่าในความเป็นจริงแล้ว การให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกวิชาชีพยังไม่ก่อให้เกิดผู้ต้องขังมีทักษะ ความชำนาญ ในด้านการประกอบอาชีพ อีกทั้งสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ผู้ต้องขังได้รับยังไม่มีความเป็นธรรมเท่าที่ควรซึ่งเป็นปัญหาที่ควรจะต้องได้รับการแก้ไขโดยเร็ว

ทั้งนี้ตามหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังและตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นั้น ผู้ต้องขังเป็นปัจเจกชนซึ่งต้องได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับบุคคลทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน การที่ผู้ต้องขังต้องถูกแยกตัวออกไปจากสังคมก็เพียงเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกาย ด้วยเหตุผลบางประการอันเนื่องมาจากการกระทำความผิด แต่ย่อมไม่สูญเสียไปซึ่งสิทธิในความเป็นมนุษย์ และชอบที่จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปในสังคม ดังนั้น การให้ผู้ต้องขังทำงานในลักษณะที่เป็นอยู่ในเรือนจำในปัจจุบัน ผู้เขียนเห็นว่า การทำงานของผู้ต้องขังของไทยยังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษทางอาญาและยังไม่มีผลสอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานกับขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ อีกทั้งผู้ต้องขังเองก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องใด ๆ ให้ได้รับความเป็นธรรม เนื่องจากการทำงานของผู้ต้องขังกรณีดังกล่าวไม่อยู่ภายใต้กฎหมายแรงงาน แต่เป็นเพียงการทำงานที่เกิดจากการบังคับใช้แรงงานตามนโยบายของรัฐไม่ใช่เกิดจากสัญญาจ้างแรงงาน⁶

ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีการศึกษาถึงสภาพการทำงานของผู้ต้องขังในปัจจุบัน รวมถึงกฎหมายที่บังคับใช้เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขัง อาทิ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 กฎกระทรวงมหาดไทย และกฎหมายอื่น ๆ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการทำงานและการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังให้มีรูปแบบดียิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้อย่างแท้จริง และไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษ วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ จำคุก หลักการ แนวคิด และความเป็นมาในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขัง
2. เพื่อศึกษาหลักกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้บังคับเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีแรงงานที่ 2241/2525

3. เพื่อศึกษาหลักการอันเป็นหลักสากลในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังตลอดจนกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ต้องขัง เพื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบกับกฎหมายไทย

4. เพื่อวิเคราะห์ข้อบกพร่อง หรือข้อจำกัดสิทธิต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย และหาแนวทางในการพัฒนาการทำงานและการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังให้มีรูปแบบที่ดียิ่งขึ้น และต้องตามวัตถุประสงค์การลงโทษทางอาญาอย่างแท้จริง

1.3 สมมติฐานการศึกษา

การให้ผู้ต้องขังทำงานและการฝึกวิชาชีพ ส่วนใหญ่เป็นการใช้แรงงานผู้ต้องขังให้ทำงานในลักษณะงานที่ไม่เกิดความรู้และทักษะในการประกอบวิชาชีพต่อตัวผู้ต้องขังเท่าที่ควร รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังได้มีการใช้บังคับมาเป็นเวลานานโดยมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการทำงานและฝึกวิชาชีพในระหว่างถูกคุมขังไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้ จึงจำเป็นต้องมีเงื่อนไขไว้สำหรับฝึกอาชีพโดยเฉพาะ และต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องการทำงานของผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ รวมทั้งให้ทัดเทียมกับนานาชาติอารยประเทศ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

มุ่งเน้นศึกษาหลักกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ต้องขัง โดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษจำคุกเป็นหลัก เพื่อให้การศึกษานี้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาอย่างแท้จริง โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ที่แต่ละประเทศนำมาใช้ในการทำงานของผู้ต้องขัง ทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เช่นเดียวกับประเทศไทย ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น รวมถึงทำการศึกษาร่วมกับกฎหมายสากลในเรื่องการทำงานของผู้ต้องขัง

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ทำการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับสิทธิของผู้ต้องขัง กฎเกณฑ์

ระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษแห่งสหประชาชาติ กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศอังกฤษ รวมถึง บทความ วารสาร เอกสารรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ ตำราทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษจำคุก ตลอดจนแนวคิดและเหตุผลในเบื้องการทำงานของผู้ต้องขัง
2. เพื่อให้ทราบหลักกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย
3. เพื่อให้ทราบถึงหลักสากล ตลอดจนกฎหมายและมาตรการของประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ต้องขัง เพื่อให้สามารถนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับประเทศไทยได้
4. เพื่อให้ทราบถึงข้อบกพร่อง ข้อจำกัดสิทธิต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย ตลอดจนเสนอแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และพัฒนาการทำงานของผู้ต้องขังไทยให้เป็นไปตามหลักการสากล และต้องตามวัตถุประสงค์การลงโทษทางอาญาอย่างแท้จริง

บทที่ 2

ทฤษฎีเกี่ยวกับการบังคับโทษ แนวคิด และความเป็นมาในการทำงาน ของผู้ต้องขัง

ในบทนี้ ผู้เขียนจะอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษและวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก หลักการและแนวคิดในการทำงานของผู้ต้องขัง รวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย เพื่อให้ทราบถึงที่มา และแนวคิด รวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขัง แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงข้อบกพร่องในการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทยต่อไป

2.1 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

การลงโทษ คือการปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องได้รับผลร้าย เนื่องมาจากการที่บุคคลผู้นั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติอันเป็นกติกาของสังคม โดยที่รัฐจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่จัดการให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายนั้น ๆ การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด ทั้งนี้การป้องกันแบ่งออกเป็น การป้องกันทั่วไป และการป้องกันพิเศษ¹

มาตรการบังคับทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการทั่วไป (General Prevention) คือการลงโทษตามบทบัญญัติมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่ใช้ในการข่มขู่มิให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในทางเดียวกัน หรือเป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจของบุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้ยุติความคิดนั้น ๆ

ในขณะที่วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการบังคับทางอาญาซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) เนื่องจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยใช้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นอันอาจเกิดขึ้นในอนาคต วิธีการเพื่อ

¹ จาก กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น.33), โดย ชานี วรภัทร์, 2555, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

ความปลอดภัยเป็นทางเลือกที่ศาลสามารถมีคำสั่งใช้ควบคู่ไปกับการลงโทษ ทั้งนี้ก็เพื่อตอบสนองต่อการกีดกันในการคุ้มครองสังคมและป้องกันการกระทำความผิดของกฎหมายอาญา โดยไม่มุ่งเน้นเพียงแต่การใช้โทษเป็นมาตรการบังคับทางอาญาเพื่อลงโทษแก่บุคคลที่กระทำความผิด แต่ให้ออกาสบุคคลที่จะแก้ไขพฤติกรรมเสียให้กลับเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมโดยการเลือกใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการป้องกันพิเศษอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้วิธีการเพื่อความปลอดภัยอันเป็นมาตรการป้องกันพิเศษมาใช้ควบคู่ไปกับการลงโทษหรือแทนมาตรการลงโทษ ก็เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรการบังคับทางอาญา กล่าวคือ

1. การป้องกันทั่วไป เป็นการลงโทษการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายเพื่อให้ผู้กระทำความผิดทราบว่าได้กระทำในสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับและให้บุคคลอื่นเห็นว่าหากมีการกระทำเช่นนี้เกิดขึ้น การกระทำนั้นก็จะไม่เป็นที่ยอมรับ บุคคลย่อมจักต้องได้รับจากการกระทำที่ผิดต่อกฎหมาย
2. การป้องกันพิเศษ เป็นการป้องกันมิให้ผู้ที่เคยกระทำความผิดกลับมาก่ออันตรายต่อสังคมอีกในอนาคต โดยการใช้มาตรการฟื้นฟูและป้องกันประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์ให้ผู้ได้รับโทษรู้สำนึกว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำผิดอันเป็นพฤติกรรมที่คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่ประสงค์ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น ต้องเข้าสู่กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีนั้นให้หมดไป²

การลงโทษทางอาญา คือ ผลแห่งความผิดที่ผู้กระทำจะได้รับเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎกติกาที่รัฐกำหนดวางไว้ซึ่งการลงโทษย่อมจะก่อให้เกิดความเจ็บปวดทุกข์ทรมานและเกิดความไม่พึงพอใจแก่ผู้ที่ต้องได้รับโทษดังกล่าวโดยนักวิชาการมีความเห็นว่าการลงโทษไม่ควรเป็นเรื่องที่กระทำเพื่อการแก้แค้นผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะเป็นการกระทำเพื่อคุ้มครองผู้กระทำความผิดมิให้ถูกแก้แค้นจากผู้เสียหาย เนื่องจากการแก้แค้นกันเองย่อมก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม ดังนั้น การยับยั้งมิให้มีการกระทำความผิดที่กฎหมายห้ามต้องก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานน้อยที่สุด ทั้งต่อผู้กระทำความผิดและต่อผู้อื่นในสังคม การให้ผู้กระทำความผิดสำนึกผิดในการกระทำของตนตลอดจนการแสดงออกว่าสังคมไม่ยอมรับการกระทำความผิดนั้น³ ทางทฤษฎีได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการลงโทษออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนการป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิด การทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถไปกระทำความผิดอีก และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยผู้เขียนจะอธิบายถึงรายละเอียด ดังต่อไปนี้

² แหล่งเดิม.

³ Walker Aims of Punishment (pp.48-65), 1971. (อ้างถึงใน ประธาน วัฒนาวาณิชย์, 2546, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาญาวิทยา (น.365), กรุงเทพฯ:ประกายพรึก).

1. การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution)

ทฤษฎีในการลงโทษข้อนี้เป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ในทุกสังคม แม้ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ที่ปัจจุบันเริ่มที่จะลดความสำคัญลง เพราะสังคมมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์อื่นในการที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดมากขึ้น ประกอบกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็มีจุดอ่อนหลายประการ คือ⁴

1) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ไม่ได้พิจารณาถึงประโยชน์ในอนาคต กล่าวคือ ไม่ได้พิจารณาถึงว่า การลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดเกิดขึ้นอีกหรือไม่ การลงโทษเพื่อการทดแทนมิได้ทำให้เกิดผลอะไรกลับคืนมาในเชิงความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมในอนาคต

2) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม แต่คำนึงถึงความเหมาะสมของลงโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำตามอัตราโทษแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวออกมาทั้ง ๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ หรือเช่นกรณีการตัดมือผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ สังคมจะไม่ได้อะไรจากการลงโทษดังกล่าวนอกจากคนพิการที่สังคมจะต้องเป็นภาระเลี้ยงดูต่อไป

3) เป็นการยากมากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของโทษกับความผิดว่ามีความเท่าเทียมกันจริงหรือไม่ เพราะในสภาพความเป็นจริง สังคมยังไม่สามารถมีมาตรการใด ๆ ที่จะลงโทษให้ได้ สอดคล้องกับความผิดอย่างแท้จริงได้ เช่น กรณีการลักทรัพย์ การจะลงโทษอย่างไรจึงจะสาสม หากจะใช้โทษจำคุกจะต้องจำคุกกี่ปีจึงจะทดแทนกันได้ เป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งสิ้น ยังไม่มีมาตรฐานใด ๆ ที่จะวัดได้ว่าทดแทนกันได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำความผิดลงโทษอย่างยุติธรรมหรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองทำให้วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนลดความสำคัญลงในปัจจุบันแต่ก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะยังสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนให้สาสมกัน

2. การลงโทษเพื่อป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)

ทฤษฎีนี้จะเน้นไปที่ผลของการลงโทษเพื่อเป็นการลดการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้น ด้วยการลงโทษให้เห็นเป็นตัวอย่างทฤษฎีการป้องกันนี้อาจแบ่งพิจารณาได้เป็น 3 ประการ คือ

1) การป้องกันส่วนบุคคล (Individual Deterrence) เรื่องนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทฤษฎีป้องกันที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดแรงจูงใจในการกระทำความผิดโดยมีความคาดหวังว่า

⁴ จาก *หลักทัณฑ์วิทยา* (น.24-25), โดย นัทธี จิตสว่าง, (ม.ป.ป.), กรุงเทพฯ:มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์กรรมราชทัณฑ์.

การถูกลงโทษจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ดังนั้น หน้าที่สำคัญของผู้พิพากษาตามแนวความคิดนี้ ก็คือ การคาดการณ์และเลือกโทษที่จะส่งผลกระทบต่อตัวมาลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดให้มากที่สุดโดยผู้กระทำความผิดบางคนที่ไม่มีความตั้งใจจะกลับไปกระทำความผิดอีกอาจไม่ต้องรับโทษ ในขณะที่อาจต้องใช้โทษรุนแรงจนดูเหมือนไร้ความปราณีแก่ผู้กระทำความผิดอีกคนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม มีการกล่าวกันว่าทุกครั้งที่มีการกระทำความผิดทฤษฎีนี้จะถูกสั่นคลอนและมีความเห็นกันว่าทฤษฎีนี้จะมีผลเมื่อใช้กับผู้กระทำความผิดซ้ำ นั่นคือ การที่การลงโทษที่มีขึ้นในครั้งแรกล้มเหลว⁵

2) การป้องกันส่วนทั่วไป (General Deterrence) โดยเห็นว่าการขู่ว่าจะลงโทษจะมีผลเป็นการยับยั้งบุคคลไม่ให้กระทำความผิด ในขั้นตอนการออกกฎหมายรัฐสภาจึงต้องกำหนดโทษเอาไว้เพื่อขู่ไม่ให้บุคคลคิดไปกระทำความผิดและในขั้นตอนการลงโทษจะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อแสดงให้เห็นในสังคมเห็นและไม่เอาเป็นเยี่ยงอย่าง

3) การป้องกันเนื่องจากบทเรียนที่เกิดขึ้น (Educative Deterrence) ทฤษฎีนี้อธิบายไปถึงการแก้ปัญหาการกระทำความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของอาชญากรที่มีความรู้ความสามารถในสำนักงานหรือในโรงงานอุตสาหกรรม โดยการฟ้องคดีประเภทนี้ยังมีไม่มากนักอาจจะเนื่องมาจากคนในสังคมยังไม่เห็นว่าการกระทำความผิดเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง จึงยังไม่เกิดการยับยั้งทางจิตสำนึกต่อการกระทำความผิดเพราะเห็นว่าเป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้ไม่มีพลังในการกระตุ้นจิตสำนึกคนในสังคมว่าควรมีการลงโทษการกระทำความผิดในลักษณะนี้ อันจะส่งผลในเชิงป้องกันการกระทำความผิดในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

3. การลงโทษเพื่อทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกลับไปกระทำความผิดได้อีก (Incapacitation)

ทฤษฎีนี้เป็นเรื่องการทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดอีก ซึ่งจะทำได้โดยการแยกบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ออกจากสังคม อาจเป็นการถาวรหรือเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้คนในสังคมได้รับความปลอดภัยจากทุกชั่วร้ายที่จะเกิดขึ้นจากบุคคลที่ไม่พึงประสงค์นั้น เนื่องจากผู้กระทำความผิดบางคนไม่สามารถนำทฤษฎีป้องกันหรือแก้ไขฟื้นฟูมาใช้ได้ ทำให้บุคคลดังกล่าวอาจไปกระทำความผิดหากมีโอกาสทำได้ ดังนั้น มาตรการคุมครองสังคมที่พอจะทำได้ ก็คือ การควบคุมบุคคลดังกล่าวไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่งเพื่อไม่ให้ไปก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แต่เดิมนั้นมีการใช้การประหารชีวิต ตัดแขน ตัดขา หรือเนรเทศแก่ผู้กระทำความผิดประเภทนี้ แต่ในปัจจุบัน

⁵ From *Sentencing: Theory, Practice and Law* (second edition) (pp.79-95), By Nigel Walker and Nicola Padfield, 1999, London: Butterworths.

อาจใช้การควบคุมบุคคลไว้ในเขตที่กำหนด (Curfew) ยึดใบอนุญาตหรือจำคุก ซึ่งการจะนำมามาตรการอย่างไรมาใช้นั้นขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด

4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

การลงโทษตามทฤษฎีนี้ ถือเป็นพัฒนาการที่สำคัญของทฤษฎีการลงโทษทางอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่ใช่การสร้างความหวาดกลัวว่าจะถูกลงโทษ แต่เป็นการแก้ไขที่จิตสำนึกของบุคคล ทฤษฎีนี้เป็นการขัดเกลตาความประพฤติเพื่อให้ไม่ต้องกลับไปกระทำความผิดอีก ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่กลัวการลงโทษ⁶ จุดกำเนิดของทฤษฎีนี้มีความเกี่ยวข้องกับความคิดเคลื่อนไหวทางมนุษยธรรมเพื่อการปรับปรุงเรือนจำและกลุ่มผู้เรียกร้องให้มีการนำแนวความคิดนี้เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมาใช้⁷

ทฤษฎีการลงโทษตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นพื้นฐานสำคัญในการลงโทษทางอาญา โดยในการนำไปใช้นั้นจะเน้นหนักไปในทางใดก็จะเป็นไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา และนโยบายแห่งรัฐ ในบางช่วงเวลาแนวคิดจากทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้ อาจเป็นเครื่องมือของรัฐในการคุ้มครองป้องกันสังคมในสถานการณ์ที่วิกฤติได้ หากพิจารณาถึงประวัติการลงโทษทางอาญาตั้งแต่ในอดีตของประเทศไทยในยุคสุโขทัย ยุคอยุธยาเรื่อยมาจนถึงในยุคปัจจุบัน จะพบว่า ได้มีการนำทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ การนำทฤษฎีดังกล่าวนี้มาใช้จะมีความผสมกลมกลืนกันอยู่หลายทฤษฎี ซึ่งปรากฏในการลงโทษและวิธีการลงโทษทางอาญา วิธีการลงโทษที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ก็คือ การลงโทษจำคุกโดยการกักขังผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพื่อให้สังคมมีความปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีการที่แยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมได้เพียงชั่วคราว ท้ายที่สุดผู้กระทำความผิดก็ยังคงกลับมาอยู่ในสังคม แม้ว่าจะเป็นการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแต่ต่อมาก็อาจมีการลดโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ จนที่สุดแล้วก็สามารถออกจากเรือนจำกลับเข้ามาสู่สังคมได้อีก และเมื่อกลับมาแล้ว ผู้กระทำความผิดอาจมีความโกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้น อันเป็นผลต่อเนื่องจากการที่เขาต้องถูกลงโทษหรือการถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำเป็นระยะเวลานาน ๆ ทำให้บุคคลนั้นปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยากยิ่งขึ้น ประกอบกับบุคคลที่ผ่านการรับโทษจากคุกมาแล้วนั้นมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม คนเหล่านี้จึงมีตราบาปเป็นคนที่ถูก⁸ ไม่มีผู้ใดให้การยอมรับ การบังคับโทษทางอาญาจึงเป็นส่วน

⁶ *Reshaping the Criminal Law*. (p.393), By Walker 'punishing, Denouncing or Reducing Crime' in Glazebrook (ed.), 1978. (อ้างถึงใน ประธาน วัฒนาวณิชช์, 2546, น.365).

⁷ *Cullen and Gilbert Reaffirming rehabilitation*, 1982. (อ้างถึงใน ประธาน วัฒนาวณิชช์, 2546, น. 365).

⁸ *หลักทฤษฎีอาญา* (น.29). เล่มเดิม.

สาระสำคัญในการแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดทั่วไปให้สามารถกลับตัวมาเป็นคนดีและสามารถที่จะกลับเข้ามาอยู่ร่วมกับบุคคลทั่ว ๆ ไปในสังคมได้อย่างสงบสุขภายหลังจากที่ต้องถูกบังคับโทษทางอาญาแล้ว

2.2 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก

วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกจะไม่เหมือนกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งที่จะลงโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นหลัก โดยพัฒนาการจากแนวคิดในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ที่มีความเป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้น มุ่งที่จะปรับเปลี่ยน บำบัด พื้นฟู หรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้กระทำความผิดกฎหมายอาญาอันเป็นกติกาสังคม ถึงขนาดที่ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำคุณลักษณะดังกล่าวนี้ไปปรับปรุงซ่อมแซมแก้ไข ยกเว้นความเจริญทางจิตใจและพฤติกรรมให้อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานคนปกติในสังคมนั้น ๆ ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้⁹

1) เพื่อให้มีการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและความรับผิดชอบต่อสังคม¹⁰ วัตถุประสงค์ข้อนี้มุ่งเน้นการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุด และตรงกับความเป็นจริงในการบังคับโทษในทัศนสถานที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดครบระยะเวลาแล้ว ผู้นั้นจะออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปกติอีกครั้ง” ดังนั้น ในหลายประเทศในโลก เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ เป็นต้น ต่างก็มีกฎหมายและหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุกที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียต่อบุคคลในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติและต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญอยู่บนพื้นฐานของการบังคับโทษ หลักการความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำเพราะนักโทษทุกคนมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง หากการจำคุกทำลายบุคลิกภาพของคนให้เสียไป การฟื้นฟูก็จะทำไม่ได้ผล สุดท้ายสังคมก็จะได้รับความเสียหายอีกต่อไป

การลงโทษอย่างมีเหตุผลที่เป็นภาวะวิสัย ย่อมไม่ลงโทษเพียงเนื่องจากว่า ได้มีการกระทำความผิดขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งใดที่เกิดขึ้นแล้วไม่อาจแก้ไขให้กลับเป็นดังเดิมได้ แต่การลงโทษ

⁹ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.39). เล่มเดิม.

¹⁰ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ พ.ศ.1976 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 2

โดยคำนึงถึงอนาคต หรือการมองไปข้างหน้าเพื่อให้ทั้งผู้ที่กระทำความผิดเองและผู้รู้เห็นว่าผู้กระทำความผิดถูกลงโทษไม่กระทำความผิดขึ้นอีก¹¹

2) เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม¹² การบังคับโทษมุ่งที่จะคุ้มครองสังคม อันเป็นภารกิจเดียวกันกับภารกิจของกฎหมายอาญา ดังนั้น เมื่อปรากฏเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่า บุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดและศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของนักโทษผู้นั้น เพื่อเข้าสู่มาตรการในการแก้ไขในรูปแบบต่าง ๆ ตามระยะเวลาที่สมควร โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษเป็นราย ๆ ไป ให้เป็นไปตามแผนการบังคับโทษ เมื่อบำบัดรักษาเป็นปกติดีแล้ว จึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่สังคม วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจึงเป็นการคุ้มครองสังคมได้อย่างแท้จริง ถ้าหากได้กระทำความผิดมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลับกรอเงาคนที่กระทำความผิดกฎหมายเข้ารับโทษจำคุก ภารกิจของกฎหมายบังคับโทษจะทำการแก้ไขพฤติกรรมชั่วของคนที่ได้กระทำความผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม

อย่างไรก็ตามการแก้ไขผู้กระทำความผิดในปัจจุบัน แม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไปแต่ก็ยังเป็นที่สงสัยว่าจะได้รับผลตามวัตถุประสงค์เพียงใด เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจะมีอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ¹³

1) ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้วโดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลาให้มีบุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นานในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้คืนจิตสำนึกที่ดีกลับมาและปรับตัวเข้ากับคนโดยทั่วไปในสังคมนั้นทำได้ยาก

2) การลงโทษเพื่อการแก้ไขนั้นจะขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนปกติทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามหลักของเบนเทม (Bentham) ที่ว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) ทั้งนี้ เพราะคนโดยทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำความผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา การหางานในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าวเห็นได้ว่าเป็นขัดกับหลักของการแก้ไขฟื้นฟู

¹¹ *Invitation to Corrections*. (p.335), By Clemens Bartollas, 2002, Boston : USA. (อ้างถึงใน ธานีวรภัทร์, 2555, น.40).

¹² *When Prisoners Come Home*, By Joan Petersilia, 2003, New York : Oxford. (อ้างถึงใน ธานีวรภัทร์, 2555, น.41).

¹³ *หลักทัณฑ์วิทยา* (น.30-31). เล่มเดิม.

3) การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรกซึ่งได้กระทำความผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบ หรือโดยพลาดพลั้ง หรือทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ทำให้กระทำผิดซ้ำขึ้นอีก ย่อมมีทางทำสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำผิดที่เคยกระทำความผิดและถูกลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกอาชญากรอาชีพ หรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัว จะย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถจะทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป

2.3 หลักการ และแนวคิดในการทำงานของผู้ต้องขัง

2.3.1 แนวคิด และความเป็นมาในการทำงานผู้ต้องขัง

ในอดีตการใช้แรงงานผู้ต้องขังในรูปแบบต่าง ๆ นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งหวังที่จะแก้แค้นทดแทนและเพื่อเป็นการขบขั้ การแก้แค้นทดแทนก็เกินไปเพื่อลงโทษสนองตอบอย่างรุนแรงกับการที่ผู้ต้องขังได้กระทำความผิดขึ้น และให้ตระหนักถึงผลกระทบที่ได้กระทำต่อผู้อื่น และเพื่อเป็นการขบขั้ ก็คือ ทำให้ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษมีความเจ็บปวด ไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก จากแนวความคิดนี้ ทำให้การใช้แรงงานผู้ต้องขังในอดีตนั้น เป็นงานที่หนักมาก เช่น การให้ผู้ต้องขังสร้างกำแพง ปราสาทราชวังต่าง ๆ แต่ใช้เวลาพักผ่อนและให้อาหารเพียงเล็กน้อย ดังที่ ธอร์สเต็นเซลลิน (Thorsten Sellin) ได้แบ่งการเปลี่ยนแปลงของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ออกเป็น 4 ระยะ คือ¹⁴

1. หลักการลงโทษเป็นการแก้แค้นทดแทน
2. การเอารัดเอาเปรียบและใช้แรงงานผู้ต้องขัง
3. หลักการลงโทษโดยมีมนุษยธรรม
4. การแก้ไขบำบัด

การใช้แรงงานผู้ต้องขังหรือการให้ผู้ต้องขังทำงาน ถือเป็นหลักการลงโทษและแก้แค้นทดแทน ส่วนการเอารัดเอาเปรียบและใช้แรงงานผู้ต้องขังนั้น ก็คือ การใช้แรงงานผู้ต้องขังให้เกิดผลในทางเศรษฐกิจ เช่น การใช้แรงงานผู้ต้องขังสร้างถนนและงานสาธารณูปโภค

ในยุคต่อมาได้มีขบวนการที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประชาชนประชาธิปไตย และบ่อเกิดของวิชาพฤตินิยมศาสตร์ ขบวนการแรกนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม และ

¹⁴ *Correction in Historical Perspective*, in *Correctional Institutions*, edit by Robert M. Carter, Daniel and Leslie T. Wilkins. (pp.8-16), By Thorster Sellin, 1972, Newyork: J.B. Lippon. CottCo.. (อ้างอิงใน เทศศักดิ์ บุญยไวยโรจน์, 2540, การแก้ไขฟื้นฟูนักโทษ: ศึกษากรณีการฝึกอาชีพและการบังคับใช้แรงงาน (น.112), กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ขบวนการหลังนำไปสู่การปฏิบัติและวิธีการปฏิบัติ และความเข้าใจที่มีต่อลักษณะของผู้ต้องขัง ผู้ที่นิยมในเหตุผล เชื่อว่า การศึกษาพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดน่าจะทำได้เช่นเดียวกับการศึกษาวิทยาศาสตร์กายภาพและชีวภาพ เป็นผลให้มีการเรียกร้องการลงโทษให้เหมาะสมแก่บุคคลแต่ละคนแทนการลงโทษตามความผิด ทำให้เกิดหลักการลงโทษโดยมีมนุษยธรรม และการแก้ไขบำบัดผู้ต้องขัง

การให้ผู้ต้องขังทำงานก็เช่นเดียวกัน จากเดิมที่มุ่งหวังเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน และยับยั้งก็ได้หันมามองในแง่ของการแก้ไขฟื้นฟู จุดหักเหที่สำคัญประการหนึ่งของแนวความคิดในการให้ผู้ต้องขังทำงาน ก็คือ นับตั้งแต่มีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ในข้อ 23¹⁵ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการให้ผู้ต้องขังทำงาน โดยมุ่งหวังให้เป็นการพัฒนาตัวผู้ต้องขังเอง รูปแบบของงานก็เปลี่ยนไป เช่น มีการฝึกวิชาชีพ การให้ผู้ต้องขังทำงานในเรือนจำ และการทำงานในรูปแบบของอุตสาหกรรมเรือนจำ เป็นต้น ทั้งนี้โดยมุ่งหวังว่าผู้ต้องขังจะสามารถนำวิชาชีพนั้นไปใช้ในภายหลังพ้นโทษ และไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ดังที่อดีตนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวว่า “ในแง่ของความรู้สึกสิ้นหวังเป็นเรื่องปกติทั่วไปของผู้ต้องขังจำนวนมาก ดังนั้น ทางเรือนจำควรจะต้องให้มีการฝึกอบรมทักษะและนิสัยการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังจำนวนมากสามารถจัดการกับปัญหาในชีวิตได้ดีขึ้นกว่าเดิม เมื่อเขาได้กลับไปมีชีวิตโดยอิสระแล้ว”¹⁶

¹⁵ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ในข้อ 23 บัญญัติว่า

(1) ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน ในการเลือกงานโดยอิสระ ในเงื่อนไขอันยุติธรรมและเอื้ออำนวยต่อการการทำงาน และในการคุ้มครองต่อการว่างงาน

(2) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าจ้างที่เท่าเทียมกัน สำหรับงานที่เท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด

(3) ทุกคนที่ทำงานมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเอื้ออำนวยต่อการประกันความเป็นอยู่อันควรค่าแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์สำหรับตนเองและครอบครัว และหากจำเป็นก็จะได้รับการคุ้มครองทางสังคมในรูปแบบอื่นเพิ่มเติมด้วย

(4) ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้งและที่จะเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อความคุ้มครองผลประโยชน์ของตน

¹⁶ *Factories with Fences: The Prison Industries Approach to Correctional Dilemmas*. (p.8), in 3 Prison And the Law, edit by Ira P. Robbin (1996) in Kerry L. Pyle, “Prison Employment : A Long-Term Solution To The Overcrowding Crisis”, By Warren E. Burger. (อ้างถึงใน เท็ดสก็๊ต บุนนัยไวจ์โรจน์, 2540, น.122-123).

2.3.2 วัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขัง

การใช้แรงงานผู้ต้องขัง (Prison Labor) เป็นส่วนหนึ่งของหลักการแก้ไข ฝึกอบรม ผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี อันเป็นหลักการราชทัณฑ์สมัยใหม่ การใช้แรงงานผู้ต้องขัง จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้¹⁷

1) เพื่อให้ผู้ต้องขังทำงานอันเป็นลักษณะหนึ่งของการลงโทษ ทั้งนี้ เป็นความเชื่อถือมา ตั้งแต่สมัยโบราณว่า ผู้ต้องขังจะต้องทำงานหนัก ดังจะเห็นได้จากภาพประวัติศาสตร์ว่า ผู้ต้องขังซึ่ง อยู่ในเครื่องพันธนาการกำลังสร้างถนน หรือปราสาทราชวัง เป็นต้น นอกจากนี้ กฎหมายของบาง ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้มี “โทษจำคุกเพื่อทำงานหนัก” ไว้ด้วย

2) เพื่อสร้างความเป็นระเบียบและวินัยของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ เพราะการทำงาน จะสามารถให้ผู้ต้องขังมีทางระบายอารมณ์ ซึ่งจะขัดความฟุ้งซ่าน โอกาสที่จะคิดกระทำความผิด กฎหมายหรือระเบียบวินัยก็ลดน้อยลงด้วย จึงเป็นประโยชน์ต่อการปกครอง

3) เพื่อก่อให้เกิดผลผลิตต่าง ๆ แก่เรือนจำ เป็นการแบ่งเบาภาระในด้านการเงิน งบประมาณ เพราะเครื่องอุปโภค บริโภคบางชนิด เรือนจำสามารถผลิตได้เอง เป็นการลดค่าใช้จ่าย ของเรือนจำได้อย่างมาก

4) เพื่อสนับสนุนให้ผู้ต้องขังมีนิสัยรักการทำงาน สนใจในกิจการอุตสาหกรรม หรือ เกษตรกรรม อันจะนำไปสู่การสร้างอนาคตที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนร่วม

5) เพื่อฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง จะได้มีความรู้ความสามารถ เมื่อพ้นโทษออกไปแล้ว จะเป็นผู้มีอาชีพติดตัว ในกรณีนี้การใช้แรงงานจะคำนึงถึงความเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่น เช่น ในประเทศอุตสาหกรรม การดำเนินการอุตสาหกรรมในเรือนจำจะช่วยให้ผู้ต้องขังมีความคุ้นเคย กับสภาพเครื่องจักรกล สภาพการดำเนินงาน และการบริหารงานในโรงงาน สิ่งเหล่านี้จะเป็น ประโยชน์ต่อตัวผู้ต้องขังเอง เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษออกไป ย่อมสามารถจะหางานในโรงงานต่าง ๆ โดยง่าย

6) เมื่อให้ผู้ต้องขังมีรายได้ขณะที่ต้องโทษอยู่ ซึ่งรายได้จากการใช้แรงงานสะสมไว้ เป็นทุนเมื่อพ้นโทษออกไป หรือส่งออกไปช่วยครอบครัว เป็นต้น

2.3.3 รูปแบบและประเภทของการทำงาน

การใช้แรงงานผู้ต้องขังสามารถจำแนกเป็นระบบใหญ่ ๆ ดังนี้¹⁸

1) ระบบสัญญาเหมาแรงงาน (The Contract System) เป็นวิธีการที่เอกชนทำสัญญา เหมาแรงงานผู้ต้องขังออกไปทำงานนอกเรือนจำ และจ่ายค่าจ้างแรงงานเป็นรายวัน รวมทั้งเป็น

¹⁷ จาก *หลักอาชญาวิทยา* (น.181), โดย อรรถ สุวรรณบุบผา, 2518, กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช.

¹⁸ จาก *หลักทัณฑ์วิทยา* (น.483-491), โดย ประเสริฐ เมฆมณี, 2523, กรุงเทพฯ:บพิธการพิมพ์.

ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และแนะนำวิธีการทำงานให้แก่ผู้ต้องขัง โดยเจ้าหน้าที่เรือนจำ เพียงแค่ทำการควบคุมมิให้ผู้ต้องขังหลบหนีเท่านั้น การใช้แรงงานในระบบนี้ได้ถือปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง ระหว่างปี ค.ศ.1790-1865 ขณะนี้เลิกใช้แล้ว เนื่องจากเอกชนผู้ทำสัญญาเหมาแรงงานเอารัดเอาเปรียบ และแสวงหาผลประโยชน์จากการใช้แรงงานผู้ต้องขังมากเกินไป

2) ระบบรับจ้างทำงานเป็นรายชิ้น (The Piece-Price System) เป็นวิธีการให้ผู้ต้องขังรับจ้างทำงานเป็นรายชิ้น โดยฝ่ายผู้จ้างได้จัดหาอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตให้แก่เรือนจำ ระบบนี้แตกต่างไปจากระบบแรกในลักษณะที่ว่า เป็นการให้แรงงานผู้ต้องขังภายในเรือนจำ และกำหนดให้เจ้าหน้าที่เรือนจำเป็นผู้ทำการอบรมฝึกวิชาชีพ และใช้แรงงานผู้ต้องขังผลิตสิ่งของที่รับจ้างนั้น เมื่อผลิตเสร็จแล้วก็ส่งมอบให้ผู้ว่าจ้างในอัตราค่าจ้างเป็นรายชิ้นตามที่ได้ทำสัญญาข้อตกลงไว้ แทนที่จะจ่ายค่าแรงงานผู้ต้องขังเป็นรายวัน ดังเช่น ระบบเหมาแรงงาน ข้อพึงพิจารณาเกี่ยวกับการรับจ้างรายชิ้นนี้ ควรคำนึงถึงหลักการพัฒนาอาชีพและปรุงแต่งแก้ไข ที่สอดคล้องกับหลักปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เป็นเงื่อนไขสำคัญในการจ้างด้วย

3) ระบบเช่าแรงงาน (The Lease System) ระบบนี้ได้นิยมใช้อย่างแพร่หลายในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts) เมื่อปี ค.ศ.1936 และได้ถูกยกเลิกไปโดยสิ้นเชิงในทุกมลรัฐ เมื่อปี ค.ศ.1936 การใช้แรงงานระบบนี้เป็นการเช่าผู้ต้องขังออกทำงานภายนอกเรือนจำ โดยผู้เช่าจ่ายค่าเช่าผู้ต้องขังทำงานเป็นรายตัว รวมทั้งเป็นผู้จัดหาวัสดุใช้ในการผลิต จัดการควบคุมกำหนดระเบียบวินัย และการทำงานของผู้ต้องขัง ตลอดจนจัดหาอาหารเลี้ยงดูผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างทำงานรับจ้าง การใช้แรงงานระบบนี้ยังส่งผลเสียต่อการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังเช่นเดียวกับระบบสัญญาเหมาแรงงานดังกล่าวมาแล้ว เนื่องจากผู้เช่าแรงงานได้เอารัดเอาเปรียบใช้ผู้ต้องขังทำงานหนักเสมือนทาสในเรือนเบี้ย และมีการบังคับเร่งรัดให้ทำงานจนเกินอัตราการทำงานปกติ เพื่อมุ่งแสวงหาประโยชน์จากผู้ต้องขังให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การใช้แรงงานระบบนี้จึงเรียกขานอีกชื่อหนึ่งว่า “ระบบแรงงานทาส”

4) ระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังผลิตภัณฑ์ที่ราชทัณฑ์ (The Public or State Account System) เป็นระบบใช้แรงงานผู้ต้องขังภายใต้การควบคุมดูแลรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่เรือนจำ โดยเฉพาะ วิวัฒนาการของการใช้แรงงานระบบนี้ได้ถือกำเนิดจากการราชทัณฑ์แห่งสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ.1800 และได้ขยายไปสู่การราชทัณฑ์นานาชาติในอารยประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย หลักของการใช้แรงงานผู้ต้องขังระบบนี้ เป็นการมอบหมายให้เรือนจำจัดหาวัสดุอุปกรณ์การผลิต กำหนดรูปแบบการผลิต และนำสินค้าที่ผลิตแล้วออกจำหน่ายในท้องตลาดในราคาขอมเยา เพื่อหารายได้มาบำรุงใช้เป็นประโยชน์ต่อการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเรือนจำและทัณฑสถาน โดยทางเรือนจำได้แบ่งเงินรางวัลปันผลให้แก่ผู้ต้องขังผู้ใช้แรงงานผลิตสินค้านั้น ๆ ตามคุณค่าแห่งการทำงาน

ซึ่งถึงแม้จะเป็นเงินจำนวนน้อย แต่ก็มีประโยชน์แก่ทางเรือนจำและผู้ต้องขัง จึงนับเป็นระบบการฝึกวิชาชีพและใช้แรงงานผู้ต้องขัง สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ กับข้อเสนอแนะในเรื่องเกี่ยวข้องของสหประชาชาติ ข้อ 72 (2) ซึ่งบัญญัติว่า “การใช้แรงงานผู้ต้องขัง จำต้องคำนึงถึงผลประโยชน์จากการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังยิ่งกว่าการแสวงหาผลกำไรที่เรือนจำจะได้จากการฝึกวิชาชีพนั้น ๆ” และข้อ 73 (1) ก็ได้บัญญัติว่า “การใช้แรงงานอุตสาหกรรมและกิจกรรมของผู้ต้องขังนั้น ควรที่เรือนจำจะดำเนินการเองโดยตรง ไม่ใช่ทำสัญญาจ้างกับเอกชน” การใช้แรงงานผู้ต้องขังระบบนี้จึงเป็นที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในระบบการราชทัณฑ์ทั่วไป รวมทั้งเรือนจำและทัณฑสถานในประเทศไทยด้วย เฉพาะผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ ในปัจจุบันได้พัฒนาไปสู่รูปแบบระดับมาตรฐาน ฝีมือประณีต คงทนถาวร สวยงาม เท่าเทียมกับผลิตภัณฑ์ที่มีจำหน่ายในท้องตลาดทั่วไป ประจักษ์พยานในข้อนี้ สามารถพิสูจน์ได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ ของร้านค้าเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วราชอาณาจักร หรือการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ในงานเทศกาลต่าง ๆ รวมทั้งการจัดงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ที่กรมราชทัณฑ์ได้จัดให้มีขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2514 ในกรุงเทพมหานคร ติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ก็ได้รับความนิยมและสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปเป็นอย่างดี จึงนับได้ว่าผลจากการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง นอกจากเป็นการพัฒนาฝีมือในการทำงานของผู้ต้องขังแล้ว ยังมีคุณประโยชน์ต่อการประชาสัมพันธ์กิจการราชทัณฑ์ส่วนหนึ่งด้วย

5) ระบบแรงงานรัฐเคือกุล (The State Use System) เป็นรูปแบบของการใช้แรงงานที่นิยมปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางที่สุด ในระบบการราชทัณฑ์ทั่วไปในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฮองกง เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และประเทศทางภาคพื้นยุโรป ซึ่งนักอาชญาวิทยาในปัจจุบันได้สนับสนุน ให้ความเห็นเป็นข้อยุติว่า “การใช้แรงงานผู้ต้องขังแบบรัฐเคือกุล เป็นรูปแบบการใช้แรงงานที่เหมาะสม และสร้างความหวังในการใช้แรงงานผู้ต้องขังเป็นที่สุด” การใช้แรงงานในรูปแบบนี้ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐหรือส่วนราชการต่าง ๆ เป็นผู้จ้าง หรือจัดซื้อผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์จากฝีมือของผู้ต้องขังโดยตรง เช่น การสั่งทำวัสดุเครื่องใช้สำนักงาน เครื่องแบบ และทำรองเท้าข้าราชการ ทหาร ตำรวจ และอื่น ๆ ซึ่งนอกจากจะช่วยประหยัดเงินงบประมาณของรัฐ โดยการซื้อสินค้าราคาถูกกว่าท้องตลาดแล้ว ยังก่อให้เกิดผลประโยชน์ในการพัฒนาส่งเสริมการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังโดยตรงอีกด้วย

6) ระบบใช้แรงงานผู้ต้องขังทำงานโยธาและกิจการสาธารณะ (The Public Works and Ways System) การใช้แรงงานผู้ต้องขังในระบบนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อใช้แรงงานผู้ต้องขังที่มีอยู่มากมายนั้นไปทำประโยชน์ในกิจการสาธารณะ หรืองานโยธา เป็นต้นว่า การร่วมมือระหว่างเรือนจำกับส่วนราชการต่าง ๆ ใช้แรงงานผู้ต้องขังในการก่อสร้าง ซ่อมแซม ถนนหนทาง สะพาน

เชื่อกันว่า การขุดคลองระบายน้ำสาธารณะ รวมทั้งการปรับปรุงบำรุงรักษาที่ดิน และปลูกดูแลรักษาป่าไม้ ซึ่งในประเทศแคนาดา นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และการราชทัณฑ์ในประเทศภาคพื้นยุโรป ได้นิยมใช้แรงงานผู้ต้องขังปลูกป่า หรือบำรุงรักษาพันธุ์ไม้ และสวนป่าอย่างกว้างขวางจริงจัง

7) ระบบใช้แรงงานผู้ต้องขังทำงานเอกชนภายนอกก่อนการปลดปล่อย (The Pre-release and Release System and Work Release System) การใช้แรงงานผู้ต้องขังระบบให้รับจ้างทำงานภายนอกเรือนจำ (Work Release System) เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาเป็นครั้งแรก เมื่อปี ค.ศ. 1913 ส่วนการใช้แรงงานผู้ต้องขังก่อนการปลดปล่อย (Pre-release System) ได้เริ่มมีขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยการริเริ่มของประเทศภาคพื้นยุโรป รวม 6 ประเทศ คือ เดนมาร์ก ฝรั่งเศส นอร์เวย์ เนเธอร์แลนด์ สวีเดน และอังกฤษ หลักการใช้แรงงานผู้ต้องขังลักษณะนี้ ประกอบด้วย การคัดเลือกผู้ต้องขังที่เหลือโทษจำคุกเกือบครบกำหนดการปลดปล่อยอีกไม่เกิน 6 เดือน และเป็นผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี มีความรู้ ความสามารถในวิชาชีพสูง หรือผ่านการฝึกฝนจากเจ้าหน้าที่เรือนจำเป็นอย่างดีมาแล้ว ให้ออกไปทำงานกับเอกชนภายนอกเรือนจำ โดยได้รับค่าจ้างแรงงาน และมีสภาพเงื่อนไขการทำงานเกือบจะใกล้เคียงกับผู้ประกอบอาชีพอิสระทั่วไป เพื่อเป็นการทดสอบนิสัยการทำงาน และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่ใกล้จะครบกำหนดปลดปล่อยพัฒนาการใช้ชีวิตภายนอกก่อนครบกำหนดโทษ โดยทางเรือนจำได้จัดที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้ต้องขังเหล่านี้ ณ บริเวณภายนอกทัณฑสถาน ในรูปแบบบ้านกึ่งวิถี (Half way Houses) ซึ่งตั้งอยู่ในย่านกลางเมือง และมีการคมนาคมสะดวก โดยรัฐบาลหรือหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ได้จัดบริการช่วยเหลือต่าง ๆ หรือให้ที่อยู่พักพิงชั่วคราวแก่ผู้ต้องขัง ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบอย่างมีระเบียบวินัย โดยทางฝ่ายเจ้าหน้าที่จะคิดค่าบริการกินอยู่หลับนอนจากผู้ต้องขังในอัตราต่ำ เพื่อเป็นการสงเคราะห์และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องขังในการไปและกลับจากการรับจ้างทำงานภายนอก

การใช้แรงงานผู้ต้องขังลักษณะดังกล่าวนี้ ได้นิยมถือปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางในระบบการราชทัณฑ์ก้าวหน้า ซึ่งได้ขยายขอบเขตการบริการแก่ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี มีความสามารถในการทำงาน ได้ไปทำงานภายนอกระหว่างเวลากลางวันและกลับมาอยู่ในเรือนจำเวลากลางคืน หรือโดยอาศัยอยู่ในสถานที่พักพิงซึ่งทางเรือนจำจัดหาให้

การจัดให้ผู้ต้องขังรับจ้างทำงานเอกชนภายนอก มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น การทำงานของผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำและทัณฑสถานก่อนการปลดปล่อย การพักการลงโทษชั่วคราวเวลากลางวัน (Day Parole or Day Light Parole) หรือการให้ผู้ต้องขังทำงานอิสระ (Free Labour) เป็นต้น

8) การใช้แรงงานผู้ต้องขังทางเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ (Prison Farms) นับเป็นรูปแบบการใช้แรงงานผู้ต้องขัง ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ หรือการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

โดยปกติ มักจะได้แก่การฝึกวิชาชีพในเรือนจำเปิด หรือทัณฑสถานเปิด (Open Prison or Institution) และเรือนจำชั่วคราว (Prison Camp) เพื่อมุ่งส่งเสริมการฝึกวิชาชีพ ทางเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ ตามความเหมาะสมของภูมิประเทศ และความจำเป็นแห่งการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง การฝึกวิชาชีพดังกล่าวนี้ได้นิยมปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง ในประเทศกสิกรรม หรือในเรือนจำ และทัณฑสถานที่มีอาณาเขตพื้นที่กว้างขวาง องค์การสหประชาชาติได้เสนอแนะว่า ในประเทศที่มีพื้นที่การเพาะปลูกมาก แต่ยังขาดแรงงาน สมควรที่จะต้องใช้แรงงานผู้ต้องขัง ในระบบเรือนจำเปิดหรือเรือนจำชั่วคราว เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งยังนับเป็นระบบผ่อนคลาย การควบคุม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษน้อย มีความประพฤติดี เป็นที่ไว้วางใจได้ในการควบคุม ได้ใช้ชีวิตในทัณฑสถานเปิด เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและการปกครองตนเองของผู้ต้องขังยิ่งขึ้น

สำหรับประเภทการทำงาน หรือ ฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำ มีอยู่หลายชนิด ดังนี้¹⁹

1) การฝึกวิชาชีพทางเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ นับเป็นกิจการฝึกวิชาชีพที่สำคัญส่วนหนึ่ง ปัจจุบันได้ดำเนินการเร่งรัดการฝึกวิชาชีพทางการเพาะปลูกแก่ผู้ต้องขัง ทั้งที่เป็นพืชล้มลุกและไม้ยืนต้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์ ก็ได้ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงสุกร โค กระบือ เป็ด ไก่ และสัตว์น้ำ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น รวมทั้งได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาการเกษตร เพื่อให้เป็นศูนย์รวบรวมวิชาการด้านเกษตร และส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเรียนรู้ในด้านเกษตรกรรมที่ถูกต้อง

2) การฝึกวิชาชีพประเภทช่างไม้และเครื่องเรือน การฝึกวิชาชีพประเภทนี้ ได้ทำกันอย่างกว้างขวางในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วราชอาณาจักร ประกอบด้วยการทำตู้ โต๊ะ เก้าอี้ และเครื่องตกแต่งบ้านเรือน งานฝึกวิชาชีพประเภทนี้เป็นงานที่จะต้องใช้สติปัญญา ความชำนาญ และความละเอียดในงานมาก่อนเป็นสำคัญ

3) การฝึกวิชาชีพทางจักสาน เป็นการฝึกวิชาชีพประเภทละเอียดประณีต และใช้เวลามาก ปัจจุบันนิยมปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางในเรือนจำและทัณฑสถานเกือบทุกแห่ง เช่น การฝึกวิชาชีพจักสานเกี่ยวกับไม้ไผ่ หวาย และย่านลิเภา โดยนิยมการผลิตในรูปลักษณะต่าง ๆ เช่น ตะกร้อ ฝาชี มู่ลี่ และเครื่องใช้ต่าง ๆ ประจำบ้าน เป็นต้น

4) การฝึกวิชาชีพทางการทอและถัก ได้แก่ การทอผ้า การทอพรมเช็ดเท้า ด้วยใบ กาบมะพร้าว ปอแก้ว หรือวัสดุอื่นๆ ส่วนการถัก เป็นงานค่อนข้างประณีต เช่น การถักเสื้อผ้า ถักไหม

5) การฝึกวิชาชีพทางช่างศิลปะ เช่น ช่างสิบหมู่ ช่างปั้น ช่างเขียน และช่างแกะสลัก

¹⁹ แหล่งเดิม.

6) การฝึกวิชาชีพทางช่างยนต์ เป็นการฝึกวิชาชีพที่อยู่ในขั้นเริ่มฝึกให้ผู้ต้องขังได้มีความรู้เกี่ยวกับการซ่อมและแก้เครื่องยนต์ อาทิ การซ่อมเครื่องยนต์ หรือการเคาะพ่นสีรถยนต์ การปะผุ เป็นต้น

7) การฝึกวิชาชีพประเภทอุตสาหกรรม ได้แก่ การทอผ้า การกรอผ้า ด้วยเครื่องจักร การพิมพ์ การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องหนัง รวมทั้งอุตสาหกรรมเบาอื่น ๆ

8) การฝึกวิชาชีพทางด้านก่อสร้างและโยธา ประกอบด้วย การก่อสร้างซ่อมแซมสถานที่ทำการ การย่อยหิน และใช้แรงงานโยธาอื่น ๆ

9) การฝึกวิชาชีพเบ็ดเตล็ด เป็นการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง ตามความสนใจที่มีอยู่ เช่น การฝึกวิชาชีพทางด้าน ช่างตัดผม คัดผม และงานอดิเรก (Hobbies Shop) ตามความถนัดของผู้ต้องขัง รวมทั้งการจัดให้ผู้ต้องขังทำงานในหน่วยสุทกรรม การรักษาความสะอาด การตกแต่งสถานที่ การรับจ้างแรงงาน การขุดดินถมที่ และงานอื่น ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมแก่สภาพของผู้ต้องขัง เป็นครั้งคราว นับเป็นการปฏิบัติที่ชอบด้วยเหตุผล และมีส่วนในการสร้างนิสัยผู้ต้องขังให้มีน้ำใจรักการทำงาน และมีความรับผิดชอบยิ่งขึ้น

2.3.4 วิวัฒนาการในการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย

ในประเทศไทย การใช้แรงงานนักโทษหรือผู้ต้องขังมีมานานแล้ว โดยในสมัยโบราณ การใช้แรงงานนักโทษถือเป็นโทษอย่างหนึ่งซึ่งใช้ควบคู่ไปกับโทษจำคุก เช่น ให้จำคุกแล้วเอาตัวลงเป็นตะพุนหน้าช้าง หรือให้นักโทษทำงานทุกอย่างให้กับผู้คุม ซึ่งมีลักษณะใช้แรงงานเหมือนไพร่²⁰ ซึ่งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การใช้แรงงานผู้ต้องขังมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา²¹ ดังที่ปรากฏในเอกสารจดหมายเหตุ คำให้การของขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ซึ่งในจดหมายเหตุนั้นได้กล่าวถึงพระคลัง โรงช้าง โรงม้า คุก และหอกลอง ที่มีอยู่ในกำแพงกรุงศรีอยุธยา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุก จดหมายเหตุได้มีบันทึกไว้ว่ากำแพงกรุงศรีอยุธยามีคุกอยู่ 8 คุก นักโทษที่ถูกคุมขังอยู่ในคุกเหล่านั้น ทางราชการได้จัดให้ทำเรือรบ เรือสำเภา อยู่เก็บเรือสำเภา เลื่อยไม้ ไสกบ ทำถนน หลวง ทำความสะอาดสถานที่ราชการ²²

ต่อมาในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ การใช้แรงงานนักโทษเป็นไปเพื่อประโยชน์ราชการแผ่นดินเป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่ผลประโยชน์จะตกอยู่แก่เจ้าพนักงานผู้ควบคุม และเจ้าขุนมูลนาย

²⁰ จาก “ประวัติราชทัณฑ์ 200 ปี”, โดย กระทรวงมหาดไทย กรมราชทัณฑ์, 2525, บทความ, น.548.

²¹ จาก “การใช้แรงงานนักโทษในสาธารณะกิจ”, โดย เกียรติศักดิ์ วงศ์ไชยสุวรรณ, 2522, มกราคม-กุมภาพันธ์, วารสารราชทัณฑ์ 27, น.37-38.

²² จาก “การใช้แรงงานนักโทษเค็ดขาดออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ”, โดย ประกิจ กฤษณะ, 2526, พฤศจิกายน-ธันวาคม, วารสารราชทัณฑ์ 31, น.42.

ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาคุกตะรางทั้งสิ้น เพราะในสมัยนั้นเจ้าพนักงานผู้ควบคุมคุกนั้น ไม่ได้รับพระราชทานเงินเดือนเบี้ยหวัด

ครั้นต่อมาถึงรัตนโกสินทร์ศก 108 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำริ ให้สร้างคุกและตะรางขึ้นใหม่เพื่อรวบรวมคุกและตะรางมาไว้ ณ ที่แห่งเดียวกันกรมพระนเรศวรฤทธิ เสนาบดีกรมพระนครบาลในขณะนั้น ได้ทรงมีแนวความคิดที่จะปฏิรูปการใช้แรงงานนักโทษให้เป็นประโยชน์ต่อราชการแผ่นดิน ทั้งนี้โดยมีพระดำริเห็นว่าการคุมขัง อย่างเดิมมักเป็นช่องให้ผู้คุมกระทำการกดขี่ ข่มเหง นักโทษโดยทางผิดยุติธรรมต่าง ๆ เพราะพระราชบัญญัติการคุมขังนั้นยังไม่มี และนักโทษที่ต้องคุมขังเหล่านี้ไม่ได้มีการฝึกสอนกิริยาที่จะให้ประพฤติดนเป็นคนมีกิริยาดีต่อไป และทั้งไม่มีการให้ความรู้สำหรับตัว เมื่อพ้นโทษไปแล้วจะได้เป็นวิชาสำหรับทำมาหากินเลี้ยงชีวิตต่อไปด้วย และการที่นักโทษทำการต่าง ๆ ทุกวันนี้ มักจะเป็นประโยชน์ต่อผู้คุมเสียเป็นอันมาก ไม่ได้เป็นการเกื้อหนุนประโยชน์แผ่นดิน จะจัดให้เป็นของแผ่นดินเสียทั้งสิ้น และนักโทษก็มีให้เสียค่าธรรมเนียม กลับจะให้ได้รับพระราชทานความรู้ให้เป็นผล ให้เป็นประโยชน์ ฝ่ายเจ้าพนักงานนั้นไม่มีทางได้รับพระราชทานผลประโยชน์อันใดแต่การนักโทษ จึงคิดจัดให้มีเงินเดือน เป็นกำลังรับราชการให้พอสมควรแก่หน้าที่ และนักโทษจะได้รับพระราชทานการเลี้ยงดูอาหาร ข้าวปลา การนุ่งห่ม โดยมีต้องให้ญาติพี่น้องติดตามมาส่งหรือทำงานด้วยฝีมือเป็นค่าไฟ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายระหว่างที่ต้องพระราชอาญาจำคุก ทรงดำริที่จะสร้างโรงงานเพื่อให้นักโทษได้ทำงานช่างฝีมือต่าง ๆ และการเลื่อยไม้ขึ้นในคุก และตะรางที่สร้างใหม่ โดยขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต รื้อเอาเครื่องมือที่คุกเก่า (คุกหน้าวัดโพธิ์) และศาลาหน้าหับเผย ไปทำโรงงานในคุกและตะรางให้เป็นประโยชน์ เมื่อสร้างคุกใหม่เรือนจำกองมหันตโทษเสร็จแล้ว ภายในคุกจึงมีโรงงานฝึกวิชาชีพช่างไม้ ช่างเหล็ก ช่างกลึง และช่างสิบหมู่

ในปีรัตนโกสินทร์ศก 109 ได้มีการย้ายนักโทษจากคุกเก่ามาไว้คุกใหม่ จำนวน 200 คน และนักโทษช่างอีก 9 คน ครั้นเมื่อถึงวันที่ 3 สิงหาคม รัตนโกสินทร์ ศก 110 กรมพระนเรศวรฤทธิ เสนาบดีกรมพระนครบาลได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของที่ทำจากฝีมือนักโทษในคุกใหม่ดังกล่าวกราบบังคมทูล ดังนี้

"...การนักโทษทำงานที่คุกใหม่ ซึ่งพระอภัยพลภักดิ์ ได้ให้จัดทำสิ่งของขึ้นขายเพื่อให้เป็นประโยชน์เงินขึ้นแผ่นดินสืบไปนั้น บัดนี้ ได้ทำสิ่งของที่ควรผู้ดีจะใช้ได้หลายสิ่ง ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายถวายเป็นตัวอย่างในครั้งนี้

- (1) คุมเสื้อสานเป็นรูปตระกร้อทองคำ สำหรับ 1
- (2) ทอง นาค เงิน สานขัดกัน สำหรับ 1
- (3) เงิน สำหรับ 1

(4) แก้วสำหรับเดินทาง เป็นอย่างสำหรับนั่งอ่านหนังสือ กระดาน ที่พนักหลังถอดออกมาทางบนพนักเป็นโต๊ะได้ 2 แก้ว

(5) แก้วเล็กสำหรับนั่ง 12 แก้ว

(6) ชั้นล่างหน้าลงหิน ที่ทำขึ้นสำหรับขายส่งไปเมืองลาว และต่างประเทศ มีอินเดีย และพม่า เป็นต้น..."

ครั้นต่อมา ณ รัตนโกสินทร์ศก 110 กรมพระนเรศวรฤทธิ์ ได้กราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตใช้ข้อบังคับสำคัญสำหรับคุมขังนักโทษในกรมพระนครบาล ซึ่งพระองค์ได้ทรงร่างขึ้น ในข้อบังคับดังกล่าวนี้ มีส่วนหนึ่งว่าด้วยการทำงานของนักโทษกล่าวคือ "...บรรดานักโทษที่ต้องรับพระราชอาญาจำอยู่ ณ คุณ ถ้าไม่มีหนังสือคำสั่งให้ยกเว้นแล้ว ต้องทำงานจนตลอดเวลาที่ต้องรับพระราชอาญา จำอยู่ในคุกทุกคน ยกเสียแต่เมื่อเวลาป่วยไข้ที่แพทย์ให้หนังสือสำคัญ อนุญาตให้ยกเว้นจึงจะยกเว้นได้เป็นเมื่อเป็นคราว..."

การที่นักโทษทำงานนั้น เป็นหน้าที่ของเสนาบดี ว่าการกรมพระนครบาลกับจางวางกรมนักโทษ ต้องรับผิดชอบจัดการคุก ให้มีประโยชน์จนได้ การสิ่งใดที่ต้องใช้แรงงานนักโทษรับหรือของสิ่งใดที่ควรทำขึ้นจำหน่าย ขาย จะได้ประโยชน์มาก ต้องจัดการสิ่งนั้น ๆ ให้นักโทษทำการ

บรรดานักโทษที่ต้องทำงานนั้น ให้มีหนังสือกำหนดงานสำหรับตัวนักโทษทุกคน หนังสือนี้เป็นสมุดทำด้วยกระดาษหนาให้ทนทานเย็บเป็นเล่ม เพื่อได้ลงรายงานที่นักโทษคนนั้นทำการแลกเปลี่ยนแปลงงาน เหตุการณ์ที่นักโทษทำผิดแลชอบ และบัญชีคะแนนที่นักโทษได้รับนั้น ด้วยหนังสือนี้ นักโทษที่ตรวจที่กำกับกองทำงานเป็นผู้เก็บรักษาเพื่อเจ้าพนักงานจะได้ลงเหตุการณ์สำหรับตัวนักโทษที่ทำงาน ต่อไป

บรรดาของที่นักโทษทำในคุกนั้น ต้องมีบัญชีและปิดเลขหมายจำนวนสิ่งของให้มีราคา เงินค่าสิ่งของขายนำเงินส่งพระคลังมหาสมบัติทั้งสิ้น เว้นเสียแต่สิ่งของที่ใช้การในคุกแล้ว ไม่ต้องปิดเลขหมายแลใช้เงิน เป็นแต่ให้ทราบไว้ในบัญชีเท่านั้น แลสิ่งของที่จะขายไปจากคุกนั้นห้ามมิให้ขายเชื่อ บรรดาการงานที่ใช้แรงงานนักโทษซึ่งยกเสียแต่การงานในคุก แลการที่มีคำสั่งเสนาบดีว่าการกรมพระนครบาลเป็นสำคัญแล้ว ต้องเป็นการจ้างสิ้น เงินค่าจ้างนั้นให้นำส่งพระคลังมหาสมบัติ บรรดาสิ่งของที่ใช้แรงงานนักโทษรับจ้างถ้าไม่ได้เงินค่าจ้างก่อนแล้ว ห้ามมิให้ส่งของให้ผู้จ้างเป็นอันขาด ยกเสียแต่สิ่งของที่จ้างนั้น ตกอยู่แก่เจ้าพนักงาน มีราคาถ้วนเงินค่าจ้างแล้วจึงให้ยอมให้ไป

บรรดาสิ่งที่จะใช้ทำสิ่งของในคุกนั้น เมื่อใกล้จะขึ้นปีใหม่ เจ้ากรมจะต้องเป็นผู้คิดกับนายช่างใหญ่ ประมาณรายสิ่งของและประมาณเงินที่จะใช้จัดซื้อ ยื่นต่อจางวางกรมนักโทษ เมื่อได้เสนอเสนาบดีว่าการกรมพระนครบาลตรวจแลเขียนบัญชี ประมาณเงินที่จะเบิกแต่พระคลังมหาสมบัติ ใช้ทำการในคุกตามจำนวนปีต่อไปบรรดาการทำหนังสือสัญญาที่จ้างแรงงานนักโทษทำการนั้น

ก็ดี จัดซื้อของใช้การในคุกก็ดี จัดซื้อของใช้ทำสิ่งของทั้งปวงที่สำหรับขายนั้นก็ดี เจ้ากรมต้องทำหนังสือสัญญาแนบมาให้งานตรวจสอบและประทับตราในหนังสือสัญญาเป็นสำคัญด้วยจึงจะใช้ได้

ให้เจ้าพนักงานตั้งห้างไว้สิ่งของตัวอย่างที่นักโทษทำสำหรับขาย ห้างหนึ่งที่ริมคุก เพื่อที่ผู้ต้องการจะซื้อของ สิ่งของได้มาดูตัวอย่างแลซื้อแลส่งที่ห้างนั้น ห้างที่ขายสิ่งของนี้เป็นหน้าที่ของนายการโรงเป็นผู้รักษาอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้ากรม ฯ บรรดาสิ่งของที่นักโทษทำเมื่อเอาออกจากคุกนั้นต้องมีเลขหมายจำนวนแลบัญชีให้มั่นคง ทุกสิ่ง การทำบัญชีนั้นเป็นหน้าที่สมุห์บัญชีกับนายการโรงแลอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้ากรมด้วย

การใช้แรงงานนักโทษทำกิจการภายนอกบริเวณเรือนจำนั้น ได้มีกฎเสนาบดีกระทรวงนครบาลว่าด้วยการใช้แรงงานนักโทษ พ.ศ.2460 บังคับไว้ว่า นักโทษที่ได้จำยอมออกไปทำงานโยธานอกเรือนจำนั้น ถ้าผู้บัญชาการสามารถจะคิดค่าจ้างให้แก่เรือนจำได้ ให้คิดค่าจ้างแรงหนึ่งวันละไม่น้อยกว่า 20 สตางค์ แต่ห้ามมิให้รับทำการโยธาของเอกชน

งานโยธาในที่นี้ มุ่งหมายถึงงานหนักต่าง ๆ อาทิเช่น ทำถนนเพื่อสาธารณชน หรือซ่อมแซมสถานที่ราชการของรัฐบาลเป็นต้น ต่อไปนี้มีปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่าผู้บัญชาการเรือนจำสามารถที่จะคิดค่าจ้างให้แก่เรือนจำได้ ในข้อนี้เห็นว่า ถ้ากิจการใด มีเงินงบประมาณรายจ่ายตั้งไว้ ก็ย่อมจะคิดค่าจ้างแรงงานจากงานนั้นได้แรงหนึ่งวันละไม่น้อยกว่า 25 สตางค์ ซึ่งเป็นมาตรฐานอย่างต่ำ ส่วนอัตราอย่างสูงไม่ได้กำหนดไว้ จึงต้องถือเอาอัตราค่าจ้างแรงงานกรรมกรในท้องถิ่นเป็นมาตรฐานอย่างสูง สำหรับคิดค่าจ้างแรงงานนักโทษและอัตราค่าจ้างแรงงานกรรมกรในท้องถิ่นดังกล่าวแล้วนั้น ก็ยังมีกฎหมายกำหนดไว้ อัตราค่าจ้างแรงงาน จึงอาจสูง ๆ ต่ำ ๆ ไม่คงที่แน่นอน ฉะนั้น ควรถือเอาอัตราที่เป็นอยู่ในขณะที่คิดค่าจ้างแรงงานของนักโทษนั้น เป็นมาตรฐานอย่างสูงในการเรียกร้องค่าจ้างแรงงานให้แก่เรือนจำ แต่ทั้งนี้อาจมีการผ่อนผันเป็นการเฉพาะ ราย หรือเป็นการชั่วคราวอยู่บ้างเพราะเหตุว่าถึงในกิจการนั้นได้มีเงินรายจ่ายอยู่ก็ดี แต่มีน้อยยังไม่สามารถคิดค่าแรงในอัตรานั้นต่ำให้ได้ อาทิเช่น เทศบาลต่าง ๆ อาจคิดค่าแรงให้ได้เพียงในหนึ่ง วันละ 15 สตางค์ ดังนี้ทางการจึงผ่อนผันให้ชั่วคราวจนกว่าเทศบาลจะมี รายได้สูงขึ้น จึงเรียกค่าแรงเพิ่มขึ้นให้เข้าอยู่ในมาตรฐานขั้นต่ำและสูงขึ้น เป็นลำดับไป

ส่วนกิจการรายได้ที่ไม่มีงบประมาณรายจ่าย หรือเงินรายได้ที่จะจ่ายให้ก็ได้ก็ทำให้โดยไม่ต้องเรียกค่าจ้างแรงงาน เพื่อเป็นการช่วยเหลือราชการของประเทศชาติ แต่ทั้งนี้ต้องระมัดระวังอย่าให้เป็นเหตุกระทบกระเทือนถึงเงินผลประโยชน์ของเรือนจำ ต้องตกต่ำไปกว่างบประมาณรายได้ของเรือนจำ เพราะว่าเมื่องบประมาณรายได้ของเรือนจำตกต่ำไปแล้วก็ต้องกระทบกระเทือนรายได้ของแผ่นดินต้องตกต่ำไปด้วย

การใช้แรงงานผู้ต้องขังภายในบริเวณเรือนจำ อาจแบ่งได้ดังต่อไปนี้

1. ทำกิจการของเรือนจำ หมายถึง การที่เป็นประโยชน์ที่เกี่ยวแก่ตัวผู้ต้องขังเอง เช่น การทำความสะอาด การซักฟอกเสื้อผ้า และการหุงต้มอาหารเลี้ยงดูผู้ต้องขัง กิจการเช่นว่านี้ไม่ต้องคิดค่าจ้างแรงงาน เพราะรัฐบาลมิได้ตั้งงบประมาณค่าใช้จ่ายขึ้นไว้ จึงไม่สามารถเบิกเงินค่าจ้างแรงงานได้ แต่ทั้งนี้ เจ้าพนักงานเรือนจำจะต้องระมัดระวังให้การใช้แรงงานเป็นไปโดยสมควรแก่การงานที่จำเป็นจะต้องทำ มิใช่เป็นการฟุ่มเฟือยจนคนเหลืองาน

2. ทำกิจการเพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางทรัพย์สินแก่เรือนจำ ได้แก่ การรับจ้างทำสิ่งของ ซึ่งหมายถึงผู้จ้างส่งวัตถุดิบมาจ้างให้ทำ หรือทำของสิ่งซื้อ คือ ทำสิ่งของที่ผู้ส่งจ้างส่งของดิบมาให้ทำ หรือการรับจ้างใช้แรงงานทำการอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเรือนจำไม่ต้องลงทุนและทำการประดิษฐ์กรรมเพื่อจำหน่ายการทำงานดังกล่าวนี้ ย่อมมีค่าจ้างแรงงาน และคิดพอสมควร ส่วนการประดิษฐ์กรรมควรคิดราคาจำหน่ายตามหลักพาณิชย์กรรม แต่มีข้อที่น่าคำนึงอยู่ว่า ประดิษฐ์กรรมของเรือนจำไม่ได้มุ่งประสงค์จะให้กำไรอย่างเดียว แต่ได้มุ่งหมายหนักไปในแง่ที่จะอบรมสั่งสอนดังได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น ฉะนั้นจึงไม่ควรคิดจำหน่ายผลประดิษฐ์กรรมโดยราคาแพงเกินไป ซึ่งอาจจะเป็นเหตุให้จำหน่ายไม่ได้ หรือทำการจำหน่ายผิดพลาด

ครั้นเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2477 รัฐบาลภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แถลงนโยบายเพื่อรับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎรไว้ว่า วิธีการราชทัณฑ์จะได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1) จะได้จัดให้มีการอบรมผู้ต้องขัง ในทางธรรมจรรยา และสั่งสอนวิชาชีพพร้อมทั้งการฝึกฝน และจัดให้มีการทำงานที่เป็นคุณประโยชน์เพื่อสุขภาพ เพื่อปลูกฝังนิสัยและส่งเสริม วิชาชีพ

2) จะได้จัดระเบียบคนจรจัดให้มีที่อยู่ ที่ทำกิน โดยเฉพาะพร้อมด้วยดำเนินการอบรม เพื่อเปลี่ยนแปลงชีวิตให้เป็นพลเมืองดีต่อไป

3) จะได้ปรับปรุงโรงเรียนดัดสันดานเสียใหม่ ให้การศึกษาและฝึกฝนหัดทำงานวิชาชีพ เพื่ออบรมให้เป็นพลเมืองดีต่อไป

ต่อมาในปี พ.ศ.2479 รัฐบาลได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มีส่วนว่าด้วยการทำงานของผู้ต้องขังซึ่งมีหลักเกณฑ์และวิธีการไม่สู้จะแตกต่างกว่าของเดิมที่กำหนดไว้เท่าไรนัก เช่น บัญญัติว่า "นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน" เช่นนี้ เป็นต้น

ท่านผู้รู้ได้อธิบายว่าการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษจำคุก หรืออีกนัยหนึ่งตามบทบัญญัติแห่งมาตรานี้แสดงถึงหลักการปฏิบัติราชทัณฑ์ว่าด้วยอุบายแห่งการลงโทษ คือ การบังคับให้ต้องทำงาน และเขาอาจแบ่งงานหนักเบาตามลักษณะและชนิดของบุคคลได้ การใช้แรงงานผู้ต้องขังตามนัยแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ดังกล่าวแล้ว กระทรวงมหาดไทยยังได้

ออกกฎกระทรวง กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้แรงงานผู้ต้องขัง โดยงานที่จัดให้ทำให้อำนาจถึงข้อต่อไปนี้เป็น

- 1) กำหนดโทษ
- 2) ความแข็งแรงแห่งร่างกาย
- 3) สติปัญญา
- 4) อุปนิสัย ฝีมือ และความรู้ความชำนาญ
- 5) ผลในทางเศรษฐกิจ
- 6) ผลในทางอบรมสภาพแห่งเรือนจำ
- 7) นักโทษเด็ดขาดที่อายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาอบรมเป็นพิเศษ

โดยที่กรมราชทัณฑ์มุ่งหวังจะคืนคนดีกลับสู่สังคม จึงได้พัฒนาด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน โดยมีการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ ทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อฝึกอบรมอาชีพให้กับผู้ต้องขัง และอีกทางหนึ่งคือ การนำวิทยากรจากสถาบันการศึกษาภายนอกเรือนจำ เข้าไปฝึกสอนให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังในสาขาอาชีพต่าง ๆ และจัดแข่งขันฝีมือผู้ต้องขัง ทั้งในส่วนภูมิภาคและระดับชาติในหลายสาขาอาชีพ ทำให้ผู้ต้องขังมีการพัฒนาฝีมือจนได้มาตรฐาน สามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เมื่อพ้นโทษออกไปโดยไม่เป็นภาระกับสังคม เป็นการคืนคนดีกลับสู่สังคมและสร้างความภูมิใจในตนเองให้กับผู้พ้นโทษ²³

2.3.5 กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังในการทำงาน

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948, UDHR)

สิทธิมนุษยชน (Human Right) ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีการนำคำนี้มาใช้โดยปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ.1948 โดยสิทธิมนุษยชนได้มีการพัฒนาในแต่ละยุคสมัยต่อเนื่องกันมา และมีการรับรองสิทธิของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ยังไม่ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกันตามกฎหมาย หรือมาตรฐานสากลที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

สิทธิของผู้ต้องขังมาจากการแสวงหาหลักเกณฑ์พื้นฐานของความเป็นปัจเจกชน (Individual Basis) สมัยก่อนได้เริ่มจากการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังทางกฎหมาย อาจกล่าวได้ว่าสาธารณชนไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องสิทธิผู้ต้องขัง สาเหตุเพราะผู้กระทำความผิดจะถูกมองว่าเป็นผู้บกพร่องในเรื่องศีลธรรมอย่างร้ายแรงจึงไม่สมควรได้รับการช่วยเหลือ แต่ต่อมาสิทธิของ

²³ วรรณการในการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย สืบค้น 3 มิถุนายน 2557, จาก

ปัจเจกชนได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในฐานะที่เป็นเครื่องป้องกันที่ประชาชนมีต่อการใช้อำนาจอรัฐ การที่ผู้ต้องขังต้องถูกแยกออกจากสังคมปกติ ซึ่งผู้ต้องขังจะถูกจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอกทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความถูกต้องชอบธรรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ได้รับจากการถูกจำกัดเสรีภาพตามกฎหมายต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การเรียกร้องสิทธิของผู้ต้องขังอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (Basic Human Rights) รวมทั้งการเรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิตามกฎหมายอันพึงมีของบุคคลเหล่านี้ด้วย²⁴

การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังเกิดจากแนวคิดที่ว่าผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษได้สูญเสียสิทธิบางส่วนจากการถูกลงโทษไป แต่บุคคลเหล่านี้ยังมีสิทธิที่ยังเหลืออยู่จากการถูกลงโทษนั้น มิได้หมายความว่าผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษจำคุกจะต้องสูญเสียสิทธิของความเป็นมนุษย์ไปเสียทั้งหมด สิทธิผู้ต้องขังถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่ปรากฏตามปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน และต่อมาได้มีการรับรองสิทธิของผู้ต้องขังไว้ในหลักเกณฑ์รับรองสิทธิระหว่างประเทศหลายฉบับ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ.1966 (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ นอกจากนั้นในภูมิภาคยุโรปได้มีการจัดทำสาสน์โดยสภายุโรปเรียกว่าอนุสัญญาเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedom 1950) ในภูมิภาคอเมริกามีการรับรองสิทธิผู้ต้องขังไว้ในปณิญาอเมริกาวาดด้วยสิทธิและหน้าที่ของบุคคล (American Declaration of the Rights and Duties of Man 1948)²⁵ เป็นต้น

ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติได้รับรองสิทธิของบุคคลทั่วไป และที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังไว้ดังต่อไปนี้²⁶

ข้อ 1 มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่าง ๆ ในตนมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งการเคารพ

ข้อ 2 ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปณิญานี้โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนชาติใด อาทิ เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น พื้นเพทางชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิด หรือสถานะอื่นใด

ข้อ 3 บุคคลทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งบุคคล

²⁴ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.48). เล่มเดิม.

²⁵ แหล่งเดิม.

²⁶ ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนสืบค้น 1 มิถุนายน 2557, จาก

ข้อ 4 บุคคลใดจะตกอยู่ในความเป็นทาส หรือสภาวะจำยอมไม่ได้ทั้งนี้ ห้ามความเป็นทาส และการค้าทาสทุกรูปแบบ

ข้อ 5 บุคคลใดจะถูกกระทำการทรมานหรือปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้

ข้อ 7 ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และจากการขู่งให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

ข้อ 23 (1) ทุกคนมีสิทธิในการทำงานในการเลือกงานโดยอิสระในเงื่อนไขอันยุติธรรมและเอื้ออำนวยต่อการทำงาน และในการคุ้มครองต่อการว่างงาน

(2) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าจ้างที่เท่าเทียมกัน สำหรับงานที่ทำเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด

(3) ทุกคนที่ทำงานมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเอื้ออำนวยต่อการประกันความเป็นอยู่อันควรค่าแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์สำหรับตนเองและครอบครัว และหากจำเป็นก็จะได้รับการคุ้มครองทางสังคมในรูปแบบอื่นเพิ่มเติมด้วย

(4) ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้งและที่จะเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อความคุ้มครองผลประโยชน์ของตน

ข้อ 24 ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อนและการผ่อนคลายยามว่างรวมทั้งจำกัดเวลาการทำงานตามสมควร และวันหยุดเป็นครั้งคราวโดยได้รับค่าจ้าง

ข้อ 25 ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลทางการแพทย์และบริการทางสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิในหลักประกันยามว่าง เจ็บป่วย พักการ หมาย ชรา หรือปราศจากการดำรงชีพอื่นในสภาวะแวดล้อมนอกเหนือการควบคุมของตน

2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights 1966, ICCPR)

เป็นสนธิสัญญาพหุภาคี ซึ่งสมาชิกใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ให้การรับรองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2509 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2519 สนธิสัญญานี้ให้คำมั่นสัญญาว่าภาคีจะเคารพสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของบุคคล ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพในศาสนา เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการรวมตัว สิทธิเลือกตั้ง และสิทธิในการได้รับการพิจารณาความอย่างยุติธรรม จนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ.2552 กติการะหว่างประเทศนี้

มีประเทศลงนาม 72 แห่งและภาคี 165 แห่ง²⁷ สำหรับประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญานี้โดยการออกสัตยาบันเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ.2539 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังจะอยู่ในภาค 3 ได้แก่²⁸

ข้อ 7 บุคคลจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้ามิได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลจะถูกใช้ในการทดลองทางการแพทย์ หรือทางวิทยาศาสตร์โดยปราศจากความยินยอมอย่างเสรีของบุคคลนั้นมิได้

ข้อ 8 1. บุคคลจะถูกเอาตัวลงเป็นทาสมิได้ การเอาคนลงเป็นทาส และการค้าทาสทุกรูปแบบจะต้องถูกห้าม

2. บุคคลจะถูกบังคับให้ตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาสมิได้

3. (ก) บุคคลจะถูกเกณฑ์แรงงานหรือบังคับใช้แรงงานมิได้

(ข) ในประเทศที่การลงโทษจำคุกควบกับการทำงานหนักเป็นโทษทางอาญาอย่างหนึ่งความในวรรค 3 (ก) มิได้ห้ามการทำงานหนักตามคำพิพากษาที่ให้ลงโทษเช่นนั้นของศาลที่มีอำนาจ

(ค) เพื่อวัตถุประสงค์ของวรรคนี้ คำว่า “แรงงานที่ถูกเกณฑ์หรือถูกบังคับ” ไม่หมายรวมถึง

(1) งานหรือบริการใด ซึ่งมีได้จนถึงในอนุวรรค (ข) ซึ่งโดยปกติบุคคลผู้ถูกควบคุมโดยผลของคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของศาล หรือบุคคลผู้อยู่ระหว่างการปล่อยตัวจากการถูกควบคุมโดยมีเงื่อนไขต้องกระทำตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) การปฏิบัติงานใดในลักษณะทาง และการรับใช้ชาติที่กฎหมายกำหนดให้ผู้คัดค้านต่อการเป็นทหารเพราะขัดกับมโนธรรมต้องปฏิบัติในประเทศที่ยอมรับการคัดค้านเช่นนั้น

(3) การเกณฑ์ให้ปฏิบัติงานใดในกรณีฉุกเฉินหรือกรณีภัยพิบัติที่คุกคามความอยู่รอดหรือความผาสุกของชุมชน

(4) งานหรือบริการใด อันเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ปกติของพลเมือง

²⁷ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สืบค้น 1 มิถุนายน 2557, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki>.

²⁸ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สืบค้น 1 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/iccpr.pdf>.

ข้อ 9 1. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ บุคคลจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้น โดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

2. ในขณะที่จับกุม บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน

3. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่า จะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดี ในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น

4. บุคคลใดที่ถูกลิดรอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือควบคุม มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อให้ศาลตัดสินโดยมิชักช้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น และหากการควบคุมไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป

5. บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบกฎหมายมีสิทธิได้รับคำสินไหมทดแทน

ข้อ 10 1. บุคคลทั้งปวงที่ถูกลิดรอนเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์

2. (ก) ยกเว้นในสถานการณ์พิเศษ ผู้ต้องหาต้องได้รับการจำแนกออกจากผู้ต้องโทษ และต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างออกไปให้เหมาะสมกับสถานะที่ไม่ใช่ผู้ต้องโทษ

(ข) ต้องแยกผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ และให้นำตัวขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. ระบบราชทัณฑ์ต้องประกอบด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะให้นักโทษกลับตัวและฟื้นฟูทางสังคม ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนต้องได้รับการจำแนกออกจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ และต้องได้รับการปฏิบัติให้เหมาะสมกับวัยและสถานะทางกฎหมาย

3. ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners)²⁹

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ๗ นี้ได้รับการรับรองในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อปี ค.ศ.1955 และผ่านความเห็นชอบโดยคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมขององค์การสหประชาชาติ ตามมติที่ 663 C (24) เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ.1957 และมติที่ 2076 (62) เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม ค.ศ.1977³⁰

หลักเกณฑ์ที่ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ๗ กำหนดไว้นี้มิได้มุ่งที่จะกำหนดรายละเอียดของรูปแบบองค์กรงานราชทัณฑ์ หากแต่มุ่งหมายที่จะแสวงหาหลักการพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปของแนวคิดเบื้องต้นและองค์ประกอบที่สำคัญของระบบที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันมากที่สุด เพื่อเป็นแนวทางในการจัดวางหลักการและวิธีปฏิบัติที่ดีในการดูแลผู้ต้องขังและการบริหารจัดการทั่วไปของหน่วยงานราชทัณฑ์ ซึ่งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ๗ จะครอบคลุมถึงการบริหารงานทั่วไปในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งนำไปใช้กับผู้ต้องขังทุกประเภท ผู้ที่ถูกจำคุกไม่ว่าในคดีแพ่งหรือคดีอาญา ไม่ว่าจะมีความรู้ภาษาแล้วหรือไม่ รวมถึงผู้ต้องขังประเภทที่ต้องมีมาตรการคุ้มกันความปลอดภัยตามคำสั่งศาล แต่ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ๗ จะมินำไปใช้กับการบริการสถานที่คุมขังเด็กและเยาวชน เช่น สถานพินิจ โรงเรียนดัดนิสัยสำหรับเยาวชน³¹

หลักการเบื้องต้นของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ๗ คือจะต้องใช้อย่างเสมอภาคโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความคิดเห็นทางอื่น ๆ กำหนดทางชาติสังคม สถานะทางทรัพย์สิน หรืออื่น ๆ ใด เป็นเรื่องที่ต้องห้ามทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นที่ต้องให้ความเคารพต่อความเชื่อทางศาสนาของผู้ต้องขังด้วยเช่นกัน³²

ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ๗ ได้มีการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำไว้ ดังนี้³³

²⁹ ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ๗”.

³⁰ จาก มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการยุติธรรมทางอาญา (น.1), โดย กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ, และ ญัฐสา ฉัตรไพฑูรย์, (ม.ป.ป.), กรุงเทพฯ:เดือนตุลา.

³¹ แหล่งเดิม.

³² แหล่งเดิม.

³³ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษสืบค้น 7 มิถุนายน 2557,

ข้อ 71 (1) งานที่ให้ผู้ต้องขังทำนั้นจะต้องไม่มีลักษณะเป็นการทรมานให้หลบจำ

(2) ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษแล้วต้องทำงานภายในบังคับแห่งความสมบูรณ์ทางกายและจิตใจตามที่แพทย์ได้วินิจฉัย

(3) ให้ผู้ต้องขังทำงานที่เกิดประโยชน์ในปริมาณพอที่จะไม่ให้เกินกำลังผู้ต้องขังตามจำนวนชั่วโมงทำงานปกติประจำวัน

(4) งานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำควรเป็นงานที่คงไว้หรือเพิ่มพูนสมรรถภาพของเขาที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตเมื่อพ้นโทษไปแล้วเท่าที่สามารถทำได้

(5) ควรจัดให้ผู้ต้องขังโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เยาว์วัยได้รับการฝึกวิชาชีพในงานที่เป็นประโยชน์และบังเกิดผลกำไร

(6) ผู้ต้องขังควรเลือกงานที่ตนประสงค์จะทำได้ภายในกรอบวิชาชีพที่เหมาะสมและตามความต้องการของทางการเรือนจำและการรักษาระเบียบวินัย

ข้อ 72 (1) การจัดงานและวิธีทำงานจะต้องคล้ายคลึงงานอิสระนอกเรือนจำมากที่สุดที่จะทำได้เพื่อเตรียมผู้ต้องขังให้ชินต่อชีวิตทำงานตามปกติทั่ว ๆ ไป

(2) ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนได้เสียของผู้ต้องขังและการฝึกงานวิชาชีพของเขายิ่งกว่าผลกำไรที่เรือนจำจะได้จากงานที่ผู้ต้องขังทำ

ข้อ 73 (1) งานอุตสาหกรรมและงานกิจกรรมที่เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังทำนั้นควรที่เรือนจำจะดำเนินการเองโดยตรงไม่ใช่ทำสัญญาจ้างกับเอกชน

(2) ถ้าให้ผู้ต้องขังทำงานซึ่งไม่ใช่งานของเรือนจำจะต้องให้อยู่ในความกำกับดูแลของเจ้าพนักงานเรือนจำและผู้จ้างแรงงานผู้ต้องขังนั้น ๆ จะต้องจ่ายค่าจ้างในอัตราปกติให้แก่เรือนจำตามผลิตผลที่ผู้ต้องขังทำได้ ทั้งนี้เงินเสียแต่งานนั้นจะเป็นของหน่วยราชการด้วยกัน

ข้อ 74 (1) ภายในเรือนจำควรจะให้มีการระมัดระวังเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและอนามัยของผู้ต้องขังตามกฎหมายเช่นเดียวกับคนงานที่เป็นอิสระภายนอก

(2) ให้มีข้อกำหนดค่าชดเชยทำขวัญผู้ต้องขังที่ได้รับบาดเจ็บจากการทำงานรวมทั้งการเจ็บป่วยเนื่องจากงานนั้นทั้งนี้จะต้องไม่น้อยกว่าที่คนงานที่เป็นอิสระภายนอกได้รับตามกฎหมาย

ข้อ 75 (1) จำนวนชั่วโมงทำงานของผู้ต้องขังสูงสุดในวันหนึ่งและสัปดาห์หนึ่งพึงกำหนดไว้ในกฎหมายหรือกฎกระทรวงโดยพิจารณาตามข้อบังคับหรือประเพณีที่ใช้กับคนงานที่เป็นอิสระภายนอก

(2) ชั่วโมงทำงานที่กำหนดจะต้องมีวันหยุดพักผ่อนสัปดาห์ละ 1 วันและมีเวลาเพียงพอสำหรับศึกษาและกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและการฟื้นฟูเพื่อให้กลับเข้าสู่สังคม

ข้อ 76 (1) ควรมีระบบจ่ายค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขังอย่างยุติธรรม

(2) ตามระบบดังกล่าวควรยินยอมให้ผู้ต้องขังใช้เงินที่เขาได้รับนี้อย่างน้อยก็บางส่วนเพื่อซื้อของใช้สอยตามที่ได้รับอนุมัติและส่งไปให้ครอบครัวของเขาได้ด้วย

(3) ระบบนี้ทางราชการควรกันเงินส่วนหนึ่งให้ผู้ต้องขังได้รับสะสมไว้มอบให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษ

4. กฎเรือนจำยุโรป (The European Prison Rules, EPR)

กฎเรือนจำยุโรป³⁴ เป็นกฎที่ให้ความสำคัญในการบังคับโทษในเรือนจำ การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยคำนึงถึงความจำเป็นด้านสุขภาพอนามัย การรักษาความปลอดภัย และระเบียบวินัย เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสถานภาพในเรือนจำจะไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีกิจกรรมการประกอบอาชีพที่มีความหมาย และโปรแกรมการรักษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม

กฎเรือนจำยุโรปได้รับการรับรองเป็นครั้งแรกโดยคณะกรรมการรัฐมนตรี (The Committee of Ministers) ในปี ค.ศ.1973 มีประเทศสมาชิกเพียง 15 ประเทศ และได้ถูกปฏิรูปครั้งแรกในปี ค.ศ.1987 มีประเทศสมาชิกเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็น 21 ประเทศ และต่อมาในวันที่ 11 มกราคม ค.ศ.2006 คณะกรรมการรัฐมนตรีของยุโรปได้มีมติกฎดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติเพื่อให้ตอบสนองต่อการพัฒนาในเรือนจำทั้งในด้านนโยบาย ข้อปฏิบัติ และการบริหารจัดการโดยรวมของเรือนจำในยุโรป ซึ่งในปี ค.ศ.2005 มีประเทศเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก เป็น 46 ประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขยายตัวของสหภาพยุโรป และจึงได้จัดร่างกฎเรือนจำยุโรป ค.ศ.2006 เป็นมาตรฐานใช้บังคับแทนและยกเลิกฉบับเก่าทั้งหมด ซึ่งนับว่ามีความสำคัญในการบริหารดูแลสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังในเรือนจำ เพราะเป็นครั้งแรกที่ผู้ต้องขังจะได้รับสิทธิในการดูแลสุขภาพ โดยเจ้าหน้าที่เรือนจำจะปกป้องสุขภาพของผู้ต้องขังทั้งหมดที่อยู่ในความดูแลของพวกเขา³⁵ และความจำเป็นในการให้บริการทางการแพทย์ในเรือนจำจะได้รับการจัดดูแลอย่างใกล้ชิดกับการบริหารสาธารณสุขทั่วไป³⁶

³⁴ กฎเรือนจำยุโรปสืบค้น 1 มิถุนายน 2557, จาก

http://en.wikipedia.org/wiki/European_Prison_Rules

³⁵ The European Prison Rules 2006 ข้อ 39

³⁶ The European Prison Rules 2006 ข้อ 40.1

กฎเรือนจำยุโรป จะอยู่บนพื้นฐานของ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ถึงแม้ว่าข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ๆ นี้จะมีใช้ข้อกำหนดที่มีผลบังคับใช้ตามกฎหมายของรัฐสมาชิก แต่มีมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับที่ดีบนพื้นฐานของหลักการและวิธีปฏิบัติในการฟื้นฟูผู้ต้องขัง และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกของเรือนจำ ซึ่งนักทฤษฎีเห็นว่าเกือบทุกประเทศในยุโรปมุ่งมั่นที่จะใช้มาตรฐานเหล่านี้

ในปี ค.ศ.2006 สภายุโรปควอเกอร์ (The Quaker Council for European) กำหนดว่ากฎเรือนจำยุโรปเป็นส่วนหนึ่งในการใช้บังคับกับผู้ต้องขังหญิงด้วย โดยในปัจจุบันกฎเรือนจำยุโรป ถูกบันทึกว่าเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการร้องเรียนและการบริการข้อกฎหมายให้แก่ผู้ต้องขัง ดังเช่น ในเรือนจำของประเทศนอร์เวย์ (Norway) และประเทศไอร์แลนด์ (Ireland) อีกทั้งในประเทศอาร์เมเนีย (Armenia) ได้มีการกำหนดมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการสำหรับการปฏิรูปเรือนจำด้วย

กฎเรือนจำยุโรป มีทั้งหมด 108 ข้อ แบ่งเป็น 9 หมวดดังนี้

หมวด 1 ข้อ 1-13 กำหนดหลักพื้นฐานรวมทั้งขอบเขตการบังคับใช้

หมวด 2 ข้อ 14-38 กำหนดสถานะในการถูกคุมขังตั้งแต่ขั้นตอนการรับตัวสุขภาพ โภชนาการ การแนะนำทางกฎหมาย การติดต่อกับบุคคลภายนอก ระบบเรือนจำ การทำงาน การออกกำลังกายและการพักผ่อน การศึกษา อิสระทางความคิด โนธรรมและศาสนา ข้อมูล สถานที่ให้บริการ การโอนตัว การปล่อยตัว ผู้ต้องขังหญิง รวมไปถึงการควบคุมตัวเด็ก ชาวต่างชาติ ชนกลุ่มน้อย

หมวด 3 ข้อ 39-48 กำหนดเกี่ยวกับด้านสุขภาพและการดูแลสุขภาพในเรือนจำ

หมวด 4 ข้อ 49-70 กำหนดเกี่ยวกับคำสั่งและการรักษาความปลอดภัย

หมวด 5 ข้อ 71-91 กำหนดเกี่ยวกับการบริหารจัดการและเจ้าหน้าที่เรือนจำ

หมวด 6 ข้อ 92-93 กำหนดเกี่ยวกับการตรวจสอบและติดตาม

หมวด 7 ข้อ 94-101 กำหนดเกี่ยวกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา

หมวด 8 ข้อ 102-107 กำหนดเกี่ยวกับนักโทษเด็ดขาด

หมวด 9 ข้อ 108 กำหนดเกี่ยวกับความต้องการสำหรับการปรับปรุง

ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการทำงานของผู้ต้องขังได้บัญญัติไว้ในหมวด 2 ข้อ 26 มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ข้อ 26.1 การทำงานในเรือนจำเป็นวิธีการเชิงบวกในระบอบเรือนจำและจะไม่นำมาใช้เพื่อเป็นการลงโทษ

ข้อ 26.2 เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องมุ่งมั่นที่จะให้การทำงานที่เพียงพอต่อประโยชน์พื้นฐาน

ข้อ 26.3 เท่าที่จะเป็นไปได้ การทำงานให้เป็นเช่นจะรักษาหรือเพิ่มความสามารถในการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังภายหลังการปล่อย

ข้อ 26.4 เพื่อให้สอดคล้องกับกฎข้อ 13 จะไม่มีการเลือกปฏิบัติใด ๆ บนพื้นฐานของเพศ ในประเภทของงานที่จัดให้ แต่ให้คำนึงถึงความแตกต่างทางกายภาพของเพศชายและเพศหญิง

ข้อ 26.5 การทำงานต้องครอบคลุมถึงการฝึกอบรมวิชาชีพ จะต้องจัดให้ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์จากการฝึกดังกล่าว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชน

ข้อ 26.6 ผู้ต้องขังอาจจะเลือกชนิดของการทำงานที่พวกเขาต้องการจะเข้าร่วม ภายใต้ขอบเขตของตำแหน่งงานที่ว่าง ความเหมาะสมของอาชีพ และความต้องการของการผลิต และควรมีระเบียบวินัย

ข้อ 26.7 องค์กรและวิธีการในการทำงานในเรือนจำ จะต้องใกล้เคียงกับการทำงานของสังคมภายนอกเท่าที่จะเป็นไปได้ ภายใต้การเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังกลับไปประกอบอาชีพตามปกติ

ข้อ 26.8 แม้ว่าการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงินจากอุตสาหกรรมในเรือนจำจะมีประโยชน์ในการสร้างมาตรฐาน การปรับปรุงคุณภาพและความเกี่ยวข้องของการฝึกอบรม ผลประโยชน์ของผู้ต้องขังก็ควรคำนึงถึงในระดับเดียวกันด้วย

ข้อ 26.9 เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องจัดให้ผู้ต้องขังทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยตนเอง หรือทำงานร่วมกับผู้รับเหมาเอกชนทั้งภายในหรือภายนอกเรือนจำ

ข้อ 26.10 ในทุกกรณีจะมีค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากการทำงานของผู้ต้องขัง

ข้อ 26.11 ผู้ต้องขังจะได้รับอนุญาตให้ใช้เงินส่วนหนึ่งของรายได้ของพวกเขา ในการใช้จ่ายส่วนตัว และจัดสรรส่วนหนึ่งของรายได้ไปยังครอบครัวของพวกเขา

ข้อ 26.12 ผู้ต้องขังอาจได้รับการสนับสนุนเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ที่จะได้รับการส่งมอบให้แก่พวกเขาในการปล่อยตัวหรือถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่ได้รับการอนุมัติ

ข้อ 26.13 สุขภาพและข้อควรระวังความปลอดภัยสำหรับผู้ต้องขังจะต้องปกป้องพวกเขาอย่างเพียงพอและจะต้องได้มาตรฐานไม่น้อยกว่าผู้ใช้แรงงานภายนอก

ข้อ 26.14 จะต้องมีการบัญญัติ เพื่อชดเชยค่าเสียหายให้ผู้ต้องขังที่ประสบอุบัติเหตุจากอุตสาหกรรม รวมทั้งโรคจากการประกอบอาชีพ ไม่น้อยไปกว่าการคุ้มครองแรงงานนอกตามกฎหมาย

ข้อ 26.15 การใช้ชีวิตประจำวันและการทำงานรายชั่วโมงต่อสัปดาห์สูงสุดของผู้ต้องขังจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับกฎระเบียบในประเทศหรือข้อกำหนดการจ้างงานของลูกจ้างทั่วไป

ข้อ 26.16 ผู้ต้องขังจะต้องมีวันหยุดอย่างน้อยหนึ่งวันต่อสัปดาห์ และเวลาที่เพียงพอสำหรับการศึกษาและกิจกรรมอื่น ๆ

ข้อ 26.17 เท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้ต้องขังผู้ซึ่งทำงานจะต้องอยู่ในระบบการรักษาความปลอดภัยทางประกันสังคมแห่งชาติ

ในกรณีของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา กล่าวคือยังไม่ถูกพิพากษาเสร็จเด็ดขาด และผู้ต้องขังที่ถูกพิพากษาถึงที่สุด กล่าวคือนักโทษเด็ดขาด มีกฎที่เกี่ยวกับการทำงานบัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 100.1 ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจะได้รับการเสนอโอกาสในการทำงาน เว้นแต่เขาไม่ประสงค์จะทำงาน

ข้อ 100.2 หากผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาเลือกที่จะทำงาน ให้นำบทบัญญัติ ข้อ 26 ทั้งหมดมาบังคับใช้ รวมถึงค่าตอบแทนในการทำงานด้วย

ข้อ 105.1 ระบบโปรแกรมการทำงานจะต้องดำเนินการไปสู่วัตถุประสงค์ของระบบเรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาด

ข้อ 105.2 นักโทษเด็ดขาดที่ยังไม่ถึงวัยเกษียณ อาจจำเป็นต้องทำงาน ภายใต้กายภาพทางร่างกายและจิตใจ ตามที่กำหนดโดยแพทย์

ข้อ 105.3 หากนักโทษเด็ดขาดต้องการทำงาน สถานะเงื่อนไขในการทำงานจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานและการควบคุมในระดับเดียวกันกับสังคมภายนอก

ข้อ 105.4 เมื่อนักโทษเด็ดขาดจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาหรือโปรแกรมอื่น ๆ ในช่วงของชั่วโมงการทำงานตามแผนบังคับโทษ พวกเขาจะต้องได้รับค่าตอบแทนในการทำงานด้วย หากโดยปกติแล้วเขาจะต้องทำงาน

ข้อ 105.5 ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาด เงินค่าตอบแทนส่วนหนึ่งหรือเงินเก็บอาจจะต้องถูกหักนำมาใช้เพื่อการซ่อมแซมบำรุง โดยคำสั่งศาล หรือโดยความยินยอมสมัครใจเอง

2.4 กฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย

สำหรับในหัวข้อนี้ หลักกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังจะบัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 และกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ส่วนในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักแห่งความเสมอภาค

รวมทั้งการสูญเสียและการจำกัดสิทธิของบุคคล มีบัญญัติอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2.4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการทำงานของผู้ต้องขังไว้โดยตรง แต่ได้บัญญัติในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักแห่งความเสมอภาค รวมทั้งการสูญเสียและการจำกัดสิทธิของบุคคลไว้ บทบัญญัติสำคัญที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

มาตรา 4 เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดเพศหรือศาสนาใดย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง

มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

มาตรา 29 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง ถิ่นกำเนิดเชื้อชาติภาษาเพศอายุความพิการสภาพทางกายหรือสุขภาพสถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมความเชื่อทางศาสนาการศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

มาตรา 32 วรรคหนึ่ง บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายการทรมานทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้แต่การลงโทษ

ตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม

มาตรา 38 การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาเป็นการฉุกเฉิน หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งให้กระทำได้ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา 39 บรรดาบทบัญญัติว่าด้วยการเกณฑ์แรงงานนั้นบุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

มาตรา 39 บรรดาบทบัญญัติว่าด้วยการเกณฑ์แรงงานนั้นบุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

2.4.2. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479

2.4.2.1 การทำงานของผู้ต้องขัง

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 22 บัญญัติว่า “นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ” ซึ่งจะเห็นได้ว่านักโทษเด็ดขาด³⁷ เท่านั้น ต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น ส่วนผู้ที่ถูกขังแต่ไม่ใช่คนโทษเด็ดขาดจึงไม่ต้องทำงานไม่ว่าจะเป็นกรณีคนต้องขัง³⁸ หรือคนฝาก³⁹ ยกเว้นแต่ในกรณีที่คนต้องขังหรือคนฝากสมัครใจทำงานเอง⁴⁰ ทั้งนี้หากผู้ต้องขังเด็ดขาดมีอายุต่ำกว่า 25 ปี ต้องจัดให้ผู้ต้องขังนั้นได้รับการศึกษาอบรม⁴¹

³⁷ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 4 (3) “นักโทษเด็ดขาด” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตาม หมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และหมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขัง ไว้ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

³⁸ มาตรา 4 (4) “คนต้องขัง” หมายความว่า บุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายขัง

³⁹ มาตรา 4 (5) “คนฝาก” หมายความว่า บุคคลที่ถูกฝากให้ควบคุมไว้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นโดยไม่มีหมายอาญา

⁴⁰ มาตรา 23 คนต้องขังและคนฝากต้องทำงานแต่เฉพาะที่เกี่ยวกับ ความสะอาดหรืออนามัยของตน หรือการสุขาภิบาลในส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งเรือนจำคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาอาจต้องทำงานเพื่อยังการบำรุงรักษาเรือนจำให้ดีขึ้นผู้ต้องขังคนใดสมัครเข้าทำงานอย่างอื่น ก็อาจอนุญาตให้ทำได้

⁴¹ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 (ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “กฎกระทรวง”) ข้อ 51

ในการทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น จะต้องเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น เจ้าพนักงานเรือนจำจะสั่งให้ผู้ต้องขังทำงานต่าง ๆ อันมิชอบด้วยกฎหมายไม่ได้⁴² นอกจากนี้เจ้าพนักงานเรือนจำจะต้องให้ผู้ต้องขังทำงานที่ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องขัง มิใช่ทำให้อำนาจตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งการงานที่จะจัดให้ผู้ต้องขังทำนั้น เจ้าพนักงานเรือนจำจักต้องคำนึงถึง⁴³

1) กำหนดโทษ ถ้าเป็นผู้ต้องขังที่กำหนดโทษหรือระยะเวลาการจำคุกอยู่ในเรือนจำนั้น ซึ่งไม่มีเวลาพอที่จะฝึกฝนการทำงานให้เกิดความชำนาญก็อาจให้ทำงานเบ็ดเตล็ดทั่วไป ผู้ต้องขังที่ได้รับโทษจำคุกอย่างสูงก็ให้ทำงานที่ค่อนข้างยากหรืองานที่มีอาชีพถาวร เพราะมีโอกาสฝึกฝนอบรมจนเกิดความชำนาญและสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้

2) ความแข็งแรงแห่งร่างกาย ผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงก็ควรทำงานที่หนักกว่าผู้ที่อ่อนแอกว่า

3) สติปัญญา ผู้ที่มีสติปัญญาดีควรทำงานเกี่ยวกับงานที่สามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือประดิษฐ์ หรือควรจัดให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม

4) อุปนิสัยและฝีมือ ความรู้ ความชำนาญ ผู้ที่มีนิสัยเยือกเย็นสมควรทำงานประดิษฐ์ละเอียดอ่อน เช่น งานแกะสลัก หรือผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญมาก่อน ก็สามารถนำมาฝึกอบรมผู้ต้องขังอื่นอีกด้วย

5) ผลในทางเศรษฐกิจ ควรคำนึงถึงการประหยัดวัสดุอุปกรณ์ มิให้สูญเสียมากเกินไปจนจำเป็น

6) ผลในทางอบรม เช่น ในกรณีการให้ฝึกวิชาชีพควรมุ่งหวังให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้

7) สถานการณ์แห่งเรือนจำ

ในส่วนของคุณลักษณะของงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำนั้น กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการทำงานมิได้บัญญัติกำหนดลักษณะหรือประเภทของงานไว้ แต่ได้ให้คงอยู่ในดุลพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นผู้บัญชาการเรือนจำหรือเจ้าพนักงานเรือนจำก็ไม่มีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องขังไปทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัวได้เว้นแต่อนุญาตไว้ในระเบียบข้อบังคับซึ่งกรมราชทัณฑ์อนุมัติ⁴⁴ โดยผู้บัญชาการเรือนจำสามารถจ้างผู้มีความรู้ความสามารถมาสอนหรือ

⁴² จาก คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (น.137-138), โดย วิสัย พุกกะวัน, 2544, กรุงเทพฯ: ทิพย์อักษร.

⁴³ กฎกระทรวง ข้อ 50

⁴⁴ กฎกระทรวง ข้อ 55

ฝึกอบรมให้ผู้ต้องขัง มีความรู้ความชำนาญในงานประเภทหาผลประโยชน์ได้ โดยใช้เงินทุนหรือเงินรายได้⁴⁵

สำหรับประเภทของงานนั้น การให้ผู้ต้องขังทำงานตามมาตรา 22 นี้มีทั้งงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนและงานที่ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งพอจะแยกออกได้ดังนี้ คือ⁴⁶ การฝึกวิชาชีพ แรงงานรับจ้าง และการให้ผู้ต้องขังออกทำงานภายนอกเรือนจำ

ทั้งนี้หลักเกณฑ์ในการให้ผู้ต้องขังออกทำงานภายนอกเรือนจำ เป็นไปตามกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ในข้อที่ 52 และข้อ 53 ซึ่งกำหนดว่า

(1) ห้ามมิให้จำคุกโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำเว้นแต่ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาตและถ้าจำคุกโทษเด็ดขาดนั้นเป็นหญิงหรือจะต้องจำคุกอีกต่อไปกว่า 10 ปีต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดี

(2) ห้ามมิให้จ่ายคนต้องขังหรือคนฝากออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งถ้าจะจ่ายต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งข้อก่อนโดยอนุโลม

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น โดยหลักห้ามมีการจ่ายผู้ต้องขังออกไปทำงานภายนอกเรือนจำ แต่มีข้อยกเว้นที่ให้ผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำได้ ดังต่อไปนี้

1) ผู้บัญชาการเรือนจำสามารถอนุญาตให้ผู้ต้องขังซึ่งเป็นนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำได้

2) อธิบดีกรมราชทัณฑ์สามารถอนุญาตให้ผู้ต้องขังหญิงซึ่งเป็นนักโทษเด็ดขาดหรือจะต้องจำคุกอีกเกินกว่า 10 ปี ออกทำงานนอกเรือนจำได้

3) คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์และฎีกาสามารถจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำได้ แต่ทั้งนี้ต้องผ่านหลักเกณฑ์ในข้อ 1 และข้อ 2 ก่อน

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกผู้ต้องขังออกทำงานภายนอกเรือนจำ มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้⁴⁷

1) นักโทษเด็ดขาดที่จ่ายออกไปทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้องนำกลับเข้าเรือนจำหรือทัณฑสถานไม่เกินเวลา 17.00 น. ในวันเดียวกัน

⁴⁵ กฎกระทรวง ข้อ 58

⁴⁶ การแก้ไขฟื้นฟูนักโทษ: ศึกษากรณีการฝึกอาชีพและการบังคับใช้แรงงาน (น.54). เล่มเดิม.

⁴⁷ แก้ไขโดยข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ฉบับที่ 3/2516 เรื่องแก้ไขข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ฉบับที่ 2/2516 เรื่องการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถาน

2) นักโทษเด็ดขาดที่จะจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้องมีกำหนดโทษดังกล่าวในข้อ 52 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 และให้คัดลอกจ่ายออกไป เฉพาะผู้ที่ประกอบด้วยลักษณะความผิด ดังนี้

ก. ลักษณะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่อยู่ในเกณฑ์ที่ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ปกครองทัณฑสถานมีอำนาจพิจารณาได้โดยไม่ต้องขออนุมัติกรมราชทัณฑ์คือ

ความผิดเกี่ยวกับศาสนา (มาตรา 206-208)

ความผิดเกี่ยวกับการค้า (มาตรา 270-275)

ความผิดเกี่ยวกับเพศ (มาตรา 276-287)

ความผิดต่อร่างกาย (มาตรา 295-300)

ความผิดฐานทำให้แท้งลูก (มาตรา 301-305)

ความผิดฐานทอดทิ้งเด็กคนป่วยหรือคนชรา (มาตรา 306-308)

ความผิดต่อเสรีภาพ (มาตรา 309-321)

ความผิดฐานเปิดเผยความลับ (มาตรา 322-325)

ความผิดฐานหมิ่นประมาท (มาตรา 326-333)

ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (มาตรา 358-361)

ความผิดฐานบุกรุก (มาตรา 362-366)

ความผิดที่เป็นลหุโทษ (มาตรา 367-398)

ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยสุรา

ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการพนัน

ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยภาษีอากร

ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยรับราชการทหาร

ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนฯ

ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยเอกสารหนังสือพิมพ์

สำหรับนักโทษเด็ดขาดซึ่งมีลักษณะความผิดดังกล่าวนี้ถ้ามีกำหนดโทษเกินกว่า 10 ปีขึ้นไป ต้องได้รับอนุมัติจากกรมราชทัณฑ์

ข. ลักษณะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่อยู่ในเกณฑ์ที่ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ปกครองทัณฑสถานมีอำนาจพิจารณาจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานได้แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขใน ค. คือ

ความผิดต่อเจ้าพนักงาน (มาตรา136-146)

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ (มาตรา 147-166)

ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม (มาตรา167-199)

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม (มาตรา200-205)

ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน (มาตรา209-216)

ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน (มาตรา217-239)

ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา (มาตรา240-249)

ความผิดเกี่ยวกับดวงแสดมปีและตัว (มาตรา 250-263)

ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร (มาตรา264-269)

ความผิดฐานลักทรัพย์ (มาตรา 334-335)

ความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ (มาตรา 337)

ความผิดฐานริศเอาทรัพย์ (มาตรา338)

ความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์ (มาตรา341-348)

ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ (มาตรา349-351)

ความผิดฐานยักยอก (มาตรา352-356)

ความผิดฐานรับของโจร (มาตรา357)

ความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

สำหรับนักโทษเด็ดขาดซึ่งมีลักษณะความผิดดังกล่าวนี้ถ้ามีกำหนดโทษเกินกว่า 10 ปี
ขึ้นไป ต้องได้รับอนุมัติจากกรมราชทัณฑ์

ก. (1) ซึ่งมีกำหนดโทษไม่เกิน1ปีและรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1/3 ของกำหนดโทษ
หรือ

(2) มีกำหนดโทษเกินกว่า1ปีแต่ไม่เกิน 10 ปี ซึ่งเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางขึ้นไป
และรับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของกำหนดโทษ

3) ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาดดังกล่าวใน 2) ก. และข. ไม่พอจะคัดเลือกจ่ายออกไปก็ให้
พิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดที่มีฐานโทษนอกจากที่กำหนดใน 2) ก. และข. แต่การคัดเลือกจ่าย
เช่นนี้เรือนจำหรือทัณฑสถานต้องจัดทำบัญชีรายชื่อนักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับคัดเลือกไว้แล้วตาม
แบบบัญชีท้ายข้อบังคับนี้ส่งไปกรมราชทัณฑ์พิจารณาอนุมัติก่อน

4) ต้องเป็นผู้รักษาวินัยเคร่งครัดอาทิเช่นได้แสดงความเคารพเจ้าพนักงานเรือนจำหรือ
ทัณฑสถานทุกคนตลอดมาโดยเคร่งครัดเป็นต้น

5) ต้องเป็นผู้ที่ทำงานดีโดยทำได้ตามกำหนดให้หรือหากมิได้กำหนดให้ก็ทำได้ตามกำหนดปกติของวิญญูชนพึงกระทำได้ตลอดมา

6) ต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีโดยไม่เคยกระทำความผิดขึ้นในเรือนจำหรือทัณฑสถานหรือไม่มีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อจำขออกไปแล้วอาจหลบหนี

7) ตามปกติให้คัดเลือกนักโทษเด็ดขาดที่ต้องจำมาแล้วเกินครึ่งหนึ่งของกำหนดโทษ และเหลือกำหนดโทษน้อยจำขออกไปก่อนผู้ที่เหลือกำหนดโทษสูง

8) ให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวน 3 นายทำหน้าที่ตรวจพิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานเสนอผู้บัญชาการเรือนจำผู้ปกครองทัณฑสถานเพื่อพิจารณาส่งการต่อไปกรรมการคณะนี้พยายามอย่าให้ซ้ำกัน

9) นักโทษเด็ดขาดคนใดที่คัดเลือกจำขออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานถ้าปรากฏขึ้นภายหลังว่ามีพฤติกรรมแสดงให้เห็นว่าขาดคุณลักษณะตาม 4) หรือ 5) หรือ 6) ก็ให้งดจ่ายทันที

ส่วนค่าตอบแทนหรือเงินรางวัล ในส่วนประเภทงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น ผู้ต้องขังจึงจะมีสิทธิได้รับค่าจ้าง ดังนั้น การทำงานของผู้ต้องขัง แม้การทำงานจะเกิดรายได้แต่ไม่มีกำไร กฎหมายก็ตัดสิทธิผู้ต้องขังไม่ให้ได้รับค่าจ้าง รวมทั้งบรรดาผลประโยชน์อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขังให้ตกเป็นทรัพย์สินของรัฐบาลทั้งสิ้น⁴⁸

สำหรับหลักเกณฑ์ของรางวัลที่ให้ผู้ต้องขังทำงานนี้กำหนดโดยกฎกระทรวงมหาดไทย⁴⁹

“หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไรผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

(ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น

(ข) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังที่ทำงานนั้น

เจ้าพนักงานเรือนจำที่จะได้รับรางวัลตามข้อนี้ให้พิจารณาให้ได้รับรางวัลจนถึงผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกัน” และ

“รางวัลที่จะจ่ายตามข้อ 59 (ก) และ (ข) นั้นให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ต้องขังให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละห้าสิบและสำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละสิบห้าของกำไรทั้งหมด”⁵⁰

⁴⁸ กฎกระทรวง ข้อ 56

⁴⁹ กฎกระทรวง ข้อ 59

⁵⁰ กฎกระทรวง ข้อ 60 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ 9 พ.ศ.2521)

ในการจ่ายรางวัลและวิธีจ่ายรางวัลให้กับผู้ต้องขังนั้น ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัล ฉบับที่ 4 พ.ศ.2521 ซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2521 เป็นต้นมาได้กำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายรางวัลและวิธีจ่ายรางวัลให้กับผู้ต้องขัง ไว้ในข้อ 2-10 ดังต่อไปนี้

ข้อ 2 การจ่ายรางวัลให้ผู้ต้องขังตามข้อ 61 (1) แห่งกฎกระทรวงดังกล่าวให้พิจารณาจากการทำงานประกอบกับลำดับขั้นและประเภทของผู้ต้องขังรวมกันโดยกำหนดเป็นส่วนใหญ่ไม่เกินคนละ 12 ส่วนให้ได้รับตามเกณฑ์ดังนี้

ก. การทำงานพิจารณาจากความร่วมมือในการทำงานความมัธยัสถ์ในการใช้วัสดุ ความประณีตเรียบร้อยของงานความรวดเร็วในการทำงานความอดสาหะการถนอมและรักษาเครื่องมือเครื่องใช้และคุณค่าของงานนั้นให้กำหนดไว้ดังนี้

- (1) ผู้ที่ทำงานอยู่ในขั้นดีมากไม่เกิน 6 ส่วน
- (2) ผู้ที่ทำงานอยู่ในขั้นดีไม่เกิน 4 ส่วน
- (3) ผู้ที่ทำงานอยู่ในขั้นพอใช้ไม่เกิน 2 ส่วน

ข. ลำดับขั้นและประเภทของผู้ต้องขังให้ไม่เกินที่กำหนดไว้ ดังนี้

- (1) ชั้นเยี่ยม 6 ส่วน
- (2) ชั้นดีมาก 5 ส่วน
- (3) ชั้นดี 4 ส่วน
- (4) ชั้นกลางคนต้องขังและคนฝาก 3 ส่วน
- (5) ชั้นเลว 2 ส่วน
- (6) ชั้นเลวมาก 1 ส่วน

ข้อ 3 การจ่ายรางวัลให้แก่เจ้าพนักงานตามข้อ 61 (2) แห่งกฎกระทรวงดังกล่าวให้พิจารณาจากความสำคัญของหน้าที่และความมีส่วนรับผิดชอบรวมกันให้เป็นส่วนใหญ่ไม่เกินคนละ 12 ส่วนโดยแบ่งให้ได้รับตามเกณฑ์ ดังนี้

ก. ความสำคัญของหน้าที่พิจารณาจากการกระทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมผู้ต้องขังนั้นให้เป็นส่วนตามที่กำหนดไว้ ดังนี้

- (1) ผู้กระทำหน้าที่ทั้งควบคุมและฝึกอบรมโดยตรงคนละไม่เกิน 6 ส่วน
- (2) ผู้กระทำหน้าที่ทั้งควบคุมและฝึกอบรมเพียงเป็นอุปกรณ์คนละไม่เกิน 4 ส่วน
- (3) ผู้กระทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมแต่อย่างหนึ่งอย่างใดอย่างเดียวนคนละไม่เกิน 4 ส่วน

(4) ผู้กระทำหน้าที่ควบคุมหรือฝึกอบรมเพียงเป็นอุปกรณ์แต่อย่างหนึ่งอย่างใด อย่างเดียวคนละไม่เกิน 2 ส่วน

การพิจารณาในข้อ ก. นี้ให้ถือผลและความเรียบร้อยแห่งการปฏิบัติหน้าที่เป็นหลัก

ข. ความมีส่วนรับผิดชอบให้เป็นส่วนตามที่กำหนดไว้ ดังนี้

- (1) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันคนละ 6 ส่วน
- (2) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 4 ขึ้นไป หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันคนละ 4 ส่วน
- (3) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งระดับ 3 ลงมาหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันคนละ 3 ส่วน

ข้อ 4 การจ่ายรางวัลให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำตามข้อ 63 แห่งกฎกระทรวงดังกล่าวให้พิจารณาจากการคิดประณียฐ์และความสำคัญของประโยชน์อันเรือนจำจะพึงได้รับตามเกณฑ์ดังนี้

(1) สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่คิดประณียฐ์นั้นเป็นเพียงการดัดแปลงจากสิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีทำหรือใช้กันอยู่ก่อนแล้วทั้งภายในเรือนจำหรือทั่ว ๆ ไปให้พิจารณาจ่ายให้ไม่เกินรายละ 10,000 บาท

(2) สิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่คิดประณียฐ์นั้นเป็นการประณียฐ์ขึ้นใหม่ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์พิจารณาจ่ายตามที่เห็นสมควร

ข้อ 5 ผู้ต้องขังหรือเจ้าพนักงานเรือนจำผู้ใดได้รับส่วนรวมทั้งหมดพิเศษไม่ถึงครึ่งส่วนให้ปิดทั้งถ้ามีเศษตั้งแต่ครึ่งส่วนให้ปิดเป็น 1 ส่วน

ข้อ 6 การจ่ายรางวัลตามข้อ 2 และข้อ 3 แห่งข้อบังคับนี้โดยปกติให้พิจารณาจ่ายต่อเมื่องานนั้นได้รับชำระราคาหรือค่าจ้างเรียบร้อยแล้วเว้นแต่งานใดมีกรณีเป็นพิเศษจะรอให้รับชำระราคาหรือค่าจ้างเสร็จเรียบร้อยแล้วแต่เป็นงานที่พึงอนุมานได้ว่าจะได้รับชำระราคาและค่าจ้างอย่างแน่นอนก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาจ่ายตามที่เห็นสมควร

การพิจารณาจ่ายรางวัลตามวรรคก่อนจะต้องไม่กระทบกระเทือนเงินทุนหมุนเวียนของเรือนจำหรือทัณฑสถานที่จะดำเนินการต่อไป

ข้อ 7 การพิจารณาจ่ายรางวัลตามข้อ 4 แห่งข้อบังคับนี้ให้ผู้บัญชาการเรือนจำแต่งตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งไม่น้อยกว่า 3 คนกรรมการคณะนี้ให้แต่งตั้งจากเจ้าพนักงานผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 4 หรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันขึ้นไปซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมรักษาการณ์และการอบรมและฝึกวิชาชีพเว้นแต่กรณีที่ไม่สามารถตั้งเจ้าพนักงานดังกล่าวได้ก็ให้แต่งตั้งผู้ดำรง

ตำแหน่งที่ต่ำกว่าได้เท่าที่จำเป็นแต่ห้ามมิให้แต่งตั้งเจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งเป็นผู้คิดประดิษฐ์ที่จะได้รับรางวัลเป็นกรรมการ

ให้กรรมการคณะนี้ทำการตรวจสอบพิจารณาว่าสิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้นั้นเป็นการคิดประดิษฐ์และเป็นประโยชน์สำคัญอันควรได้รับรางวัลหรือไม่อย่างใดพร้อมด้วยเหตุผลหลักฐานและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการนั้นและถ้าเห็นสมควรได้รับรางวัลจะควรได้รับเป็นจำนวนเท่าใดเมื่อตรวจสอบพิจารณาเสร็จแล้วให้รายงานเสนอผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีพิจารณาเสนอความเห็นต่ออธิบดีกรมราชทัณฑ์ต่อไป

ข้อ 8 การจ่ายรางวัลตามข้อ 2 และข้อ 3 เป็นอำนาจของผู้บัญชาการเรือนจำเป็นผู้พิจารณาอนุญาตและตามข้อ 4 แห่งข้อบังคับนี้เป็นอำนาจของอธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นผู้พิจารณาอนุญาต

ข้อ 9 ผู้มีอำนาจสั่งจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลได้มีดังต่อไปนี้

(1) ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษมีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอมีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน 10,000 บาท

(2) ผู้บัญชาการเรือนจำกลางผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการหรือผู้ปกครองทัณฑสถานหรือผู้ดำรงตำแหน่งในระดับเดียวกันมีอำนาจสั่งจ่ายเงินได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน 50,000 บาท

(3) การสั่งจ่ายเงินเกินอำนาจของผู้มีอำนาจสั่งจ่ายตาม (1) และ (2) ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์

เงินที่กำหนดให้เป็นรางวัลแล้วนั้นเมื่อคำนวณจ่ายให้แล้วมีเศษเหลืออยู่ไม่สามารถเฉลี่ยจ่ายให้ผู้รับได้ให้นำเข้าเป็นเงินทุนผลประโยชน์ตามเดิมถ้าผู้มีสิทธิไม่มารับส่วนที่จ่ายให้ให้ดำเนินการตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479

ข้อ 10 รางวัลที่จะต้องพิจารณาจ่ายตามข้อบังคับนี้แต่ได้พิจารณาจ่ายไปแล้วให้เป็นอันแล้วไป

2.4.2.2 การทำงานสาธารณะ

งานสาธารณะถือว่าเป็นงานลักษณะพิเศษ ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ต้องขังลักษณะงาน สถานที่ควบคุม การแบ่งรางวัลและผลประโยชน์ตอบแทน เนื่องจากปัจจุบันผู้ต้องขังในเรือนจำทวีจำนวนมากขึ้นอยู่กันอย่างแออัด การฝึกอบรม การฝึกอาชีพจะทำให้ได้ผลดีเป็นเรื่องยาก อีกทั้งยังต้องสิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมากในการเลี้ยงดู ให้การดูแลรักษาและสวัสดิการต่างๆ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการปฏิบัติต่อนักโทษเด็ดขาดโดยให้มีเวลาอยู่ในเรือนจำน้อยลงและใช้วิธีการปฏิบัติโดยไม่ใช้เรือนจำมากขึ้น โดยที่ผู้ต้องขังได้รับการลดวันต้องโทษในเรือนจำแล้วยังได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะ จึงพ้นออกไปจากเรือนจำเร็วขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ร่วมกันกล่าวคือ เรือนจำได้ผลประโยชน์ตอบแทนจากงานสาธารณะที่มีผลประโยชน์ตอบแทน และสังคมก็ได้ประโยชน์จากงานสาธารณะ ผู้ต้องขังได้รับเงินปันผลตอบแทน และได้หลุดพ้นจากเรือนจำเร็วขึ้น แต่ผู้ต้องขังยังไม่พ้นโทษไปเสียเลยทีเดียวจะต้องถูกควบคุมความประพฤติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้⁵¹

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 22 ทวิ⁵² บัญญัติว่า “ในกรณีเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำให้อธิบดีแต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งไม่น้อยกว่าสามคน เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาด⁵³ ซึ่งเหลือโทษจำคุกไม่เกินสองปี เพื่อทำงานสาธารณะตามมาตรานี้

นักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษในลักษณะความผิดดังต่อไปนี้ ไม่อยู่ในข่ายได้รับการพิจารณาคัดเลือกตามวรรคหนึ่ง

- (1) ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- (2) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐบาลในราชอาณาจักร
- (3) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐบาลนอกราชอาณาจักร
- (4) ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ

⁵¹ จาก คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (น.194-195), โดย สำนักทัณฑ์โทษฯ กรมราชทัณฑ์, 2542.

⁵² แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2523

⁵³ การพิจารณาคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดต้องเป็นไปตาม ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2/2516 เรื่อง การคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถาน

ลักษณะของงานสาธารณะ การแต่งตั้งกรรมการ การส่งและการงดส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

ในการจ่ายนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำกำหนดให้เป็นอำนาจของผู้บัญชาการเรือนจำ แต่ถ้านักโทษเด็ดขาดนั้นเป็นหญิงหรือจะต้องจำคุกต่อไปกว่า 10 ปี ต้องรับอนุมัติจากอธิบดี⁵⁴ ส่วนกรณีคนต้องขัง หรือคนฝากขัง ห้ามมิให้จ่ายออกทำงานนอกเรือนจำ เว้นแต่คนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ ฎีกา ซึ่งถ้าจะจ่ายออกทำงานต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด⁵⁵

ประเภทและลักษณะงานสาธารณะที่ให้ผู้ต้องขังทำนั้นมีรายละเอียดปรากฏตามกฎกระทรวงมหาดไทย ดังนี้⁵⁶

“งานสาธารณะที่จะจัดให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำนอกเรือนจำนั้น ได้แก่ งานใด ๆ ที่ต้องกรใช้เงินงบประมาณแผ่นดิน เงินของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือเงินของรัฐบาลกิจ และให้หมายความรวมถึงงานสาธารณะอื่นใดที่ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทนด้วย”

สำหรับหลักเกณฑ์และวิธีการในการรับจ่ายและการควบคุมผู้ต้องขังออกทำงานนอกเรือนจำ ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 18/2485 ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังหรือนักโทษตั้งแต่ออกจากเรือนจำจนกระทั่งกลับถึงเรือนจำ และกำหนดลักษณะการใช้อาวุธกับผู้ต้องขังในกรณีพบว่า ผู้ต้องขังออกไปนอกเขตควบคุมตามที่กำหนดไว้ โดยไม่มีเจ้าพนักงานควบคุมไป ให้ปฏิบัติการดังผู้ต้องขังหลบหนีได้ โดยในการจะใช้อาวุธนั้นให้พยายามใช้ในกรณีที่จำเป็นและไม่มีวิธีอื่นใดที่จะใช้ป้องกันได้ดีกว่าการใช้อาวุธเท่านั้น ตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 18/2485 ข้อ 2 (ก) ซึ่งเป็นการจำกัดการใช้อาวุธของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ให้ใช้ด้วยความระมัดระวังและสมควรแก่เหตุการณ์⁵⁷

ในส่วนคำตอบแทน จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้างจากการทำงาน แต่หากงานสาธารณะที่จะจัดให้นักโทษทำนั้น มีผลประโยชน์ตอบแทนให้หักเป็นค่าใช้จ่ายเหลือเท่าใดจ่ายเป็นเงินรางวัลให้แก่ักโทษเด็ดขาดผู้มีส่วนร่วมทำงานนี้ร้อยละแปดสิบจ่ายเป็น

⁵⁴ กฎกระทรวง ข้อ 52

⁵⁵ กฎกระทรวง ข้อ 53

⁵⁶ กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ.2523) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ข้อ 1 (ซึ่งต่อไปเรียกว่า “กฎกระทรวงฉบับที่ 10 ”)

⁵⁷ จาก กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำ (น.104), โดย สมรัตน์ เข้มศิริ, 2553, กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รางวัลให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ร้อยละสิบ และให้เป็นรายได้ของเรือนจำร้อยละสิบ⁵⁸ และให้รับจ่ายรางวัลปันผลให้แก่ักโทษเด็ดขาดและเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีส่วนร่วมในการทำงานนั้นโดยเร็ว⁵⁹ โดยให้ทำบัญชีแยกประเภทไว้โดยเฉพาะและในการจ่ายรางวัลปันผลให้ถือหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้⁶⁰

(1) งานใดที่ไม่ต้องใช้ฝีมือแรงงานในการประกอบการให้นักโทษเด็ดขาดได้รับส่วนแบ่งต่อวันคนละเท่า ๆ กัน

(2) งานใดที่ต้องใช้ฝีมือแรงงานในการประกอบการให้นักโทษเด็ดขาดผู้มีฝีมือแรงงานได้รับรางวัลปันผลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลที่ใช้บังคับอยู่

นอกจากนี้ผู้ต้องขังที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำจะได้รับสิทธิลดวันต้องโทษจำคุกลงเท่าจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะนั้นวันทำงานสาธารณะที่จะนำมาคำนวณลดวันต้องโทษจำคุกจะต้องไม่น้อยกว่าแปดชั่วโมงโดยให้รวมเวลาเดินทางทั้งไปและกลับด้วย⁶¹

ส่วนในการจ่ายรางวัลและวิธีจ่ายรางวัลให้กับผู้ต้องขังที่ทำงานสาธารณะ ใช้หลักเกณฑ์ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ.2523 หมวด 6 ในข้อ 18-20 ดังต่อไปนี้

ข้อ 18 หากงานสาธารณะที่จัดให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำนั้นมีผลประโยชน์ตอบแทนเมื่อได้รับเงินค่าตอบแทนแล้วให้รับจ่ายรางวัลปันผลให้แก่ักโทษเด็ดขาดและเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีส่วนร่วมในการทำงานนั้นโดยเร็ว

ข้อ 19 การจ่ายรางวัลปันผลให้แก่ักโทษเด็ดขาดตามข้อ 18 ให้ทำบัญชีแยกประเภทไว้โดยเฉพาะและในการจ่ายรางวัลปันผลให้ถือหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

(1) งานใดที่ไม่ต้องใช้ฝีมือแรงงานในการประกอบการให้นักโทษเด็ดขาดได้รับส่วนแบ่งต่อวันคนละเท่า ๆ กัน

⁵⁸ กฎกระทรวงฉบับที่ 10 ข้อ 7

⁵⁹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ. 2523 ข้อ 18

⁶⁰ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ. 2523 ข้อ 19

⁶¹ กฎกระทรวงฉบับที่ 10 ข้อ 2

(2) งานใดที่ต้องใช้ฝีมือแรงงานในการประกอบการให้นักโทษเด็ดขาดผู้มีฝีมือแรงงานได้รับรางวัลปันผลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลที่ใช้บังคับอยู่

(3) งานใดที่จำเป็นต้องใช้นักโทษเด็ดขาดทั้งที่มีฝีมือแรงงานและไม่มีฝีมือแรงงานในการประกอบการให้นักโทษเด็ดขาดดังกล่าวได้รับรางวัลปันผลตาม (1) หรือ (2) แล้วแต่กรณี

รางวัลปันผลที่จ่ายให้แก่ักโทษเด็ดขาดตามข้อ (1) (2) และ (3) ให้จ่ายแก่นักโทษเด็ดขาดเพื่อจ่ายใช้สอยในเรือนจำครั้งหนึ่งอีกครั้งหนึ่งให้เรือนจำเก็บรักษาไว้ในฐานะรับฝากและให้จ่ายคืนในวันปล่อยตัววันใดในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งก็ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำที่จะพิจารณาสั่งจ่ายให้เป็นกรณี ๆ ไป

ข้อ 20 การจ่ายรางวัลปันผลให้แก่เจ้าพนักงานเรือนจำให้ถือหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลประโยชน์เป็นรางวัลที่ใช้บังคับอยู่และให้นำนจำนวนวันทำงานมารวมเป็นส่วนในการคำนวณด้วย

นอกจากนี้ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเงินผลพลอยได้จากการฝึกวิชาชีพและการใช้แรงงานผู้ต้องขัง พ.ศ.2548 ได้วางหลักเกณฑ์สำหรับเงินผลพลอยได้ที่ได้จากการฝึกวิชาชีพและการใช้แรงงานผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติในการดำเนินใช้เงินดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ข้อ 4 “เงินผลพลอยได้” หมายความว่า เงินหรือผลประโยชน์อื่นที่กรมราชทัณฑ์ได้รับไว้เป็นกรรมสิทธิ์จากการดำเนินงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังหรือจากการทำงานของผู้ต้องขังหรือจากการจำหน่ายทรัพย์สินอันเกิดจากเงินผลพลอยได้ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้อนุญาตให้เก็บไว้ใช้จ่ายเพื่อเป็นทุนในการฝึกวิชาชีพการใช้แรงงานและการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้ต้องขังและจ่ายเป็นเงินรางวัลให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำโดยไม่ต้องนำส่งคลัง

ข้อ 7 เงินผลพลอยได้ให้ดำเนินการดังนี้

7.1 ร้อยละ 90 ให้เรือนจำเก็บไว้เป็นเงินทุนหมุนเวียนเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินกิจการฝึกวิชาชีพและการใช้แรงงานผู้ต้องขังและกิจการที่เป็นประโยชน์โดยตรงหรือต่อเนื่องกับการฝึกวิชาชีพและการใช้แรงงานผู้ต้องขังและจ่ายเป็นเงินรางวัลให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ

7.2 ร้อยละ 10 ให้เรือนจำนำส่งกรมราชทัณฑ์เป็นเงินทุนพัฒนาพินิจนิสัยเพื่อใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการผู้ต้องขังการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพและการใช้แรงงานผู้ต้องขัง

การนำเงินส่งกรมราชทัณฑ์ตามข้อ 7.2 ให้กระทำทุกสิ้นเดือนมีนาคมและกันยายน

2.4.2.3 สิทธิอื่น ๆ ที่ผู้ต้องขังได้รับจากการทำงาน

1) การประกันอุบัติเหตุ

ในกรณีเกิดเหตุร้ายใดจากการทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำที่เป็นอันตรายต่อกายหรือชีวิตผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้รับรางวัล กล่าวคือเป็นเงินค่าสินไหมทดแทนจากการบาดเจ็บหรือถึงแก่ชีวิต แต่จะต้องเป็นผู้ต้องขังที่กระทำการตามหน้าที่หรือช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำทำการตามหน้าที่เท่านั้น⁶² ซึ่งหน้าที่ดังกล่าว มีดังต่อไปนี้⁶³

- (1) ทำการป้องกันหรือจับกุมผู้ต้องขังที่ก่อเหตุร้ายแรง
- (2) ทำการดับเพลิง
- (3) ทำการระเบิด
- (4) ทำการก่อสร้างหรือซ่อมอาคารหรือขึ้นไปทำการอยู่บนอาคารนั้นสูงกว่า 12 ฟุต
- (5) ทำการอยู่หน้าเตาไฟหรือหล่อโลหะ
- (6) ทำการเดินเครื่องจักรกล
- (7) ทำการในน้ำลึกหรือสายน้ำเชี่ยว
- (8) ทำการบุกเบิกป่าหรือตัดไม้ใหญ่

สำหรับในกรณีที่ผู้ต้องขังประสบอันตรายบาดเจ็บสาหัส จากการปฏิบัติงานนอกเหนือไปจากกรณีข้างต้น ให้ผู้อำนวยการและผู้ปกครองทัณฑ์สถาน พิจารณาจ่ายเงินสงเคราะห์ได้ตามที่เห็นสมควร

ในการจ่ายเงินรางวัลให้กำหนดดังนี้⁶⁴

- (1) บาดเจ็บสาหัสจนไม่สามารถประกอบการทำงานได้เกินกำหนด 20 วันขึ้นไป กำหนดเงินรางวัลให้ไม่เกิน 2,000 บาท
- (2) บาดเจ็บสาหัสหรือพิการหรือทุพพลภาพตลอดชีวิตกำหนดเงินรางวัลให้ไม่เกิน 4,000 บาท
- (3) ถึงตายกำหนดเงินรางวัลให้ไม่เกิน 8,000 บาท

⁶² พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 20 และมาตรา 26

⁶³ กฎกระทรวง ข้อ 64

⁶⁴ระเบียบการจ่ายเงินรางวัลให้ผู้ต้องขังที่กระทำการตามหน้าที่ซึ่งต้องประสบอันตราย ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2500 แก้ไขเพิ่มเติมลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2522

เมื่อพิจารณาระเบียบนี้แล้ว จะเห็นว่าใช้มาเป็นเวลานานค่าของเงินในปัจจุบันเปลี่ยนไปแล้ว จำนวนเงินจึงควรต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมด้วย สำหรับรางวัลที่จ่ายให้ผู้ต้องขังได้มาจากเงินทุนผลประโยชน์ หรือที่เรียกว่าเงินทุนฝึกวิชาชีพ และจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังเฉพาะกรณีที่กำหนดในกฎกระทรวง ฯ ข้อ 64 เท่านั้นแต่ในความเป็นจริง ผู้ต้องขังอาจได้รับอันตรายหรือถึงตายจากการกระทำกรอื่น ๆ ซึ่งไม่อาจจะจ่ายรางวัลได้เพราะไม่เข้ากรณีที่กำหนดไว้ กรมราชทัณฑ์จึงต้องมีหนังสือสั่งการเรื่องการพิจารณาจ่ายเงินรางวัลให้ผู้ต้องขังประสบอันตรายขณะทำการตามหน้าที่ ลงวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2526 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยไม่แก้กฎกระทรวง ฯ หรือระเบียบข้างต้น ดังนี้⁶⁵

(1) เมื่อมีผู้ต้องขังประสบอันตรายบาดเจ็บสาหัส จากการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 64 ให้พิจารณาจ่ายเงินประเภทใดประเภทหนึ่งที่มีอยู่ ที่ผู้บัญชาการผู้อำนวยการและผู้ปกครองทัศนสถาน มีอำนาจสั่งจ่ายได้ตามที่เห็นสมควร

(2) การพิจารณาจ่ายเงินรางวัล ให้อนุโลมใช้ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลให้ผู้ต้องขังที่กระทำการตามหน้าที่ซึ่งต้องประสบอันตราย ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2500 และแก้ไขเพิ่มเติมลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2522

(3) เมื่อดำเนินการตามข้อ 2 แล้ว ให้รายงานกรมราชทัณฑ์ทราบพร้อมรายละเอียดแห่งการประสบอันตรายนั้น ๆ ด้วย

สำหรับในกรณีที่ผู้ต้องขังผู้ใดที่ได้รับการส่งตัวออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำได้รับอันตรายหรือถูกประทุษร้ายหรือได้รับการป่วยเจ็บหรือประสบอุบัติเหตุเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่และการได้รับอันตรายหากถูกประทุษร้ายการได้รับการป่วยเจ็บหรือการประสบอุบัติเหตุ นั้นมิได้เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือเกิดจากความผิดของตนเองให้นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นได้รับเงินค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลหรือเงินทำขวัญ โดยให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้⁶⁶

- (1) ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บไม่ถึงอันตรายสาหัส ให้ได้รับเงินทำขวัญไม่เกิน 4,000 บาท
- (2) ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บจนเป็นอันตรายสาหัส ให้ได้รับเงินทำขวัญไม่เกิน 8,000 บาท
- (3) ผู้ที่ได้รับอันตรายจนถึงเสียชีวิต ให้ได้รับเงินทำขวัญไม่เกิน 10,000 บาท

⁶⁵ คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (น.162-163). เล่มเดิม.

⁶⁶ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลค่าทำขวัญและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แก่ นักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ.2529 ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย ระเบียบ ฯ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2533 ข้อ 3

ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือได้รับอันตรายตาม (1) (2) หรือ (3) อาจพิจารณาจ่ายเงินค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลให้อีกส่วนหนึ่งก็ได้

ในกรณีที่นักโทษเค็ดขาดซึ่งได้รับการส่งตัวออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำได้รับอันตรายจนถึงแก่ความตายให้จ่ายเงินค่าทำศพให้รายละเอียดไม่เกิน 2,000 บาท⁶⁷

2) เงินออม

ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วย การส่งนักโทษเค็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ.2523 ข้อ 19 วรรคสอง ได้กำหนดให้รางวัลปันผลที่จ่ายให้แก่ผู้ต้องขัง ให้จ่ายแก่ผู้ต้องขังเพื่อจับจ่ายใช้สอยในเรือนจำครั้งหนึ่งอีกครั้งหนึ่งให้เรือนจำเก็บรักษาไว้ในฐานะรับฝากและให้จ่ายคืนในวันปล่อยตัวเว้นแต่ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยั้งก็ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำที่จะพิจารณาสั่งจ่ายให้เป็นกรณี ๆ ไป

3) สิทธิในการได้รับวันหยุดงาน

นอกจากงานที่เกี่ยวกับอนามัยของผู้ต้องขังและการสุขภาพของเรือนจำให้ผู้ต้องขังได้หยุดทำงาน ดังต่อไปนี้⁶⁸

- (1) วันที่ 31 มีนาคมและวันที่ 1 เมษายน รวม 2 วัน⁶⁹
- (2) วันฉลองรัฐธรรมนูญ 1 วัน
- (3) วันเฉลิมพระชนมพรรษา 1 วัน
- (4) สัปดาห์ละ 1 วัน
- (5) วันอื่นใดที่รัฐมนตรีมีคำสั่งเป็นครั้งคราว

2.5 กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงาน

ในเบื้องต้นผู้เขียนขออธิบายสาระสำคัญของหลักกฎหมายคุ้มครองแรงงาน เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างการคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างกับผู้ต้องขัง ว่ากฎหมายได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเพียงใด เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน มีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541
- 2) พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537

⁶⁷ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลค่าทำขวัญและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แก่ นักโทษเค็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ.2529 ข้อ 4

⁶⁸ กฎกระทรวง ข้อ 54

⁶⁹ ปัจจุบัน คือ วันที่ 1 มกราคม และวันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

3) พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533

4) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2.5.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541

กฎหมายคุ้มครองแรงงาน (Labour Protection Law)⁷⁰ เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการว่าจ้าง การใช้แรงงาน และการจัดสวัสดิการที่จำเป็นในการทำงาน เพื่อให้ผู้ทำงานมีสุขภาพอนามัยอันดีและได้รับค่าตอบแทนตามสมควร นายจ้างมีแรงงานในการผลิตหรือบริการที่คงสภาพในระยะยาว ประเทศมีความเจริญทางเศรษฐกิจและความสงบมั่นคงทางสังคม

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 มีขอบเขตในการใช้บังคับแก่นายจ้าง ลูกจ้างในการจ้างงานทุกราย ไม่ว่าจะประกอบกิจการประเภทใด และไม่ว่าจะมีจำนวนลูกจ้างเท่าใด ยกเว้น⁷¹ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และนายจ้างซึ่งจ้างลูกจ้างไปผลิต ประกอบ บรรจุ ซ่อม หรือแปรรูปสิ่งของในบ้านของลูกจ้างหรือสถานที่อื่นที่มีใช้สถานประกอบการของนายจ้าง⁷² หรือนายจ้างซึ่งจ้างลูกจ้างให้ทำงานเกษตรกรรมตลอดปี⁷³

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 คำว่า "นายจ้าง" หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงานโดยจ่าย ค่าจ้างให้ และหมายความรวมถึง

(1) ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานแทนนายจ้าง

(2) ในกรณีที่นายจ้างเป็นนิติบุคคลให้หมายความรวมถึงผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลและผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลให้ทำการแทนด้วย

คำว่า “ลูกจ้าง” หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้นายจ้างโดยรับค่าจ้าง ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร

บุคคลคนหนึ่งจะเป็นใครก็ตามที่ไปตกลงทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งที่เป็นนายจ้างของงานหรือเจ้าของกิจการซึ่งเรียกว่านายจ้าง โดยเป็นการทำงานเพื่อประสงค์สิ่งตอบแทนที่เรียกว่าค่าจ้าง บุคคลนั้นเป็นลูกจ้างตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน คำว่า “ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร” บัญญัติไว้เพื่อตัดปัญหาได้แย้ง เนื่องจากกฎหมายบางฉบับหรือนายจ้างบางรายไม่เรียกชื่อบุคคลที่ทำงานในสถานประกอบการนั้นว่าลูกจ้าง

⁷⁰ จาก คำอธิบายกฎหมายแรงงาน (พิมพ์ครั้งที่ 18) (น.19), โดย เกษมสันต์ วัฒวรรณ, 2555, กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

⁷¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 มาตรา 4

⁷² กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานที่รับไปทำที่บ้าน พ.ศ.2547

⁷³ กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ.2547

ลูกจ้างตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึง ลูกจ้างทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างทดลองงาน ลูกจ้างชั่วคราว ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างที่มีกำหนดเวลาการจ้างไว้แน่นอน (ทั้งระยะสั้นและระยะยาว) ลูกจ้างที่ทำงานไม่เต็มเวลา (Part-time Employee) ลูกจ้างสัญญาจ้างพิเศษ และรวมถึงลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับงานบ้านด้วย

คำว่า “ค่าจ้าง” คือ เงินที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันจ่ายเป็นค่าตอบแทนในการทำงานตามสัญญาจ้างสำหรับระยะเวลาการทำงานเป็นปกติเป็นรายชั่วโมง รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน หรือระยะเวลาอื่น หรือจ่ายให้โดยคำนวณตามผลงานที่ลูกจ้างทำได้ในเวลาทำงานปกติของวันทำงาน และให้หมายความรวมถึงเงินที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างในวันหยุด และวันลาที่ลูกจ้างมิได้ทำงานแต่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับตามพระราชบัญญัตินี้

2.5.2 พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537

กฎหมายเงินทดแทน (Workmen's Compensation Law)⁷⁴ เป็นกฎหมายคุ้มครองลูกจ้างหรือผู้ที่อยู่ในอุปการะของลูกจ้าง ด้วยการกำหนดให้นายจ้างจ่ายเงินให้บุคคลดังกล่าวเมื่อลูกจ้างได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วยหรือตายอันมีสาเหตุมาจากการทำงานให้นายจ้างและกำหนดให้มีกองทุนเงินทดแทนขึ้นโดยให้นายจ้างจ่ายเงินสมทบกองทุนดังกล่าวไว้เพื่อเป็นหลักประกันในการจ่ายเงินทดแทนแก่ลูกจ้างหรือผู้ที่อยู่ในอุปการะของลูกจ้างแทน

พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 มีขอบเขตในการใช้บังคับแก่นายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปทุกประเภทกิจการ ยกเว้น⁷⁵

1. ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น
2. รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์
3. นายจ้างซึ่งประกอบธุรกิจโรงเรียนเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชนเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับครูหรือครูใหญ่

4. นายจ้างซึ่งดำเนินกิจการที่มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไรในทางเศรษฐกิจ
5. นายจ้างอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
6. ลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับงานบ้านอันมิได้มีการประกอบธุรกิจรวมอยู่ด้วย⁷⁶

จะเห็นได้ว่า ข้อยกเว้นตามกฎหมายเงินทดแทนมีลักษณะคล้ายกับข้อยกเว้นในกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และนายจ้างที่จะต้องรับผิดชอบจ่ายเงินทดแทนก็ต่อเมื่อลูกจ้างได้ประสบเคราะห์กรรมจากการทำงานให้นายจ้างซึ่งมีอยู่ 3 กรณี คือ⁷⁷

⁷⁴ คำอธิบายกฎหมายแรงงาน (น.319). เล่มเดิม.

⁷⁵ พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 มาตรา 4

⁷⁶ พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 มาตรา 5

1. ลูกจ้างประสบอันตรายซึ่งหมายความว่า การที่ลูกจ้างได้รับอันตรายแก่กายหรือผลกระทบแก่จิตใจหรือถึงแก่ความตายเนื่องจากการทำงานหรือป้องกันรักษาประโยชน์ให้แก่ นายจ้างหรือตามคำสั่งของนายจ้าง

2. ลูกจ้างเจ็บป่วย ซึ่งหมายความว่า การที่ลูกจ้างเจ็บป่วยหรือถึงแก่ความตายด้วยโรคซึ่ง เกิดขึ้นตามลักษณะหรือสภาพของงานหรือเนื่องจากการทำงาน

3. ลูกจ้างสูญหาย ซึ่งหมายความว่า การที่ลูกจ้างหายไปในช่วงทำงานหรือปฏิบัติ ตามคำสั่งของนายจ้างซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าลูกจ้างถึงแก่ความตายเพราะประสบเหตุอันตรายที่ เกิดขึ้นในช่วงทำงานหรือปฏิบัติตามคำสั่งของนายจ้างนั้น รวมตลอดถึงการที่ลูกจ้างหายไป ในระหว่างเดินทางโดย พาหนะทางบก ทางอากาศ หรือทางน้ำ เพื่อไปทำงานให้นายจ้างซึ่งมีเหตุอัน ควรเชื่อว่าพาหนะนั้นได้ประสบเหตุอันตรายและลูกจ้างถึงแก่ความตาย ทั้งนี้ เป็นระยะเวลาไม่น้อย กว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่เกิดเหตุ

ทั้ง 3 กรณีดังกล่าว จะต้องอยู่ในเงื่อนไขที่ว่า การประสบอันตรายนั้นเกิดขึ้นเนื่องจาก การทำงานให้นายจ้าง หรือการป้องกันรักษาประโยชน์ให้นายจ้าง หรือการทำตามคำสั่งของ นายจ้าง⁷⁸ ดังนั้น เมื่อลูกจ้างประสบอันตราย เจ็บป่วย หรือ สูญหาย นายจ้างมีหน้าที่ต้องจ่ายเงิน ทดแทนให้แก่ลูกจ้างหรือผู้มีสิทธิตามกฎหมาย⁷⁹

เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย ให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างได้รับการ รักษาพยาบาลทันทีตามความเหมาะสมแก่อันตรายหรือความเจ็บป่วยนั้น และให้นายจ้างจ่ายค่า รักษาพยาบาลเท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็นโดยไม่ชักช้าเมื่อฝ่ายลูกจ้างแจ้งให้นายจ้างทราบ⁸⁰ และ ในกรณีที่ลูกจ้างจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานภายหลังการประสบอันตราย หรือเจ็บป่วย ให้นายจ้างจ่ายค่าฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานของลูกจ้างตามความจำเป็น⁸¹ สำหรับ ในกรณีที่เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยจนถึงแก่ความตายหรือสูญหาย ให้นายจ้างจ่ายค่าทำ ศพแก่ผู้จัดการศพของลูกจ้างเป็นจำนวนหนึ่งร้อยเท่าของอัตราสูงสุดของค่าจ้างขั้นต่ำรายวันตาม กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน⁸² ซึ่งค่าจ้างขั้นต่ำรายวันในปัจจุบันเท่ากับ 300 บาท⁸³ ดังนั้น

⁷⁷ พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 มาตรา 5

⁷⁸ พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 มาตรา 5

⁷⁹ พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 มาตรา 20

⁸⁰ พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 มาตรา 13

⁸¹ พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 มาตรา 15

⁸² พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 มาตรา 16

⁸³ ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ฉบับที่ 7

ไม่ว่าลูกจ้างนั้นจะได้รับค่าจ้างวันละเท่าใดก็ตาม ถ้าลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยจนถึงแก่ความตายหรือสูญหายตามกฎหมายเงินทดแทนก็จะได้รับค่าทำศพเท่ากันทุกคน เป็นเงิน 30,000 บาท

2.5.3 พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533

กฎหมายประกันสังคม (Social Security Law)⁸⁴ เป็นกฎหมายที่กำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนประกันสังคมขึ้น โดยให้ลูกจ้างหรือผู้สมัครเข้าประกันตน นายจ้างและรัฐบาลร่วมออกเงินสมทบ เพื่อใช้กองทุนดังกล่าวเป็นหลักประกัน ให้แก่ลูกจ้างและผู้สมัครเข้าประกันตนได้รับการสงเคราะห์เมื่อประสบอันตราย เจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรือตายอันมิใช่เนื่องจากการทำงาน คลอดบุตร ทุพพลภาพ และว่างงาน รวมทั้งการสงเคราะห์บุตร ซึ่งจะทำให้ชีวิตของลูกจ้างและสังคมมีความมั่นคงขึ้น

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 มีขอบเขตในการใช้บังคับแก่กิจการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป และพระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับแก่⁸⁵

- (1) ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราวรายวัน และลูกจ้างชั่วคราวรายชั่วโมง ของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น ยกเว้นลูกจ้างชั่วคราวรายเดือน
 - (2) ลูกจ้างของรัฐบาลต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ
 - (3) ลูกจ้างของนายจ้างที่มีสำนักงานในประเทศ และไปประจำทำงานในต่างประเทศ
 - (4) ครูหรือครูใหญ่ของโรงเรียนเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน
 - (5) นักเรียน นักเรียนพยาบาล นิสิตหรือนักศึกษา หรือแพทย์ฝึกหัด ซึ่งเป็นลูกจ้างของโรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือโรงพยาบาล
 - (6) กิจการหรือลูกจ้างอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
 - (7) ลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับงานบ้านอันมิได้มีการประกอบธุรกิจรวมอยู่ด้วย⁸⁶
- สำหรับกิจการหรือลูกจ้างอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ตามมาตรา 4(6) คือลูกจ้างต่อไปนี้ด้วย
- (1) ลูกจ้างของเนติบัณฑิตยสภา
 - (2) ลูกจ้างของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์
 - (3) ลูกจ้างของสภากาชาดไทย
 - (3/1) ลูกจ้างของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

⁸⁴ คำอธิบายกฎหมายแรงงาน (น.319). เล่มเดิม

⁸⁵ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 มาตรา 4

⁸⁶ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 มาตรา 5

- (4) ลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์
- (5) ลูกจ้างของกิจการเพาะปลูก ประมง ป่าไม้ และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีได้ใช้ลูกจ้างตลอดปี และไม่มีงานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย
- (6) ลูกจ้างของนายจ้างที่จ้างไว้เพื่อทำงานอันมีลักษณะเป็นครั้งคราว เป็นการจร หรือเป็นไปตามฤดูกาล
- (7) ลูกจ้างของนายจ้างที่เป็นบุคคลธรรมดา ซึ่งงานที่ลูกจ้างทำนั้นมิได้มีการประกอบธุรกิจรวมอยู่ด้วย
- (8) ลูกจ้างของนายจ้างซึ่งประกอบการค้าหรือการค้าแพลงลอย

ลูกจ้างที่อายุ 15-60 ปีบริบูรณ์จะตกเป็นผู้ประกันตนตามกฎหมายนี้ทันทีที่เข้าทำงานเป็นลูกจ้าง ทั้งนี้จนกว่าจะพ้นจากการเป็นลูกจ้าง⁸⁷ ส่วนบุคคลซึ่งมิใช่ลูกจ้างที่ อาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนได้ โดยสมัครและจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมตามอัตราที่กำหนด และจะได้รับประโยชน์ทดแทนตามอัตราของการจ่ายเงินสมทบตามที่กำหนดไว้⁸⁸

2.5.4 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 575 บัญญัติว่า “อันว่าจ้างแรงงานนั้นคือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าลูกจ้าง ตกลงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่านายจ้าง และนายจ้างตกลงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้”

เมื่อพิจารณาจากข้อกฎหมายข้างต้นจะเห็นว่าสัญญาจ้างแรงงานเป็นสัญญาผูกพันระหว่างบุคคลสองฝ่าย คือ ฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างซึ่งแต่ละฝ่ายกฎหมายได้กำหนดทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันไว้อย่างชัดเจน และสัญญาจ้างแรงงานนั้น กฎหมายมิได้กำหนดรูปแบบและรายละเอียดแห่งสัญญาไว้แต่อย่างใด เพียงกำหนดให้ลูกจ้างมีหน้าที่ต้องทำงานให้นายจ้างและนายจ้างก็มีหน้าที่จ่ายเงินให้ลูกจ้างเท่านั้น ดังนั้นสาระสำคัญของสัญญาจ้างแรงงานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงอยู่ที่ตัวนายจ้างและลูกจ้างที่ตกลงกันโดยสมัครใจ โดยฝ่ายนายจ้างมุ่งหวังผลงานจากลูกจ้าง และฝ่ายลูกจ้างมุ่งหวังสินจ้างจากนายจ้างเป็นค่าตอบแทน ดังนั้น การบังคับใช้แรงงานหรือการเกณฑ์แรงงานจึงมิใช่เป็นการจ้างแรงงาน⁸⁹

⁸⁷ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 มาตรา 33

⁸⁸ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 มาตรา 40

⁸⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีแรงงานที่ 2241/2525

บทที่ 3

กฎหมายในการคุ้มครองการทำงานของผู้ต้องขังในต่างประเทศ

3.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3.1.1 การบังคับโทษจำคุกทั่วไป

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้กฎหมายในระบบ Civil Law อ้างอิงตามกฎหมายที่ทำให้สามารถลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดได้นั้น เริ่มมาจากประมวลกฎหมายอาญา¹ มาตรา 1² บทบัญญัตินี้เป็นหลักที่สำคัญ คือ “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” (Nullumcrimen, Nullapoenasine lege) หรือหลักนี้ในทางวิชาการเรียกว่า “หลักไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” ซึ่งเป็น “หลักประกันในกฎหมายอาญา” และเป็น “หลักรัฐธรรมนูญ” อันเป็นอำนาจที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดได้เป็นผลให้สามารถบังคับโทษจำคุกในเรือนจำได้

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะเริ่มจากตำรวจทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนและจับกุม เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงอันเป็นความจริงเบื้องต้นแล้ว ก็จะจัดส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการดำเนินการค้นหาความจริงเพิ่มเติม เพื่อยืนยันข้อเท็จจริงแห่งคดี และเพื่อเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานให้เพียงพอในการเสนอคดีต่อศาล³ เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าน้ำหนักพยานหลักฐานที่ได้มาพอสมควรแก่การดำเนินคดีแล้ว ก็จะมีคำสั่งฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป

กรณีถ้าเป็นคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก หรือที่มีโทษปรับสถานเดียวนั้นพนักงานอัยการอาจจะใช้วิธีการทางอาญาแบบเร่งรัด โดยจะไม่เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติ (Schoffericht /accelerate proceedings) วิธีการนี้สามารถทำให้คดีอาญาที่เกิดขึ้นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีระงับลงได้เป็นจำนวนมาก กล่าวคือ กฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการสามารถจะทำการร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งทางอาญาต่าง ๆ ได้โดยปราศจากกระบวนการพิจารณาคดีของศาลตามขั้นตอนปกติได้ และผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติตามคำสั่งทางอาญาดังกล่าว

¹ Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB)

² Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB) Section 1 No punishment Without a Law.

³ Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB) Section 163 (Duties of the Police)

ภายในกำหนดเวลา 2 สัปดาห์นับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดได้รับคำสั่ง ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวจะมีผลเท่ากับเป็นคำพิพากษา อันจะนำไปสู่การบังคับคดีอาญาต่อไปทันที⁴

สำหรับระบบศาลนั้นผู้พิพากษาสามารถเข้ามาค้นหาพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงแท้ได้ ศาลชั้นต้นเป็น “ศาลพิจารณา” (Trial Court) กล่าวคือ เป็นศาลที่ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงและเมื่อข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติอย่างไร ศาลชั้นต้นก็จะวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายในเรื่องนั้นต่อไป ซึ่งการที่ศาลชั้นต้นจะฟังว่าข้อเท็จจริงเป็นยุติอย่างไรนั้นตามปกติก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นสำคัญ

การโต้แย้งคัดค้านในข้อเท็จจริงซึ่งจะนำไปสู่การวินิจฉัยในข้อเท็จจริงนั้น จะกระทำได้ครั้งเดียว กล่าวคือใน “ศาลพิจารณา” หรือชอบที่จะมีอย่างมากเพียงสองชั้นเท่านั้น คือ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เพราะมีฉะนั้นแล้วผลเสียก็จะเกิดแก่ทั้งคู่ความและรัฐ ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมของประเทศทั้งหลายจึงมี “ศาลพิจารณา” (Trial Court) เพียงสองชั้น คือ “ศาลชั้นต้น” และ “ศาลอุทธรณ์”⁵

คำพิพากษาของศาลที่ลงโทษจำคุกนั้น มีอิทธิพลต่อการบังคับโทษและการบริหารงานเรือนจำมาก ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีศาลจะพยายามนานโยบายการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้ โดยกำหนดเงื่อนไขในคำพิพากษาให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษชนิดอื่นตามที่กฎหมายให้อำนาจกระทำได้ เช่น พิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ให้รอกการลงโทษ หรืออาจเลี้ยงโทษจำคุกโดยใช้โทษชนิดอื่นแทน ที่นำมาใช้มากคือโทษปรับ ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางปฏิบัติ ส่วนใหญ่พบว่าคำพิพากษาของศาลจะพิพากษาให้รอกการลงโทษมากกว่าการลงโทษจำคุกจริงทุกปี และมีการรอกการลงโทษในอัตราส่วนที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี⁶ สำหรับการจำคุกที่มีกำหนดโทษสูงในความผิดร้ายแรงมีระยะเวลานานนั้น การที่จะพักการลงโทษจำคุกได้จะต้องมีการพิจารณาโดยมีเงื่อนไขมาก ซึ่งปกติคดีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกต่ำกว่า 6 เดือน ศาลชอบที่จะสั่งพักหรือรอกการลงโทษจำคุกไว้ได้ทันที เว้นแต่ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องเอาตัวผู้กระทำความผิดไว้เพื่อป้องกันเหตุอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ ถ้าโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึง 1 ปี ศาลจะใช้วิธีการเดียวกัน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความปลอดภัย ศาลอาจสั่งควบคุมบุคคลนั้นไว้ก็ได้ การลงโทษจำคุก 1-2 ปี การพักหรือรอกการลงโทษก็

⁴ Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB) Section 407-412

⁵ จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (น.605-607), โดย คณิต ณ นคร, 2549, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

⁶ จาก “การบังคับโทษจำคุกในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี”, โดย ธาณี วรภัทร์, 2549, มิถุนายน, บทบัญญัติ, 62(1), น.149.

อาจทำได้เช่นเดียวกัน แต่ต้องพิจารณาจากข้อหาและฐานความผิด ตลอดจนพฤติการณ์ ความหนักเบาของข้อหา รวมทั้งเหตุผลอื่น ๆ ด้วย⁷

ในการลงโทษตามนโยบายการบริหารจัดการคดีอาญา จะมีหลักการของการบังคับโทษภายใต้หลักทั่วไปของกฎหมายอาญาที่จะมุ่งเน้นที่การใช้โทษปรับและโทษจำคุก (ใช้หรือไม่ใช้วิธีการรอกการลงโทษหรือการคุมประพฤติ) กฎหมายอนุญาตในการกำหนดโทษเพิ่มเติมในการห้ามกระทำการบางอย่าง เช่น การห้ามขับรถ ห้ามเข้าเขตกำหนด การให้ต้องรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานมีกำหนดระยะเวลา เป็นต้น ถ้าผู้ที่ถูกกล่าวหาถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกกำหนดไม่เกิน 2 ปี การดำเนินการตามคำพิพากษาสามารถรอกการลงโทษและหรือให้ผู้ต้องโทษจำคุกเข้าสู่ระบบการคุมประพฤติได้ ระยะเวลาการคุมประพฤติและเงื่อนไขการคุมประพฤติต่าง ๆ จะกำหนดโดยศาลซึ่งระบุในคำพิพากษาของผู้ต้องโทษแต่ละคน บุคคลที่ต้องคำพิพากษาคือผู้ต้องโทษจำคุกที่พอใจแก่ศาลว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต มาตรการในการเลี่ยงโทษจำคุก เป็นผลทำให้บุคคลนั้นมีชีวิตที่ไม่ต้องรับโทษจำคุก มีงานทำ ยังมีชีวิตอยู่กับครอบครัวและมีสังคมอยู่ต่อไป แต่ถ้าหากผู้ต้องโทษจำคุกนั้นกระทำความผิดอาญาซ้ำอีก หรือกระทำความผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนดในระหว่างคุมประพฤติ ผู้นั้นจะถูกเพิกถอนการพักการลงโทษจำคุกและบุคคลนั้นจะถูกนำตัวไปจำคุกต่อไป⁸

นอกจากนั้นยังมีมาตรการอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้เพื่อฟื้นฟูและป้องกันสังคมซึ่งนำมาใช้กับผู้ต้องโทษจำคุก เช่น การเอาตัวผู้ต้องขังที่มีอาการโรคจิตไปไว้ในโรงพยาบาลโรคจิตหรือสถานที่พักฟื้น สถานกักขังพิเศษ เป็นต้น⁹

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บัญญัติอยู่ในกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและวิธีการบังคับเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ. 1976 (das Strafvollzugsrecht) โดยวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก ซึ่งเป็นภารกิจหลักของการบังคับโทษจำคุกเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถที่จะดำเนินชีวิตในอนาคตต่อไปได้ โดยปราศจากความผิดอาญาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม การบังคับโทษจำคุกนั้นต้องตอบสนองต่อการคุ้มครองสาธารณะจากการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตต่อไปด้วย¹⁰ ในการดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งถูกบังคับโทษต้องให้เป็นไปตามปกติธรรมดาให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ผลร้ายทั้งหลาย

⁷ การบังคับโทษจำคุกในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (น.152). เล่มเดิม.

⁸ *Criminal Justice in Germany* (p.29), By Jorg-Martin Jehle, 2005. (อ้างถึงใน ชานี วรภัทร์, 2555, น.154).

⁹ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.157). เล่มเดิม.

¹⁰ StVollzG § 2

จากการสูญเสียเสรีภาพจะต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้น และการบังคับโทษจะต้องกระทำเพื่อช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังสามารถกลับมาใช้ชีวิตที่มีเสรีภาพต่อไปได้¹¹

ผู้ต้องขังต้องร่วมมือในการกำหนดการบำบัดของตนเองและในการบรรลุซึ่งจุดมุ่งหมายของการบังคับโทษ ความพร้อมของผู้ต้องขังสำหรับการบำบัดจะต้องได้รับการปลูกเร้าและส่งเสริมให้เกิดขึ้น และผู้ต้องขังต้องอยู่ภายใต้การจำกัดเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายนี้ ถ้ากฎหมายนี้มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์พิเศษอย่างใดไว้ ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่จะกำหนดใช้กับผู้ต้องขังจะต้องเป็นข้อจำกัดสำหรับการรักษาความมั่นคงปลอดภัย หรือสำหรับการจัดการก่อกวนที่ร้ายแรงต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเรือนจำที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น¹²

ในด้านการรับตัวผู้ต้องขังจะกระทำโดยมีผู้ต้องขังอื่นอยู่ร่วมด้วยไม่ได้ ผู้ต้องขังต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของเขา หลังจากการรับตัวผู้ต้องขังจะต้องได้รับการตรวจร่างกายทันทีและต้องนำตัวผู้ต้องขังไปพบผู้ที่เป็นผู้บัญชาการเรือนจำหรือหัวหน้าแผนกรับตัว¹³ หลังจากนั้นจะต้องเริ่มด้วยการค้นหาบุคลิกภาพ และความเป็นไปของชีวิตของผู้ต้องขัง การค้นหาดังกล่าวอาจจะเว้นได้ เมื่อค่านึงถึงระยะเวลาของการบังคับโทษแล้วกรณีไม่เปิดช่องให้กระทำเช่นนั้นได้ ในการตรวจสอบจะต้องครอบคลุมพฤติกรรมทั้งหลาย ซึ่งการได้รู้ถึงข้อนี้จำเป็นสำหรับการบำบัดผู้ต้องขังอย่างมีแผนในการบังคับโทษและสำหรับการกลับเข้าสู่สังคมหลังการพ้นโทษของผู้ต้องขัง¹⁴

แผนในการบังคับโทษต้องกำหนดจากผลของการสำรวจเพื่อบำบัด ต้องจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้ต้องขังและผลของการสำรวจบุคลิกภาพส่วนบุคคล ในการนี้แผนบังคับโทษจะต้องกำหนดระยะเวลาที่คาดหมาย และอย่างน้อยต้องระบุเกี่ยวกับมาตรการบำบัดดังต่อไปนี้¹⁵

1. การให้เข้าอยู่ในการบังคับโทษปิดหรือการบังคับโทษเปิด
2. การย้ายไปอยู่ในสถานที่บำบัดทางสังคม
3. การมอบตัวให้ไปอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม หรือให้ไปรับการบำบัดเป็นกลุ่ม
4. งานที่จะมอบให้ทำ ตลอดจนมาตรการของการฝึกอาชีพ หรือการศึกษาต่อเนื่อง
5. การเข้าร่วมในกิจกรรมของการศึกษาต่อเนื่อง

¹¹ StVollzG § 3

¹² StVollzG § 4

¹³ StVollzG § 5

¹⁴ StVollzG § 6

¹⁵ StVollzG § 7

6. มาตรการช่วยเหลือและมาตรการการบำบัดพิเศษ

7. การผ่อนปรนการบังคับโทษ และ

8. มาตรการที่จำเป็นสำหรับการเตรียมการปล่อยตัว

จะเห็นได้ว่าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีกระบวนการยุติธรรมที่เป็นระบบทำงานต่อเนื่องสัมพันธ์กันทุกองค์กร ภายใต้แนวคิดทิศทางเดียวกันเป็นมาตรฐาน มีความเข้มแข็ง สามารถที่จะกรองผู้ที่กระทำผิดจริง ๆ ที่สมควรได้รับโทษจำคุกเท่านั้นที่ต้องเข้าบำบัดในเรือนจำ ทั้งนี้โดยปรากฏจากรายงานผลการปฏิบัติและสถิติของกระทรวงยุติธรรมของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและในเรื่องการบังคับโทษเป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ สามารถนำมาปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันและเกิดผลสำเร็จได้อย่างแท้จริง (Execution of Sentence Law StVollzG)¹⁶

3.1.2 กฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขัง

3.1.2.1 วัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขัง

การทำงาน การอบรม และประกันสังคม ถือว่าเป็นหัวใจหลักของระบบการบังคับโทษ และการฟื้นฟูผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นปัจจัยให้ผู้ต้องขังสามารถกลับคืนสู่สังคมและดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติอยู่ร่วมกับบุคคลในสังคมทั่วไปได้ อันเป็นภารกิจหลักของการบังคับโทษ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรับผิดชอบทางสังคม ไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ และนอกจากนี้การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับโทษมิใช่มุ่งถึงแต่การจำกัดเสรีภาพของผู้ต้องขัง แต่จะต้องกระทำเพื่อช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังสามารถกลับมาใช้ชีวิตที่มีเสรีภาพหลังจากการพ้นโทษได้¹⁷ กล่าวคือ การทำงานกิจกรรมที่ใช้การทำงานเพื่อบำบัด จำต้องตอบสนองโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถที่จะทำงาน และที่จะถือเป็นอาชีพ หรือสามารถยึดเป็นอาชีพหลังการปล่อยตัวได้¹⁸

การให้ผู้ต้องขังทำงานเป็นแนวความคิดหลักในการบังคับโทษทางอาญา กล่าวคือ การทำงานเป็นการบังคับโทษที่มีระเบียบแบบแผนและได้ผลลัพธ์ในการฟื้นฟูผู้ต้องขังที่ดีที่สุด¹⁹ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักถึงแนวทางในกระบวนการให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคมตามรัฐธรรมนูญ โดยเห็นว่ากฎหมายบังคับโทษทางอาญาซึ่งกำหนดให้การทำงานเป็นสิ่งที่ผู้ต้องขัง

¹⁶ จาก “กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก (Penalty Law in Thailand : The Enforcement of the Sentence of Imprisonment),” โดย ธาณี วรภัทร์, 2550, มกราคม-มิถุนายน, วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต 7(1), น.116.

¹⁷ From *Strafvollzug* (5.Auflage) (p.179), By Kaiser/Schöch, 2003, Germany:UTB.

¹⁸ StVollzG § 37Abs 1

¹⁹ *Strafvollzug*.Loc.cit.

ต้องกระทำนั้น เป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม²⁰ ข้อกำหนดดังกล่าว ถูกทำให้สมบูรณ์ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่า “เมื่อมีการทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ ล่วง สามารถทำให้เกิดการยอมรับทางสังคมที่เหมาะสมได้ ซึ่งการได้รับการยอมรับดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบของค่าตอบแทนหรือค่าจ้างเท่านั้น แต่เป็นการจำเป็นที่จะต้องทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้สึกถึงความมีคุณค่าในการทำงานอย่างต่อเนื่องนั้น เพื่อให้รู้สึกถึงความมีอิสระในชีวิตและการมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ทั้งนี้ จะต้องทำให้ผู้ต้องขังได้รับจิตสำนึกที่ดีจากการทำงานนั้น”²¹

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษของผู้ต้องขังในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้แก่ รัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและวิธีการบังคับเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 ซึ่งในรัฐธรรมนูญของเยอรมัน ก็ได้บัญญัติเป็นกฎหมายพื้นฐานในเรื่องการทำงานหรือการประกอบอาชีพของบุคคลไว้²² และในส่วนกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและวิธีการบังคับเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 ก็ได้บัญญัติส่วนที่เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังไว้ในลักษณะ 5 ตั้งแต่มาตรา 37 ถึงมาตรา 52 อันเป็นกฎหมายที่ให้ความสำคัญในการให้ผู้ต้องขังทำงาน โดยกำหนดแนวทางในการทำงาน การให้การอบรม และการให้การศึกษาต่อเนื่อง นอกจากนี้จะกำหนดแนวทางต่าง ๆ แล้วยังได้มีการนำผู้ต้องขังเข้าสู่ระบบประกันสังคมอีกด้วย

3.1.2.2 ลักษณะ ประเพณีงาน สิทธิและหน้าที่ในการทำงาน

ในเรื่องการทำงานของผู้ต้องขัง กฎหมายได้วางหลักในการทำงานไว้ ดังนี้²³

1. การทำงาน กิจกรรมที่ใช้การทำงานเพื่อบำบัด จักต้องตอบสนองโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถที่จะทำงาน และที่จะถือเป็นอาชีพ หรือสามารถยึดเป็นอาชีพ หลังการปล่อยตัวได้

²⁰ BVerfGE 98, 169, 201; hierzudükel/van ZylSmit 1998, 1161 mitinternationalem Vergleich. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.179).

²¹ BVerfGE98 ,169, 201; zu den Konsequenzen s. u. Rn. 105 ff. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.180).

²² รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 12 (การเลือกประกอบอาชีพโดยเสรี)

(1) ชนชาวเยอรมันมีสิทธิโดยเสรีที่จะเลือกอาชีพ หรือวิชาชีพ ที่ทำงาน และที่รับการฝึกอบรม การควบคุมวิชาชีพให้กระทำได้โดยบทบัญญัติของกฎหมาย

(2) บุคคลจะไม่ถูกบังคับให้ทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เว้นแต่ภายในขอบเขตของบริการสาธารณะที่เป็นการบังคับตามประเพณีที่ใช้สำหรับทุกคนโดยทั่วไปและโดยเสมอภาค

(3) การเกณฑ์แรงงานจะกระทำได้อีกแต่ในกรณีที่บุคคลถูกไล่ออกจากเสรีภาพโดยคำพิพากษาของศาล

²³ StVollzG § 37 (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์, 2555, น.117).

2. เจ้าหน้าที่บังคับโทษชอบที่จะมอบหมายงานที่มีรายได้ให้แก่ผู้ต้องขังเป็นราย ๆ ไป และในการนี้จะต้องคำนึงถึงความสามารถ ความสำเร็จและความชอบของผู้ต้องขังด้วย

3. ผู้ต้องขังที่มีความสามารถจะต้องได้รับโอกาสในการฝึกวิชาชีพ ฝึกวิชาชีพเพิ่มเติม หรือมีส่วนร่วมในมาตรการฝึกวิชาชีพหรือฝึกวิชาชีพเพิ่มเติม

4. ในกรณีที่ไม้อาจมอบหมายให้ผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพ หรือฝึกวิชาชีพเพิ่มเติมหรือมีส่วนร่วมในมาตรการตามข้อ 3 จะต้องมอบหมายงานอื่นให้แก่ผู้ต้องขัง

5. ในกรณีที่ผู้ต้องขังนั้น ไม่สามารถที่จะทำงานที่มีรายได้ ต้องให้ผู้ต้องขังนั้นทำงานที่เป็นการบำบัดแทน

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถกำหนดลักษณะของงานได้ 3 รูปแบบ คือ²⁴

(1) งานที่มีรายได้ เป็นลักษณะงานที่ให้ความสำคัญกับการจัดให้ผู้ต้องขังทำงานที่เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสำเร็จของงาน และความสนใจของผู้ต้องขัง และละเว้นการทำงานที่ไม่เกิดประโยชน์

(2) งานอื่น ที่เป็นลักษณะงานนอกเหนือจาก (1)

(3) งานที่เป็นการบำบัดรักษา เป็นลักษณะงานสำหรับผู้ต้องขังที่ไม่สามารถทำงานที่มีรายได้ จึงต้องให้ผู้ต้องขังนั้นทำงานที่เป็นการบำบัดรักษาแทน สำหรับการมอบหมายงานให้ผู้ต้องขังเหล่านี้ ไม่ได้กำหนดเพื่อมุมมองทางผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ แต่เป็นมุมมองในทางด้านการศึกษาและการอบรมรักษา²⁵

การทำงานจะต้องสนับสนุนให้บรรลุเป้าหมายของการบังคับโทษเพื่อให้ผู้ต้องขังมีความสามารถที่จะทำงาน สามารถแข่งขันหางานทำได้ภายหลังจากพ้นโทษโดยในการมอบหมายงานในแต่ละครั้งจะมีการกำหนดรายละเอียดของการทำงานและการอบรมไว้ รวมทั้งคำนึงถึงประเภทของความสัมพันธ์ในการจ้างงานด้วย²⁶

ผู้ต้องขังมีหน้าที่ต้องทำงาน ทำกิจกรรมบำบัดด้วยการทำงาน หรือทำกิจกรรมอื่นที่ได้รับมอบหมาย ในการทำงานนั้นผู้ต้องขังจะต้องอยู่ในฐานะที่จะทำได้ เมื่อสภาพของร่างกายเอื้ออำนวย โดยผู้ต้องขังมีหน้าที่ต้องช่วยเหลืองานในเรือนจำมีกำหนดไม่เกิน 3 เดือนต่อปี ด้วยความยินยอมของผู้ต้องขัง แต่ทั้งนี้ผู้ต้องขังที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป และผู้ต้องขังหญิงซึ่งอยู่ระหว่าง

²⁴ Strafvollzug (p.185). Op.cit.

²⁵ Strafvollzug (p.182-183). Op.cit.

²⁶ Ibid.

ตั้งครุฑหรือเพ็ญกลดบุตรจะได้รับการยกเว้นจากหน้าที่ในการทำงานนั้น²⁷ ซึ่งหากผู้ต้องขังที่ปฏิเสธที่จะทำงานโดยไม่มีเหตุผลอาจถูกลงโทษทางวินัยได้²⁸

ในอดีตการทำงานเสริมหรือการช่วยเหลือทำงานภายในเรือนจำเป็นที่นิยมเนื่องจากทำให้ผู้ต้องขังมีความเป็นอิสระภายในเรือนจำอย่างมาก ส่งผลให้สามารถหาผู้ต้องขังที่สมัครใจทำงานได้โดยง่าย ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งใด ๆ ก็ตาม เช่น ผู้ทำความสะอาด ผู้ช่วยงานโรงครัว ผู้คุมเตา เป็นต้น ผู้ต้องขังเหล่านี้จะถูกเรียกว่า ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ แต่ในปัจจุบันเรือนจำได้ดำเนินมาตรการผ่อนปรนภายในเรือนจำมากขึ้น เช่น การผ่อนปรนการบังคับโทษ²⁹ การลาจากการคุมขัง³⁰ เป็นต้น ส่งผลให้ผู้ต้องขังมีโอกาสดักการลงโทษที่ยาวนานมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถกระตุ้นให้ผู้ต้องขังสมัครใจมาเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำได้³¹

ผู้ต้องขังจะต้องได้รับอนุญาตให้มีสิทธิเลือกทำงาน ฝึกวิชาชีพ หรือการอบรมอาชีพเพิ่มเติมนอกเรือนจำได้อย่างอิสระ เมื่อสิ่งเหล่านี้อยู่ในกรอบของแผนการบังคับโทษที่ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีความสามารถทำ ถือ หรือยึดเป็นอาชีพภายหลังการปล่อยตัวและไม่ขัดต่อเหตุผลพิเศษของการบังคับโทษ ผู้ต้องขังอาจได้รับอนุญาตให้ทำงานด้วยตนเองได้³² ซึ่งในใบรับรองการจบศึกษาหรือการศึกษาเพิ่มเติมจะต้องไม่ปรากฏข้อความว่าเป็นความสำเร็จในระหว่างการคุมขังของผู้ได้รับ³³

โดยการทำงานด้วยตนเองหรือการทำงานอย่างอิสระภายนอกเรือนจำจะเกิดขึ้นต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้บริหารเรือนจำ ซึ่งผู้ต้องขังจะต้องไม่มีพฤติกรรมที่จะหลบหนี หรือจะใช้การผ่อนปรนบังคับโทษนั้นไปกระทำความผิดอาญา โดยผู้ต้องขังจะเป็นผู้ทำสัญญาการทำงาน หรือการฝึกงานเป็นลายลักษณ์อักษรกับนายจ้างเอง³⁴ ภายใต้เงื่อนไขของการบังคับโทษแบบปล่อยอิสระ ซึ่งผู้บริหารเรือนจำจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้อำนาจพิจารณาว่าผู้ต้องขังผู้ใดมีความ

²⁷ StVollzG § 41

²⁸ *German criminal and prison policy*. Retrieved July 14, 2014, from

http://www.internationalpenalandpenitentiaryfoundation.org/Site/documents/Stavern/19_Stavern_Report%20Germany.pdf.

²⁹ StVollzG § 11

³⁰ StVollzG § 13

³¹ *Strafvollzug* (p.183). Op.cit.

³² StVollzG § 39 (อ้างถึงใน ธานี วรภัทร์, 2555, น.117).

³³ StVollzG § 40

³⁴ *Strafvollzug*. Loc.cit.

เหมาะสมกับการได้รับอิสระในการทำงานภายนอกเรือนจำหรือไม่อย่างไร³⁵ เมื่อผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาแล้วอนุมัติให้ผู้ต้องขังผู้นั้นออกทำงานภายนอกเรือนจำแบบอิสระแล้ว ความสัมพันธ์ในการจ้างงานระหว่างผู้ต้องขังกับนายจ้างจะได้รับอิสระในการกำหนดเงื่อนไขตามสัญญาจ้างกันเอง ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสของผู้ต้องขังในการกลับคืนเข้าสู่สังคมมากขึ้น เนื่องจากผู้ต้องขังจะได้รับโอกาสในการทดสอบความสามารถและคุณสมบัติในการทำงานตามที่ท้องตลาดแรงงานต้องการ รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ติดต่อกับนายจ้างในตลาดแรงงานที่หลากหลาย แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เรือนจำต้องการแรงงานเพื่อทำงานภายในเรือนจำนั้นเอง มีตำแหน่งงานที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังอยู่แล้ว และมีเหตุผลอันสมควรให้ผู้บัญชาการเรือนจำอาจใช้อำนาจควมคุมการอนุมัติให้ผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติครบถ้วนออกทำงานภายนอกเรือนจำได้ ทั้งนี้การควมคุมดังกล่าวจะต้องเป็นการชั่วคราวโดยมีระยะเวลาที่ในจำกัดและจะกระทำเฉพาะกรณีสำคัญและจำเป็นเท่านั้น

ผู้ต้องขังที่ได้รับการทำงานอย่างอิสระ ตามกฎหมายจะอนุญาตเฉพาะกรณีพิเศษเท่านั้น หากส่งผลให้เป้าหมายของการทำงานบรรลุผล กล่าวคือ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการทำงานได้ในตลาดแรงงานภายหลังการปล่อยตัว รวมทั้งไม่มีเหตุผลสำคัญอื่นในการบังคับโทษมาขัดแย้งกับเป้าหมายดังกล่าว ผู้ต้องขังจะได้รับสิทธิในการจ้างงานโดยอิสระเช่นเดียวกับบุคคลภายนอกทั่ว ๆ ไป ซึ่งได้รับความคุ้มครองทางด้านประกันสังคม นอกเหนือจากการประกันการว่างงาน³⁶

ใน JVA Tegel มีการดำเนินการเกี่ยวกับการปล่อยตัวผู้ต้องขังเพื่อทำงานภายนอกเรือนจำเป็นจำนวนมาก โดยการปล่อยตัวนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการทำงานและการฝึกอบรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังและเป็นการลดผลสืบเนื่องในเชิงลบของการจำคุก เช่น การขาดการติดต่อกับครอบครัวและญาติ การเพิกเฉยต่อการจ้างงาน และการพัฒนาสังคม ซึ่งจำนวนอัตราร้อยละ 70 ของผู้ต้องขังยังคงทำงานต่อไปให้กับนายจ้างของผู้ต้องขังนั้นภายหลังจากที่พวกเขาถูกปล่อยตัวจากการจำคุก โดยการประสบความสำเร็จนั้นพบว่ามาจากการที่ผู้ต้องขังได้แสดงให้เห็นนายจ้างเห็นว่าผู้ต้องขังนั้นเป็นลูกจ้างที่เชื่อถือได้³⁷

³⁵ Einprivatrechtliches Beschäftigungs-order ausbildungsverhältnissinnerhalb der anstalt ware unzulässig (BAG v. 18. 11. 1986 - 7 AZR 311/85). (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.183).

³⁶ *Strafvollzug* (pp.183-184). Op.cit.

³⁷ From *Rehabilitation of Prisoners* (pp.56-57), By The House of Commons Home Affairs Committee, 2004-2005, London:The Stationery Office Limited.

กรณีการว่างงานของผู้ต้องขัง³⁸

1. เมื่อผู้ต้องขังได้ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายหรือช่วยงานเรือนจำเป็นระยะเวลา 1 ปี จะมีสิทธิที่จะขอลาวันจากหน้าที่ทำงานได้มีกำหนด 18 วันทำงาน หากผู้ต้องขังไม่อาจทำงานได้ เพราะเจ็บป่วยให้นับรวมเข้าด้วยได้ แต่ไม่เกิน 6 วันต่อปี

2. เวลาที่ลาออกจากเรือนจำต้องถูกหักออกจากเวลาว่างงาน เมื่อผู้ต้องขังหยุดงาน และการหยุดงานนั้นมิได้เกิดจากการเจ็บป่วยที่เป็นอันตรายแก่ชีวิต หรือเนื่องจากความตายของ บุคคลใกล้ชิด

3. ผู้ต้องขังต้องได้รับค่าแรงงานสำหรับเวลาว่างงานด้วย

กล่าวโดยสรุปว่า การว่างงานของผู้ต้องขังหรือการยกเว้นหน้าที่ให้ทำงานนั้น จะได้รับ สิทธิต่อเมื่อมีการทำงานต่อเนื่อง 1 ปี เปรียบเสมือนได้รับสิทธิการลาพักผ่อนในการทำงาน³⁹

3.1.2.3 ค่าตอบแทนการทำงาน

ค่าตอบแทนการทำงาน⁴⁰ ผู้ต้องขังที่ทำงานพึงมีสิทธิที่ได้รับค่าตอบแทนการทำงานตาม กฎหมายคุ้มครองแรงงาน ซึ่งค่าตอบแทนการทำงานอาจคิดตามผลงานของผู้ต้องขังและตาม ลักษณะของงานก็ได้ ให้แจ้งค่าตอบแทนการทำงานเป็นหนังสือให้ผู้ต้องขังทราบ

โดยการริเริ่มให้มีการจ่ายค่าตอบแทนในการทำงานเป็นหัวใจสำคัญของหลักการปฏิรูป การบังคับโทษสมัยใหม่ ผู้ต้องขังทุกคนที่ทำงานจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถ ในการทำงานเช่นเดียวกับเมื่อครั้งที่ผู้ต้องขังนั้นมีอิสรภาพ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดค่าตอบแทนการ ทำงาน เงินค่าใช้จ่ายสนับสนุนการฝึกอบรม ค่าชดเชยกรณีที่ไม่สามารถทำงานได้ รวมถึงเงิน ช่วยเหลือ⁴¹ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้ต้องขังปฏิเสธที่จะทำงานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรในขณะที่สามารถ ทำงานได้ โดยจะกำหนดให้ผู้ต้องขังนั้นไม่มีรายรับได้⁴²

การจ่ายค่าตอบแทนการทำงานโดยหลักจะจ่ายให้ผู้ต้องขังสำหรับการทำงานทุก รูปแบบที่กำหนดไว้ในมาตรา 37 ยกเว้นการทำงานเพื่อการบำบัดรักษา การได้รับค่าตอบแทนจะ

³⁸ StVollzG § 42 (อ้างถึงใน ธานี วรภัทร์, 2555, น.118).

³⁹ Allerdingsohne Analogiezu § 5 BUrlG (Anspruch auf Teilurlaubbeikürzerer BeschäftigungsdaueralseinJahr), da § 42 ausdrücklicheineinjährige Wartezeitverlangt (BGHSt 35, 95, 100). (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.182).

⁴⁰ StVollzG § 43 (อ้างถึงใน ธานี วรภัทร์, 2555, น.118).

⁴¹ Jedochkeinprivatrechtliches Arbeits – oder Ausbildungsverhältnis und damitkein Lohnanspruchbei Arbeitsausfallausorganisationsbedingten Gründen (KG NStZ 1998, 197 f.). (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.188).

⁴² Vgl. Calliess/Müller-Dietz 2002, § 158 Rn. 2. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.188).

ขึ้นอยู่กับขีดความสามารถ และในบางกรณีค่าตอบแทนอาจถูกหักลดลงเหลือเท่ากับเงินเบี้ยเลี้ยงได้⁴³ หากการทำงานของผู้ต้องขังนั้นต่ำกว่ามาตรฐานของบุคคลทั่วไปในการผลิตโดยรวมของภาคธุรกิจ สำหรับการทำงานทั่วไปในเรือนจำ ค่าเฉลี่ยรายได้ที่แท้จริงจะอยู่ในปริมาณที่สูงกว่าค่าตอบแทนตามกฎหมาย โดยคิดตามผลงานและประสิทธิภาพของและลักษณะของงาน การให้ค่าตอบแทนน้อยกว่าร้อยละ 75 ของค่าตอบแทนขั้นพื้นฐานจะทำให้ต่อสู้เมื่อประสิทธิภาพการทำงานของผู้ต้องขังไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ⁴⁴

ผู้ต้องขังที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานอย่างอิสระภายนอกเรือนจำตามมาตรา 39 จะไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งมาตรา 43 กล่าวคือ ผู้ต้องขังดังกล่าวจะได้รับค่าตอบแทนเต็มตามจำนวนที่กำหนดไว้ตามสัญญาจ้างแรงงานทั่วไปที่ได้ตกลงกับนายจ้าง⁴⁵ และได้รับสิทธิเต็มในการประกันสังคม แต่เงินค่าตอบแทนนี้อาจถูกหักเป็นค่าใช้จ่ายในการขัง⁴⁶ และเงินค่าตอบแทนจากผู้ต้องขังประเภทนี้ ถือว่าเป็นสมบัติส่วนบุคคล สามารถใช้จ่ายสำหรับการประกันความเสียหายหรือค่าบำรุง⁴⁷

ในกรณีที่ผู้ต้องขังเข้ารับการฝึกอาชีพ หรือเข้ารับการฝึกอาชีพเพิ่มเติม หรือเข้ารับการศึกษาคือเป็นเหตุให้ผู้ต้องขังไม่มีหน้าที่ต้องทำงาน หรือในระหว่างการทำงาน ผู้ต้องขังจะต้องเข้าศึกษาหรือเข้าดำเนินการอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย ผู้ต้องขังอาจได้รับเงินสนับสนุนช่วยเหลือ⁴⁸ หากผู้ต้องขังนั้นไม่มีปัจจัยในการดำรงชีพ เงินสนับสนุนนี้จะช่วยไม่ให้ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการศึกษหรืออบรมอาชีพประสบปัญหาทางการเงิน

ค่าชดเชยการตกงาน⁴⁹ หลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าชดเชยการตกงานของผู้ต้องขัง มีดังนี้

1. ถ้าผู้ต้องขังคนใดไม่อาจได้รับมอบหมายให้ทำงานได้เนื่องจากเหตุที่ไม่ใช่ความผิดของเขาเป็นเวลานานกว่า 1 สัปดาห์ ให้ได้รับค่าชดเชยการตกงาน

⁴³ Vgl. RE.Begr., 112; i. d. R. aber 75% der niedrigsten Vergütungsstufe, § 3 StVollzVergO. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.188).

⁴⁴ *Strafvollzug* (p.188). Op.cit.

⁴⁵ Eine geringfügige untertarifliche Vergütung kann akzeptiert werden, einer erheblichen Unterschreitung (z. B. 30% unter Tariflohn) darf die Vollzugsbehörde aber nicht zustimmen (OLG Hamm ZfStrVo 1988, 110ff.). (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.189).

⁴⁶ StVollzG § 50.

⁴⁷ *Strafvollzug*. Loc.cit.

⁴⁸ StVollzG § 44

⁴⁹ StVollzG § 45. (อ้างถึงใน ธานี วรภัทร์, 2555, น.118).

2. ถ้าภายหลังผู้ต้องขังได้เริ่มทำงานแล้ว เกิดป่วยทำให้ไม่อาจทำงานได้เป็นเวลานานกว่า 1 สัปดาห์ โดยมีใบความผิดปกติของเขา จะต้องได้รับค่าชดเชยการตกงานเช่นเดียวกัน

3. หญิงมีครรภ์ที่ไม่อาจให้งานหรือกิจกรรมทำได้นั้น ต้องได้รับค่าชดเชยการตกงานสำหรับเวลา 6 สัปดาห์ก่อนการคลอดบุตร และได้รับต่อไปอีก 8 สัปดาห์ ในกรณีการคลอดก่อนกำหนดและการคลอดบุตรแฝดให้ได้รับต่อไปอีก 12 สัปดาห์หลังการคลอดบุตร

4. ในกรณีที่ผู้ต้องขังได้เงินอุดหนุนตามกฎหมายประกันสังคมนั้นมีสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยการตกงานให้เป็นอันตกไป

กล่าวคือ ค่าชดเชยการตกงานจะจ่ายให้เมื่อในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่สามารถถูกจัดสรรให้ทำงานหรือได้รับการจ้างงานที่เหมาะสม เป็นระยะเวลาเวลานานกว่า 1 สัปดาห์ เมื่อเหตุนั้นมีได้เกิดจากความผิดปกติของตัวผู้ต้องขังเอง หรือเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ทั้งนี้หมายความว่ารวมถึงการจ่ายเงินช่วยเหลือค่าจ้างและเงินค่ารักษาพยาบาลด้วย⁵⁰ หากผู้ต้องขังที่ไม่ต้องการทำงานใช้สิทธิไม่สุจริตโดยการแจ้งลาป่วยเพื่อขอเงินชดเชย ผู้ต้องขังนั้นย่อมที่จะไม่มีสิทธิได้รับเงินดังกล่าว⁵¹ อย่างไรก็ตามเงินชดเชยนี้จะจ่ายได้สูงสุดไม่เกิน 6 สัปดาห์ต่อปี⁵²

เงินติดกระเป๋า⁵³ จะถูกจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังเนื่องจากความซหหรือความพิการ ไม่สามารถทำงานได้ หรือไม่เคยได้รับค่าชดเชยการตกงานเลย หรือไม่ได้รับค่าชดเชยการตกงาน ให้ผู้ต้องขังผู้นั้นได้รับเงินติดกระเป๋าตามสมควรถ้าเขายังต้องการ โดยผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับค่าแรงงานสำหรับการทำนงบำนัดก็ได้รับเงินติดกระเป๋าด้วย โดยจะจ่ายให้ในจำนวนเพียงพอเพื่อเป็นการประกันความต้องการพื้นฐานของผู้ต้องขังนั้นสำหรับผู้ต้องขังที่จะไม่ได้รับเงินติดกระเป๋ได้แก่ ผู้ที่ละเมิดระเบียบการทำงานโดยความผิดปกติของตนเอง⁵⁴ ผู้ต้องขังมีสิทธิใช้เงินประจำเดือนที่กำหนดตามกฎหมายนี้อย่างน้อย 30 มาร์คต่อเดือน และใช้ติดกระเป๋ในการซื้อสิ่งของและอื่น ๆ ผู้ต้องขังที่ทำงานภายนอกหรือได้รับอนุญาตให้ทำงานที่ต้องการทำด้วยตนเอง เงินประจำเดือนจะถูกกำหนดจากเงินรายได้⁵⁵

⁵⁰ *Strafvollzug*, Loc.cit.

⁵¹ SA BT-Drs. 7/3998, 22. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.190).

⁵² StVollzG § 45 Abs 5

⁵³ StVollzG § 46

⁵⁴ Vgl. Müller-Dietz 1978, 160. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.190).

⁵⁵ จาก กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย:การบังคับโทษจำคุก (น.200), โดย ธาณี วรภัทร์, 2552, กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

3.1.2.4 การใช้จ่ายรายได้จากการทำงาน

ในอดีตค่าตอบแทนการทำงานจะแบ่งเป็นสองส่วนเท่าๆกัน โดยแบ่งเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวในเรือนจำ และเงินที่จะได้รับคืนภายหลังพ้นโทษ แต่ในปัจจุบันกฎหมายได้กำหนดให้แบ่งค่าตอบแทนเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวในเรือนจำ ค่าบำรุง ค่าใช้จ่ายในการปรับตัวหลังพ้นโทษ และเงินออม⁵⁶ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขังในการใช้จ่ายซื้อสิ่งของต่าง ๆ หรือเพื่อใช้จ่ายในจุดประสงค์อื่น เพราะไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า นอกเหนือจากการซื้อสิ่งของจำเป็นทั่วไปแล้ว ผู้ต้องขังไม่สามารถใช้จ่ายเงินไปในจุดประสงค์อื่นใดได้อีก ดังนั้น ผู้ต้องขังที่สมัครใจสามารถจ่ายเงินเป็นค่าบำรุงสมทบ การสนับสนุนการทำงานเพื่อตอบแทนสังคม หรือใช้จ่ายซื้อสิ่งของนอกเหนือจากความต้องการพื้นฐานได้ เช่น ตำราเรียน เป็นต้น⁵⁷

ในปัจจุบันสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดให้มีการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือเงินสนับสนุนให้กับบุคคลซึ่งมีความสัมพันธ์ทางครอบครัวกับผู้ต้องขัง หากผู้ต้องขังร้องขอและถำรายได้ของผู้ต้องขังหลังจากหักค่าใช้จ่ายและค่าอุปการะเลี้ยงดูไม่พอที่จะถูกหักสำหรับค่าใช้จ่ายในการขัง ให้จ่ายเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูอย่างสูง ซึ่งถือเป็นมาตรการพิเศษในการสร้างหน้าที่ให้ผู้ต้องขังเกิดความรับผิดชอบทางสังคม จะเห็นได้ว่ากฎหมายบังคับโทษเยอรมันได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูเป็นอย่างมาก เพราะในระหว่างการบังคับโทษ ผู้ต้องขังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการสนับสนุนครอบครัวได้ อาจส่งผลให้ครอบครัวของผู้ต้องขังนั้นมีปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้น และส่งผลให้ผู้ต้องขังประสบปัญหาในการกลับคืนสู่ครอบครัวในภายหลัง แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่รายได้ของผู้ต้องขังไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย เพราะรายจ่ายมีหลายวัตถุประสงค์ ค่าใช้จ่ายส่วนตัวในเรือนจำจะถูกให้ความสำคัญเป็นประการแรกจากนั้นค่าอุปการะเลี้ยงดู และค่าใช้จ่ายในการขัง จะมีความสำคัญถัดลงมาเป็นลำดับ⁵⁸ โดยผู้ต้องขังมีสิทธิยื่นคำร้องให้จ่ายเงินรายได้ของตนให้แก่ผู้มีสิทธิหรือบุคคลที่สามเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูได้⁵⁹ แต่ในทางปฏิบัติความสามารถในการสนับสนุนครอบครัวของผู้ต้องขังไม่อาจจะบรรลุผลได้ ดังนั้น บทบัญญัตินี้ จึงถูกระงับไว้จนกว่ากฎหมายสหพันธ์รัฐเยอรมนีจะรับรองใหม่⁶⁰

⁵⁶ StVollzG § 47-52

⁵⁷ *Strafvollzug* (p.190). Op.cit.

⁵⁸ *Strafvollzug* (p.191). Op.cit.

⁵⁹ StVollzG § 49

⁶⁰ *Strafvollzug*. Loc.cit.

ค่าใช้จ่ายในการจ้าง⁶¹ จากจำนวนเงินที่กำหนดตามกฎหมายนี้และจากจำนวนเงินที่ได้จากการทำงาน ให้หักเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้าง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้กำหนดค่าเฉลี่ยทุกปี ตามอัตราค่าครองชีพในวันที่ 1 ตุลาคมในปีก่อนหน้านั้น และให้ประกาศในหนังสือแจ้งประกาศสหพันธ์รัฐ ค่าใช้จ่ายในการจ้างอาจถูกกำหนดจากส่วนที่ไม่มีการค้าประกันได้ อย่างไรก็ตามจะกำหนดให้กระทบต่อเงินเดือนหรือค่าอุปการะเลี้ยงดูไม่ได้ ในการทำงานเองอาจตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่า ผู้ต้องขังต้องถูกหักเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างรายเดือนเป็นการล่วงหน้า ซึ่งค่าใช้จ่ายการกักขังนั้น หมายถึง ค่าที่พักและค่าอาหารแต่ไม่รวมค่าใช้จ่ายของเจ้าหน้าที่หรืออาคาร โดยค่าใช้จ่ายในการจ้างจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ต้องขังนั้นได้รับรายได้หรือค่าตอบแทน รวมถึงผู้ที่ได้รับค่าตอบแทนซึ่งไม่สามารถทำงานได้อันไม่ได้เกิดจากความผิดตน เว้นแต่ผู้ต้องขังไม่สามารถทำงานได้โดยเกิดจากความผิดของตน⁶²

เงินออม⁶³ หรือเงินตั้งตัวของผู้ต้องขัง เป็นเงินสำหรับใช้ตั้งต้นชีวิตใหม่ภายหลังพ้นโทษซึ่งเป็นหลักประกันสำหรับผู้ต้องขังที่จะมีไว้ใน การดำรงชีพที่จำเป็น รวมทั้งเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดู และเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต เงินจำนวนดังกล่าวจะถูกกำหนดให้เพียงพอต่อการตั้งต้นชีวิตใน 4 สัปดาห์แรกหลังจากการปล่อยตัว ซึ่งรายได้ของผู้ต้องขังที่ได้มาจากการทำงานจะถูกนำมาสะสมรวมไว้ในบัญชีสะสมเพื่อการนี้โดยเฉพาะจนกว่าจะเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในอนาคตเงินออมให้จ่ายเมื่อปล่อยตัว เจ้าหน้าที่บังคับโทษอาจโอนเงินทั้งหมดหรือบางส่วนให้ผู้คุมประพฤติ หรือองค์กรช่วยเหลือผู้ต้องขัง เพื่อพิจารณาว่าเงินดังกล่าวจะใช้อย่างไรใน 4 สัปดาห์แรกหรือหลังปล่อยตัว โดยต้องแยกเงินดังกล่าวออกจากทรัพย์สินของผู้ต้องขังด้วยความยินยอมของผู้ต้องขัง อาจมีการโอนเงินให้ผู้ที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูโดยตรง ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจสั่งให้ใช้เงินออมนั้นเพื่อประโยชน์ในการกลับเข้าสู่สังคมของผู้ต้องขัง

โดยทั่วไปแล้วผู้ต้องขังที่ทำงานต่อเนื่องสามารถสะสมเงินได้ภายในระยะเวลา 10 เดือน⁶⁴ แต่ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่สามารถสะสมเงินได้ด้วยตนเองเพียงพอ ผู้ต้องขังอาจได้รับการช่วยเหลือสำหรับการใช้จ่ายในการดำรงชีพภายหลังการปล่อยตัวหรือค่าช่วยเหลือในการปล่อยตัว⁶⁵ โดยเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์อาจได้รับอนุญาตให้คืนเงินส่วนตัวของผู้ต้องขังไปเพิ่มไว้ในส่วนของเงินออมโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมของผู้ต้องขัง เนื่องจากการใช้จ่ายเงินส่วนตัวส่งผลต่อการ

⁶¹ StVollzG § 50 (อ้างถึงใน ธานี วรภัทร์, 2552, น.200).

⁶² *Strafvollzug*. (p.192). Op.cit.

⁶³ StVollzG § 51

⁶⁴ Böhm 2003, Rn. 319. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.192).

⁶⁵ StVollzG § 75

ดำเนินการสะสมเงินออมของผู้ต้องขัง⁶⁶ ทั้งนี้ในการสะสมเงินออมดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงระยะเวลาการบังคับโทษและรายรับของผู้ต้องขัง เพราะเงินจำนวนนี้จะต้องมีจำนวนมากพอต่อความจำเป็นในการดำรงชีพภายหลังผู้ต้องขังพ้นโทษแล้วด้วย⁶⁷

เงินส่วนตัว คือ รายได้ของผู้ต้องขังที่ได้รับในระหว่างการถูกคุมขัง ซึ่งไม่ใช่เงินประจำเดือน ค่าใช้จ่ายในการกักขัง ค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือเงินออม⁶⁸ โดยอาจเป็นเงินที่สะสมรวมกันจากเงินที่ผู้ต้องขังนำติดตัวเข้ามาในเรือนจำ เงินฝากออมทรัพย์ หรือเงินทุนที่ได้รับจากบุคคลที่สาม⁶⁹

3.1.2.5 สิทธิอื่น ๆ ที่ผู้ต้องขังได้รับ⁷⁰

การจัดสรรให้ผู้ต้องขังหักเงินรายได้เข้าในระบบประกันสังคม เช่น การประกันอุบัติเหตุ หรือการประกันการว่างงานนั้น จะส่งผลดีในห้วงเวลาที่วิกฤติในช่วงเริ่มต้นของการปล่อยตัว เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถมีเงินเพียงพอในการเริ่มต้นชีวิตใหม่นั้นเอง ส่วนเงินชดเชยการว่างงานเป็นจำนวนเงินที่ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับตามกฎหมายโดยไม่ต้องคำนึงถึงความจำเป็น และไม่มีการบังคับให้ผู้ต้องขังชดเชยคืน โดยมีเงื่อนไขว่าผู้ต้องขังจะต้องอยู่ในฐานะลูกจ้างหรือถ้ามิได้อยู่ในฐานะลูกจ้างผู้ต้องขังนั้นต้องได้จ่ายเงินสมทบอย่างน้อยที่สุด 1 ปีภายในระยะเวลา 3 ปีก่อนยื่นคำร้อง⁷¹ เงินชดเชยการว่างงานจะจ่ายให้ตามระยะเวลาการทำงานและตามอายุของผู้ต้องขัง โดยจะจ่ายให้น้อยที่สุด 104-624 วัน โดยปกติการจ่ายเงินจะเริ่มขึ้นหลังจากการปล่อยตัว ซึ่งจะต้องผ่านข้อพิจารณาที่จำเป็น โดยผู้ต้องขังที่พ้นโทษและตกงานจะต้องยื่นคำร้องการจ่ายเงินตั้งแต่อยู่ในระหว่างการบังคับโทษด้วย⁷²

3.1.3 การทำงานของผู้ต้องขังในทางปฏิบัติ

ในที่นี้ขอยกตัวอย่าง JVA Straubing ในการอธิบายถึงการทำงานของผู้ต้องขังในทางปฏิบัติ JVA Straubing ถูกสร้างขึ้นใน ค.ศ.1898-1902 และมีการปรับปรุงใน ค.ศ.1972 จนกระทั่งเสร็จใน ค.ศ.1988 โดยเรือนจำนี้มีหน้าที่ในการคุมขังผู้ต้องขังที่ได้กระทำความผิดครั้งแรกและถูก

⁶⁶ Wiehierzuerst OLG Hamburg NStZ 1981, 39 f. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.193).

⁶⁷ Strafvollzug. Loc.cit.

⁶⁸ StVollzG § 52

⁶⁹ Strafvollzug. Loc.cit.

⁷⁰ StVollzG § 190-195

⁷¹ Zu den erweiterten Rahmenfristen gem. § 124 SGB III vgl. Hardes 1986, 286. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.194).

⁷² Sozialgericht Oldenburg (23.8.1979); Hardes 1986, 286. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.194).

พิพากษาให้จำคุกมากกว่า 2 ปี (ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้น เมือง Deggen และ Passau) , ผู้ต้องขังที่ได้กระทำความผิดครั้งแรกและถูกพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่ 5 หรือ 6 ปีหรือมากกว่า (ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้น เมือง SouthBavarians) , ผู้ต้องขังที่ได้กระทำความผิดครั้งแรกและถูกพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่ 8 ปีหรือมากกว่า (ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้น เมือง Amberg , Ansbach, Regensburg) เช่นเดียวกับ ผู้ต้องขังที่ได้กระทำความผิดครั้งแรกและถูกพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่ 6 ปีหรือมากกว่า จากเขตอำนาจศาลชั้นต้น เมือง Augsburg, Bayreuth, Kempten และ Memmingen

ผู้ต้องขังใน JVA Straubing มีการทำงานให้แก่อุตสาหกรรมเรือนจำ 23 แห่งและทำงานให้แก่บริษัทเอกชน 6 แห่ง ซึ่งงานทั้งหมดรวมกันมีประมาณ 600 งาน อาทิ งานพิมพ์ งานทำปกหนังสือ งานไม้ งานทำกุญแจของร้านค้า รวมถึงการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง อาทิ การทำขนมปัง การทำสวน ช่างไฟฟ้า ช่างเทคนิคสำนักงาน ช่างติดตั้งก๊าซและท่อประปา ช่างรถยนต์ ช่างวิศวกรรมเครื่องกล และช่างตัดเสื้อผู้ชาย⁷³

JVA Straubing⁷⁴ มีขั้นตอนในการแบ่งสรรงานให้ผู้ต้องขัง คือ ผู้ต้องขังต้องทำคำร้องขอทำงานเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นมา โดยผู้ต้องขังก็มีสิทธิเปลี่ยนแปลงลักษณะงานได้ ทั้งนี้ภายหลังจากได้ทำงานไปแล้ว 2-3 เดือน แต่ผู้ต้องขังซึ่งทำงานได้เป็นอย่างดีจะถูกสนับสนุนให้ทำงานอยู่ที่เดิมซึ่งสำหรับส่วนงานภายในและงานซ่อมบำรุงถูกแบ่งสรรโดย Hauskonferenz หรือ คณะกรรมการฝ่าย (wing board)

การทำงานในหนึ่งสัปดาห์จะทำงานปกติเป็นเวลา 38.5 ชั่วโมง นับจาก 6.50 น. ถึง 11.45 น. และ 13.00 น. ถึง 15.40 น. ในวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี และนับจาก 6.50 น. ถึง 12.35 น. ในวันศุกร์ สำหรับในเรื่องมาตรฐานสุขภาพและความปลอดภัยจะต้องได้รับการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดมีการกำหนดพนักงานโดยเฉพาะในการดูแลเรื่องของสุขภาพและความปลอดภัยและสถานที่ทำงานนั้นให้เป็นไปตามมาตรฐานปกติทุกประการ

ในส่วนการปฏิบัติงาน งานเฟอร์นิเจอร์คอมพิวเตอร์ เป็นหนึ่งในการแสดงสินค้าของอุตสาหกรรมเรือนจำในบาวาเรียน ซึ่งโดยหลักแล้วถูกสร้างขึ้นผ่านความคิดริเริ่มของพนักงานในท้องถิ่น และทำงานตามคำสั่งของลูกค้า ในการออกแบบเพื่อติดตั้งเฟอร์นิเจอร์คอมพิวเตอร์ทุกประเภท ลูกค้าในปัจจุบันเป็นสถาบันต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ เช่น สำนักงานตำรวจ กระทรวงต่าง ๆ

⁷³ JVA Straubing (Bayern). Retrieved July 15, 2014, from <http://www.la-jva.de/en/bayern/jva-straubing.html>.

⁷⁴ From *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (pp.90-94), By Evelyn Shea, 2007, Berlin:Duncker&HumblotGmbh.

รัฐบาลท้องถิ่น และในอนาคตก็หวังว่าจะดึงดูดลูกค้าเอกชนทั้งหมดด้วย ซึ่งอุปกรณ์ดังกล่าวนี้สามารถที่จะออกแบบให้เหมาะสมกับบริษัทภายนอกต่าง ๆ ได้ และมีคุณภาพ

ในลำดับต่อมางานทำปกหนังสือ การทำงานเริ่มจากการเขียนเล่มสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วารสารวารสารการประชุม เป็นต้น ไปจนถึงการจัดเก็บหนังสือโบราณ สำหรับห้องสมุดโรงฝึกงาน มีแผนทำกรอบ โดยทำกรอบรูปคุณภาพที่ใช้ในพิพิธภัณฑ์และอัลบั้มรูปภาพชั้นสูง มีส่วนงานซ่อมแซมสินค้าหนังสือเก่า เช่น กระเป๋าสำหรับแพทย์ หรือกระเป๋าเอกสาร คุณภาพของงานได้รับการกล่าวขานว่าเท่าเทียมกับห้องสมุดของรัฐ (Staatsbibliothek) ในเมืองมิวนิก และมีความรวดเร็วในการผลิตงานมากกว่า ซึ่งผู้ต้องจ้างหลายคนที่มีความทักษะดีก็มีโอกาสอย่างมาก ในตลาดแรงงานเมื่อถึงเวลาที่ผู้ต้องจ้างนั้นได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ

งานปฏิบัติการอันดับที่สามต้องดำเนินงานตามหลักการทำงานในเรือนจำในอุดมคติ กล่าวคือ เป็นงานที่ใช้ทักษะ มีการฝึกอบรมที่ดี รวมถึงมีค่าจ้างที่เพียงพอ และสภาพการทำงานเป็นไปตามที่ตกลงกันนั้นคือบริษัทที่ปรึกษาวิศวกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งมีโรงงานผลิตที่ทันสมัยซึ่งผลิตชิ้นส่วนเครื่องยนต์เครื่องบิน มีการโรงฝึกซ่อมแซมเครื่องมือ โรงฝึกเชื่อมและกลึงโลหะ และสำนักงานออกแบบ CAD โดยบริษัทนั้นว่าจ้างผู้ต้องจ้าง 86 คน ที่มีการควบคุมดูแลโดยลูกจ้างภายนอก 10 คน และเรือนจำจะจัดหาผู้คุมผู้ต้องจ้างเพื่อรักษาความปลอดภัยอีกจำนวน 2 คน ซึ่งบริษัทจะเป็นผู้ดำเนินการฝึกงานวิศวกรรมหลักและหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้นในการเชื่อมโลหะ รวมถึงการทำโปรแกรมและงานออกแบบการก่อสร้างเป็นเวลา 2 ปี ให้ผู้ต้องจ้างสิ่งที่เกิดขึ้นคือ ผู้ต้องจ้างที่ได้รับการคัดเลือกจะได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี อีกทั้งได้รับการกระตุ้นด้วยสภาพการทำงานที่ดีและการควบคุมดูแลโดยพนักงานทำให้ผลงานของผู้ต้องจ้างมีคุณภาพเช่นเดียวกับแรงงานภายนอก จึงทำให้ผู้ต้องจ้างได้รับค่าจ้างที่ดีขึ้นกว่างานปฏิบัติการแห่งอื่น รวมทั้งมีผลประโยชน์อื่น ๆ อย่างเช่น คุปองดื่มกาแฟ หรือรับประทานอาหารโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และมีความเป็นไปได้ว่า จะได้รับการจ้างงานจากบริษัทนั้นภายหลังการปล่อยตัว เพื่อเป็นการตอบแทนในการทำงานของผู้ต้องจ้างผู้ต้องจ้างจะได้ลงนามสัญญากับทางบริษัทเพื่อเป็นการประกันว่าจะได้รับเข้าทำงานเป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี และเป็นประกันการลงทุนในเรื่องของเวลาในการฝึกอบรม

งานลำดับสุดท้าย ได้แก่ งานภายในเรือนจำหรืองานบำรุงรักษา อาทิ งานซักรีด งานครัว และงานปฏิบัติการบำบัดโรค เป็นการทำกิจกรรมสร้างสรรค์แก่ผู้ป่วยในโรงพยาบาลทางจิต ซึ่ง JVA Straubing เป็นเพียงเรือนจำแห่งเดียวในบาวาเรียที่เสนอการอำนวยความสะดวกในการบำบัดโรคที่กำหนดไว้ได้อย่างปลอดภัย และหากเรือนจำแห่งใดไม่สามารถรับมือกับผู้ต้องจ้างที่มีปัญหาโรคทางจิตได้ ผู้ต้องจ้างผู้นั้นจะต้องถูกส่งตัวมาที่ JVA Straubing เป็นเวลา 2 - 3 เดือน ส่วนของการบำบัดโรคนี้ จะช่วยทำให้ผู้ต้องจ้างสามารถทำงานให้สำเร็จได้ เช่น ให้ผู้ป่วยทาสีของเล่นไม้ หรือ

สิ่งของอื่น ๆ ซึ่งเป็นงานที่สร้างสรรค์ และสามารถจัดแสดงและขายงานฝีมือของผู้ต้องขังเหล่านั้นได้ในการเปิดร้านขายผลิตภัณฑ์ประจำปีของ JVA Straubing

3.2 ญี่ปุ่น

3.2.1 การบังคับโทษจำคุกทั่วไป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของญี่ปุ่น จะพยายามมิให้บุคคลใดอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นระยะเวลานาน เพราะจะทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลนั้นมากมายหลายประการในหลาย ๆ ด้าน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติถึงหลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ กล่าวคือ⁷⁵

1. การพิสูจน์ความจริงที่ถูกต้อง
2. ปรับใช้กฎหมายอาญาด้วยความยุติธรรมและรวดเร็ว
3. รักษาประโยชน์สาธารณะ
4. เป็นหลักประกันพื้นฐานส่วนบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชน

กระบวนการยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น จึงมีช่องทางให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายทาง (Diversion)

องค์กรหรือหน่วยงานที่มีบทบาทและความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น ได้แก่ ตำรวจ ทนายความ พนักงานอัยการ ศาล และราชทัณฑ์

1. ตำรวจ

องค์กรตำรวจเป็นหน่วยงานราชการที่มีภารกิจในการปฏิบัติหน้าที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล รักษาไว้ซึ่งความเป็นระเบียบและความสงบเรียบร้อยสาธารณะ ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในสังคม⁷⁶

2. ทนายความ

ในประเทศญี่ปุ่นมีทนายความที่ขึ้นทะเบียนไว้ประมาณ 15,000 คน เรียกว่า “Bengoshi” ซึ่งต้องลงทะเบียนทั้งในเนติบัณฑิตยสภาแห่งชาติและเนติบัณฑิตยสภาท้องถิ่นที่ตนได้ทำงานอยู่ใน

⁷⁵ The Code of Criminal Procedure, Article 1

⁷⁶ *Criminal Justice in Japan* (p.1), UNAFEI. (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์, 2549, มิถุนายน, กฎหมายบังคับโทษจำคุกในประเทศญี่ปุ่น, บทบัญญัติ 62(2), น.88.

พื้นที่ มีทนายความจำนวนน้อยที่มีความเชี่ยวชาญในการสู้คดีในคดีอาญา ส่วนใหญ่จะถนัดงานในคดีแพ่งมากกว่า⁷⁷

3. พนักงานอัยการ

ปฏิบัติการหลัก 4 ประการ 1) สืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดคดีอาญา โดยสอบผู้ต้องหา สอบคำพยาน และพิจารณาพยานเอกสารและพยานวัตถุที่รวบรวมมาโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ 2) พิจารณาวินิจฉัยสั่งคดีว่าควรฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ 3) ฟ้องคดี และ 4) ควบคุมตรวจสอบการบังคับตามคำพิพากษาของศาล⁷⁸

4. ศาล

จะตรวจสอบและนำพยานหลักฐานทั้งหมดที่นำมาในการพิจารณาคดีลงไว้ในคำพิพากษาด้วย กระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นจะมีระบบที่จัดการกับข้อพิพาททางอาญาให้ยุติ โดยไม่จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาทุกคดี ข้อพิพาทประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ สามารถยุติได้โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล เป็นกระบวนการที่ลดและแบ่งเบางานคดีได้มาก

ในคำพิพากษาคดีอาญาจะแสดงข้อเท็จจริงไปตามคำฟ้องที่กล่าวหาและการกระทำที่สำคัญ ข้อเท็จจริงที่พบในคำพิพากษาด้วย ข้อเท็จจริงในทางอาญาคลุมถึงการกระทำผิดอาญาที่เกิดขึ้น ข้อเท็จจริงทั้งหลายที่สำคัญในการชี้ขาดตัดสินคดี การดำเนินการ เหตุผล ระดับของการกระทำความผิดและความเสียหาย แรงบันดาลใจในการกระทำความผิดของผู้กระทำ ความสัมพันธ์ระหว่างจำเลยและเหยื่อรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องตามบทบาทที่เป็นจริง ตลอดทั้งนิสัย พฤติกรรม นิสัยปกติอย่างละเอียด⁷⁹

อาจจะกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของญี่ปุ่น องค์การต่าง ๆ มีการทำงานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ทุกองค์กรจะทราบสภาพหรือสถานะของกระบวนการยุติธรรมอย่างดี เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นมีการทำเอกสารแสดงสถานการณ์ของทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรม (Criminal Record) ไม่ว่าจะเป็น องค์การตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ แสดงสถิติและภาวะที่ปรากฏในความเป็นจริง เรียกว่า “White Paper” ทุกองค์กรมุ่งค้นหาความจริงแท้และใช้มาตรการหลีกเลี่ยง

⁷⁷ จาก “สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ”, โดย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด, 2540, บทความ, น.41, กรุงเทพฯ:เซเวนพรีนติ้งกรุ๊ป จำกัด.

⁷⁸ สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ (น.40). เล่มเดิม.

⁷⁹ *Criminal Justice in Japan* (p.28), UNAFEI. (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์, 2549, น.91).

การใช้โทษจำคุก กล่าวคือ มีมาตรการในเลี้ยงโทษจำคุกทุกองค์กร กระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นจึงมีช่องทางให้ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายทาง (Diversion)⁸⁰

มาตรการเลี้ยงโทษจำคุก เป็นผลโดยตรงทำให้ญี่ปุ่นสามารถควบคุมปริมาณผู้กระทำความผิดให้อยู่ในปริมาณที่พอเหมาะ และใช้โทษจำคุกเท่าที่จำเป็นต้องใช้กับผู้กระทำความผิดบางคนเท่านั้น เมื่อกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพจะส่งผลถึงการบังคับโทษจำคุก ถ้าการให้โทษจำคุกไม่ได้แก้ไขหรือทำอะไรให้ผู้กระทำความผิดดีขึ้นมาได้แล้ว ก็จะไม่ใช้วิธีนี้โดยเด็ดขาด ผู้กระทำความผิดที่ต้องถูกส่งมาเรือนจำจึงเป็นผู้ที่จำเป็นต้องบำบัดฟื้นฟู โดยระบบของการบังคับโทษจำคุกเท่านั้น ในทางปฏิบัติการลงโทษจำคุกนั้นจะใช้กับผู้กระทำความผิดที่คัดสรรอย่างดีแล้วและสมควรต้องถูกจำคุกจริง ๆ เท่านั้น

จากประวัติการพัฒนากฎหมายราชทัณฑ์ของญี่ปุ่นมีความเข้มแข็ง มีแนวคิดมาจากกฎหมายและระบบราชทัณฑ์ของยุโรปและอเมริกา มีความใกล้เคียงกันจนแทบจะไม่พบความแตกต่างกัน การราชทัณฑ์ของญี่ปุ่นจะดำเนินการอยู่บนหลักการพื้นฐานของกฎหมายราชทัณฑ์ซึ่งเกิดขึ้นและนำมาใช้พร้อม ๆ กับกฎหมายอาญาของญี่ปุ่น โดยได้รับอิทธิพลแนวคิดมาจากประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมนี ซึ่งรวมตลอดถึงประกาศข้อบังคับต่าง ๆ ที่ออกเพิ่มเติมภายหลังจากกระทรวงยุติธรรม กฎหมายที่ใช้ในปัจจุบันมีพัฒนาการในการปรับปรุงแก้ไขมากกว่า 100 ปี โดยมีบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในทางทฤษฎีการลงโทษและมีการเรียนการสอนเรื่องนี้มาโดยตลอด ทำให้มีการสร้างองค์ความรู้และทรัพยากรบุคคลในด้านนี้ได้อย่างมีคุณภาพ ทำให้กฎหมายราชทัณฑ์ของญี่ปุ่นมีความทันสมัย

อีกทั้งภารกิจและเป้าหมายของงานราชทัณฑ์⁸¹ ในกว่า 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับเรื่องของการป้องกันยับยั้งการกระทำความผิดในทางอาญา ส่วนการแก้แค้นทดแทนตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษยังคงมีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด และนับตั้งแต่มีการจัดระบบราชทัณฑ์ในปี ค.ศ.1933 เป้าหมายและทิศทางของงานราชทัณฑ์มีการพัฒนาดีขึ้นและให้ความสำคัญกับการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดเป็นหลักซึ่งมีส่วนที่เป็นสาระสำคัญสองส่วนร่วมกันคือ วัตถุประสงค์ของการลงโทษและเป้าหมายของการบังคับโทษทางอาญา

⁸⁰ Akio Yamaguchi. *Institutional Profiles of Asia* (p.55), 2000, UNAFEI:Tokyo. (อ้างถึงใน ธานี วรภัทร์, 2549, น.91).

⁸¹ *Prison Systems & Correctional Laws:Europe, The United States, and Japan. A Comparative Analysis.* (p.137), By Gunther Kaiser, 1984, U.S.A.:Transnational Publishers. (อ้างถึงใน ธานี วรภัทร์, 2549, น.93).

ประเทศญี่ปุ่นมีปริมาณผู้ต้องขังเมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียอยู่ในระดับที่น้อยกว่าประเทศต่าง ๆ เนื่องจากมีตัวบ่งชี้ที่สำคัญ กล่าวคือ⁸²

1) ความมีประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น ทำให้ปริมาณอาชญากรรมมีจำนวนน้อย

2) โทษจำคุกเป็นโทษที่มีผลเสียกับประชาชนที่ต้องถูกบังคับโทษมากจึงเป็นนโยบายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการพยายามให้นำมาตรการเล็งโทษจำคุกมาใช้ เช่น ในชั้นตำรวจให้การเปรียบเทียบปรับ ชั้นอัยการใช้วิธีการชะลอการฟ้อง ในชั้นศาลใช้วิธีบังคับโทษปรับเพิ่มขึ้น การรอกการลงโทษ ส่วนของราชทัณฑ์มีการใช้มาตรการพักการลงโทษ การคุมประพฤติ เป็นต้น จึงส่งผลโดยตรงในการจำกัดจำนวนผู้กระทำความผิดที่สมควรได้รับโทษจำคุกจริง ๆ ตามกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) คนในสังคมญี่ปุ่นตระหนักและเห็นความสำคัญโดยให้ความร่วมมือ และช่วยกันดูแลผู้กระทำความผิด ทั้งในและนอกเรือนจำ จึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างที่ทำให้แทนที่ผู้กระทำความผิดจะไหลเข้าสู่เรือนจำมากเปลี่ยนเป็นการที่สังคมให้ความช่วยเหลือและช่วยกันรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขความปลอดภัย

ปรัชญาของญี่ปุ่นในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง การบังคับโทษจำคุกจะทำโดยหน่วยงานทางอาญาของรัฐเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักโทษเด็ดขาดที่มีความประสงค์จะแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมอันเป็นการชดเชย และตอบแทนผลจากการกระทำผิด นอกจากนั้น ยังมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการปรับปรุงฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมปกติได้ มีจิตสำนึกที่ดีที่จะไม่กระทำความผิดซ้ำอีกต่อไป

การเอาตัวบุคคลเข้าเรือนจำและการใช้ชีวิตในเรือนจำ การที่จะนำบุคคลใดเข้ารับโทษจำคุกในเรือนจำ ต้องมีการตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องในการส่งบุคคลนั้นสู่เรือนจำ และเมื่อมีการตรวจสอบและยืนยันเอกสารนั้นจากศาล ตลอดทั้งข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ให้ดำเนินการ รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงให้นำบุคคลนั้นสู่เรือนจำ⁸³ ผู้ต้องขังต้องผ่านการตรวจร่างกายและต้องไม่มีโรคติดต่อ ถ้าพบว่ามีโรคติดต่อจะถูกส่งไปสถานที่ยื่นเพื่อทำการรักษาก่อน⁸⁴ ผู้ต้องขังเป็นหญิงอาจได้รับอนุญาตให้เลี้ยงลูกภายในเรือนจำได้ ในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็นจนกระทั่งเด็กมีอายุครบ 1 ปี ซึ่งหมายถึง เด็กที่เกิดในเรือนจำด้วย⁸⁵

⁸² *Criminal Justice in Japan* (p.34), UNAFEL. (อ้างถึงใน ชานี วรรักษ์, 2549, น.95).

⁸³ The Prison Law. Article 11

⁸⁴ The Prison Law. Article 13-14

⁸⁵ The Prison Law. Article 11

ผู้ต้องขังอาจถูกขังเดี่ยวได้ เว้นแต่พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพราะสภาพจิตใจหรือสภาพร่างกาย การอยู่ร่วมกันในเรือนจำของผู้ต้องโทษ จะพิจารณาจากลักษณะของการกระทำผิด บุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล ประวัติการกระทำความผิด อายุของผู้ต้องขังที่อยู่ร่วมกัน เป็นสิ่งที่นำมาพิจารณาเพื่อจัดให้ผู้ต้องขังอยู่ในแดนต่าง ๆ ที่เหมาะสมภายในเรือนจำ⁸⁶ ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับการดูแลในเรื่องสุขอนามัย การรักษาพยาบาล การปฏิบัติกิจทางศาสนา⁸⁷

การควบคุมและการรักษาความปลอดภัยกฎหมายได้กำหนดวิธีการยับยั้งตลอดทั้งการระวังป้องกันผู้ต้องขังหลบหนี โดยเป็นไปตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดให้เท่านั้น⁸⁸ โดยสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ต้องขัง ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม ที่นอนหมอนมุ้ง รัฐจะจัดสรรให้ ในบางกรณีอาจอนุญาตให้จัดหาเองได้โดยใช้เงินส่วนตัวของผู้ต้องขัง การกำหนดจะออกเป็นคำสั่งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม⁸⁹ มีการจัดหาอาหารและน้ำดื่มให้ผู้ต้องขัง ตามความต้องการของสุขภาพ อายุ ชนิดของงานที่ผู้ต้องขังทำ เป็นปัจจัยที่ใช้พิจารณาจัดหาให้ อาจมีการอนุญาตให้ผู้ต้องขังซื้ออาหารรับประทานเองโดยค่าใช้จ่ายของผู้ต้องขังเอง นอกจากนั้น กฎหมายยังบัญญัติดูแลถึง การตัดผม หนวดเครา ความสะอาดของสถานที่ทำงาน ห้องขัง การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ มีการกำหนดมาตรการในการป้องกันโรคติดต่อของผู้ต้องขัง เช่น การฉีดวัคซีน การแยกผู้ต้องขังที่ป่วยเป็นโรคติดต่อออกต่างหาก การรักษาพยาบาลจากแพทย์ผู้ต้องขังที่ป่วยอาจขออนุญาตแพทย์มารักษาโดยเฉพาะได้โดยค่าใช้จ่ายของผู้ต้องขัง การอนุญาตขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์ ผู้ต้องขังตั้งครรภ์ ผู้ต้องขังเป็นเด็ก ผู้ต้องขังที่อายุมาก ตลอดทั้งการดูแลรักษาในโรงพยาบาลเมื่อจำเป็น⁹⁰

เมื่อวิเคราะห์การบังคับโทษของประเทศญี่ปุ่น สามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้⁹¹

1) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น มีประสิทธิภาพที่เข้มแข็ง เป็นผลทำให้อัตราการกระทำผิดอยู่ในปริมาณน้อย กอปรกับในแต่ละขั้นตอนของการพิจารณาประเทศญี่ปุ่นได้ใช้วิธีการที่เบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้โทษจำคุก เช่น การปรับ การรอลงอาญา ซึ่งขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการกระทำความผิด ใช้วิธีการแก้ไขและปรับพฤติกรรมโดยไม่ต้องรับโทษ

⁸⁶ The Prison Law. Article 16

⁸⁷ The Prison Law. Article 18

⁸⁸ The Prison Law. Article 20

⁸⁹ The Prison Law. Article 32-33

⁹⁰ The Prison Law. Article 34-44

⁹¹ กฎหมายบังคับโทษจำคุกในประเทศญี่ปุ่น (น.112-113). เล่มเดิม.

จำคุก (Non-custodian measures) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และด้วยการอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาสังคมเข้ามีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง

2) กฎหมายและระบบกฎหมายที่ดีและชัดเจน มีกฎหมายครบวงจรในงานบังคับโทษตามที่กล่าวมาแล้วประเทศญี่ปุ่นมีการจัดระบบกฎหมายที่แยกเป็นเรื่องเป็นหมวดหมู่ ใช้กฎหมายเป็นแกนกลางในปฏิบัติ ทำให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจ มีมาตรฐานการปฏิบัติทั้งประเทศที่เหมือนกัน และแยกเป็นสัดส่วน แต่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เช่น The Prison Law, The Prison Law Enforcement Regulations, The Offenders Rehabilitation Law, The Juvenile Training School Law, Ordinance for Prisoner's Progressive Treatment

กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นระบบต่อเนื่องทั้งในและนอกเรือนจำ โดยเริ่มตั้งแต่ภายในเรือนจำ มีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การจัดการศึกษา การจัดอุตสาหกรรมในเรือนจำ และการฝึกวิชาชีพ รวมทั้งการเตรียมการก่อนปล่อย และการสงเคราะห์หลังปล่อยที่เป็นรูปธรรม ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ในส่วนที่เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนอกเหนือจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายในเรือนจำด้วย เป็นการปฏิบัติทั้งในและนอกเรือนจำ กล่าวคือ มีการปล่อยตัวผู้ต้องขังก่อนกำหนด ตามมาตรการการคุมประพฤติ และการพักการลงโทษและการอภัยโทษ ประกอบด้วยกฎหมาย The Offenders Rehabilitation Law, Amnesty Law, Amnesty Law Enforcement Regulations, The Law for Probationary Supervision of Persons under Suspension of Execution of Sentence เป็นต้น มีการดูแลภายหลังการปล่อยผู้ต้องขัง โดยมีการออกกฎหมาย The Law for Aftercare of Discharged Offenders และมีการป้องกันการกระทำความผิด (Crime Prevention activities) เกือบทุกขั้นตอนทุกวิธีการประเทศญี่ปุ่นมีการบัญญัติกำหนดเป็นกฎหมาย

3) มาตรการและกลไกการบังคับโทษจำคุก พบว่าการทำงานบังคับโทษของญี่ปุ่นไม่ได้จบอยู่เพียงแค่ภายในเรือนจำ หากแต่การแก้ไขเยียวยาภายหลังการปล่อยด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง งานบังคับโทษญี่ปุ่นสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของเรือนจำ (ภาครัฐ) กับภาคประชาชน

มีเป้าหมายและภารกิจในงานที่ชัดเจน กล่าวคือ มีปรัชญาการบังคับโทษจำคุกประกอบด้วยสองส่วนสำคัญ คือ วัตถุประสงค์ของการลงโทษและเป้าหมายของการบังคับโทษทางอาญาใช้โทษจำคุกเท่าที่จำเป็นจริง ๆ กับบุคคลที่สมควรเท่านั้นมีการพิจารณาให้ผู้ต้องขังได้รับพักการลงโทษออกไปก่อนครบกำหนดโทษ อีกทั้งให้ความสำคัญกับแผนบังคับโทษที่จะใช้กับผู้ต้องขังแต่ละคน และให้ความสำคัญกับการจำแนกผู้ต้องขังแต่ละราย กล่าวคือ มีการแยกผู้ต้องขังชาย หญิง เด็กและเยาวชน โดยใช้กฎหมายเป็นแกนสำคัญในการแบ่งแยกที่ชัดเจน แต่ละประเภทของผู้ต้องขังมีกฎหมายออกมาบังคับใช้โดยเฉพาะทุกประเภท

3.2.2 กฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขัง

3.2.2.1 วัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขัง

ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น ได้แบ่งประเภทของโทษออกเป็น 7 ประเภทดังนี้⁹²

- 1) ประหารชีวิต
- 2) จำคุกโดยบังคับใช้แรงงาน
- 3) จำคุกโดยไม่บังคับใช้แรงงาน
- 4) ปรับ
- 5) กักขัง
- 6) ปรับเล็กน้อย
- 7) ริบทรัพย์สิน

ความหนักเบาของโทษนั้น หากเป็นโทษที่ต่างประเภทกันจะมีความหนักตามลำดับที่กำหนดไว้ข้างต้น แต่ในกรณีที่มีโทษจำคุกโดยไม่บังคับใช้แรงงานหากมีอัตราโทษสูงกว่าโทษจำคุกที่บังคับใช้แรงงานสองเท่าแล้ว โทษจำคุกโดยไม่บังคับใช้แรงงานจะหนักกว่าเช่นโทษจำคุกโดยไม่บังคับใช้แรงงานไม่เกิน 14 ปี หนักกว่าโทษจำคุกโดยบังคับใช้แรงงาน 5 ปี เป็นต้น⁹³

โทษจำคุกโดยบังคับใช้แรงงานซึ่งมีทั้งโทษจำคุกตลอดชีวิตและจำคุกมีกำหนดเวลา โดยผู้ต้องโทษจำคุกโดยบังคับใช้แรงงานจะต้องถูกขังในเรือนจำ โดยมีข้อบังคับให้ทำงานโดยไม่จ่ายค่าแรงงานเป็นเวลาที่มีกำหนดตามที่ศาลพิพากษาแต่ไม่ต่ำกว่า 1 เดือนและไม่สูงกว่า 20 ปี

โทษจำคุกโดยบังคับใช้แรงงานประกอบด้วยการคุมขังในเรือนจำและหน้าที่ต้องใช้แรงงานตามที่ได้รับมอบหมาย⁹⁴

โทษจำคุกโดยไม่บังคับใช้แรงงานซึ่งมีโทษจำคุกตลอดชีวิตและจำคุกมีกำหนดเวลา โดยผู้ต้องโทษจำคุกจะถูกขังในเรือนจำแต่ไม่มีข้อบังคับให้ใช้แรงงานเป็นเวลาตามที่กำหนดในคำพิพากษาแต่ไม่ต่ำกว่า 1 เดือนและไม่เกิน 20 ปี

โทษจำคุกโดยไม่บังคับใช้แรงงานประกอบด้วยการคุมขังในเรือนจำ⁹⁵

จะเห็นได้ว่า บุคคลที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกโดยบังคับใช้แรงงาน ไม่เพียงแต่ถูกคุมขังในเรือนจำเท่านั้น แต่ผู้ต้องขังยังต้องถูกบังคับใช้แรงงานในระหว่างโทษจำคุกด้วย การใช้แรงงานในเรือนจำจึงเป็นลักษณะสำคัญของการบังคับโทษจำคุกโดยบังคับใช้แรงงาน กล่าวคือ

⁹² ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา 9

⁹³ ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา 10

⁹⁴ ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา 12

⁹⁵ ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา 13

หากปราศจากการใช้แรงงานผู้ต้องขัง การบังคับโทษจะถือว่าไม่สมบูรณ์ หรือกล่าวได้ว่า การใช้แรงงานผู้ต้องขังนี้เป็นโทษประเภทหนึ่งตามกฎหมาย⁹⁶ โดยการทำงานเป็นกิจกรรมหลักในระบบการบังคับโทษของประเทศญี่ปุ่น⁹⁷ ดังนั้น การให้ผู้ต้องขังทำงานถือเป็นมาตรการที่สำคัญในการปฏิบัติเพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ซึ่งมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ⁹⁸

1. เพื่อให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
2. เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความตั้งใจที่จะทำงาน
3. เพื่อปลูกฝังความมีระเบียบวินัยและจิตสำนึกเกี่ยวกับกฎระเบียบและความรับผิดชอบในการที่จะให้ความร่วมมือกับผู้อื่น

4. เพื่อให้มีความรู้และทักษะความชำนาญในอาชีพ
5. เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ภายหลังจากพ้นโทษแล้ว

3.2.2.2 ลักษณะ ประเภทงาน สิทธิและหน้าที่ในการทำงาน

ในประเทศญี่ปุ่นได้มีการจัดระบบอุตสาหกรรมในเรือนจำ มีการฝึกวิชาชีพและการให้ทำงาน⁹⁹ ซึ่งเป็นจุดเด่นของงานราชทัณฑ์ญี่ปุ่น การอบรมและฝึกอาชีพให้กับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ซึ่งกฎหมายจะบัญญัติบังคับโดยแสดงในคำพิพากษาของศาลให้ต้องทำงานด้วยหรือไม่ ซึ่งมักกำหนดให้ผู้ต้องขังทำงานเป็นส่วนใหญ่ โดยเล็งเห็นว่าการทำงานหนักจะช่วยให้ผู้ต้องขังมีจิตใจที่รักษาระเบียบวินัย ได้รับความรู้และประสบการณ์ ผู้ต้องขังทำงานสัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 8 ชั่วโมง หรือ 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีวันหยุด 2 วัน ค่าที่ได้จากการทำงานเป็นของรัฐ ผู้ต้องขังจะได้เป็นเงินรางวัลตอบแทนโดยไม่มีค่าจ้าง¹⁰⁰

โดยการจัดระบบอุตสาหกรรมในเรือนจำ หรือการจัดระบบโรงงานอุตสาหกรรม (Prison Industry) เป็นการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเรือนจำ ซึ่งเท่ากับเป็นการเสริมต่อการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง นอกจากนั้นยังมีส่วนช่วยในด้านการรับตัวผู้ต้องขังที่มีความชำนาญเข้าทำงานต่อไปในโรงงานอุตสาหกรรมภายหลังที่พ้นโทษแล้ว การราชทัณฑ์ของญี่ปุ่นได้รับความร่วมมืออย่างดีเอกชน เพราะเห็นว่าทำให้รัฐประหยัดค่าใช้จ่ายใน

⁹⁶ การแก้ไขฟื้นฟูนักโทษ: ศึกษาศาสตร์การฝึกอาชีพและการบังคับใช้แรงงาน (น.93). เล่มเดิม.

⁹⁷ From *Prison Systems & Correctional Laws: Europe, The United States, and Japan: A Comparative Analysis*. (p.141), By Gunther Kaiser, 1984, U.S.A.: Transnational Publishers.

⁹⁸ *Prison Work in Japanese Prison* (p.1), By Correctional Bureau, Ministry of Justice Japan. (อ้างถึงใน เทิดศักดิ์ บุญยไวยโรจน์, 2540, น.94).

⁹⁹ The Prison Law. Article 24-28

¹⁰⁰ การบังคับโทษจำคุกในประเทศญี่ปุ่น (น.100). เล่มเดิม.

การฝึกช่างฝีมือ และกรมราชทัณฑ์ก็ไม่ต้องกังวลกับการหาตลาดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้นมาได้¹⁰¹ นอกจากนี้ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจะได้รับใบประกาศนียบัตรหรือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเมื่อสำเร็จตามหลักสูตรด้วย ส่วนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ รัฐให้เอกชนผู้ทำสัญญาเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบ และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ในการผลิตทั้งหมด โดยจะต้องจ่ายเงินให้รัฐสำหรับค่าจ้างแรงงานผู้ต้องขัง¹⁰²

สำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการอุตสาหกรรมในเรือนจำ จะมีองค์กรที่มีชื่อเรียกว่า Japanese Correctional Association (JCA) เพื่อทำหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือของผู้ต้องขัง โดยมีตราสินค้าว่า “CAPIC”¹⁰³

ซึ่งอุตสาหกรรมในเรือนจำ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ¹⁰⁴

- 1) การผลิต (Production)
- 2) การฝึกวิชาชีพ (Vocational Training) และ
- 3) งานบำรุงรักษา (maintenance work)

1) การผลิต (Production) ผลิตภัณฑ์พื้นฐานที่อยู่ในการใช้แรงงานประเภทนี้ก็คือ สินค้าฝีมือประเภทงานไม้ เฟอร์นิเจอร์ สิ่งพิมพ์ และผ้าที่ใช้ตัดเสื้อ ซึ่งโดยส่วนมากแล้วหน่วยงานของเรือนจำจะผลิตสินค้าหรือส่วนของสินค้า หลังจากได้รับการสั่งซื้อจากบริษัทเอกชน โดยหลักแล้วสัญญาจ้างแรงงานจะเกิดขึ้นระหว่างรัฐและเอกชน ดังนั้น จึงไม่เคยเกิดกรณีที่ผู้ต้องขังทำสัญญากับเอกชน ผู้ต้องขังจึงไม่ได้รับการจ่ายค่าจ้างโดยตรง ค่าจ้างที่บริษัทจ่ายจะถือเป็นรายได้ของแผ่นดิน (National Treasury)¹⁰⁵

ในการพิจารณาถึงจำนวนค่าจ้างแรงงาน เรือนจำจะต้องพิจารณาถึงประเภทของงาน จำนวนชั่วโมง และระดับของทักษะ ซึ่งจะพยายามให้ยุติธรรมที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากนี้การทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำ มักจะดำเนินการด้วยความรับผิดชอบของรัฐและอยู่ในการควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งบริษัทเอกชนจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว

2) การฝึกวิชาชีพ (Vocational Training) เนื่องจากวัตถุประสงค์ประการหนึ่งของการให้ผู้ต้องขังทำงานในเรือนจำ ก็คือ การจัดให้ผู้ต้องขังได้รับทักษะและความรู้ทางด้านอาชีพ ดังนั้น

¹⁰¹ จาก นักโทษเด็ดขาดกับสิทธิทางกฎหมาย (น.154), โดย วรางคณา สุจริตกุล, 2539, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

¹⁰² จาก งานราชทัณฑ์เปรียบเทียบ: มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง (น.35-36), โดย กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์, 2551, นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.

¹⁰³ แหล่งเดิม.

¹⁰⁴ *Prison Work in Japanese Prison* (p.3), By Correctional Bureau, Ministry of Justice Japan. (อ้างถึงใน เกิดศักดิ์ บุญยไวยโรจน์, 2540, น.95).

¹⁰⁵ The Prison Law. Article 27

การฝึกวิชาชีพจึงเป็นส่วนหนึ่งของแรงงานผู้ต้องขัง วิชาชีพที่จะให้ผู้ต้องขังฝึกหรืองานที่จะมอบหมายให้ผู้ต้องขังนั้น ต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ระยะเวลาของโทษจำคุก สุขภาพอนามัย ความสามารถ งานในอดีต แผนการอาชีพในอนาคต เป็นต้น และสำหรับผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะต้องคำนึงถึงการฝึกอบรมทางศีลธรรมเป็นลำดับแรก¹⁰⁶ ซึ่งต่อมาได้มีประกาศของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับนโยบายเบื้องต้นในการบังคับใช้พระราชบัญญัติเรือนจำ โดยประกาศว่าจะต้องมีการประกอบกันระหว่างการฝึกอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องขัง และเป็นแนวทางในอนาคตต่อผู้ต้องขัง อีกทั้งต้องปลูกฝังความสามารถในการดูแลควบคุมตนเอง นอกจากนี้ยังมีกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง คือ The Vocational Training rules for prisoners ซึ่งออกโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ใน ค.ศ.1950 ได้ให้คำนิยามของการฝึกอาชีพว่า เป็นส่วนหนึ่งของการใช้แรงงานผู้ต้องขังและดำเนินการโดยผ่านระบบการฝึกอบรม¹⁰⁷

การฝึกอาชีพสำหรับผู้ต้องขังจะดำเนินการ โดยเจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งจะต้องได้รับการอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมก่อน โดยเจ้าพนักงานเรือนจำจะต้องยื่นเอกสารรายละเอียดของโครงการ ซึ่งจะต้องกำหนดลักษณะการฝึกอบรม จำนวนผู้เข้าร่วมอบรม และส่วนอื่น ๆ ที่สำคัญ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมจะคัดเลือกจากผู้ต้องขังซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้ คือ

1. มีระยะเวลาการรับโทษที่เพียงพอตามที่กำหนดไว้เพื่อที่จะร่วมโครงการ
2. ต้องจบการศึกษาอย่างน้อยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือการศึกษาที่เทียบเท่าในระดับเดียวกัน
3. ต้องมีความประพฤติที่ดีในขณะที่รับโทษ และเป็นผู้ที่ได้รับการตัดสินว่าเป็นผู้ที่มีความตั้งใจอย่างสูงในการฝึกอบรม
4. ต้องเป็นที่ยอมรับว่ามีคุณสมบัติที่จำเป็นในการเข้าร่วมโครงการ โดยต้องมีการทดสอบความรู้ทางอาชีพ
5. ต้องมีความตั้งใจที่จะนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประกอบอาชีพภายหลังจากการพ้นโทษ

ในการฝึกวิชาชีพ (Vocational Training) ดำเนินการภายในเรือนจำ 3 รูปแบบ ได้แก่¹⁰⁸

¹⁰⁶ The Prison Law. Article 24

¹⁰⁷ *Correctional Administration in Japan* (pp.43-44), Paper presented at the Third Asian and Pacific Conference of Correctional Administrators, By Yoshio Suzuki, 1982, April, Tokyo:Japan. (อ้างอิงใน เท็ดสีกี้ บุญยไวโรจน์, 2540, น.96).

¹⁰⁸ การบังคับโทษจำคุกในประเทศไทยฉบับ (น.101). เล่มเดิม.

1. การฝึกพื้นฐานทางวิชาชีพแบบเร่งรัด โดยศูนย์ฝึกวิชาชีพทั่วไป (General Vocational Training Center) ทำการฝึกพื้นฐานทางวิชาชีพแบบเร่งรัดให้กับผู้ต้องขังที่เข้าเรือนจำใหม่ ๆ ซึ่งได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ผู้ต้องขังที่สำเร็จหลักสูตรการฝึกวิชาชีพในเรือนจำดังกล่าวจะได้รับใบประกาศนียบัตรจากอธิบดีกรมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงแรงงาน เรือนจำทั้ง 7 แห่ง ได้แก่

1.1 ทณฑสถานวัยหนุ่มควาโกเยะ (Kawagoe Juvenile Prison)

1.2 เรือนจำฟูกูอิ (Fukui Prison)

1.3 ทณฑสถานวัยหนุ่มนารา (Nara Juvenile Prison)

1.4 เรือนจำยามากูอิ (Yamaguchi Prison)

1.5 ทณฑสถานวัยหนุ่มซากา (Saga Juvenile Prison)

1.6 เรือนจำยามากาตา (Yamagata Prison)¹⁰⁹

2. การฝึกอบรมวิชาชีพเฉพาะด้าน โดยสถาบันฝึกวิชาชีพ (Concentrated Vocational Training Institute) โดยคัดเลือกผู้ต้องขังของแต่ละเรือนจำในส่วนภูมิภาคเข้ามาฝึกวิชาชีพเฉพาะด้าน

3. การฝึกอบรมตามงบประมาณของรัฐ จะมีการกระทำเป็นครั้งคราวตามนโยบายและงบประมาณ โดยการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการอบรม

3) งานบำรุงรักษา (Maintenance work) จะมีผู้ต้องขังเฉพาะบางคนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานบางประเภท เช่น งานทำอาหาร ล้างจาน ทำความสะอาด นอกจากนี้ ยังมีงานประเภทอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเรือนจำ เช่น งานก่อสร้าง ซ่อมแซมสถาบันต่าง ๆ ซึ่งงานเหล่านี้ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการลดลงและเป็นการลดค่าใช้จ่ายของรัฐ

โดยอัตราส่วนของผู้ต้องขังจะแบ่งตามประเภทของงานดังนี้ คือ การผลิตร้อยละ 81 ซึ่งได้แก่ การผลิตเสื้อผ้าร้อยละ 12 งานโลหะร้อยละ 12 งานไม้ร้อยละ 4 งานพิมพ์ร้อยละ 2 งานเย็บปักถักร้อยร้อยละ 2 และงานอื่น ๆ ร้อยละ 49 ส่วนงานบำรุงรักษาร้อยละ 10 และการฝึกวิชาชีพร้อยละ 3¹¹⁰

¹⁰⁹ สารานุกรมราชทัณฑ์นานาชาติ, โดย กรมราชทัณฑ์, 2541. (อ้างถึงใน รังสิพร จันทรสมวงษ์, 2552, แรงจูงใจและความคาดหวังที่มีต่อการฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี (น.34), กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

¹¹⁰ CHAPTER 6 CORRECTIONAL SERVICE, UNAFEI. Retrieved July 25, 2014, from http://www.unafei.or.jp/english/pdf/CJSJ_2011/08Chapter6pdf.

ส่วนการทำงานภายนอกเรือนจำ (Prison Camps Outside) โรงงานบางแห่งจะเปิดภายนอกเรือนจำทั้งที่รัฐเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ โดยผู้ต้องขังจะทำงานและพักอาศัยอยู่ในนั้น ส่วนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ให้ภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการสำหรับในรูปแบบนี้ผู้ต้องขังจะต้องเดินทางจากเรือนจำไปยังโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งอยู่ภายนอกเรือนจำแบบเข้าไปเย็นกลับในทุก ๆ วัน หรืออาจจะให้ผู้ต้องขังพักอาศัยอยู่ในหอพักซึ่งติดต่อกับโรงงานอุตสาหกรรมนั้นก็ได้ สำหรับการออกไปทำงานภายนอกเรือนจำของผู้ต้องขังนั้น จะต้องได้รับความช่วยเหลือ และความเข้าใจจากชุมชนที่ดีเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการยอมรับชุมชน และสามารถเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง¹¹¹

หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการบังคับโทษจำคุกโดยใช้แรงงานของผู้ต้องขัง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติเรือนจำ ค.ศ.1908 (The Prison Law) ถูกบัญญัติไว้ในกฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติเรือนจำ ฯ (The Prison Law Enforcement Regulations) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขัง ดังนี้

ในส่วนแรกเกี่ยวกับการมอบหมายงาน มีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ในการจัดการแรงงาน ชนิด และปริมาณงานที่จะทำแต่ละวัน จะถูกกำหนดและแจ้งให้ผู้ต้องขังผู้นั้นทราบ¹¹²

ผู้ต้องขังบางส่วนซึ่งถูกคุมขังอยู่ในห้องขังเดี่ยวยังสามารถทำงานในห้องขังของพวกเขาได้ เมื่อผู้ต้องขังทำงานอยู่ในห้องขัง ผู้ต้องขังนั้นจะได้รับมอบหมายให้ทำงานในลักษณะงานที่ง่าย ๆ เช่น ตัดกวาดถูกระดาน บรรจุนกขี้เหล็กในกล่อง หรือประกอบชิ้นส่วนของเฟอร์นิเจอร์ในส่วนที่ง่าย ๆ นอกจากนั้น ยังได้ทำงานที่หลากหลายในเรือนจำอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเสื้อผ้า รองเท้า หรืองานช่างไม้

จำนวนแรงงานจะถูกแบ่งแยกอย่างเท่าเทียมกันแก่ผู้ต้องขังทุกคน ตามมาตรฐานปริมาณงานที่ผู้ต้องขังคนหนึ่งจะสามารถทำได้ และมีชั่วโมงการทำงานที่กำหนดโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งรวมถึงในกรณีที่จำนวนแรงงานไม่อาจกำหนดได้โดยมาตรฐานปริมาณงาน นอกจากนั้นปริมาณงานจะถูกกำหนดให้เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี โดยคำนึงถึง อายุ โรคภัยไข้เจ็บ ความแข็งแรง และความสามารถ¹¹³ ซึ่งหาก

¹¹¹ *The Community-based Treatment of Offender in Japan*. By Rehabilitation bureau, 2000, Tokyo: Rehabilitation bureau. (อ้างถึงใน กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์, 2551, น.36).

¹¹² The Prison Law Enforcement Regulations. Article 60

¹¹³ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 61

ลักษณะงานดังกล่าวไม่สามารถกำหนดเป็นชั่วโมงการทำงานได้ ก็ให้กำหนดร่วมกับลักษณะงานอื่น ๆ¹¹⁴

ในส่วนที่สองเกี่ยวกับหน้าที่ในการทำงาน มีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ชั่วโมงการทำงานของผู้ต้องขัง จะกำหนดโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม แต่ผู้บัญชาการเรือนจำสามารถขยายหรือย่นเวลาทำงานของผู้ต้องขังได้ ตามลักษณะสภาพของท้องถิ่น โครงสร้างของเรือนจำหรือตามประเภทของแรงงาน และในกรณีที่ผู้ต้องขังร้องขอให้ลดชั่วโมงการทำงาน ก็ให้ลดลงได้จำนวน 2 ชั่วโมงหรือน้อยกว่านั้น สำหรับจำนวนชั่วโมงที่จำเป็นในการศึกษา อบรมศีลธรรม และการออกกำลังกายอาจคำนวณเป็นชั่วโมงการทำงานได้¹¹⁵

ผู้ต้องขังจะต้องทำงานต่อไปในระหว่างชั่วโมงทำงาน แม้ว่าจะทำงานในส่วนที่ได้รับของวันนั้นเสร็จแล้วก็ตาม¹¹⁶

ผู้ต้องขังที่ทำงานตามที่ตนได้ร้องขอไว้ จะไม่อาจหยุดการทำงาน ละทิ้งการทำงาน หรือเปลี่ยนประเภทของงานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร¹¹⁷

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไม่อาจได้รับมอบหมายให้ทำงานนอกเรือนจำได้¹¹⁸

ผู้บัญชาการเรือนจำสามารถสั่งให้เจ้าพนักงานเรือนจำทำการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของผู้ต้องขังแต่ละคนได้วันละหนึ่งครั้ง¹¹⁹

ปริมาณงานที่ผู้ต้องขังทำสำเร็จในแต่ละเดือน จะถูกนำมาสะสมไว้ตอนสิ้นเดือน และจะมีการพิจารณาอีกครั้งว่า จำนวนงานที่จัดสรรให้ทำสำเร็จสมบูรณ์หรือไม่ โดยการเปรียบเทียบกับจำนวนงานเฉลี่ยในแต่ละวัน กับจำนวนแรงงานที่จัดสรรให้ในวันหนึ่งวันทั้งนี้ ชั่วโมงการทำงาน และจำนวนเงินที่ได้จากการใช้แรงงานจะถูกจัดสรรทุก ๆ เดือน¹²⁰

3.2.2.3 ค่าตอบแทนการทำงาน

ผู้ต้องขังที่ทำงานในอุตสาหกรรมในเรือนจำ จะได้รับค่าตอบแทนการทำงาน (Remuneration) ซึ่งไม่ถือเป็นค่าจ้างตามความหมายของการใช้แรงงานทั่วไป เนื่องจากการทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำถือเป็นการรับโทษ ซึ่งทำให้โทษจำคุกสมบูรณ์ประการหนึ่ง ค่าตอบแทน

¹¹⁴ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 62

¹¹⁵ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 58

¹¹⁶ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 63

¹¹⁷ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 64

¹¹⁸ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 66

¹¹⁹ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 67

¹²⁰ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 68

การทำงานจึงมีลักษณะแตกต่างจากค่าจ้าง ผู้ต้องขังที่ทำงานในเรือนจำโดยบังคับใช้แรงงาน อาจจะได้รับค่าตอบแทนการทำงานตามที่กำหนดไว้ในกฎระเบียบของกระทรวงยุติธรรม และ อัตราค่าตอบแทนขึ้นอยู่กับพิจารณาเกี่ยวกับความประพฤติของผู้ต้องขังและประวัติที่บันทึก โดยเรือนจำนั้น

ดังนั้น ผู้ต้องขังจะได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับนโยบาย อย่างไรก็ตาม รัฐได้กำหนดให้มีการจ่ายเงินเป็นจำนวนตามที่คำนวณได้ตามมาตรฐานที่กำหนดเพื่อเป็นการปรับปรุงและให้กำลังใจผู้ต้องขังในการทำงานและเป็นการช่วยสร้างพื้นฐานในการเป็นพลเมืองของผู้ต้องขัง ทั้งนี้จำนวนค่าตอบแทนแรงงานไม่เกี่ยวกับข้อกับจำนวนค่าจ้างของบริษัทเอกชนที่ทำสัญญากับรัฐ¹²¹ โดยค่าตอบแทนเฉลี่ยรายเดือนที่จ่ายให้แก่ผู้ต้องขังใน ค.ศ.2009 ประมาณ 4,531 เยน¹²²

หลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง มีดังนี้
จะมีการคำนวณค่าตอบแทนการทำงาน ต่อเมื่อมีการพิจารณาว่าจำนวนงานที่จัดสรรให้ ทำเสร็จสมบูรณ์หรือไม่¹²³

จะไม่มีมีการคำนวณค่าตอบแทนการทำงาน ในกรณีที่ผู้ต้องขังมีความประพฤติที่ไม่ดี และมีประวัติผลของการทำงานที่ไม่ดี¹²⁴

การกำหนดค่าตอบแทน จะถูกกำหนดโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยต้อง คำนึงถึง ความประพฤติ ความดีความชอบ ประเภทของงาน ผลงาน งานที่มอบหมายเสร็จสิ้น หรือไม่¹²⁵ และผู้ต้องขังที่ทำงานในวันหยุดตามพระราชบัญญัติเรือนจำอาจได้รับค่าตอบแทนเพิ่ม¹²⁶

หากผู้ต้องขังกระทำการใดก่อให้เกิดความเสียหาย โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อต่อ เครื่องมือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำเสร็จแล้ว วัตถุติด หรือสิ่งอื่นใด จำนวนเงินที่ใช้เพื่อซ่อมแซมความเสียหาย ดังกล่าวจะถูกนำไปหักออกจากรายได้ที่ได้รับ¹²⁷

จะต้องแจ้งจำนวนค่าตอบแทนสุทธิในแต่ละเดือนให้ผู้ต้องขังทราบทุกวันที่ 15 ของ เดือน¹²⁸

¹²¹ *Prison Work in Japanese Prison* (p.3), By Correctional Bureau, Ministry of Justice Japan. (อ้างถึงใน เทดสคี้ บุญยไวจ์, 2540, น.98).

¹²² CHAPTER 6 CORRECTIONAL SERVICE, UNAFEI. Loc.cit.

¹²³ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 69

¹²⁴ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 70

¹²⁵ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 71

¹²⁶ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 72

¹²⁷ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 73

ผู้ต้องขังจะได้รับค่าตอบแทนเมื่อพ้นโทษ ในกรณีที่ผู้ต้องขังตาย ค่าตอบแทนจะตกแก่คู่สมรส บุตร หรือ บิดามารดา และในกรณีที่จำเป็นต้องจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้ต้องขังล่วงหน้า ก็ให้พิจารณาเป็นกรณีไป¹²⁹

ในกรณีที่ผู้ต้องขังที่มีค่าตอบแทนในบัญชีได้หลบหนีไป และไม่อาจหาญาติที่จะรับเงินแทนได้ภายใน 6 เดือน หลังจากวันที่หลบหนี บัญชีจะถูกยกเลิก¹³⁰

3.2.2.4 การใช้จ่ายรายได้จากการทำงาน

นอกจากพระราชบัญญัติเรือนจำ ค.ศ.1908 (The Prison Law) และกฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติเรือนจำ ฯ (The Prison Law Enforcement Regulations) แล้ว ยังมีหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการบังคับโทษจำคุกโดยใช้แรงงานของผู้ต้องขังยังถูกบัญญัติไว้ใน พระราชกฤษฎีกาการบำบัดและพัฒนานักโทษ (The Ordinance for Prisoner's Progressive Treatment) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขัง ดังนี้

ผู้ต้องขังจะถูกจำแนกออกเป็น 4 ระดับชั้น ตั้งแต่ระดับชั้น 1 ถึงระดับชั้น 4¹³¹

ในการที่จะจัดผู้ต้องขังอยู่ในระดับชั้นใดนั้น จะต้องถูกตรวจสอบในด้านความขยัน อดทน พฤติกรรม ความรับผิดชอบและความตั้งใจของผู้ต้องขังนั้น¹³²

ในกรณีที่ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ในระดับชั้นที่ต่ำกว่าอาจได้รับการพิจารณาผ่านที่ประชุมเจ้าหน้าที่เรือนจำ ให้ยกระดับชั้นได้ หากผู้ต้องขังนั้นมีพฤติกรรมดี มีความรับผิดชอบสูง และเป็นที่เหมาะสมกับระดับชั้นนั้น ๆ¹³³

จะมีการสำรวจผู้ต้องขังโดยที่ประชุมเจ้าหน้าที่เรือนจำ สำหรับผู้ต้องขังที่เหลืออัตราโทษจำคุกน้อยกว่า 8 เดือน ในทุก ๆ 2 เดือน และทุก ๆ 6 เดือน สำหรับผู้ต้องขังที่เหลืออัตราโทษมากกว่านั้น¹³⁴

ผู้ต้องขังในระดับชั้น 4 และระดับชั้น 3 จะไม่ได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนงานในเรือนจำ อย่างไรก็ตามอาจมีการยกเว้นในกรณีที่เห็นว่ามีเหมาะสมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหรือการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น¹³⁵

¹²⁸ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 74

¹²⁹ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 75

¹³⁰ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 78

¹³¹ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 16

¹³² The Prison Law Enforcement Regulations, Article 21

¹³³ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 17

¹³⁴ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 21-2

¹³⁵ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 40

ผู้ต้องขังในระดับชั้น 4 อาจได้รับอนุญาตให้ใช้เงินค่าตอบแทนจากการทำงานในเรือนจำของเขาจำนวนไม่เกิน 1 ใน 5 ของเงินดังกล่าวในทุก ๆ เดือน¹³⁶

ผู้ต้องขังในระดับชั้น 3 อาจได้รับอนุญาตให้ใช้เงินค่าตอบแทนจากการทำงานในเรือนจำของเขาจำนวนไม่เกิน 1 ใน 4 ของเงินดังกล่าวในทุก ๆ เดือน¹³⁷

ผู้ต้องขังในระดับชั้น 2 อาจได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องมือของเขาในการทำงานได้ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องซื้อเครื่องมือ ผู้ต้องขังอาจจะได้รับอนุญาตให้ใช้เงินค่าตอบแทนจากการทำงานที่ได้รับมาแล้ว¹³⁸

ผู้ต้องขังในระดับชั้น 2 ที่มีประวัติการทำงานในเรือนจำดีเยี่ยมรวมทั้งมีทักษะความสามารถอาจได้รับการมอบหมายให้ช่วยแนะนำเรื่องการทำงานในเรือนจำได้¹³⁹

ผู้ต้องขังในระดับชั้น 2 อาจได้รับอนุญาตให้ใช้เงินค่าตอบแทนจากการทำงานในเรือนจำของเขาจำนวนไม่เกิน 1 ใน 3 ของเงินดังกล่าว¹⁴⁰

ผู้ต้องขังในระดับชั้น 2 ที่มีความเชี่ยวชาญในงานที่ได้รับมอบหมายนั้นอาจได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนงานได้¹⁴¹

ในการทำงานของผู้ต้องขังในระดับชั้น 1 ไม่จำเป็นต้องจัดคนมาเฝ้าดูแล ในกรณีความจำเป็นพิเศษผู้ต้องขังในระดับชั้น 2 หรือต่ำกว่า อาจได้รับการปฏิบัติเดียวกันนี้¹⁴²

ผู้ต้องขังในระดับชั้น 1 ที่มีประวัติการทำงานในเรือนจำดีเยี่ยมรวมทั้งมีทักษะอาจได้รับการมอบหมายให้ช่วยแนะนำหรือควบคุมดูแลเรื่องการทำงานในเรือนจำได้¹⁴³

ผู้ต้องขังในระดับชั้น 1 อาจได้รับอนุญาตให้ใช้เงินค่าตอบแทนจากการทำงานในเรือนจำของเขาจำนวนไม่เกินครึ่งหนึ่งของเงินดังกล่าวทุก ๆ เดือน¹⁴⁴

ผู้ต้องขังในระดับชั้น 1 อาจได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องมือของเขาในการทำงานได้ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องซื้อเครื่องมือ ผู้ต้องขังอาจจะได้รับอนุญาตให้ใช้เงินค่าตอบแทนจากการ

¹³⁶ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 41

¹³⁷ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 42

¹³⁸ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 43

¹³⁹ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 44

¹⁴⁰ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 45

¹⁴¹ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 47

¹⁴² The Prison Law Enforcement Regulations, Article 48

¹⁴³ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 49

¹⁴⁴ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 50

ทำงานที่ได้รับมาแล้วและผู้ต้องขังในระดับชั้น 1 ที่มีความเชี่ยวชาญในงานที่ได้รับมอบหมายนั้น อาจได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนงานได้¹⁴⁵

3.2.2.5 สิทธิอื่น ๆ ที่ผู้ต้องขังได้รับ

ในกรณีที่ผู้ต้องขังที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานจนถึงขั้นตาย หรือกลายเป็นคนพิการในเรือนจำที่ใช้แรงงาน ก็จะได้รับค่าชดเชยตามควรแก่กรณี ค่าชดเชยนี้ ผู้ต้องขังจะได้รับเมื่อตอนที่ได้รับการปล่อยตัวหรือในกรณีที่ตาย ค่าชดเชยจะจ่ายให้แก่บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตร¹⁴⁶

ในกรณีที่ผู้ต้องขังจำเป็นต้องใช้เงินในบัญชีเพื่ออุปการะคู่สมรส บุตร หรือบิดามารดา หรือต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่ผู้ต้องขังได้กระทำขึ้น หรือจำเป็นต้องซื้อ หนังสือ หรือกระทำการอย่างอื่นที่จำเป็น ผู้ต้องขังอาจได้รับค่าตอบแทนแม้ว่าจะยังอยู่ในระหว่าง รับโทษ เป็นจำนวน 1 ใน 3 ของจำนวนเงินค่าตอบแทนทั้งหมดในบัญชี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และความจำเป็นในแต่ละกรณี¹⁴⁷

ผู้ต้องขังที่ถูกพิพากษาให้จำคุกโดยบังคับใช้แรงงาน หากผู้ต้องขังนั้นมีพฤติกรรมและการทำงานอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก อาจได้รับการพิจารณาให้ทำงานในเวลาว่างเพื่อประโยชน์ของตนเองได้ บทบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับแก่ผู้ต้องขังที่ถูกพิพากษาให้จำคุกโดยไม่บังคับใช้แรงงานด้วย หากผู้ต้องขังมีพฤติกรรมและการทำงานอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก ทั้งนี้การอนุญาตให้ทำงานดังกล่าว จะต้องไม่เกิน 2 ชั่วโมงต่อวัน¹⁴⁸

3.2.3 การทำงานของผู้ต้องขังในทางปฏิบัติ

ในที่นี้ของยกตัวอย่าง Fuchu Prison ในการอธิบายให้เห็นภาพถึงการทำงานของ ผู้ต้องขังในทางปฏิบัติ Fuchu Prison เป็นเรือนจำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศญี่ปุ่น และมีผู้ต้องขัง ทั้งชาวญี่ปุ่นและชาวต่างชาติ ในส่วนของผู้ต้องขังญี่ปุ่นนั้นจะเป็นผู้ต้องขังเพศชายอายุ 26 ปี หรือ มากกว่านั้นขึ้นไป ซึ่งมีโทษจำคุกน้อยกว่า 8 ปี และเคยมีประวัติการกระทำความผิดมาก่อน รวมทั้ง ผู้ที่ขาดแรงจูงใจในการแก้ไขพฤติกรรม หรือยากต่อการดูแลรักษา โดยผู้ต้องขังจำนวนมากใน Fuchu Prison คือ สมาชิกองค์กรอาชญากรรม ผู้ติดสารเสพติด หรือบุคคลเร่ร่อน ซึ่งผู้ต้องขังกลุ่มนี้ จะกระทำความผิดความผิดซ้ำซ้อนซ้ำมากกว่าผู้กระทำความผิดอาญาประเภทที่มีความอันตราย หรือความรุนแรง โดยเมื่อผู้ต้องขังเข้ามาใน Fuchu Prison ผู้ต้องขังจะได้รับการปฐมนิเทศ และ

¹⁴⁵ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 51

¹⁴⁶ The Prison Law, Article 28

¹⁴⁷ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 76-77

¹⁴⁸ The Prison Law Enforcement Regulations, Article 79-2

ได้รับการประเมินเป็นระยะเวลาจำนวน 15 วัน ซึ่งเป็นการให้ผู้ต้องขังทำความคุ้นเคยกับกฎระเบียบ และข้อบังคับและผู้ต้องขังจะถูกประเมินถึงความสามารถและประวัติส่วนบุคคล

การทำงานเป็นหน้าที่สำหรับผู้ต้องขังที่ถูกพิพากษาให้จำคุกโดยบังคับใช้แรงงาน ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดใน Fuchu Prison โดยผู้ต้องขังจะถูกมอบหมายให้ทำงานวันละ 8 ชั่วโมงต่อวัน และเป็นเวลา 168 ชั่วโมงต่อ 4 สัปดาห์ การทำงานที่เหมาะสมจะถูกมอบหมายให้ขึ้นอยู่กับ การประเมินในช่วงปฐมนิเทศการทำงานจะเริ่มตั้งแต่เวลา 8.00 น. พักเวลา 9.45 น. เริ่มงานอีกครั้งเวลา 10.00 น. พักรับประทานอาหารเวลา 12.00 น. เริ่มงานอีกครั้งเวลา 12.40 น. พักเวลา 14.30 น. เริ่มงานอีกครั้งเวลา 12.45 น. สิ้นสุดเวลาทำงานเวลา 16.40 น.¹⁴⁹ ในหนึ่งวันทำงานผู้ต้องขังมีเวลาทำงาน 8 ชั่วโมงในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และครึ่งวันในวันเสาร์¹⁵⁰

ผู้ต้องขังซึ่งทำงานในเรือนจำอุตสาหกรรมได้รับคำสั่งให้ทำงานโดยต้องสนใจงานของตนมากกว่าสิ่งอื่น ๆ นั้นหมายความว่า การสบตากับผู้ต้องขังด้วยกันหรือเจ้าหน้าที่ผู้คุมเป็นสิ่งที่ต้องห้ามและการสนทนาระหว่างการทำงานก็เป็นสิ่งที่ต้องห้ามเช่นกัน ผู้ต้องขังยังรายงานว่ กิจกรรมต่าง ๆ ของพวกเขา เช่น การเดินไปห้องน้ำ เช็ดเหงื่อบนใบหน้า จะต้องได้รับอนุญาตในช่วงเวลาที่กำหนดไว้โดยเฉพาะเท่านั้น

ในหลักสูตรสั้น ๆ ที่เจ้าหน้าที่ของ Human Rights Watch ได้เยี่ยมชม Fuchu Prison นั้น ซึ่งใน Fuchu Prison มีโรงงานไม้ และโรงงานรองเท้า ซึ่งแต่ละร้านจะมีผู้ต้องขังที่ถูกจ้างประมาณ 100 คน ซึ่งกฎในการห้ามสบตากันเป็นเรื่องที่เคร่งครัด ซึ่งในการเยี่ยมชมของเจ้าหน้าที่นั้นก็ไม่เห็นผู้ต้องขังคนใดมองสิ่งอื่น ๆ นอกจากงานของตนเองเลย

นอกเหนือจากการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมวิชาชีพผู้ต้องขังอาจจะทำงานเกี่ยวกับชิ้นส่วนประกอบสำหรับผู้รับเหมาภายนอก และทำงานในส่วนต่าง ๆ ของเรือนจำ เช่น ชักรีด ห้อยครัว โดยผู้ต้องขังจะได้รับเงินสำหรับการทำงานของพวกเขาซึ่งสามารถใช้ในการสั่งซื้อ หนังสือ นิตยสาร หรือซื้อสินค้าจากร้านค้าในเรือนจำ และเงินส่วนที่เหลือจะถูกมอบให้กับผู้ต้องขัง ภายหลังจากการปล่อย รายได้ทั้งหมดที่ได้รับจากการขายสินค้าที่ผลิตโดยผู้ต้องขังจะถือว่าเป็นรายได้ของรัฐบาล¹⁵¹

¹⁴⁹ Fuchu Prison. Retrieved July 1, 2014, from <http://japan.usembassy.gov/e/acs/tacs-7110g.html>.

¹⁵⁰ From *Prison Conditions in Japan* (p.89), By Human Rights Watch, 1995, March, U.S.A.:Human Rights Watch.

¹⁵¹ Fuchu Prison. Loc.cit.

การเริ่มต้นการทำงานและเวลาพัก¹⁵²

1. เมื่อผู้ต้องขังได้ยื่นเสียงติระฆังหรือคำสั่งของเจ้าหน้าที่ในการส่งสัญญาณให้ผู้ต้องขังเริ่มทำงานให้ผู้ต้องขังไปยังที่นั่งที่กำหนดในทันทีและเริ่มทำงาน

2. เพื่อที่จะให้ผู้ต้องขังได้ฟื้นฟูร่างกายจากการเหนื่อยล้าในการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และป้องกันอุบัติเหตุในระหว่างการทำงาน จะมีการหยุดพักเป็นเวลา 15 นาทีในช่วงเช้าและช่วงบ่าย และมีการพักรับประทานอาหารเป็นเวลา 40 นาที อย่างไรก็ตามก็ให้ความสำคัญถึงการพักในช่วงเวลาสั้น ๆ เพื่อออกกำลังกาย อาบน้ำ และทำกิจกรรมอื่น ๆ

3. เมื่อผู้ต้องขังได้ยื่นสัญญาณให้พัก ให้หยุดการทำงานในทันที และจะได้รับการตรวจสอบ เมื่อเวลาพักหมดลงจะได้รับการตรวจสอบและเริ่มทำงานอีกครั้งเมื่อหมดเวลาการทำงาน เมื่อผู้ต้องขังได้รับสัญญาณหรือคำสั่งให้หยุดการทำงาน ให้หยุดการทำงานในทันที และทำความสะอาดบริเวณรอบที่ทำงาน และจัดเครื่องมือให้เป็นระเบียบ โดยจะรับการตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

การจัดแบ่งประเภทการฝึกอบรมและการทำงาน¹⁵³

1. ในการทำงานมีทั้งหมด 10 ชั้น ลำดับชั้นจะเริ่มจากการที่ผู้ฝึกงานอยู่ในชั้นเริ่มแรกหรือชั้นที่หนึ่ง และผู้ต้องขังแต่ละคนจะตกอยู่หนึ่งในชั้นเรียนเหล่านี้

2. ผู้ทำงานใหม่ หรือถูกโอนมาจากงานอื่น จะถูกจัดอยู่ในชั้นเริ่มแรก หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกงานในชั้นแรกแล้ว ก็จะถูกทดสอบความสามารถและบันทึกในการทำงาน (ปริมาณและคุณภาพของสินค้า ระดับความอดุสาหะ ทักษะที่มีต่อความปลอดภัย การจัดการและรักษาวัสดุ และเครื่องมือ) หากพิจารณาแล้วมีความเหมาะสมก็จะถูกเลื่อนระดับให้สูงขึ้น

ชั้น	ระยะเวลา
ชั้นที่ 1	-
ชั้นที่ 2	8 เดือน
ชั้นที่ 3	8 เดือน
ชั้นที่ 4	4 เดือน
ชั้นที่ 5	4 เดือน
ชั้นที่ 6	4 เดือน
ชั้นที่ 7	2 เดือน
ชั้นที่ 8	2 เดือน

¹⁵² *Prison Conditions in Japan* (pp.91-92). Op.cit.

¹⁵³ *Prison Conditions in Japan* (pp.99-101). Op.cit.

ชั้นที่ 9	2 เดือน
ชั้นที่ 10	1 เดือน

การเลื่อนชั้นหรือการลดชั้นอาจจะเกิดแตกต่างจากตารางได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการทำงานของผู้ต้องขังนั้น

การฝึกอบรมอาชีพในการทำงานแต่ละวันจะช่วยให้ผู้ต้องขังเพิ่มความสามารถและเพิ่มพูนทักษะในการทำงานซึ่งนับว่ามีประโยชน์อย่างมากในการแก้ไขฟื้นฟูสำหรับผู้ต้องขังนั้น พันโทชอกจากเรือนจำไป ดังนั้น จึงต้องใช้ความพยายามและความมุ่งมั่นในการฝึกอบรมวิชาชีพในเรือนจำ ซึ่งการฝึกวิชาชีพใน Fuchu Prison ประกอบไปด้วย ช่างซ่อมบำรุงรถยนต์ งานซักอบรีด ช่างถ่ายภาพ หรืองานเย็บปักถักร้อย ในเรือนจำอื่น ๆ อาจมีการฝึกงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ช่างเชื่อม โลหะ ช่างไม้ ช่างทำเสื้อผ้าหาคามิ หากผู้ต้องขังมีความประสงค์ที่จะฝึกอบรมเฉพาะด้าน จะต้องปรึกษาต่อผู้บังคับบัญชาคณะกรรมการการจัดหมวดหมู่งานให้ตัดสินใจว่าการฝึกอบรมนั้นมีความเหมาะสมกับผู้ต้องขังนั้นหรือไม่ เพื่อจะตอบรับหรือปฏิเสธคำขอของผู้ต้องขังนั้น

3.3 อังกฤษ

3.3.1 การบังคับโทษจำคุกทั่วไป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยนั้น ในเบื้องต้นตำรวจจะทำการตรวจสอบความผิดอาญา สืบเสาะและแสวงหาข้อมูลพยานหลักฐานต่าง ๆ ในการประกอบอาชญากรรมเพื่อนำผู้ที่กระทำความผิดหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม มีหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองสังคม มีอำนาจในการเข้าจับกุมบุคคลผู้กระทำความผิด และนำเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาคดี ซึ่งดำเนินการโดยพนักงานอัยการ เมื่อศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาเสร็จสิ้นแล้วก็จะมีคำพิพากษา กรณีถ้ากระทำความผิดจริงก็จะมีคำสั่งลงโทษและกำหนดสภาพบังคับประบลงโทษในคำพิพากษานั้น¹⁵⁴

โครงสร้างอันสำคัญในการบังคับโทษจำคุกในประเทศไทย ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการกำหนดกฎเกณฑ์และเป็นกรอบแนวทางต่างๆ มีจุดมุ่งหมายตามหลักเกณฑ์พื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อำนาจการบริหารจัดการเป็นไปตาม The Prison Act 1952

¹⁵⁴ จาก “การบังคับโทษจำคุกในประเทศไทย”, โดย ธาณี วรภัทร์, 2550, มกราคม-มิถุนายน, วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์, 7(1), น.25.

และ The Prison Rules 1999 โดยภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของงานราชทัณฑ์อังกฤษนั้นก็เพื่อยังให้เกิดการกระตุ้นและสนับสนุนผู้ต้องขังเพื่อนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและมีประโยชน์ต่อไป¹⁵⁵

สำหรับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานราชทัณฑ์อังกฤษ¹⁵⁶ โดยเป้าหมายแรกเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้กระทำความผิดให้มีผลเหมือนกับคนทั่วไป มีการพยายามให้มีการปรับปรุงตัว มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง และเป้าหมายที่สอง เพื่อวิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยเฉพาะของ Anglo-American และวิเคราะห์การกำหนดและไม่กำหนดระยะเวลาการจำคุกทั้งหมด มีแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในการเบี่ยงเบนโทษจำคุก และนำสิทธิต่าง ๆ ในเรื่องของมนุษยธรรม เมตตา กรุณา อย่างมีขอบเขตมาใช้ภายใต้การบริหารงานของ Home office สำหรับเป้าหมายที่สาม เพื่อให้ภารกิจที่รองรับการดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลให้เป็นไปอย่างมีความคุ้มครองตามสิทธิมนุษยชนและเป็นที่เชื่อถือได้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง มีมาตรการป้องกันการหลบหนีจากเรือนจำ

ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้กระทำความผิด และการปฏิบัติที่เหมาะสม เป็นปัญหาที่มีอยู่ในระบบราชทัณฑ์อังกฤษ ตลอดทั้งปัญหาความหนาแน่นเกินไปสำหรับจำนวนประชากรผู้ต้องขังและความขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ จากข้อมูลสรุปรายงานของคณะกรรมการตรวจสอบเรือนจำ¹⁵⁷ เกี่ยวกับการบังคับโทษในเรือนจำ มีดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่สร้างสรรค์ให้กับผู้ต้องขังที่ส่งเสริมให้มีการปรับตัวให้เหมาะสม เพื่อสามารถกลับสู่สังคมในอนาคต
2. ผู้ต้องโทษถูกพิทักษ์และมีการกระตุ้นให้รู้สำนึกด้วยตัวของตัวเอง
3. การถูกแยกออกจากสังคมไปยังเรือนจำ ต้องเป็นไปเพื่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดที่มีความเป็นไปได้เท่านั้น และเพื่อความปลอดภัยตามพฤติกรรมของแต่ละบุคคล
4. เพื่อเตรียมความพร้อมในการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดกลับสู่สังคมและมีการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องภายหลังการปล่อยตัวไปแล้ว

ประเทศอังกฤษมีแนวคิดและการปฏิบัติที่มองความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการยุติธรรมสังคม แนวคิดใหม่ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ที่เป็นกลไกที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

¹⁵⁵ The Prison Rules 1999 ข้อ 3. Purpose of prison training and treatment

“The purpose of the training and treatment of convicted prisoners shall be to encourage and assist them to lead a good and useful life.”

¹⁵⁶ การบังคับโทษจำคุกในสหราชอาณาจักร (น.33). เล่มเดิม.

¹⁵⁷ The report of the Committee of Inquiry into the United Kingdom Prison Serviced. (อ้างถึงในธานี วรภัทร์, 2550, น.33).

ทำให้สามารถลดปริมาณคดีอาญาและปกป้องคุ้มครองสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มุ่งเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไข ทำงาน 2 ภาคส่วนผสานกัน คือ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและนอกกระบวนการยุติธรรม คือ ความร่วมมือของภาคสังคม¹⁵⁸

คำพิพากษาของศาล มีบทบาทสำคัญในการบังคับโทษ ศาลควรใช้นโยบายกำหนดโทษอย่างไรจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพกับความผิดที่เกิดขึ้น โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณากำหนดโทษ (Sentencing Guideline Council) เพื่อป้องกันไม่ให้มีการวินิจฉัยลงโทษที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ โดยมีการใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุกในภาคสังคมมีนโยบายมุ่งเน้นการป้องกันอาชญากรรมมากกว่าการแก้ไข ในกระบวนการยุติธรรมมีโทษทางเลือกมากสำหรับใช้กับผู้กระทำความผิด มีการพยายามใช้มาตรการในการลดปริมาณผู้กระทำความผิดในการเข้าสู่เรือนจำโดยใช้การกักขังที่บ้าน (The Home Detention Curfew) (HDC) แทน หรือใช้ร่วมกับการให้โทษจำคุกระยะสั้น หรือด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ (Electronically-monitored Curfew) และภาครัฐมุ่งเน้นการให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและภาคสังคม สังคมจึงได้ร่วมมือกันหันมาใช้การบังคับโทษทางสังคมมากขึ้น โดยกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป อย่างเช่น การบังคับบำบัดผู้ติดยาเสพติด (Drug Treatment and Testing) (DTTOs) รัฐบาลได้กำหนดทางเลือกสำหรับการลงโทษทางสังคม มีเกณฑ์การพิจารณาลงโทษเป็นรายบุคคล เช่น การทำงานชดเชยโดยไม่มีค่าตอบแทน เข้าอบรมปรับพฤติกรรมกับผู้กระทำความผิด เข้าการศึกษาหรือการอบรมทักษะพื้นฐาน การตรวจสอบเสพติดและการบำบัดรักษา การสอดส่องดูแลของสังคม การใช้มาตรการควบคุมฉุกเฉินหรือใช้ข้อยกเว้นพิเศษ การควบคุมโดยเครื่องมือเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การบังคับโทษในประเทศอังกฤษมีกฎหมายที่ชัดเจน และกฎหมายถูกสร้างขึ้นมาจากสภาพปัญหาที่พบในทางปฏิบัติ และแก้ไขด้วยวิธีการที่พิสูจน์และประเมิณผลได้จริง สามารถนำมาปฏิบัติแล้วเกิดผลได้จริงภายในเวลาที่กำหนดได้ กล่าวคือ มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างอิสระ ไม่มีการแทรกแซงใด ๆ มีเหตุมีผลอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายอาญา พื้นฐานของระบบทัณฑวิทยาที่สามารถอธิบายได้ สามารถประเมิณผลได้ มีเป้าหมายและหลักการในการบังคับโทษที่ชัดเจนที่สามารถตรวจสอบผลงานการบังคับโทษว่าถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ ดีไม่ดียังไง มีวิธีคิดในการบังคับโทษมีความเป็นศาสตร์มาก ที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้กระทำความผิดให้มีผลเป็นเหมือนกับคนทั่วไป มีการเยียวยาให้มีการปรับปรุงตัว และมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง

การบังคับโทษจำคุกของอังกฤษมีแนวปฏิบัติสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ มีการใช้มาตรฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นแนวทาง

¹⁵⁸ การบังคับโทษจำคุกในสหราชอาณาจักร (น.54-58). เล่มเดิม.

โดยภาครัฐให้ความสำคัญและเอาใจใส่มาก มีการให้แนวนโยบายที่ชัดเจนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นแบบ (White Paper) หรือ (Justice for All) อันยังให้เกิดความเข้าใจตรงกันทั้งระบบของกระบวนการยุติธรรมและภาคสังคม ด้วยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายเป็นสำคัญมีแนวทางในการพยายามคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปตามหลักการพื้นฐานของสหประชาชาติและมีการพยายามใช้มาตรการภายนอกเรือนจำเพื่อลดปริมาณผู้ต้องขัง แต่มีประสิทธิภาพดีในการแก้ไขพฤตินิสัยมากกว่าการแก้ไขผู้กระทำความผิดภายในเรือนจำ เป็นการลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูสังคม (Punishment and Rehabilitation in the Community) เพื่อลดการกระทำผิดอาญา โดยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและปกป้องสังคมด้วยวิธีการใหม่ที่เป็นการปฏิรูปการลงโทษที่ทันสมัย ใช้กลไกของสังคมเป็นรากฐานในการแก้ไขพฤติกรรมผู้กระทำความผิด โดยมีระบบการประเมินผู้ต้องขังก่อนศาลออกคำสั่งฟื้นฟู (National Offender Assessment System) ประเมินผู้ต้องขังตามคำพิพากษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย พิจารณาวิเคราะห์พื้นฐานของบุคลิกภาพ ความประพฤติ เรือนจำและงานคุมประพฤติจะมอบหมาย “ให้ทำงานอะไร” ที่เป็นการปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องโทษ มีการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นสาระสำคัญ และมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อเสนออนุมัติจัดทำแผนที่เรียกว่า “What Works” เป็นแผนที่มีลักษณะเฉพาะเป็นรายบุคคล มีเหตุผลและทักษะทางสังคม

นอกจากนี้ประเทศอังกฤษมีโปรแกรมที่อบรมในพื้นที่ต่าง ๆ ภายหลังการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดแล้ว เช่น อบรมเกี่ยวกับงานก่อสร้าง มีการจัดหาสิ่งที่ต้องการให้ อบรมเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการทำงานสะอาด กีฬา วิธีการใช้เวลาว่าง เพิ่มเติมทักษะที่ยังขาดอยู่ในเรื่องต่าง ๆ เพื่อเป็นการเชื่อมต่อการทำงานและการใช้ชีวิตใหม่ภายนอกเรือนจำ เพื่อให้ได้งานทำที่เหมาะสม และใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างอยู่รอดปลอดภัยโดยปราศจากการกระทำความผิดอีก

3.3.2 กฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขัง

3.3.2.1 วัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขัง

ในประเทศอังกฤษวัตถุประสงค์ของการลงโทษในทัณฑสถานของรัฐ จะเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ รวมทั้งการจ้างงานในเรือนจำอันเป็นคำสั่งให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นวิธีการช่วยเหลือเบื้องต้นในการสงเคราะห์ผู้ต้องขังในการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงพฤตินิสัย เพื่อการกลับคืนสู่สังคมปกติต่อไป ซึ่งจะเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของผู้กระทำความผิด ในการทำงานของผู้ต้องขังมิได้มีข้อกำหนดที่ต้องอบรมก่อน ผู้ต้องขังจำนวนมากสามารถทำงานได้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานการผลิตงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ในเรือนจำหรือทำงานที่เกี่ยวกับการเกษตร สำหรับผู้ต้องขังที่ไม่สามารถทำงานได้จะถูกลำไปฝึกอาชีพก่อนส่งไปช่วยงานในสถานพยาบาล หรือโอนย้ายไปยัง

เรือนจำหรือเข้าอบรมตามโปรแกรมการศึกษาความประพฤติโดยอาจารย์ท้องถิ่นและความร่วมมือของสถาบันการศึกษา¹⁵⁹

3.3.2.2 ลักษณะ ประเภทงาน สิทธิและหน้าที่ของการทำงาน

การทำงานหรือฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง มีทั้งในระบบอุตสาหกรรมและทำงานภาคเกษตรกรรม เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเฟอร์นิเจอร์ ตลอดจนการเลี้ยงวัวเนื้อ วัวนม และปลูกพืชสินค้าจากการฝึกวิชาชีพสามารถขายให้ประชาชนทั่วไปได้ นอกจากนี้งานราชทัณฑ์จะขยายการทำงานของต้องขังให้มากขึ้น เพื่อนำรายได้จากการขายสินค้าไปชดเชยค่าเสียหายให้ผู้เสียหายในโรงงานอุตสาหกรรมใหญ่ๆ ได้ให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสเข้าร่วมทำงานด้วยเท่าที่ผ่านมานั้นนับได้ว่าประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี โดยการมีข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาคมราชทัณฑ์ของประเทศอังกฤษ (Prison Officer Association) และสหภาพการค้าสาธารณะ (Public Commercial Service Union) ในเรื่องของการเป็นหุ้นส่วน การปรับปรุงพัฒนามาตรฐานและในเรื่องของค่าจ้างแรงงาน¹⁶⁰

ในประเทศอังกฤษการทำงานของต้องขังมาจากหลักเกณฑ์ที่ว่า “การใช้แรงงานของผู้ต้องขังไม่ก่อให้เกิดสัญญาจ้างงาน” ทำให้ไม่มีทางที่จะเกิดนิติกรรมสัญญาระหว่างผู้ต้องขังและเรือนจำได้จากคำพิพากษาของศาล คดี (Pullen v. the prison commissioners, 1957) ซึ่งเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินสิทธิการคุ้มครองผู้ต้องขังตามกฎหมายโรงงาน (The Factories Act of 1937) และนอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาจากคดี (Davis v. the prison commissioners, 1963) ยืนยันหลักเกณฑ์ดังกล่าวอีกครั้ง โดยได้วางหลักไว้ว่า การใช้แรงงานในเรือนจำไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างขึ้นกล่าวคือลักษณะสำคัญของการจ้างแรงงานไม่เกิดขึ้น¹⁶¹

กรมราชทัณฑ์จะต้องจัดหางานให้แก่ผู้ต้องขังในความดูแลของตน แต่หน้าที่นี้ไม่จำเป็นต้องหมายถึงสิทธิที่จะให้งานทำเหมือนกัน โดยสิทธินี้ไม่มีคำพิพากษาของศาลวางเป็นบรรทัดฐานไว้ แต่ระเบียบเรือนจำ (The Prison Rules 1999) ไม่ได้ให้กรมราชทัณฑ์มีหน้าที่ต้องหางานให้ผู้ต้องขังทุกคนที่สมัครงาน คำสั่งกรมราชทัณฑ์หรือรายงานส่วนมาก เช่น รายงาน Woolf มักแนะนำให้มีการจ้างงานเต็มที่ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายในความเป็นไปได้ในแต่ละเขตท้องถิ่นนั้น¹⁶² อีกทั้งความสามารถในการจัดให้ผู้ต้องขังทำงานของเรือนจำหนึ่งกับอีกเรือนจำหนึ่งอาจแตกต่างกัน

¹⁵⁹ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.119). เล่มเดิม.

¹⁶⁰ *Annual Report and Accounts April 2005-March 2006*, By HM Prison service, 2006, London: The Station Office Limited. (อ้างถึงใน กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย สำนักวิจัยและพัฒนา ระบบงานราชทัณฑ์, 2551, น.22).

¹⁶¹ *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (p.42). Op.cit.

¹⁶² *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (p.51). Op.cit.

เป็นอย่างมากขึ้นอยู่กับสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวนเจ้าหน้าที่เรือนจำและทักษะความสามารถของแต่ละเรือนจำที่จะดึงดูดการจ้างงานจากภายนอก¹⁶³

กรมราชทัณฑ์อังกฤษได้กำหนดเรื่องการทำงานไว้ในระเบียบเรือนจำ (The Prison Rules 1999) ในข้อ 31 ได้มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ผู้ต้องขังที่ได้รับการตัดสินว่ากระทำความผิดทุกคนจะต้องทำงานไม่เกิน 10 ชั่วโมงต่อวัน การจัดเตรียมสถานที่ให้ทำงานจะต้องเป็นนอกห้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังทำงานร่วมกับผู้ต้องขังอื่นด้วยเท่าที่จะเป็นไปได้¹⁶⁴ และ

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา อาจได้รับอนุญาตให้ทำงานเสมือนนักโทษเด็ดขาดได้ หากผู้ต้องขังนั้นสมัครใจ¹⁶⁵

กล่าวคือ ผู้ต้องขังหรือนักโทษที่ได้รับการตัดสินว่ากระทำความผิดทุกคน จะต้องทำงานขั้นสูงสุด 10 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไม่ต้องทำงานก็ได้ แต่ถ้าผู้ต้องขังสมัครใจก็สามารถให้ทำงานได้¹⁶⁶

แต่ทั้งนี้ ระเบียบเรือนจำ (The Prison Rules 1999) ในข้อ 31(3) ได้กำหนดห้ามมิให้ผู้ต้องขังริเริ่มทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการแห่งรัฐ¹⁶⁷ และห้ามมิให้ผู้ต้องขังทำงานรับใช้ผู้ต้องขังผู้อื่น หรือเจ้าหน้าที่เรือนจำ หรือเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลใด ๆ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเลขาธิการแห่งรัฐ¹⁶⁸

¹⁶³ From *Reducing re-offending by ex-prisoners* (p.54), By The Social Exclusion Unit, 2002, July, n.p.

¹⁶⁴ The Prison Rules 1999. Work.31.(1) A convicted prisoner shall be required to do useful work for not more than 10 hours a day, and arrangements shall be made to allow prisoners to work, where possible, outside the cells and in association with one another.

¹⁶⁵ The Prison Rules 1999. Work.31.(5) An unconvicted prisoner shall be permitted, if he wishes, to work as if he were a convicted prisoner.

¹⁶⁶ From *Prison Law Text and Materials* (p.109), By Stephen Livingstone and Tim Owen, 1993, Oxford:Clarendon Press.

¹⁶⁷ The Prison Rules 1999.Work.31.(3) No prisoner shall be set to do work of a kind not authorised by the Secretary of State.

¹⁶⁸ The Prison Rules 1999.Work.31.(4) No prisoner shall work in the service of another prisoner or an officer, or for the private benefit of any person, without the authority of the Secretary of State.

การทำงานของผู้ต้องขังในประเทศอังกฤษแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ¹⁶⁹

1. การทำงานสำหรับตลาดภายใน ประกอบด้วย การผลิตที่มีความซับซ้อนหรือความยาก เช่น งานเสื้อผ้า งานกรอบหน้าต่าง งานพลาสติก และงานไฟฟ้า
2. การทำงานในการบำรุงรักษาและการบริการในเรือนจำ ประกอบด้วย การทำความสะอาดห้องขัง และบริเวณโดยรอบ และการทำงานในโรงครัวหรือโรงซักรีด
3. การทำงานสำหรับผู้รับเหมาภายนอก เช่น บรรจุของจดหมาย และประกอบชิ้นส่วนเกี่ยวกับไฟฟ้า และการผสมพันธุ์สัตว์
4. การทำงานเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การดำเนินการเกี่ยวกับสวนที่ปลูกไม้ขาย รวมทั้งการบำรุงรักษาด้วย

ส่วนการทำงานภายนอกเรือนจำนั้น ผู้ต้องขังบางส่วนจะได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัว โดยได้รับใบอนุญาตชั่วคราว (Release on Temporary Licence) จากเรือนจำเพื่อรับรองการทำงานภายนอกเรือนจำ ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนถ่ายการดูแลผู้ต้องขังจากเรือนจำไปสู่ชุมชน ใบอนุญาตนั้นมีกำหนดระยะเวลาในการอนุญาตเพื่อให้ผู้ต้องขังกลับมายังเรือนจำเมื่อสิ้นสุดการทำงานในหนึ่งวัน โดยทั่วไปใบอนุญาตชั่วคราวนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เฉพาะเรือนจำเปิด และเรือนจำกึ่งเปิด และไปยังหน่วยงานที่กำกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ในเรือนจำปิด ¹⁷⁰ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งวิธีในการเพิ่มความสามารถในการจ้างงานของผู้ต้องขังหลังจากที่ได้มีการปล่อยตัว โดยการได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวนี้มีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรม การจ้างงานและการทำงานโดยสมัครใจ รวมทั้งเป็นการสร้างความผูกพันทางครอบครัวอีกครั้ง โดยระยะเวลาการให้อนุญาตนั้นอาจครอบคลุมถึงห้าวันที่อยู่ภายนอกเรือนจำ ใน ค.ศ.2003 มีการออกใบอนุญาตชั่วคราวมากกว่า 328,000 ใบ มากกว่า 50,000 ใบ ของจำนวนดังกล่าวมอบ เพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังในการกลับไปตั้งหลักอีกครั้ง และอีกกว่า 211,000 ใบ มอบให้แก่ผู้ต้องขังในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการฝึกอบรมการศึกษา โครงการให้บริการชุมชน หรือในรูปแบบบางประการในการรักษาเยียวยา โดยในปีเดียวกันนั้นมีความล้มเหลวในการปล่อยตัวชั่วคราวเพียง 367 คน เช่น ผู้ต้องขังหลบหนีในวันปล่อยตัว ¹⁷¹

¹⁶⁹ *Rehabilitation of Prisoners* (pp.50-51). Op.cit.

¹⁷⁰ *Reducing re-offending by ex-prisoners* (p.56). Op.cit.

¹⁷¹ *Rehabilitation of Prisoners* (p.56). Op.cit.

3.3.2.3 ค่าตอบแทนการทำงาน

ตามระเบียบเรือนจำ (The Prison Rules 1999) ในข้อ 31(6) ได้กำหนดให้ผู้ต้องขังอาจจะได้รับค่าตอบแทนจากการทำงาน ในอัตราที่ได้อนุมัติจากเลขาธิการแห่งรัฐเป็นการทั่วไป หรือเฉพาะกรณีเป็นราย ๆ ไป¹⁷²

โดยนโยบายของเรือนจำมีว่า “ผู้ต้องขังทุกคนซึ่งมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของเรือนจำ เช่น งานที่สนับสนุนการดำเนินงานในเรือนจำการปฏิบัติงานที่สามารถทำให้ผู้ต้องขังได้รับทักษะในการทำงาน หรือการศึกษา รวมทั้งการฝึกอบรม ต้องมีการจ่ายค่าจ้างให้แก่ผู้ต้องขังซึ่งวัตถุประสงค์ในจ่ายค่าจ้างให้แก่ผู้ต้องขังตามคำพิพากษาเพื่อที่จะสนับสนุนและตอบแทนการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ต้องขังในการบริหารงานในเรือนจำ” นอกจากนี้ ผู้ว่าการเรือนจำและผู้อำนวยการส่วนการจ้างงาน กำหนดให้มีโครงสร้างในการจ่ายค่าจ้างในท้องถิ่นนั้นจะต้องมีการจ่ายค่าจ้างอย่างยุติธรรม เปิดเผยและชัดเจนให้แก่พนักงานเรือนจำและผู้ต้องขัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเรือนจำให้ความสำคัญในการสนับสนุนและกระตุ้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของการทำงานนั้น¹⁷³

ตามพระราชบัญญัติค่าจ้างขั้นต่ำแห่งชาติ ค.ศ.1998 มาตรา 45(1) (National Minimum Wage Act 1998) นั้นไม่คุ้มครองถึงผู้ต้องขัง กล่าวคือ “ผู้ต้องขังไม่มีคุณสมบัติได้รับค่าจ้างขั้นต่ำแห่งชาติที่เกี่ยวกับงานใดๆ ที่เขาได้กระทำตามกฎระเบียบในเรือนจำ” ผู้ต้องขังไม่ถือว่าเป็น “ลูกจ้าง” ในความหมายของพระราชบัญญัตินี้ ด้วยเหตุที่ ผู้ต้องขังมิได้ทำงานตามสัญญาจ้างแรงงาน หรือสัญญาการให้บริการ ดังนั้นระดับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานจึงไม่นำมาบังคับใช้กับผู้ต้องขัง¹⁷⁴

The Howard League (องค์กรการกุศลที่ดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิรูปกฎหมายอาญา) เห็นว่า ผู้ต้องขังควรได้รับค่าจ้างในการทำงานอย่างยุติธรรม โดยมีการหักเงินค่าจ้างที่แสดงถึงการทำงานตามจริง และความรับผิดชอบทางผลงานภายนอกด้วยความร่วมมือของ The Howard League ได้จัดตั้งโครงการนำร่องที่เรือนจำ HMP The Mount เรือนจำประเภท C โดยจะจัดตั้งกิจการโรงพิมพ์ขนาดเล็กที่จ้างผู้ต้องขัง 11 คนและมุ่งหมายให้ทำกำไรภายใน 4 ปี ผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้จะได้รับการฝึกอบรมการทำงานและมีโอกาสได้รับซึ่งประกาศนียบัตรการพิมพ์ ผู้ต้องขังนั้นจะได้รับค่าจ้างขั้นต่ำตามกฎหมายหรือมากกว่า และจะต้องรับผิดชอบในการชำระภาษี

¹⁷² The Prison Rules 1999, Work.31.(6) Prisoners may be paid for their work at rates approved by the Secretary of State, either generally or in relation to particular cases.

¹⁷³ *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (p.181). Op.cit.

¹⁷⁴ *Rehabilitation of Prisoners* (p.61). Op.cit.

การประกันสังคม การช่วยเหลือบุตร และจะได้รับการส่งเสริมการเก็บเงินออมเพื่อใช้ภายหลังการปล่อยตัวรวมทั้งการบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหาย¹⁷⁵

สิทธิในการได้รับค่าจ้าง ผู้ต้องขังจะได้รับค่าจ้างแตกต่างกันไป ซึ่งค่าจ้างจากการทำงานในห้องปฏิบัติการในเรือนจำได้ 16 ยูโร ค่าจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมจากเอกชนได้ 96 ยูโร ซึ่งโดยเฉลี่ยผู้ต้องขังได้รับค่าจ้างประมาณ 25 ยูโร และทำงานชั่วโมงต่อสัปดาห์น้อยกว่า 20-30 ชั่วโมงสำหรับค่าจ้างขั้นต่ำในเรือนจำที่กำหนดโดยกรมราชทัณฑ์ก็ค่อนข้างต่ำคือ ไม่ถึง 12 ยูโร (ปัจจุบัน 7.5 ยูโร) งานทำความสะอาดภายในเรือนจำได้รับค่าจ้างน้อย คือ 7-14 ยูโรต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความชำนาญและชั่วโมงการทำงาน และเมื่อพิจารณาถึงค่าจ้างที่น้อยนี้จึงไม่มีการหักเงินบำรุงเรือนจำ แต่อย่างไรก็ตาม ค่าจ้างในปัจจุบันจำนวน 7.50 ยูโร เป็นเพียงระดับการจ่ายเงินขั้นต่ำเท่านั้น ผู้อำนวยการเรือนจำสามารถเพิ่มจำนวนเงิน ตามประสิทธิภาพ หรือสัญญาที่ทำกับผู้รับเหมาอิสระที่อนุญาตได้¹⁷⁶

ซึ่งในเรือนจำแห่งหนึ่งที่ Evelyn Shea ได้เข้าไปเยี่ยมชมพบว่าผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมและมีความเป็นมืออาชีพตามมาตรฐานสากล สามารถสมัครงานในห้องปฏิบัติงานของภาคอุตสาหกรรมเอกชน จะได้รับค่าจ้างมากกว่าการทำงานกับห้องปฏิบัติงานที่บริหารโดยเรือนจำถึง 8 เท่า ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ผู้ต้องขังที่ได้รับค่าจ้างน้อยกว่า ไม่เห็นด้วยกับระบบสองมาตรฐานนี้ ยิ่งถ้างานของผู้ต้องขังเป็นงานที่ต้องใช้ความชำนาญสูง เช่น วิศวกรรม เป็นต้น ผู้ต้องขังเหล่านั้นจะมีโอกาสได้งานที่มีค่าจ้างที่ดีกว่าผู้ต้องขังอื่น¹⁷⁷

3.3.2.4 สิทธิอื่น ๆ ที่ผู้ต้องขังได้รับ

ระเบียบเรือนจำ (The Prison Rules 1999) ใน ข้อ 31(2) ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์หรือแพทย์ผู้ตรวจสอบ อาจนำผู้ต้องขังมาช่วยเหลือในสถานพยาบาลได้ และห้ามมิให้ผู้ต้องขังริเริ่มทำงานอันซึ่งมิได้อยู่ในระดับหรือชั้น หรือเขาไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์หรือแพทย์ผู้ตรวจสอบ¹⁷⁸

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (pp.52-53). Op.cit.

¹⁷⁷ *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (pp.56). Op.cit.

¹⁷⁸ The Prison Rules 1999. Work.31.(2) The medical officer or a medical practitioner such as is mentioned in rule 20(3) may excuse a prisoner from work on medical grounds, and no prisoner shall be set to do work which is not of a class for which he has been passed by the medical officer or by a medical practitioner such as is mentioned in rule 20(3) as being fit.

ผู้ต้องขังไม่ควรจะต้องทำงานนอกหมวดหมู่ที่จัดสรรให้กับพวกเขาไว้แล้ว การตรวจสอบทุกด้านยังเป็นการปฏิบัติที่ดีที่สุด จากข้อ 14 (1)¹⁷⁹ จะต้องมีผู้สังเกตการณ์ผู้ต้องขังไม่เพียงแต่ในเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยตามพระราชบัญญัติสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน ค.ศ.1974 (The Health and Safety at Work etc Act 1974) เท่านั้น แต่จะต้องมีการสังเกตผู้ต้องขังตามกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพการทำงานของผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่เรือนจำด้วย¹⁸⁰

ในเรื่องสถานที่ทำงานตามความหมายของพระราชบัญญัติสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน ค.ศ.1974 (The Health and Safety at Work etc Act 1974) ต้องมีลักษณะเข้าถึงการตรวจสอบสุขภาพและบริหารด้านความปลอดภัยในทุกพื้นที่ของสถานประกอบการ เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ควรประเมินการทำงานของผู้ต้องขัง และจัดสรรประเภทของงานให้ผู้ต้องขังตามลักษณะงาน คือ งานที่มีลักษณะหนัก งานที่มีลักษณะปานกลาง งานที่มีลักษณะเบา¹⁸¹

ในเรื่องของสภาพการทำงานนั้น กฎหมายของประเทศอังกฤษใช้เกณฑ์เดียวกับการจ้างงานภายนอก เช่น ชั่วโมงทำงาน วันหยุดในวันอาทิตย์ และกฎระเบียบที่เกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัย ในบางเรื่องการทำงานในเรือนจำถือว่ามีส่วนคืออยู่ข้าง เช่น มีชั่วโมงทำงานเพียง 32 ชั่วโมงหรือน้อยกว่าต่อสัปดาห์ ลักษณะงานไม่เร่งรีบ¹⁸² และในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่มีงานจะได้รับเงินช่วยเหลือ สัปดาห์ละ 3 ยูโร ไม่แตกต่างกันมากนักจากค่าตอบแทนปัจจุบันจำนวน 7.50 ยูโร จากการทำงานภายในห้องปฏิบัติการเรือนจำซึ่งเป็นค่าแรงพื้นฐาน¹⁸³ นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์ยอมรับหน้าที่บางอย่างต่อผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการหางาน โดยการจ่ายเงินทดแทนให้ประมาณ 5 ยูโรต่อสัปดาห์¹⁸⁴

¹⁷⁹ The Prison Rules 1999. Special duties of chaplains and prison ministers.

14.(1) The chaplain or a prison minister of a prison shall -

(a) interview every prisoner of his denomination individually soon after the prisoner's reception into that prison and shortly before his release; and

(b) if no other arrangements are made, read the burial service at the funeral of any prisoner of his denomination who dies in that prison.

¹⁸⁰ From *Prison Rules: A Working Guide* (p.70), By Nancy Loucks, 2000, London: The Prison Reform Trust.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (p.59). Op.cit.

¹⁸³ *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (p.53). Op.cit.

¹⁸⁴ *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (p.51). Op.cit.

ทั้งนี้ในประเทศอังกฤษ เจ้าหน้าที่เรือนจำมีหน้าที่ต้องดูแลผู้ต้องขังที่อยู่ในการควบคุมของตน และต้องจ่ายค่าทดแทน ในกรณีที่เจ้าหน้าที่เรือนจำผู้นั้นประมาทเลินเล่อต่อหน้าที่และก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ต้องขัง กรณีดังกล่าว ผู้ต้องขังสามารถใช้สิทธิเรียกร้องต่อศาลแพ่งเพื่อรับชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้ สำหรับในกรณีอุบัติเหตุที่เกิดจากการทำงานในเรือนจำ ไม่มีข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องรับผิดชอบ เหมือนอย่างกรณีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง จะเห็นได้ว่าผู้ต้องขังมีภาระต้องพิสูจน์ว่าความประมาทเลินเล่อนั้นเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่เรือนจำ จึงก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน เพราะเป็นการลำบากของผู้ต้องขังที่จะหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดได้ การฟ้องร้องดังกล่าวจึงเป็นไปได้อย่างกระทรงมหาศาลไทยอังกฤษได้พยายามเยียวยาสถานการณ์ดังกล่าว ด้วยการจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้ต้องขัง โดยผ่านการพิจารณาอย่างรอบครอบ นอกจากนี้ผู้ต้องขังสามารถร้องขอความช่วยเหลือทางอื่นนอกจากการฟ้องคดีได้ ผ่านทางคณะกรรมการตรวจสอบอิสระ หรือผู้ตรวจการเรือนจำ แต่ทั้งนี้หน่วยงานทั้งสองดังกล่าวมีอำนาจเพียงแนะนำเท่านั้น¹⁸⁵

3.3.3 การทำงานของผู้ต้องขังในทางปฏิบัติ

ในที่นี้ของยกตัวอย่าง HMP Featherstone และ HMP Coldingley ในการอภิปรายถึงการทำงานของผู้ต้องขังในทางปฏิบัติ Featherstone¹⁸⁶ เป็นเรือนจำทัณฑสถานที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างเป็นเรือนจำประเภท C (เรือนจำประเภท C ใช้กับผู้ต้องขังที่ไม่สามารถกำหนดให้อยู่ในทัณฑสถานเปิดได้ ซึ่งมีความเป็นไปได้ที่ผู้ต้องขังอาจจะหลบหนี) เป็นเรือนจำที่ตั้งอยู่ที่ฐานทัพเก่าประมาณ 12 กิโลเมตรของวูล์ฟแฮมตัน เรือนจำเริ่มเปิดดำเนินการใน ค.ศ.1976 ผู้ต้องขังมาจากพื้นที่ล้อมรอบ ซึ่งผู้ต้องขังมีทั้งพิพากษาให้จำคุกตั้งจำคุกตลอดชีวิตจนถึงระยะเวลาหลายเดือนโดยอัตราร้อยละ 40 ที่ใช้เวลาจำคุกเพียงระหว่าง 9-15 เดือน

Featherstone เป็นเรือนจำอุตสาหกรรม หนึ่งในสองแห่งของประเทศอังกฤษ คำว่า "เรือนจำอุตสาหกรรม" มีความหมายแรกว่าเป็นเรือนจำอุตสาหกรรมซึ่งดำเนินงานในสายการค้าตามความเหมาะสม และผู้ต้องขังจะอยู่ในสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ผู้ต้องขังนั้นจะได้เผชิญเมื่อสมัครงานในโรงงานภายนอก และมีความหมายที่สองว่างานที่ได้รับจะมีสถานะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะอยู่กับงานทางอุตสาหกรรมเป็นหลัก

ลักษณะงานของ Featherstone มีงานหลัก ๆ คือ สิ่งทอ และวิศวกรรม นอกจากนี้ยังมีโรงฝึก ฟาร์มโคนม และหน่วยงานพืชสวนขนาดเล็ก โดยมีผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกอบรมทางอาชีพ

¹⁸⁵ *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (p.47). Op.cit.

¹⁸⁶ *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany* (p.59). Op.cit.

เต็มเวลา และอยู่ในระหว่างการศึกษาเล่าเรียนเวลางานเริ่มตั้งแต่ 07.55 น. ถึง 12.10 น. และตั้งแต่ 13.50 น. ถึง 16.50 น. ในวันจันทร์ ถึงวันพฤหัสบดีและตั้งแต่ 07.55 น. ถึง 12.00 น. ในวันศุกร์ ซึ่งระยะเวลารวมเฉลี่ย 27 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ขั้นตอนในการจัดสรรงานให้แก่ผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังทำคำขอเป็นลายลักษณ์อักษรต่อคณะกรรมการจัดสรรแรงงาน (ประกอบด้วยผู้จัดการอุตสาหกรรม ผู้จัดการงานปฏิบัติการ และเจ้าหน้าที่จัดสรร) ที่กำหนดสิทธิของผู้ต้องขัง หากเป็นไปได้ผู้ต้องขังจะถูกวางตำแหน่งในส่วนงานที่ผู้ต้องขังเลือก แต่ทั้งนี้เมื่อตลาดแรงงานหนาแน่น การจัดการส่วนใหญ่สำหรับงาน ๆ ใดก็ตามที่เปิดรับอยู่จะถูกเสนอให้แก่ผู้ต้องขัง ส่วนหลักการในการเลิกจ้างมิได้ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่จะอยู่บนฐานของหลักการเดียวกันกับ "การหยุดงานสามครั้ง" ในการเดือนครั้งที่สาม ผู้ต้องขังจะถูกปลดสถานะไปยังกฎเกณฑ์พื้นฐานเป็นเวลา 28 วัน ในระหว่างที่เขาไม่ได้รับอนุญาตให้ทำงาน

การผลิตแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ อุตสาหกรรม และ ฟาร์มนม ซึ่งงานอุตสาหกรรมมี 2 ประเภท คือ วิศวกรรมและสิ่งทอ ซึ่งงานในแต่ละประเภทจะมีผู้จัดการฝ่ายผลิตและผู้จัดการ ทั้งวิศวกรรมและสิ่งทอเป็นงานสัญญาจ้างเหมา ในงานส่วนวิศวกรรมนั้นจะมีโรงฝึกทางวิศวกรรมว่าจ้างผู้ต้องขัง ที่ได้รับการควบคุมดูแลโดยผู้ฝึกสอนซึ่งมีการผลิตผลิตภัณฑ์ อาทิ ประตูห้อง โครมเตียงเหล็ก ท่อเหล็กสำหรับเก้าอี้ รั้ว เป็นต้น ในบางโอกาสได้มีการทำสัญญาในโครงการชุมชนต่าง ๆ เช่น ใน ค.ศ.2000 ผู้ต้องขังทางด้านวิศวกรรมทำกำแพงเหล็ก 87 ชิ้น เพื่อใช้สำหรับอสังหาริมทรัพย์ก่อสร้างบ้านในราคาข่อมเยาใกล้กับเมืองนิวคาสเซิล ซึ่งเป็นการทำกำแพงที่ติดตั้งโดยจำเลยที่ถูกพิพากษาให้ทำงานเพื่อชุมชน โดยได้รับการชื่นชมว่าเป็นตัวอย่างที่ดีในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งการฝึกอบรมเป็นปัจจัยสำคัญในทางวิศวกรรมที่ทำประโยชน์ให้แก่ผู้ต้องขังและทำให้มีความเชื่อมั่นในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ในงานปฏิบัติการทั้งหมดได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 9002 ผู้ฝึกสอนบางส่วนอยู่ที่นั่นมากกว่า 20 ปี และทุกสิ่งจะต้องได้รับการรับรองในการเข้าประเมินในโครงการ National Vocational Qualification (NVQ) อย่างแท้จริง

ส่วนงานผลิตสิ่งทอ ก็มีจำนวนผู้ต้องขังที่ทำงานในส่วนนี้เท่ากับ ๆ งานวิศวกรรม ผู้ฝึกสอนส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง การผลิตเสื้อผ้า ได้แก่ เสื้อยืด กางเกง เสื้อกั๊ก กางเกงชั้นใน และเสื้อกีฬา และขายผลิตภัณฑ์บางอย่างของเรือนจำ เสื้อผ้าเหล่านี้มีคุณภาพที่ดี (สิ่งทอได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 9002 ก่อนงานทางด้านวิศวกรรม) ทนทานต่อการซักด้วยเครื่องซักผ้าในเรือนจำโดยเสื้อนั้นไม่หดตัวและเกิดความเสียหายอื่น ๆ

ถัดมาเรือนจำยังมีฟาร์มโคนมขนาด 65 เฮกเตอร์ ที่มีฝูงโคนม Holstein ผู้ฝึกสอนในฟาร์มสองคนและผู้ต้องขัง 8-10 คนดูแลให้อาหาร ทำความสะอาด ด้อนเข้าฟาร์ม และรีดนมจากสัตว์และดำเนินกระบวนการผลิตนม โดยนมจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการพาสเจอร์ไรซ์และบรรจุใน

บรรจุกัณฑ์ในฟาร์ม ส่วนใหญ่บริโภคภายในศูนย์บริการเรือนจำ มีจำนวนเพียงเล็กน้อยสำหรับขายภายนอก

โดยทั่วไปแล้ว ฟาร์มเรือนจำจะต้องผ่านช่วงเวลาของความยากลำบาก ส่วนใหญ่ต้องสูญเสียเงิน มันเป็นการยากอย่างมากในการหาผู้ต้องขังในจำนวนที่เพียงพอสำหรับงานภายนอก โดยได้รับอนุญาตและสนใจที่จะทำงานในฟาร์ม ผู้ต้องขังหลายคนไม่ให้ความสนใจการริเริ่ม (วันทำงานเริ่มในเวลา 05.30 น. และไม่เคเลิกก่อนเวลา 17.00 น.) และไม่มีความสุขในการสัมผัสกับสัตว์ สำหรับผู้ต้องขังส่วนใหญ่เห็นว่ามีอนาคตที่ก้าวหน้าในสายงานนี้ และอีกผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัยในเมือง ซึ่งไม่เคยมีความคิดที่จะทำงานในฟาร์ม

ส่วนกิจกรรมการให้บริการมีผู้ต้องขังจำนวนเพียงเล็กน้อยที่ทำงานในส่วนนี้ ผู้ต้องขังต้องแก้ไขเสื้อผ้าของปลอมที่ยึดมาจากแผนกมาตรฐานการค่า พวกเขาต้องกำจัดเครื่องหมายการค้าปลอมจากเสื้อผ้าแล้วขายในร้านการกุศลในการช่วยเหลือสังคมซึ่งงานต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะ เพราะเครื่องหมายการค้าส่วนใหญ่ถูกเย็บติดลงไปบนเนื้อผ้า และค่าจ้างต่ำมาก รวมทั้งงานซอฟต์แวร์สำหรับสิ่งพิมพ์ (Desktop publishing) ค่าจ้างก็ไม่สูงทั้ง ๆ ที่เป็งานที่ต้องใช้ทักษะสำหรับงานในการบำรุงรักษาภายใน ผู้ต้องขังจำนวน 85 คนดูแลงานภายใน (ครัว ซักรีด ทำความสะอาด เป็นต้น)

ส่วน HMP Coldingley¹⁸⁷ เป็นเรือนจำที่มีการฝึกอบรมทางอุตสาหกรรมประเภท C ร้อยละ 80 ของจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำมาจากพื้นที่ในกรุงลอนดอน ซึ่งรองรับผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษาให้รับโทษจำคุกระยะกลางจนถึงระยะยาว หนึ่งในหลักเกณฑ์ของเรือนจำนี้ นั่นคือผู้ต้องขังต้องสมัครใจที่จะทำงานเต็มเวลา หากผู้ต้องขังปฏิเสธที่จะยอมรับการบริหารจัดการของเรือนจำในส่วนนี้ พวกเขาจะถูกย้ายไปยังเรือนจำอื่นแทนวัตถุประสงค์หลักของเรือนจำตามที่ได้กำหนดในแถลงการณ์พันธกิจของเรือนจำนั้น คือ เพื่อเพิ่มความสามารถในการจ้างงานของผู้ต้องขังภายหลังการปล่อยตัวโดยการให้โอกาสผู้ต้องขังการกล่าวถึงพฤติกรรมกระทำผิดและกำหนดคุณสมบัติและประสิทธิภาพในการทำงานของตนเอง

HMP Coldingley ซึ่งการดำเนินการทั้งหมดนั้นเป็นการดำเนินการเช่นเดียวกับการดำเนินกิจการขนาดเล็ก การปฏิบัติการทางอุตสาหกรรมประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลักซึ่งเป็นการดำเนินการจ้างงานเต็มเวลาของผู้ต้องขัง 165 คน ได้แก่

1. งานทางวิศวกรรมทั่วไปที่ให้บริการศูนย์บริการเรือนจำและสัญญาทางการค้าที่มีสถานประกอบการ 60 แห่งรองรับผู้ต้องขังในการทำงาน 37½ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (วันศุกร์ครึ่งวัน)

¹⁸⁷ *Rehabilitation of Prisoners* (pp.55-56). Op.cit.

2. งานด้านเครื่องหมายต่าง ๆ รวมถึงหน่วยงานสั่งการของผู้เชี่ยวชาญที่ดำเนินการกระบวนการทำสัญญาตามที่พวกเขาได้รับและดำเนินการจนแล้วเสร็จ ซึ่งเป็นงานที่ดำเนินการให้แก่ศูนย์บริการเรือนจำ กระทรวงมหาดไทยและสัญญาทางการค้า ที่มีสถานประกอบการ 54 แห่งรองรับผู้ต้องขังในการทำงาน 37½ ชั่วโมงต่อสัปดาห์

3. งานซักรีดที่มีสถานประกอบการ 60 แห่งที่รองรับผู้ต้องขังที่ให้ผลตอบแทน £1.2 ล้าน ในส่วนของสัญญาทางการค้าและ £1 ล้าน ในส่วนการทำงานในเรือนจำภายใน

ส่วนการฝึกอบรมพื้นฐานทางด้านอาชีพในสถานประกอบการเป็นสิ่งที่เป็นคู่ขนานไปกับการปฏิบัติการนั้นงานปฏิบัติการทางวิศวกรรมนั้น ผู้ต้องขังจะได้รับประกาศนียบัตรพื้นฐานอาชีพแห่งชาติ National Vocational Qualification (NVQ) ในการผลิตทางวิศวกรรมและการเชื่อมโลหะ และหลักสูตรการฝึกสอนขับรถไฟร์คลิฟต์ และการปฏิบัติการเครื่องหมายต่าง ๆ ที่เสนอประกาศนียบัตรสมาคมทางอาชีพที่หลากหลาย รวมถึงหลักสูตรการออกแบบทางคอมพิวเตอร์ เรือนจำดำเนินแผนงานทางการศึกษาที่อนุญาตให้มีวันปล่อยตัวของผู้ต้องขังตามสมควรเพื่อเข้าร่วมในชั้นเรียนหลักสูตรต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงทักษะพื้นฐาน (ความสามารถในการอ่านและเขียน และความรู้พื้นฐานที่ดีทางการคำนวณ) เทคโนโลยีทางด้านข้อมูล และการจัดเตรียมการทำงานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ในการตั้งหลักใหม่ของผู้ต้องขังอีกด้วย HMP Coldingley อยู่ในขั้นตอนการสร้างศูนย์งานที่ทุ่มเทในการประสานงานความก๊ิบหน้าของผู้ต้องขังในระหว่างระยะเวลาที่พวกเขาถูกคุมขังในเรือนจำ การกระทำการแจกเช่นการเชื่อมโยงหลักสำหรับทั้งตลาดแรงงานภายในและภายนอกและเรือนจำมีความพยายามที่จะก่อตั้งหุ้นส่วนร่วมกับบริษัทในท้องถิ่นและระหว่างประเทศ ซึ่งรูปแบบของ HMP Coldingley แสดงให้เห็นว่า การทำงานในเรือนจำที่ถูกมุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังสามารถได้รับทักษะที่สามารถนำไปใช้งานได้จริงและได้รับประกาศนียบัตรในเวลาเดียวกันซึ่งเป็นการเพิ่มประสบการณ์ในสภาพแวดล้อมการทำงานที่แท้จริง

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังใน ประเทศไทย

การลงโทษด้วยการจำคุกถือเป็นการลดรอนสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังอย่างรุนแรง ดังนั้น การสั่งลงโทษจำคุกจะต้องเป็นการกระทำโดยศาลเท่านั้น ซึ่งจะต้องเป็นกรณีที่ศาลไม่มีทางเลือกในการลงโทษด้วยวิธีอื่นแล้วเท่านั้น และเรือนจำซึ่งเป็นสถานที่ควบคุมผู้ที่กระทำความผิดนั้นจะต้องไม่ทำให้บทลงโทษของศาลหนักหน่วงขึ้นไปอีก ด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างมีมนุษยธรรม ในทางตรงกันข้ามเรือนจำต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างมีมนุษยธรรมและถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งต้องดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมของทางร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังที่อยู่ในความดูแล นอกจากนี้เรือนจำจะต้องให้โอกาสผู้ต้องขังเพื่อเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองด้วย เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีฐานะยากจน การศึกษาต่ำ หรือเป็นกลุ่มบุคคลชายขอบของสังคมซึ่งเมื่อพ้นโทษแล้วมักจะไม่มีงานทำ ด้วยเหตุผลเหล่านี้เรือนจำจึงมีบทบาทในการแก้ไข เปลี่ยนแปลง พัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถเข้าสู่สังคมทั่วไปได้ โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขัง ได้แก่ การจัดการศึกษาอบรมทั้งสายสามัญ สายธรรมศึกษา สายวิชาชีพ การทำงาน การฝึกอาชีพ และการพัฒนาฟื้นฟูจิตใจ เป็นต้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกอาชีพของผู้ต้องขังนั้น ถือเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขและฝึกอบรม เนื่องจากหากสามารถจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการ ทำงาน หรือการฝึกอาชีพจนกระทั่งมีทักษะ และความชำนาญแล้ว จะส่งผลให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพสามารถนำไปประกอบอาชีพในทางสุจริตหลังจากการพ้นโทษได้ ไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกและกลับตนเป็นพลเมืองดีในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงขออธิบายถึงการทำงานของผู้ต้องขังโดยวิเคราะห์ปัญหาและเปรียบเทียบการทำงานของผู้ต้องขังตามกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ตามที่ได้ทำการศึกษาไว้ในบทที่ 2 และ 3 เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย และหาข้อดีและข้อเสียมาปรับปรุงพัฒนาสิทธิของผู้ต้องขังในประเทศไทยต่อไปให้มีความทัดเทียมกับนานาอารยประเทศและเป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำในเรื่องการคุ้มครองสิทธินักโทษในการทำงานอันเป็นหลักสากล

4.1 การอภิปรายผล

4.1.1 กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นระบบต่อเนื่อง สัมพันธ์กันทุกองค์กร ภายใต้แนวคิดทิศทางเดียวกันเป็นมาตรฐาน มีความเข้มแข็งสามารถที่จะ กรองผู้ที่กระทำความผิดจริง ๆ ที่สมควรได้รับโทษจำคุกเท่านั้นที่ต้องเข้าบำบัดในเรือนจำ โดยมี กฎหมายบังคับโทษจำคุกที่มีประสิทธิภาพทำให้สามารถปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน และมีหลัก ปฏิบัติต่อเนื่องว่าการนำคนเข้าคุกต้องมีประโยชน์ต่อสังคมและผู้กระทำความผิด ถ้าไม่มีประโยชน์ ก็ไม่ให้นำคนเข้าไปในคุก รวมทั้งศาลมีการนำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้อย่างต่อเนื่อง จะเห็น ได้จากมีอัตราการใช้โทษปรับมากที่สุดถึงจำนวนร้อยละ 79 รองลงมา คือ โทษประหารชีวิตจำนวน ร้อยละ 15 และโทษจำคุกจำนวนร้อยละ 6¹ และในชั้นราชทัณฑ์ก็มีมาตรการพักการลงโทษ ในส่วน เนื้อหาสาระของกฎหมายก็ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก เพื่อให้มีการ ดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม และปรับ สภาพการใช้ชีวิตในเรือนจำให้มีความใกล้เคียงกับชีวิตภายนอกเรือนจำมากที่สุดเท่าที่ไม่ขัดกับการ รับโทษจำคุก ตลอดทั้งหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ กล่าวคือ ไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้ ประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของผู้ต้องขังผู้นั้น รวมทั้งมีการวางแผนการบังคับโทษ เป็นแบบเฉพาะบุคคล เพื่อให้ได้สาเหตุแห่งการกระทำความผิดและแนวทางแก้ไขพฤติกรรมที่ เหมาะสมกับผู้ต้องขังนั้น โดยเฉพาะ เมื่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญานำเฉพาะผู้ที่สมควร ได้รับโทษจำคุกเท่านั้นที่ต้องเข้ามาบำบัดในเรือนจำ ส่งผลให้ผู้ต้องขังมีจำนวนน้อย กล่าวคือ มี จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำทั้งสิ้นจำนวน 64,379 คน (สำรวจ ณ วันที่ 31 มีนาคม 2556) จากจำนวน ประชากรทั้งประเทศจำนวน 81.96 ล้านคน² เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จึงสามารถดูแลผู้ต้องขังได้อย่างทั่วถึง

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น มีประสิทธิภาพที่เข้มแข็ง เป็นผล ทำให้อัตราการกระทำความผิดอยู่ในปริมาณน้อย ประกอบกับในแต่ละขั้นตอนของการพิจารณาคดี ได้ใช้วิธีการที่จะเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้โทษจำคุก เช่น การปรับ การรอลงอาญา และ ยังมีการใช้วิธีการแก้ไขพฤติกรรมโดยไม่ต้องรับโทษจำคุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และด้วยการ

¹ *Sentencing and Prison Practices in Germany and the Netherlands: Implications for the United States* (p.7), 2013, OCTOBER. Retrieved July 27, 2014, from

<http://www.vera.org/sites/default/files/resources/downloads/european-american-prison-report-v3.pdf>.

² *World Prison Population List* (10th edition), By Roy Walmsley. Retrieved July 27, 2014, from <http://images.derstandard.at/2013/11/21/prison-population.pdf>.

อาศัยความร่วมมือจากภาคประชาชน ทำให้ประเทศญี่ปุ่นมีปริมาณผู้ต้องขังอยู่ในระดับที่น้อยกว่าเมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย กล่าวคือ มีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำทั้งสิ้น 64,392 คน (สำรวจ ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2556) จากจำนวนประชากรทั้งประเทศจำนวน 127.26 ล้านคน³ รวมทั้งมีอัตราส่วนระหว่างเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง 1:3 คน จึงทำให้การบริหารงานเรือนจำของญี่ปุ่นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีระบบกฎหมายที่ดีและมีความชัดเจน มีกฎหมายครบวงจรในงานบังคับโทษ และระบบกฎหมายแยกเป็นหมวดหมู่ ใช้กฎหมายเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติ ทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และมีมาตรฐานการปฏิบัติทั้งประเทศที่เหมือนกัน

สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย มีแนวคิดและการปฏิบัติที่มองความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการยุติธรรม ความร่วมมือของภาคสังคม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นกลไกที่เชื่อมโยงกันทำให้สามารถลดปริมาณคดีอาญาและปกป้องคุ้มครองสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแนวนโยบายแห่งรัฐทำให้หน่วยงานทำงานร่วมกันอย่างสอดคล้องซึ่งกันและกัน และมีการนำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้ กล่าวคือ มีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำทั้งสิ้นจำนวน 84,430 คน (สำรวจ ณ วันที่ 27 กันยายน 2556) จากจำนวนประชากรทั้งประเทศจำนวน 57.06 ล้านคน⁴ และในภาคสังคมมีนโยบายที่มุ่งเน้นต่อการป้องกันอาชญากรรมมากกว่าการแก้ไข ในกระบวนการยุติธรรมมีโทษทางเลือกมากสำหรับใช้กับผู้กระทำความผิด มีการพยายามใช้มาตรการในการลดปริมาณผู้กระทำความผิดในการเข้าสู่เรือนจำโดยใช้ในการกักขังที่บ้าน (The Home Detention) แทนหรือใช้ร่วมกับโทษจำคุกระยะสั้น หรือด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ (Electronically-monitored Curfew) และภาครัฐมุ่งเน้นการให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและภาคสังคม ส่วนการลงโทษทางสังคม สังคมได้ร่วมมือกันหันมาใช้ในการบังคับโทษทางสังคมมากขึ้นโดยกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป อย่างเช่น การบำบัดผู้ติดยาเสพติด (Drug Treatment Testing (DTTOS)) เป็นต้น และรัฐบาลได้กำหนดทางเลือกสำหรับการลงโทษทางสังคม มีเกณฑ์การพิจารณาโทษเป็นรายบุคคล เช่น การทำงานชดเชยโดยไม่มีค่าตอบแทน เข้าอบรมปรับพฤติกรรมผู้กระทำความผิด เข้ารับการศึกษาหรืออบรมทักษะพื้นฐาน การตรวจสอบสารเสพติดและการบำบัดรักษา การสอดส่องดูแลของสังคม การใช้มาตรการควบคุมฉุกเฉินหรือใช้ข้อกเว้นพิเศษ การควบคุมโดยเครื่องมือเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รวมทั้งการบังคับโทษของประเทศ

³ Ibid.

⁴ Ibid.

อังกฤษมีแนวทางปฏิบัติสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ โดยมีเป้าหมายและหลักการบังคับโทษที่ชัดเจนซึ่งสามารถตรวจสอบได้

ส่วนในประเทศไทยปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำยังคงเป็นปัญหาที่กรมราชทัณฑ์ต้องประสบมาโดยตลอดซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการบังคับโทษจำคุกในเรือนจำที่ไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษเท่าที่ควร เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมของไทยมีการนำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้ค่อนข้างน้อย หรือกล่าวได้ว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดนิยมใช้การลงโทษโดยเรือนจำเป็นส่วนใหญ่⁵ อีกทั้งการมีอัตราค่าเลี้ยงของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ไม่ได้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง การบังคับโทษจึงไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่บริหารจัดการโดยต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ มิได้ร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ ทำให้เรือนจำเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ จึงส่งผลให้จำนวนผู้ต้องขังเกินความสามารถของเรือนจำที่จะรับไว้

จากการศึกษาพบว่า ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษ ไม่ประสบปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เพราะทั้งสามประเทศ มีการนำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้เป็นวิธีหลัก กล่าวคือในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลมีการใช้โทษปรับเป็นจำนวนมากที่สุดถึงจำนวนร้อยละ 79 ส่วนในชั้นราชทัณฑ์ก็มีการใช้มาตรการพักการลงโทษ ในประเทศญี่ปุ่นมีวิธีการที่จะเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้โทษจำคุก เช่น การปรับ การรอลงอาญา และในประเทศอังกฤษ มีการกักขังที่บ้านร่วมกับโทษจำคุกระยะสั้น แต่ในประเทศไทยกลับมีการนำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้ค่อนข้างน้อย กล่าวคือ มีการลงโทษโดยใช้เรือนจำเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ซึ่งโทษจำคุกไม่ได้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดครั้งแรกที่กระทำความผิดในคดีไม่ร้ายแรงหรือกระทำโดยพลั้งพลาด ซึ่งไม่มีต้นตอเป็นผู้ร้ายหรือผู้ติดยาเสพติด บุคคลเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องใช้มาตรการจำคุกเพราะการนำบุคคลเหล่านี้มาขังไว้ในเรือนจำจะทำให้เกิดการเรียนรู้ถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากรรม เกิดความเคยชินต่อคุกตารางและไม่เกรงกลัวคุกตารางอีกต่อไป นอกจากนี้ ยังทำให้มีชนกติดหลังถูกสั่งคุมตรวจหน้าว่าเป็นคนขี้คุกขี้ตารางที่สังคมไม่ยอมรับ ทำให้ยากต่อการกลับไปเป็นพลเมืองดี การเอาบุคคลเหล่านี้เข้าไปไว้ในเรือนจำจึงเท่ากับเป็นการสร้างอาชญากรรมขึ้นมาใหม่ ในทางตรงข้ามผู้กระทำความผิดในคดีเสพยาเสพติดควรส่งไปบำบัดรักษา ส่วนผู้กระทำความผิดในคดีเล็กน้อยทำผิดครั้งแรกหรือผู้กระทำความผิดในคดี ไม่ร้ายแรงทำผิดโดยพลั้งพลาดควรใช้วิธีการปฏิบัติที่เป็นทางเลือกอื่น ๆ แทนโทษจำคุก⁶

⁵ งานราชทัณฑ์เปรียบเทียบ: มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง (น.3). เล่มเดิม.

⁶ นักโทษล้นคุกกับมาตรการทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ. โดย

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ควรนำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้ให้มากขึ้น เพื่อเป็นการลดปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ อาทิ การควบคุมผู้ต้องขังโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การปล่อยตัวชั่วคราว การคุมประพฤติ การทำงานบริการสังคม การกักขังไว้ที่บ้าน การพักการลงโทษ เป็นต้น ซึ่งหากนำมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมส่งผลเป็นการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำได้เป็นอย่างดี

4.1.2 การทำงานของผู้ต้องขัง

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การให้ผู้ต้องขังทำงานถือว่าเป็นหัวใจหลักของกระบวนการบังคับโทษทางอาญา ซึ่งการให้ผู้ต้องขังทำงานหรือการฝึกวิชาชีพนั้นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่สามารถทำให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคมและดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติอยู่ร่วมกับบุคคลในทั่วไปได้ อันเป็นภารกิจหลักของการบังคับโทษ การทำงานของผู้ต้องขังนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกอาชีพอันจะสามารถยึดประกอบเป็นอาชีพหลักภายหลังการปล่อยตัวได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการบังคับโทษ โดยการทำงานของผู้ต้องขังมีทั้งอยู่ในระบบอุตสาหกรรมเรือนจำ เช่น งานเฟอร์นิเจอร์ รวมถึงมีการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังโดยบริษัท อุตสาหกรรมของเอกชนเป็นผู้ดำเนินการฝึกให้ กล่าวคือ ผู้ต้องขังที่ได้รับการคัดเลือกจะได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี อีกทั้งได้รับการกระตุ้นด้วยสภาพการทำงานที่ดีและการควบคุมดูแลโดยพนักงานของบริษัทเอกชน ทำให้ผลงานของผู้ต้องขังมีคุณภาพเช่นเดียวกับตลาดแรงงานภายนอก และมีความเป็นไปได้ว่าจะได้รับการจ้างงานจากบริษัทนั้นภายหลังการปล่อยตัวเพื่อเป็นการตอบแทนในการทำงานของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังจะได้ลงนามสัญญากับทางบริษัทเพื่อเป็นการประกันว่าจะได้รับเข้าทำงานเป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี และเป็นประกันการลงทุนในเรื่องของเวลาในการฝึกอบรม รวมถึงงานด้านอื่น ๆ อาทิ งานทำปกหนังสือ และงานบำรุงรักษา

สำหรับในประเทศญี่ปุ่น การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นจะมุ่งเน้นการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขัง มีการวางระบบ โปรแกรมบำบัดฟื้นฟูที่เอื้อต่อการพัฒนาของผู้ต้องขังทั้งในด้านการทำงาน การฝึกวิชาชีพ และการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังมีการทำงานในอุตสาหกรรมเรือนจำอย่างเป็นระบบ โดยการจัดระบบอุตสาหกรรมในเรือนจำหรือการจัดระบบโรงงานอุตสาหกรรม (Prison Industry) เป็นการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเรือนจำ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมต่อการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง นอกจากนั้นยังมีส่วนช่วยในด้านการรับตัวผู้ต้องขังที่มีความชำนาญเข้าทำงานต่อไปในโรงงานอุตสาหกรรมภายหลังที่พ้นโทษแล้ว ส่วนในด้านการฝึกวิชาชีพนั้นมีโปรแกรมการฝึกอบรมที่ดีซึ่งการฝึกอบรมในแต่ละวันจะช่วยให้ผู้ต้องขังเพิ่มความสามารถและเพิ่มพูนทักษะในการทำงานซึ่งนับว่ามีประโยชน์อย่างมากในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษออกจากเรือนจำไปแล้ว อีกทั้งยังมีการให้การสนับสนุนแรงงานผู้ต้องขังใน

ท้องถิ่นต่าง ๆ และการให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง

ในประเทศอังกฤษ การให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกวิชาชีพก็เป็นการกิจหนึ่งที่กรมราชทัณฑ์ให้ความสำคัญ เนื่องจากสามารถให้ผู้ต้องขังนำความรู้ที่ได้จากการทำงานหรือฝึกวิชาชีพภายหลังจากพ้นโทษได้ ซึ่งมีระบบการประเมินผู้ต้องขังก่อนศาลมีคำสั่งให้พ้นโทษ (National Offender Assessment System) เพื่อพิจารณาวิเคราะห์พื้นฐานของบุคลิกภาพ ความประพฤติ ทั้งนี้เรือนจำและงานคุมประพฤติจะมอบหมาย “ให้ทำงานอะไร” ที่เป็นการปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องขัง มีการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นสาระสำคัญ และมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อเสนออนุมัติจัดทำแผนที่ว่า “What Works” เป็นแผนที่มัลักษณะเฉพาะเป็นรายบุคคล มีเหตุผลและทักษะทางสังคมโดยในเรือนจำบางแห่งมีระบบการทำงานในเรือนจำอุตสาหกรรมซึ่งผู้ต้องขังจะอยู่ในสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ผู้ต้องขังนั้นจะได้เผชิญเมื่อทำงานในโรงงานภายนอก และงานที่ได้รับจะมีสถานะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมภายใต้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะอยู่กับงานทางอุตสาหกรรมเป็นหลัก อีกทั้งยังมีฟาร์มเรือนจำและงานบำรุงรักษา

โดยจะเห็นได้ว่าทั้งสามประเทศที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นจะมีการจัดให้ผู้ต้องขังทำงานโดยใช้ระบบอุตสาหกรรมเรือนจำเป็นหลัก ซึ่งผลดีของการฝึกในรูปแบบนี้ คือผู้ต้องขังจะได้รับความรู้ รวมทั้งทักษะในการทำงานเหมือนกับการทำงานภายนอกเรือนจำมากที่สุด ซึ่งสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพภายหลังจากการปล่อยตัวได้จริง และมีโอกาสอย่างมากที่จะได้รับเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายหลังที่พ้นโทษแล้ว

สำหรับประเทศไทยการให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกวิชาชีพเป็นหนึ่งในภารกิจที่กรมราชทัณฑ์มุ่งเน้นให้เรือนจำฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพติดตัวสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษจะได้ไม่หวนมากระทำความผิดซ้ำ แต่จากสถานการณ์ที่เรือนจำทั่วประเทศกำลังประสบอยู่ คือ จำนวนผู้ต้องขังที่มีปริมาณมากจนเกิดเป็นภาวะที่ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ซึ่งจำนวนนักโทษเด็ดขาดส่วนใหญ่เป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 เป็นจำนวนถึง 156,133 คน จากจำนวนนักโทษเด็ดขาดมีจำนวนทั้งสิ้น 232,240 คน ซึ่งคิดเป็นจำนวนร้อยละ 69.37 จากนักโทษเด็ดขาดทั้งหมด⁷ แบ่งเป็นประเภทผู้เสพจำนวน 44,541 คน คิดเป็นร้อยละ 28.53 และประเภทผู้จำหน่ายจำนวน 111,592 คน คิดเป็นร้อยละ 71.47⁸ ทั้งนี้จากสถิติจะเห็นได้ว่านักโทษเด็ดขาดในคดียาเสพติดนั้นส่วนใหญ่จะเป็น

⁷ สถิตินักโทษเด็ดขาดแยกตามลักษณะความผิด สํารวจ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2557 สืบค้น 22 สิงหาคม 2557, จาก http://www.correct.go.th/correct2009/stat/rt103/rt103_1May2014.PDF.

⁸ แหล่งเดิม.

ผู้จำหน่าย แสดงให้เห็นว่านักโทษเด็ดขาดเหล่านั้นมีรายได้หลักจากการจำหน่ายยาเสพติด อีกทั้งการที่อัตราค่าจ้างของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้ต้องขัง รวมถึงการมีงบประมาณที่จำกัด ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยเฉพาะงานทางด้านการให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกวิชาชีพที่ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญการ รวมถึงงบประมาณ และอื่น ๆ ทำให้พบว่าการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร และทั้งยังพบว่าการให้ผู้ต้องขังทำงานหรือการฝึกวิชาชีพที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการสร้างรายได้ให้กับเรือนจำ ไม่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้ต้องขังให้มีวิชาชีพที่มีคุณภาพ ผู้ต้องขังจึงขาดความรู้และทักษะ จึงไม่สามารถประกอบอาชีพหลังพ้นโทษได้ ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานภายหลังปล่อยตัว ซึ่งเป็นปัญหาที่ภาคสังคมเห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด⁹ ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการบังคับโทษ ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรมีการจัดตั้งเรือนจำสำหรับฝึกวิชาชีพโดยเฉพาะขึ้น ตามความเหมาะสมหรือบริบทของสภาพพื้นที่ โดยมีการคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีความต้องการฝึกวิชาชีพในแต่ละสาขาไปอยู่ร่วมกัน ไม่ปะปนกับผู้ต้องขังสาขาอื่น ๆ เพื่อให้มีการฝึกวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างงานและสร้างวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพภายหลังจากการปล่อยตัวได้

4.2 ปัญหาเรื่องวัตถุประสงค์ในการให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกวิชาชีพ

ตามปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ในข้อ 23¹⁰ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการให้ผู้ต้องขังทำงาน โดยมุ่งหวังให้เป็นการพัฒนาตัวผู้ต้องขังเอง

⁹ รายงานการศึกษา เรื่อง การปรับตัวผู้ต้องขังภายหลังปล่อยตัวจากเรือนจำ, โดย นางสาวเสาวคนธ์ เจษฎารักษ์ และคณะ, 2553, สำนักสังคมสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์ (อ้างถึงใน ธานินทร์ กรัยวิเชียร, 2554, กรกฎาคม-ธันวาคม, นักโทษไทยเป็นนักโทษที่มีความสุขที่สุดในโลกจริงหรือ? (น.5-7), วารสารคุณภาพ, 58(1), กรุงเทพฯ:สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน).

¹⁰ ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ในข้อ 23 บัญญัติว่า

(1) ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน ในการเลือกงานโดยอิสระ ในเงื่อนไขอันยุติธรรมและเอื้ออำนวยต่อการทำงาน และในการคุ้มครองต่อการว่างงาน

(2) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าจ้างที่เท่าเทียมกัน สำหรับงานที่เท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด

(3) ทุกคนที่ทำงานมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเอื้ออำนวยต่อการประกันความเป็นอยู่อันควรค่าแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์สำหรับตนเองและครอบครัว และหากจำเป็นก็จะได้รับการคุ้มครองทางสังคมในรูปแบบอื่นเพิ่มเติมด้วย

(4) ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้งและที่จะเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อความคุ้มครองผลประโยชน์ของตน

รูปแบบของงานก็เปลี่ยนไป เช่น การฝึกวิชาชีพ การให้ผู้ต้องขังทำงานในเรือนจำและการทำงานในรูปแบบของอุตสาหกรรมในเรือนจำ เป็นต้น ทั้งนี้โดยมุ่งหวังว่าผู้ต้องขังสามารถนำวิชาชีพนั้นไปใช้ในภายหลังพ้นโทษ และไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก รวมทั้งตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ในข้อที่ 72 ซึ่งกำหนดให้การจัดการและลักษณะของงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำในเรือนจำนั้นควรมีลักษณะเหมือนกับงานในสังคมภายนอกเรือนจำมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อว่าจะได้เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังให้สามารถประกอบอาชีพได้ภายหลังพ้นโทษจำคุกไปแล้วและตามกฎหมายเรือนจำยุโรป (The European Prison Rules: EPR) ข้อ 26.1 การทำงานในเรือนจำเป็นวิธีการเชิงบวกในระบบเรือนจำและจะไม่นำมาใช้เพื่อเป็นการลงโทษ และข้อ 26.3 เท่าที่จะเป็นไปได้ การทำงานให้เป็นเช่นจะรักษาหรือเพิ่มความสามารถในการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหลังจากการปล่อย ดังนั้น วัตถุประสงค์ในการให้ผู้ต้องขังทำงานตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษจะต้องสามารถทำให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพได้หลังจากพ้นโทษแล้ว

จากการศึกษา กฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดถึงวัตถุประสงค์ในการทำงาน ในมาตรา 37 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า การทำงาน กิจกรรมที่ใช้การทำงานเพื่อบำบัด การศึกษาอบรมและการศึกษาอบรมเพิ่มเติมจักต้องตอบสนองโดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถที่จะทำงาน สามารถที่จะถือเป็นอาชีพ หรือสามารถยึดเป็นอาชีพหลังการปล่อยตัว

ส่วนในประเทศญี่ปุ่น การให้ผู้ต้องขังทำงานถือเป็นมาตรการที่สำคัญในการปฏิบัติเพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ¹¹

1. เพื่อให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
2. เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความตั้งใจที่จะทำงาน
3. เพื่อปลูกฝังความมีระเบียบวินัยและจิตสำนึกเกี่ยวกับกฎระเบียบ และความรับผิดชอบในการที่จะให้ความร่วมมือกับผู้อื่น
4. เพื่อให้มีความรู้และทักษะความชำนาญในอาชีพ
5. เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ภายหลังพ้นโทษแล้ว

ตามกฎหมายไทยพบว่ายังไม่มีข้อกำหนดถึงวัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขัง เช่นเดียวกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษแต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์มีภารกิจที่สำคัญในการปรับและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังโดยไม่ให้เป็นภาระ

¹¹ *Prison Work in Japanese Prison* (p.1), By Correctional Bureau, Ministry of Justice Japan. (อ้างถึงใน เทิดศักดิ์ บุญยไวยโรจน์, 2540, น.94).

ของสังคม ไม่ใช่เพียงแค่การควบคุมดูแลผู้ต้องขังเท่านั้น หากแต่ยังต้องแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยโดยให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสในการศึกษาอบรม ฝึกฝนทักษะวิชาชีพทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และจัดหางานจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จนเกิดความชำนาญ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน อาทิ ตัดเย็บเสื้อผ้า ปักมุก ดอกไม้ประดิษฐ์ ถักแห อวน เป็นต้น¹²

จากที่กล่าวมาจะพบได้ว่า ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มิได้มีบทบัญญัติถึงวัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขังไว้ ดังนี้ ผู้เขียนเห็นว่า สมควรยกระดับจากแนวทางปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ดังกล่าวให้เป็นกฎหมาย โดยมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ในเรื่องวัตถุประสงค์ในการให้ผู้ต้องขังทำงาน หรือฝึกวิชาชีพนั้นจะต้องทำให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพได้หลังจากพ้นโทษแล้ว เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษให้มากที่สุดและเป็นหลักประกันว่าการทำงานหรือการฝึกวิชาชีพนั้นเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่ผู้ต้องขังอย่างแท้จริง

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะงาน ประเภทงาน และสิทธิหน้าที่ในการทำงาน

4.3.1 ปัญหาในการเลือกงาน

ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ในข้อ 71(6) ได้กำหนดให้นักโทษพึงมีสิทธิเลือกชนิดของงานที่ทางเรือนจำจัดให้มีนั้นตามที่นักโทษผู้นั้นประสงค์จะทำ และกฎเรือนจำยุโรป ข้อ 26.6 ได้กำหนดให้ ผู้ต้องขังอาจจะเลือกชนิดของการจ้างงานที่พวกเขาต้องการจะเข้าร่วม ภายใต้ขอบเขตของตำแหน่งงานที่ว่าง ความเหมาะสมของอาชีพ และความต้องการของการผลิต และความมีระเบียบวินัย

นอกจากนี้กฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 37 ได้กำหนดให้ เจ้าหน้าที่บังคับโทษชอบที่จะมอบหมายงานที่มีรายได้ให้แก่ผู้ต้องขังเป็นราย ๆ ไป และในการนี้จะต้องคำนึงถึงความสามารถ ความสำเร็จและความชอบของผู้ต้องขังด้วย และมาตรา 39 ได้กำหนดให้ ผู้ต้องขังจะต้องได้รับอนุญาตให้มีสิทธิเลือกทำงาน ฝึกวิชาชีพ หรือการอบรมอาชีพเพิ่มเติมนอกเรือนจำได้อย่างอิสระ เมื่อสิ่งเหล่านี้อยู่ในกรอบของแผนการบังคับโทษที่ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีความสามารถทำ ถือ หรือยึดเป็นอาชีพภายหลังการปล่อยตัว และไม่ขัดต่อเหตุผลพิเศษของการบังคับโทษ ผู้ต้องขังอาจได้รับอนุญาตให้ทำงานด้วยตนเองได้

¹² การรับจ้างแรงงานผู้ต้องขัง สืบค้น 3 มิถุนายน 2557, จาก

<http://br.correct.go.th/spn/index.php/2011-12-17-12-59-51/60-2012-03-23-12-27-12>.

ในการทำงานของผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 22 บัญญัติว่า “นักโทษเด็ดขาดต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ” เมื่อพิจารณาจากมาตราดังกล่าวจะเห็นว่า เฉพาะนักโทษเด็ดขาดเท่านั้นที่ต้องทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน และในการทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น จะต้องเป็นคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น เจ้าพนักงานเรือนจำจะสั่งให้ผู้ต้องขังทำงานต่าง ๆ อันมิชอบด้วยกฎหมายไม่ได้¹³ นอกจากนี้ เจ้าพนักงานเรือนจำจะต้องให้ผู้ต้องขังทำงานที่ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องขัง มิใช่ว่าใช้อำนาจตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิผู้ต้องขังเลือกงานที่จะทำได้ เพราะการกำหนดลักษณะงานที่ให้ผู้ต้องขังทำ เป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานเรือนจำเท่านั้น อันเป็นการไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ซึ่งจะเห็นได้ว่าทั้งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ กฎเรือนจำยุโรป และกฎหมายบังคับโทษของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีสิทธิเลือกงานที่จะทำ ภายในกรอบวิชาชีพที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการของเรือนจำ เพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังถูกบังคับจนเกินไป อีกทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ต้องขังและความสัมฤทธิ์ผลของงาน ดังนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 22 ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

4.3.2 ปัญหาในด้านการทำงานหรือการฝึกวิชาชีพภายในเรือนจำ

จากการศึกษาพบว่าในประเทศญี่ปุ่นมีการจัดระบบอุตสาหกรรมในเรือนจำหรือการจัดระบบโรงงานอุตสาหกรรม (Prison Industry) โดยเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเรือนจำ ซึ่งเท่ากับเป็นการเสริมต่อการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง นอกจากนั้น ยังมีส่วนช่วยในด้านการรับตัวผู้ต้องขังที่มีความชำนาญเข้าทำงานต่อไปในโรงงานอุตสาหกรรมภายหลังที่พ้นโทษแล้ว การราชทัณฑ์ของญี่ปุ่นได้รับความร่วมมืออย่างดีจากเอกชน เพราะเห็นว่าทำให้รัฐประหยัดค่าใช้จ่ายในการฝึกช่างฝีมือ และกรมราชทัณฑ์ก็ไม่ต้องกังวลกับการหาตลาดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้นมาได้¹⁴ นอกจากนี้ ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจะได้รับใบประกาศนียบัตรหรือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเมื่อสำเร็จตามหลักสูตรด้วย ส่วนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ รัฐให้เอกชนผู้ทำสัญญาเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ในการผลิตทั้งหมด โดยจะต้องจ่ายเงินให้รัฐสำหรับค่าจ้างแรงงานผู้ต้องขัง¹⁵ สำหรับผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการอุตสาหกรรมในเรือนจำ จะมีองค์กรที่มี

¹³ คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (น.137-138). เล่มเดิม.

¹⁴ นักโทษเด็ดขาดกับสิทธิทางกฎหมาย (น.154). เล่มเดิม.

¹⁵ งานราชทัณฑ์เปรียบเทียบ:มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง (น.35-36). เล่มเดิม.

ชื่อเรียกว่า Japanese Correctional Association (JCA) เพื่อทำหน้าที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือของผู้ต้องขัง โดยมีตราสินค้าว่า “CAPIC”¹⁶

ส่วนการฝึกวิชาชีพของญี่ปุ่น (Vocational Training) ดำเนินการภายในเรือนจำ 3 รูปแบบ ได้แก่¹⁷

1. การฝึกพื้นฐานทางวิชาชีพแบบเร่งรัด โดยศูนย์ฝึกวิชาชีพทั่วไป (General Vocational Training Center) ทำการฝึกพื้นฐานทางวิชาชีพแบบเร่งรัดให้กับผู้ต้องขังที่เข้าเรือนจำมาใหม่ ๆ ซึ่งได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ผู้ต้องขังที่สำเร็จหลักสูตรการฝึกวิชาชีพในเรือนจำดังกล่าวจะได้รับใบประกาศนียบัตรจากอธิบดีกรมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงแรงงาน เรือนจำทั้ง 7 แห่ง ได้แก่

- (1) พัฒนสถานวัยหนุ่มคาวาโกเอะ (Kawagoe Juvenile Prison)
- (2) เรือนจำฟูกูอิ (Fukui Prison)
- (3) พัฒนสถานวัยหนุ่มนารา (Nara Juvenile Prison)
- (4) เรือนจำยามากูชิ (Yamaguchi Prison)
- (5) พัฒนสถานวัยหนุ่มซากา (Saga Juvenile Prison)
- (6) เรือนจำยามากาตา (Yamagata Prison)¹⁸

2. การฝึกอบรมวิชาชีพเฉพาะด้าน โดยสถาบันฝึกวิชาชีพ (Concentrated Vocational Training Institute) โดยคัดเลือกผู้ต้องขังของแต่ละเรือนจำในส่วนภูมิภาคเข้ามาฝึกวิชาชีพเฉพาะด้าน

3. การฝึกอบรมตามงบประมาณของรัฐ จะมีการกระทำเป็นครั้งคราวตามนโยบายและงบประมาณ โดยการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการอบรม

จะเห็นได้ว่าการทำงานหรือการฝึกวิชาชีพของประเทศญี่ปุ่นนั้นยังมีการทำงานในโรงงานอย่างเป็นระบบ และโปรแกรมการฝึกอบรมที่ดี

สำหรับการทำงานของผู้ต้องขังภายในเรือนจำของไทยในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์มีนโยบายการบริหารงานรูปแบบใหม่ โดยมีนโยบายที่จะจัดการฝึกวิชาชีพ และเปิดโอกาสให้เอกชนลงทุนทั้งหมด โดยให้เอกชนลงทุนร่วมกับเรือนจำ ยอมให้เอกชนจัดทำเครื่องจักร เครื่องมือ วัตถุดิบ และการดำเนินการด้านการตลาด ขณะที่เรือนจำรับผิดชอบด้านสถานที่และแรงงาน

¹⁶ แหล่งเดิม.

¹⁷ การบังคับโทษจำคุกในประเทศญี่ปุ่น (น.101). เล่มเดิม.

¹⁸ สารานุกรมราชทัณฑ์นานาชาติ, โดย กรมราชทัณฑ์, 2541. (อ้างถึงใน รังสิพร จันทรสมวงษ์, 2552, น.34).

ผู้ต้องขัง ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์หลักให้ผู้ต้องขังได้รับสิทธิและประโยชน์จากการทำงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ โดยต้องการเปิดโอกาสให้มีการว่าจ้างแรงงานผู้ต้องขังภายในเรือนจำหรือทัณฑสถาน เช่น การผลิตสินค้าให้กับหน่วยงานภายนอก และต้องการให้ผู้ต้องขังมีอาชีพและมีรายได้จากการประกอบอาชีพที่สุจริตภายหลังจากพ้นโทษ และได้รับการปล่อยตัวกลับคืนสู่สังคม¹⁹ ซึ่งการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์มีนโยบายในการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยส่งเสริมให้เรือนจำหรือทัณฑสถานทั่วประเทศ ดำเนินการจัดฝึกอบรมวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ มีแนวทางในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ภายหลังจากพ้นโทษ โดยการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังปัจจุบัน แบ่งได้ดังนี้

1) การฝึกวิชาชีพในระบบโรงงาน เป็นการฝึกอาชีพตามมาตรฐาน ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความชำนาญในวิชาชีพนั้น ซึ่งสามารถยกระดับฝีมือให้สูงขึ้นเทียบเท่ามาตรฐานภายนอก เช่น ช่างไม้เครื่องเรือน ช่างสี ช่างปูน ช่างจักสาน ช่างเชื่อม เป็นต้น

2) การฝึกอาชีพงานบริการ นอกจากจะเป็นการฝึกวิชาชีพภายในเรือนจำแล้ว ผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมยังสามารถนำวิชาชีพที่ได้รับให้บริการผู้อื่นทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ เช่น การนวดแผนไทย ช่างเสริมสวย คัดผม คาร์แคร์ การประกอบอาหารคาวหวาน (ครัวชุมชน) เบอเกอร์ กาแฟสด เป็นต้น

3) การฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น เน้นกระบวนการฝึกอบรม (Training) พร้อมสร้างอาชีพตามความสนใจของผู้เข้าการอบรม ทำให้มีมีแนวทางในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เมื่อผ่านการอบรมแล้วสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประกอบอาชีพอิสระได้ทันที เช่น การประกอบอาหารจานเดียว (ผัดไทย ก๋วยเตี๋ยว ราดหน้า น้ำเต้าหู้ ปาท่องโก๋) งานเย็บปักถักร้อย การซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน งานประดิษฐ์ต่าง ๆ เป็นต้น

4) การฝึกวิชาชีพการเกษตร โดยกรมราชทัณฑ์ได้น้อมนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินการ เพื่อให้ผู้ต้องขังรู้สึกหวงแหนในที่ดินทำกิน ดำรงชีวิตอย่างเพียงพอพึ่งพาตนเอง โดยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงภายในเรือนจำชั่วคราว และส่งเสริมวิชาชีพในเกษตรในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ทั้งด้านการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ สวนป่า หัตถกรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

นอกจากการฝึกวิชาชีพในเบื้องต้นตามที่กล่าวมาแล้ว ส่วนฝึกวิชาชีพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ยังได้เน้นให้เกิดการยกระดับฝีมือและการพัฒนาการฝึกวิชาชีพ โดยจัดให้มีการทดสอบ

¹⁹ แนวทางการสร้างความเป็นธรรมในสังคม. โดย เดือนเพ็ญ กุลสุวรรณ, สืบค้น 20 กรกฎาคม 2556, จาก <https://www.sites.google.com/site/deunpen601/naewthang-kar-srang-khwam-pen-thrrm-ni-sangkh>.

มาตรฐานฝีมือแรงงานวิชาชีพช่างไม้เครื่องเรือน การจัดการประกวดผลิตภัณฑ์จากการฝึกวิชาชีพ ผู้ต้องขังและการจัดการแข่งขันทักษะฝีมือผู้ต้องขังในงานนิทรรศการผลิตภัณฑ์เป็นประจำทุกปี ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือให้เป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของสังคมภายนอกด้วย

การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลภายนอก เพื่อให้เกิดการพัฒนาการฝึกวิชาชีพในหลายด้าน ทั้งเรื่องของวิทยากรที่เข้ามาจัดอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ให้มีความหลากหลาย ซึ่งหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนที่ผ่านมาประกอบด้วย วิทยากรจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานอาชีวศึกษา สำนักงานเกษตร ปราชญ์ชาวบ้าน และวิทยากรท้องถิ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ ในด้านงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาการฝึกวิชาชีพ ทั้งเรื่องของค่าตอบแทนวิทยากร ค่าวัสดุอุปกรณ์ฝึกอบรม ค่าครุภัณฑ์ฝึกวิชาชีพต่าง ๆ กรมราชทัณฑ์ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณประจำปีน้อยมาก ไม่เพียงพอที่จะใช้ในการพัฒนาการฝึกวิชาชีพในหลายหลักสูตร และไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขังที่มีความต้องการเข้ารับการฝึกอาชีพในหลักสูตรต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น การฝึกวิชาชีพพระยาสันในหลักสูตรของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ได้รับการจัดสรรงบประมาณปี 2554 จำนวน 365,000 บาท โดยได้โอนงบประมาณดังกล่าวให้กับเรือนจำหรือทัณฑสถาน 73 แห่ง แห่งละ 5,000 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดฝึกอบรม ซึ่งรวมค่าอุปกรณ์และค่าตอบแทนวิทยากร แต่ด้วยสภาพการณ์ของเศรษฐกิจในปัจจุบัน ราคาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้เพิ่มสูงขึ้นทำให้วงเงินตามจำนวนดังกล่าว ไม่เพียงพอในการจัดฝึกอบรมบางหลักสูตรที่มีความน่าสนใจและอาจต้องใช้ระยะเวลาการอบรมยาวนานขึ้น ส่งผลให้การพัฒนาการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังเป็นไปอย่างไม่เต็มที่ แต่เพื่อสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสได้รับการฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งดำเนินการได้ค่อนข้างจำกัด เฉพาะเรือนจำหรือทัณฑสถานขนาดใหญ่ ส่วนเรือนจำหรือทัณฑสถานขนาดกลางและขนาดเล็ก ยังรอเงินงบประมาณสนับสนุนอีกมาก²⁰ จะเห็นได้ว่ากรมราชทัณฑ์มีนโยบายในการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังที่มีความหลากหลาย แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าในทางปฏิบัติการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังนั้นไม่สามารถที่จะฝึกอาชีพให้ผู้ต้องขังได้ตามนโยบายเนื่องจากงบประมาณที่ค่อนข้างจำกัด ทำให้ผู้ต้องขังไม่สามารถจะฝึกอาชีพได้ ตามความสนใจ หรือตามความถนัด จะฝึกวิชาชีพได้เฉพาะงบประมาณเอื้ออำนวยเท่านั้น ซึ่งต่างกับ

²⁰ การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์ (น.1-3), โดย สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์. อ้างถึงใน. กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์, 2555, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบและกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ (น.13-14), นนทบุรี:กรมราชทัณฑ์.

ประเทศญี่ปุ่นที่มีระบบอุตสาหกรรมในเรือนจำ ซึ่งสามารถให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีความพร้อมในด้านงบประมาณ เงินทุน และวัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า รัฐควรให้ความสำคัญต่อการทำงานหรือฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้มากขึ้น โดยจัดงบประมาณให้เพียงพอต่อการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เนื่องจากหากในระหว่างบังคับโทษ ผู้ต้องขังได้รับการฝึกอบรมอาชีพที่ดี เมื่อพ้นโทษออกมาแล้ว ผู้ต้องขังนั้นก็สมารถที่จะนำความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการฝึกฝนภายในเรือนจำออกมาใช้ประโยชน์ หรือยึดเป็นอาชีพหลักได้ โดยไม่ต้องกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก เป็นการแก้ไขปัญหที่ตรงจุดและในขณะเดียวกัน เป็นการป้องกันปัญหาในเรื่องการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่จะเกิดขึ้นไปในตัวด้วย

4.3.3 ปัญหาในด้านการทำงานภายนอกเรือนจำ

จากการศึกษากฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีพบว่า การทำงานภายนอกเรือนจำได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 39 การทำงานด้วยตนเอง หรือการทำงานอย่างอิสระภายนอกเรือนจำจะเกิดขึ้นต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ ซึ่งผู้ต้องขังจะต้องไม่มีพฤติกรรมที่จะหลบหนี หรือจะใช้การผ่อนปรนบังคับโทษนั้นไปกระทำความผิดอาญา โดยผู้ต้องขังจะเป็นผู้ทำสัญญาการจ้างแรงงาน หรือการฝึกงานเป็นลายลักษณ์อักษรกับนายจ้างเอง²¹ ภายใต้เงื่อนไขของการบังคับโทษแบบปล่อยอิสระ ซึ่งผู้บัญชาการเรือนจำ จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้อำนาจพิจารณาว่า ผู้ต้องขังใดมีความเหมาะสมกับการได้รับอิสระในการทำงานภายนอกเรือนจำหรือไม่อย่างไร

เมื่อผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาแล้วอนุมัติให้ผู้ต้องขังผู้นั้นออกทำงานภายนอกเรือนจำอย่างอิสระแล้ว ความสัมพันธ์ในการจ้างงานระหว่างผู้ต้องขังกับนายจ้างจะได้รับอิสระในการกำหนดเงื่อนไขตามสัญญาจ้างกันเอง ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสของผู้ต้องขังในการกลับคืนเข้าสู่สังคมมากขึ้น เนื่องจากผู้ต้องขังจะได้รับโอกาสในการทดสอบความสามารถและคุณสมบัติในการทำงานตามที่ท้องตลาดแรงงานต้องการ รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ติดต่อกับนายจ้างใน ตลาดแรงงานที่หลากหลายด้วย

ผู้ต้องขังที่ได้รับการทำงานอย่างอิสระ ตามกฎหมายจะอนุญาตเฉพาะกรณีพิเศษเท่านั้น หากส่งผลให้เป้าหมายของการทำงานบรรลุผล กล่าวคือ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการทำงานได้ในตลาดแรงงานภายหลังการปล่อยตัว รวมทั้งไม่มีเหตุผลสำคัญอื่นในการบังคับโทษ มาขัดแย้งกับเป้าหมายดังกล่าว ผู้ต้องขังจะได้รับสิทธิในการจ้างงานโดยอิสระเช่นเดียวเหมือนกับบุคคลภายนอกทั่ว ๆ ไป ซึ่งได้รับความคุ้มครองทางด้านประกันสังคม นอกเหนือจากการประกันการว่างงาน

²¹ *Strafvollzug* (pp.183-184). Op.cit.

ในประเทศญี่ปุ่นการทำงานภายนอกเรือนจำ (Prison Camps Outside) โรงงานบางแห่งจะเปิดภายนอกเรือนจำมีทั้งรูปแบบที่รัฐเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ โดยผู้ต้องขังจะทำงานและพักอาศัยอยู่ในนั้น ส่วนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ให้ภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ สำหรับในรูปแบบนี้ผู้ต้องขังจะต้องเดินทางจากเรือนจำไปยังโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งอยู่ภายนอกเรือนจำแบบเข้าไปเย็นกลับในทุก ๆ วัน หรืออาจจะให้ผู้ต้องขังพักอาศัยอยู่ในหอพักซึ่งติดต่อกับโรงงานอุตสาหกรรมนั้นก็ได้ สำหรับการออกไปทำงานภายนอกเรือนจำของผู้ต้องขังนั้น จะต้องได้รับความช่วยเหลือ และความเข้าใจจากชุมชนที่ดีเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการยอมรับชุมชน และสามารถเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง²²

ส่วนประเทศอังกฤษการทำงานภายนอกเรือนจำนั้น ผู้ต้องขังบางส่วนจะได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวโดยได้รับใบอนุญาตชั่วคราว (Release on Temporary Licence) จากเรือนจำเพื่อรับรองการทำงานภายนอกเรือนจำ ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนถ่ายการดูแลผู้ต้องขังจากเรือนจำไปสู่ชุมชน ใบอนุญาตนั้นมีกำหนดระยะเวลาในการอนุญาตเพื่อให้ผู้ต้องขังกลับมายังเรือนจำเมื่อสิ้นสุดการทำงานในหนึ่งวัน โดยทั่วไปใบอนุญาตชั่วคราวนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เฉพาะเรือนจำเปิด และเรือนจำกึ่งเปิด และไปยังหน่วยงานที่กำกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ในเรือนจำปิด²³ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งวิธีในการเพิ่มความสามารถในการจ้างงานของผู้ต้องขังหลังจากที่ได้มีการปล่อยตัว โดยการได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวนี้มีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรม การจ้างงานและการทำงานโดยสมัครใจ รวมทั้งเป็นการสร้างความผูกพันทางครอบครัวอีกครั้ง

สำหรับกฎหมายไทยประเภทของงานนั้น การให้ผู้ต้องขังทำงานตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 22 นี้มีทั้งงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนและงานที่ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งพอจะแยกออกได้ดังนี้ คือ²⁴ การฝึกวิชาชีพ แรงงานรับจ้าง และการให้ผู้ต้องขังออกทำงานภายนอกเรือนจำซึ่งในทางปฏิบัติงานส่วนใหญ่ให้ผู้ต้องขังออกไปทำงานมักเป็นงานที่ไม่มีรายได้หรือเป็นงานการกุศล เช่น ออกไปทำความสะอาดบูรณะสถานที่ราชการ วัดวาอาราม โรงเรียน ถนนหนทาง และสถานที่สาธารณะต่าง ๆ รวมตลอดจนถึงการบรรเทาสาธารณะภัยหรือออกไปทำงานฝึกอาชีพยังเรือนจำชั่วคราวของกรมราชทัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้น²⁵

²² *The Community-based Treatment of Offender in Japan*. By Rehabilitation bureau, 2000, Tokyo: Rehabilitation bureau. (อ้างถึงใน กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์, 2551, น.36).

²³ *Reducing re-offending by ex-prisoners* (p.56). Op.cit.

²⁴ การแก้ไขฟื้นฟูนักโทษ:ศึกษาศาสตร์การฝึกอาชีพและการบังคับใช้แรงงาน (น.54). เล่มเดิม.

²⁵ การแก้ไขฟื้นฟูนักโทษ:ศึกษาศาสตร์การฝึกอาชีพและการบังคับใช้แรงงาน (น.59-60). เล่มเดิม.

ส่วนการให้ผู้ต้องขังทำงานสาธารณะตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 22 ทวิ เป็นการทำงานภายนอกเรือนจำอย่างหนึ่ง

เหตุผลที่กำหนดลักษณะงานสาธารณะ พอสรุปได้ว่า

1. เพื่อเพิ่มกิจการของการฝึกอบรมและใช้แรงงานผู้ต้องขัง
2. เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่กิจการสาธารณะ และเกิดประโยชน์แก่ผู้ต้องขังด้วย กล่าวคือ ได้ลดวันต้องโทษในเรือนจำ ไม่เกินจำนวนวันที่ออกไปทำงานสาธารณะ
3. จูงใจให้ผู้ต้องขังประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัย มีความอดสาหัสตั้งใจรับการศึกษา อบรมและทำงานแข็งขันขึ้น

แต่เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ปัจจุบันผู้ต้องขังในเรือนจำทวีจำนวนมากขึ้น อยู่กันอย่างแออัด การฝึกอบรม การพัฒนาจิตใจและการฝึกอาชีพจะทำให้ได้ผลดีเป็นเรื่องยาก อีกทั้งยังต้องสิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมากในการเลี้ยงดู ให้การดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วยและจัดสวัสดิการต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยให้มีเวลาอยู่ในเรือนจำน้อยลงและใช้วิธีการปฏิบัติโดยไม่ใช้เรือนจำมากขึ้น ผู้ต้องขังได้ลดวันต้องโทษในเรือนจำเท่ากับจำนวนวันที่ออกไปทำงานสาธารณะ จึงพ้นออกไปจากเรือนจำเร็วขึ้น โดยไม่เกิดผลเสียหากแก่ภารกิจหลักของราชทัณฑ์ เป็นประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือเรือนจำได้ผลประโยชน์ตอบแทนจากงานสาธารณะที่มีผลประโยชน์ตอบแทน สังคมก็ได้ประโยชน์จากงานสาธารณะของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังได้รับเงินเป็นรางวัลปันผลตอบแทน และได้หลุดพ้นจากเรือนจำเร็วขึ้น แต่ผู้ต้องขังยังไม่พ้นโทษไปเสียเลยทีเดียว จะต้องถูกควบคุมความประพฤติ ตามเงื่อนไขเช่นเดียวกับผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ²⁶

กฎหมายกำหนดขอบเขตของงานสาธารณะไว้เพียงต้องใช้งบประมาณแผ่นดิน ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งไม่รวมถึงงานของภาคเอกชนด้วย ทำให้ประเภทของงานสาธารณะนี้มีขอบเขตที่จำกัดและมีไม่มาก ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทำงานภายนอกเรือนจำของไทยจะเป็นการทำงานสาธารณประโยชน์ เช่น ขุดลอกท่อระบายน้ำ ก่อสร้าง หรืองานที่ไม่สามารถหาผู้ใดรับจ้างได้ ซึ่งลักษณะงานดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดทักษะ ความชำนาญในด้านการประกอบอาชีพแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่าการทำงานภายนอกเรือนจำ ไม่ได้มุ่งการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังอย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพหลังจากพ้นโทษได้

ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการศึกษาระบบการทำงานภายนอกเรือนจำของสหพันธรัฐเยอรมนี ซึ่งเปิดโอกาสให้แก่ผู้ต้องขังได้ติดต่อกับนายจ้างในการกำหนดเงื่อนไขตามสัญญาจ้างกันเอง ส่งผลให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ทักษะในการทำงานร่วมกับสังคมภายนอก และมีรายได้มาเป็นทุนตั้งต้นชีวิตตนเองภายหลังพ้นโทษ อันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

²⁶ คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (น.146). เล่มเดิม.

4.3.4 ปัญหาในเรื่องสิทธิลาหยุดจากการทำงาน

ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 75 (1) จะต้องกำหนดให้มีวันหยุดอย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งวัน และจากการศึกษากฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 42 ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า “เมื่อผู้ต้องขังได้ทำงานต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาหนึ่งปี ผู้ต้องขังจะได้รับสิทธิในการว่างเว้นจากหน้าที่ทำงานได้ เป็นระยะเวลา 18 วัน โดยเปรียบเสมือนได้รับสิทธิการลาพักผ่อนในการทำงาน”

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ข้อ 54 ผู้ต้องขังมีสิทธิได้หยุดทำงานเพื่อพักผ่อน ในวันสิ้นปี และวันขึ้นปีใหม่ วันฉลองรัฐธรรมนูญวันเฉลิมพระชนมพรรษา และวันหยุดต่อสัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน หรือวันอื่นใดที่รัฐมนตรีมีคำสั่งเป็นครั้งคราว ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยผู้ต้องขังมีสิทธิเพียงหยุดพักผ่อนประจำสัปดาห์ และวันหยุดตามที่กฎกระทรวงดังกล่าวกำหนดเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะสอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ แต่แตกต่างจากกฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่กำหนดให้ผู้ต้องขังมีสิทธิในการลาหยุดจากการทำงาน ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่า เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้ผู้ต้องขัง ควรที่จะมีการพิจารณาในการให้สิทธิผู้ต้องขังลาหยุดจากการทำงานเหมือนอย่างกฎหมายบังคับโทษทางอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีด้วย

4.3.5 ปัญหาในเรื่องจำนวนชั่วโมงการทำงาน

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 75 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า จำนวนชั่วโมงสูงสุดของการทำงานรายวันและรายสัปดาห์ของนักโทษจะต้องมีการกำหนดไว้ในกฎหมายหรือกฎข้อบังคับของหน่วยงานราชทัณฑ์ โดยจะต้องสอดคล้องกับหลักเกณฑ์และธรรมเนียมปฏิบัติในเรื่องเดียวกันนี้ที่มีสำหรับคนงานประเภทที่ทำงานโดยไม่รับค่าจ้าง และจะต้องกำหนดให้มีวันหยุดอย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งวัน กับจะต้องมีการกำหนดจำนวนชั่วโมงที่แน่นอนเพื่อให้เป็นเวลาที่เพียงพอต่อการศึกษอบรมของนักโทษหรือกิจกรรมอื่นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการบำบัดแก้ไขนักโทษนั้นและกฎเวียนจำยุโรป ข้อ 26.15 การใช้ชีวิตประจำวันและการทำงานรายชั่วโมงต่อสัปดาห์สูงสุดของผู้ต้องขังจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับกฎระเบียบในประเทศหรือข้อกำหนดการจ้างงานของลูกจ้างทั่วไป

จากการศึกษาพบว่าในประเทศอังกฤษ The Prison Rules 1999. Work.31.(1) ได้กำหนดว่า “ผู้ต้องขังจะต้องทำงานไม่เกิน 10 ชั่วโมงต่อวัน การจัดเตรียมสถานที่ให้ทำงานจะต้องเป็นนอกห้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังทำงานร่วมกับผู้ต้องขังอื่นด้วยเท่าที่จะเป็นไปได้”

ส่วนในประเทศญี่ปุ่น กฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติเรือนจำ ฯ (The Prison Law Enforcement Regulations) ข้อ 58 , 60 และ 62 ชั่วโมงการทำงานของผู้ต้องขัง จะกำหนดโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม แต่ผู้บัญชาการเรือนจำสามารถขยายหรือย่นเวลาทำงานของผู้ต้องขังได้ ตามลักษณะสภาพของท้องถิ่น โครงสร้างของเรือนจำหรือตามประเภทของแรงงาน และในการจัดการแรงงาน ชนิด และปริมาณงานที่จะทำแต่ละวัน จะถูกกำหนดและแจ้งให้ผู้ต้องขังผู้นั้นทราบจำนวนแรงงานจะถูกแบ่งแยกอย่างเท่าเทียมกันแก่ผู้ต้องขังทุกคน ตามมาตรฐานปริมาณงานที่ผู้ต้องขังคนหนึ่งจะสามารถทำได้ และมีชั่วโมงการทำงานที่กำหนดโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

สำหรับในกรณีของลูกจ้างตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 มาตรา 23 วรรคหนึ่ง ซึ่งได้วางหลักไว้ว่า “ให้นายจ้างประกาศเวลาทำงานปกติให้ลูกจ้างทราบ โดยกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดของการทำงานแต่ละวันของลูกจ้างได้ไม่เกินเวลาทำงานของแต่ละประเภทงานตามที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่วันหนึ่งต้องไม่เกิน 8 ชั่วโมง ในกรณีที่เวลาทำงานวันใดน้อยกว่า 8 ชั่วโมง นายจ้างและลูกจ้างจะตกลงกันให้น้ำเวลาทำงานส่วนที่เหลือนั้นไปรวมกับเวลาทำงานในวันทำงานปกติอื่นก็ได้ แต่ต้องไม่เกินวันละ 9 ชั่วโมงและเมื่อรวมเวลาทำงานทั้งสิ้นแล้ว สัปดาห์หนึ่งต้องไม่เกิน 48 ชั่วโมง เว้นแต่งานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของลูกจ้างตามที่กำหนดในกฎกระทรวงต้องมีเวลาทำงานปกติวันหนึ่งไม่เกิน 7 ชั่วโมง และเมื่อรวมเวลาทำงานทั้งสิ้นแล้วสัปดาห์หนึ่งต้องไม่เกิน 42 ชั่วโมง”

ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วย การส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ.2523 ข้อ 7 ได้กำหนดว่า “การส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ ให้ส่งออกจากเรือนจำได้ตั้งแต่เวลา 06.00 น. และให้นำกลับเข้าเรือนจำไม่เกินเวลา 18.00 น.” และตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2/2516 เรื่อง การคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดย้ายออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถาน ข้อ 1 ได้กำหนดว่า “นักโทษเด็ดขาดที่ย้ายออกไปทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้องนำกลับเข้าเรือนจำหรือทัณฑสถานไม่เกินเวลา 17.00 น. ในวันเดียวกัน”

เมื่อพิจารณาจากระเบียบและข้อบังคับดังกล่าว ข้อแตกต่างในการส่งหรือจ่ายให้นักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานนอกเรือนจำ คือ ลักษณะของงาน กล่าวคือ หากเป็นงานสาธารณะ การส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานการปฏิบัติจะต้องเป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ.2523 แต่หากเป็นลักษณะงานทั่วไป ๆ ที่มีในงานสาธารณะ การปฏิบัติจะต้องเป็นไปตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2/2516 เรื่อง การคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดย้ายออกทำงานนอกเรือนจำหรือทัณฑสถาน ซึ่งจะเห็นได้ว่า

ทั้งระเบียบและข้อบังคับดังกล่าวพอเป็นที่เข้าใจได้ว่า ผู้ต้องขังจะต้องทำงานในเวลากลางวันและอย่างน้อยในการทำงานต่อวันสูงสุดจะไม่เกิน 12 ชั่วโมงอย่างแน่นอน

จะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 หรือกฎกระทรวงหรือระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง มิได้บัญญัติถึงจำนวนชั่วโมงสูงสุดของการทำงานรายวันและรายสัปดาห์ที่ผู้ต้องขังจะต้องทำงานเป็นจำนวนชั่วโมงสูงสุดต่อวันเท่าใด ซึ่งไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติจะมีการกำหนดตารางประจำวันของผู้ต้องขังไว้ก็ตาม แต่เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นมาตรฐาน ผู้เขียนเห็นว่าจำนวนชั่วโมงสูงสุดของการทำงานรายวันและรายสัปดาห์ของผู้ต้องขัง ควรจะบัญญัติให้ชัดเจนและสอดคล้องกับกฎหมายแรงงาน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษด้วย

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับค่าตอบแทน การจัดเก็บเงินออมและค่าอุปการะเลี้ยงดู

4.4.1 ปัญหาในด้านค่าตอบแทนจากการทำงาน

ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 76 (1) ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า จะต้องมีการจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมให้แก่ นักโทษและกฎเรือนจำยุโรป ข้อ 26.8 และข้อ 26.10 ซึ่งสรุปหลักเกณฑ์ได้ว่า ผลประโยชน์ของผู้ต้องขังก็ควรคำนึงถึงในระดับเดียวกันกับการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงินจากอุตสาหกรรมในเรือนจำ และผู้ต้องขังจะต้องได้รับค่าตอบแทนเนื่องจากการทำงานที่เป็นธรรมในทุกกรณี

จากการศึกษา พบว่ากฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติเรื่องค่าตอบแทนการทำงาน²⁷ ว่าให้ผู้ต้องขังที่ทำงานพึงมีสิทธิที่ได้รับค่าตอบแทนการทำงานตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ซึ่งค่าตอบแทนการทำงานอาจคิดตามผลงานของผู้ต้องขังและตามลักษณะของงานก็ได้ ให้แจ้งค่าตอบแทนการทำงานเป็นหนังสือให้ผู้ต้องขังทราบ

การจ่ายค่าตอบแทนการทำงานโดยหลักจะจ่ายให้ผู้ต้องขังสำหรับการทำงานทุกรูปแบบที่กำหนดไว้ในมาตรา 37 ยกเว้นการทำงานเพื่อการบำบัดรักษา การได้รับค่าตอบแทนจะขึ้นอยู่กับขีดความสามารถ และในบางกรณีค่าตอบแทนอาจถูกหักลดลงเหลือเท่ากับเงินเบี้ยเลี้ยงได้ หากการทำงานของผู้ต้องขังนั้นต่ำกว่ามาตรฐานของบุคคลทั่วไปในการผลิตโดยรวมของภาคธุรกิจสำหรับการทำงานทั่วไปในเรือนจำ ค่าเฉลี่ยรายได้ที่แท้จริงจะอยู่ในปริมาณที่สูงกว่าค่าตอบแทนตามที่กฎหมาย โดยคิดตามผลงานและประสิทธิภาพของและลักษณะของงาน การให้ค่าตอบแทน

²⁷ StVollzG § 43

น้อยกว่าร้อยละ 75 ของค่าตอบแทนขั้นพื้นฐานจะทำให้ต่อเมื่อประสิทธิภาพการทำงานของ ผู้ต้องขังไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ²⁸

ส่วนในประเทศญี่ปุ่นจะมีการคำนวณค่าตอบแทนแรงงาน ต่อเมื่อมีการพิจารณาว่า จำนวนงานที่จัดสรรให้ทำเสร็จสมบูรณ์หรือไม่²⁹ และจะไม่มี การคำนวณค่าตอบแทนแรงงาน ในกรณีที่ผู้ต้องขังมีความประพฤติที่ไม่ดี และมีประวัติดผลของการทำงานที่ไม่ดี³⁰ โดยมีวิธีการคำนวณ ค่าตอบแทน จะกำหนดโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยต้องคำนึงถึง ความประพฤติ ความดีความชอบ ประเภทของงาน ผลของงาน งานที่มอบหมายเสร็จสิ้นหรือไม่³¹ และผู้ต้องขังที่ ทำงานในวันหยุดตามพระราชบัญญัติเรือนจำอาจได้รับการเพิ่มค่าตอบแทน³²

ประเทศอังกฤษตามระเบียบเรือนจำ (The Prison Rules 1999) ในข้อ 31(6) ได้ กำหนดให้ผู้ต้องขังอาจจะได้รับค่าตอบแทนจากการทำงาน ในอัตราที่ได้อนุมัติจากเลขาธิการแห่ง รัฐเป็นการทั่วไป หรือเฉพาะกรณีเป็นราย ๆ ไป³³

สำหรับประเทศไทยในส่วนงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับเงิน รางวัลนั้นด้วย ซึ่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ได้บัญญัติส่วนค่าตอบแทน หรือเงินรางวัลไว้ ดังนี้

“การงานที่ผู้ต้องขังได้ทำไปแล้วนั้นอาจคำนวณเป็นราคาค่าเงิน ตามที่กำหนดไว้ใน กฎกระทรวง”³⁴ และ “ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิจะได้ค่าจ้าง แต่กฎกระทรวงที่กล่าว ไว้ในมาตราก่อน อาจกำหนดให้แบ่งรายได้ อันเกิดจากการงานของผู้ต้องขัง โดยหักค่าใช้จ่ายออกเสียก่อนให้เป็น รางวัลแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ”³⁵

ในส่วนของการงานที่มีผลประโยชน์กรณีที่คำนวณราคาเป็นเงินได้ ตามพระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย ดังนี้³⁶

“เฉพาะงานหาผลประโยชน์ให้คำนวณราคาของงานเป็นทุน แรงงาน และกำไร ทุน หมายถึง จำนวนเงินที่จ่ายจากทุน

²⁸ *Strafvollzug* (p.188). Op.cit.

²⁹ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 69

³⁰ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 70

³¹ The Prison Law Enforcement Regulations. Article 71

³² The Prison Law Enforcement Regulations. Article 72

³³ The Prison Rules 1999. Work.31(6)

³⁴ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 24

³⁵ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 25

³⁶ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ฯ ข้อ 57

แรงงาน หมายถึง กำลังงานของผู้ต้องขังซึ่งมีส่วนร่วมในการงานนั้น

กำไร หมายถึง รายได้ซึ่งเกิดจากผลของการงานเมื่อได้หักทุนออกแล้ว”

กล่าวคือ ตามกฎหมายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้าง ซึ่งความหมายของคำว่า “ค่าจ้าง” ในที่นี้พอจะเทียบเคียงได้กับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่า “ค่าจ้าง” ดังนี้คือเงินที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันจ่ายเป็นค่าตอบแทนในการทำงานตามสัญญาจ้างสำหรับระยะเวลาการทำงานเป็นปกติเป็นรายชั่วโมง รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน หรือระยะเวลาอื่น หรือจ่ายให้โดยคำนวณตามผลงานที่ลูกจ้างทำได้ในเวลาทำงานปกติของวันทำงาน และให้หมายความรวมถึงเงินที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างในวันหยุด และวันลาที่ลูกจ้างมิได้ทำงานแต่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับตามพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น ค่าจ้างที่นายจ้างต้องจ่ายให้แก่ลูกจ้างจึงเป็นไปตามกฎหมายแรงงานเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า การทำงานของผู้ต้องขัง แม้การทำงานจะเกิดรายได้ แต่กฎหมายก็ตัดสิทธิผู้ต้องขังไม่ให้ได้รับค่าจ้างทุกประเภทของเรือนจำ แต่ให้เป็นรางวัลแทน ค่าจ้างนั้นต่างจากรางวัล เมื่อมีรายได้ต้องหักค่าใช้จ่ายออกเสียก่อน ต่อเมื่อมีกำไรจึงนำมาแบ่งเป็นรางวัลให้แก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำ หากงานที่ทำนั้นไม่มีกำไร ก็ไม่มีรางวัลมาแบ่งให้แก่ผู้ต้องขัง ส่วนค่าจ้างนั้นจะต้องจ่ายแก่ผู้รับจ้างที่ทำงานให้ไม่เกี่ยวกับกำไร ขาดทุน³⁷

การที่ผู้ต้องขังทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำ ไม่ว่างานที่ทำนั้นจะเป็นงานที่มีผลประโยชน์ตอบแทนร่วมกันหรือไม่ก็ตาม ผู้ต้องขังก็ไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้างเพราะผู้ต้องขังไม่ได้ตกลงทำสัญญาจ้าง ผู้ต้องขังไม่ได้ตกลงทำสัญญาจ้าง ผู้ต้องขังจึงไม่ใช่ลูกจ้างของเจ้าพนักงานหรือของรัฐ ความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังกับกรมราชทัณฑ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับรัฐที่ไม่ใช่สัญญาจ้างแรงงาน แต่เป็นความสัมพันธ์กันตามกฎหมาย ซึ่งเหตุผลหลักของการให้ผู้ต้องขังทำงานนี้ก็เพื่อ ต้องการลงโทษที่ผู้ต้องขังนั้นได้กระทำความผิดต่อสังคมและต้องการอบรมแก้ไขให้ผู้ต้องขังกลับตัวเป็นคนดีเพื่อกลับเข้าสู่สังคม ดังนั้นผู้ต้องขังจะอ้างกฎหมายคุ้มครองแรงงานในการที่จะเรียกร้องค่าจ้างมิได้³⁸

สำหรับค่าตอบแทนจากการทำงานตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 22 ให้จ่ายให้ผู้ต้องขังได้ไม่เกินร้อยละ 50 และสำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละ 15 ของกำไรทั้งหมด³⁹ ส่วนค่าตอบแทนจากการทำงานงานสาธารณะ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 22 ทวิ หากเป็นงานประเภทที่มีผลประโยชน์ตอบแทนให้หักเป็นค่าใช้จ่ายเหลือ

³⁷ คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (น.156). เล่มเดิม.

³⁸ การแก้ไขฟื้นฟูนักโทษ:ศึกษากฎหมายการฝึกอาชีพและการบังคับใช้แรงงาน (น.67). เล่มเดิม.

³⁹ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ฯ ข้อ 60

เท่าใดให้แบ่งเป็นรางวัลแก่นักโทษร้อยละ 80 และเจ้าพนักงานเรือนจำร้อยละ 10 และอีกร้อยละ 10 เป็นรายได้ของเรือนจำ⁴⁰ แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการจ่ายเงินจะต้องเป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่า ด้วย เงินผลพลอยได้จากการฝึกวิชาชีพและการใช้แรงงานผู้ต้องขัง พ.ศ.2548 จะเห็นได้ว่ามีความ เหลื่อมล้ำกันมาก ผู้ต้องขังที่ถูกจ่ายออกไปทำงานสาธารณะตามมาตรา 22 ทวิ ได้ผลประโยชน์ มากกว่า ผู้ต้องขังที่ทำงานตามมาตรา 22 ทั้ง ๆ ที่ลักษณะของงานซึ่งจ่ายให้ผู้ต้องขังออกไปทำงาน นอกเรือนจำนั้นบางส่วนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น งานทำความสะอาดสถานที่ซึ่งทางราชการ ได้ ร้องขอ หรืองานสาธารณะอื่นที่มีผลประโยชน์ตอบแทน เหล่านี้ เป็นผลให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการจ่าย งานตามมาตรา 22 ย่อมรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจและขาดขวัญกำลังใจ⁴¹

จากระบบการจ่ายค่าตอบแทนหรือหลักเกณฑ์การจ่ายรางวัลของประเทศไทย จะเห็นได้ ว่า จะมีการจ่ายรางวัลต่อเมื่องานที่ผู้ต้องขังทำนั้นจะต้องมีผลกำไร กล่าวคือ ถ้างานที่ผู้ต้องขังทำนั้น เป็นงานที่ไม่มีผลกำไร ผู้ต้องขังก็ไม่มีสิทธิได้รับรางวัล กลายเป็นการทำให้เปล่านั้นเอง ซึ่งต่างจาก ระบบจ่ายค่าจ้าง ที่จะต้องจ่ายเป็นค่าตอบแทนในการทำงานตามสัญญาจ้างสำหรับระยะเวลาการ ทำงานเป็นปกติเป็นรายชั่วโมง รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน หรือระยะเวลาอื่น โดยเป็นการจ่ายโดย คำนึงถึงระยะเวลาเป็นสำคัญ และจากแนวคิดที่ว่าผู้ต้องขังก็ไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้างเพราะผู้ต้องขัง ไม่ได้ตกลงทำสัญญาจ้าง ผู้ต้องขังไม่ได้ตกลงทำสัญญาจ้าง ผู้ต้องขังจึงไม่ใช่ลูกจ้างของเจ้าพนักงาน หรือของรัฐ ความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังกับกรมราชทัณฑ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับรัฐที่ไม่ใช่สัญญาจ้างแรงงาน แต่เป็น ความสัมพันธ์กันตามกฎหมาย ซึ่งเหตุผลหลักของการให้ผู้ต้องขังทำงานนี้ ก็คือ ต้องการลงโทษที่ ผู้ต้องขังนั้นได้กระทำความผิดต่อสังคมและต้องการอบรมแก้ไขให้ผู้ต้องขังกลับตัวเป็นคนดีเพื่อ กลับเข้าสู่สังคม ดังนั้น ผู้ต้องขังจะอ้างกฎหมายคุ้มครองแรงงานในการที่จะเรียกร้องค่าจ้างมิได้ ประกอบเข้าด้วยกันแล้ว

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ระบบการจ่ายค่าตอบแทนของไทยไม่มีความเป็นธรรมแก่ ผู้ต้องขัง โดยยังไม่มีความเหมาะสมและไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติ ต่อ นักโทษ ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับกฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ให้ ผู้ต้องขังที่ทำงานพึงมีสิทธิที่ได้รับค่าตอบแทนการทำงานตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ซึ่ง ค่าตอบแทนการทำงานอาจคิดตามผลงานของผู้ต้องขังและตามลักษณะของงานก็ได้ เพื่อสร้าง แรงจูงใจในการทำงาน

⁴⁰ ข้อ 7 กฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2523) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ๑ โดย อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 22 ทวิ กับมาตรา 32 (8) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ๑

⁴¹ นักโทษเดือดร้อนกับสิทธิทางกฎหมาย (น.155). เล่มเดิม.

4.4.2 ปัญหาในการจัดเก็บเงินออม

ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 76 (3) ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า “พึงมีระบบให้ทางเรือนจำเก็บรักษาเงินรายได้ส่วนที่เหลือของนักโทษผู้นั้นเป็นเงินออมไว้ให้และส่งคืนแก่นักโทษผู้นั้นในเวลาที่พักโทษจำคุก”

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 51 ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าเงินออมหรือเงินตั้งตัวของผู้ต้องขัง เป็นเงินสำหรับใช้ตั้งต้นชีวิตใหม่ภายหลังพ้นโทษ ซึ่งเป็นหลักประกันสำหรับผู้ต้องขังที่จะมีไว้ในการดำรงชีพที่จำเป็น และเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต เงินจำนวนนี้จะถูกกำหนดให้เพียงพอต่อการตั้งต้นชีวิตใน 4 สัปดาห์แรกหลังจากการปล่อย ซึ่งรายได้ของผู้ต้องขังที่ได้มาจากการทำงานจะถูกนำมาสะสมรวมไว้ในบัญชีสะสมเพื่อการนี้โดยเฉพาะจนกว่าจะเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในอนาคต แต่ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่สามารถสะสมเงินได้ด้วยตนเองเพียงพอ ผู้ต้องขังอาจได้รับการช่วยเหลือสำหรับการใช้จ่ายในการดำรงชีพภายหลังการปล่อยตัวหรือค่าช่วยเหลือในการปล่อยตัว

เมื่อพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังไทยพบว่า ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระบบจัดเก็บเงินออมไว้เฉพาะในระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วย การส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ.2523 ข้อ 19 วรรคสอง ซึ่งได้กำหนดว่า “รางวัลปันผลที่จ่ายให้แก่ักโทษเด็ดขาดตามข้อ (1) (2) และ (3) ให้จ่ายแก่นักโทษเด็ดขาดเพื่อจับจ่ายใช้สอยในเรือนจำครั้งหนึ่งอีกครั้งหนึ่งให้เรือนจำเก็บรักษาไว้ในฐานะรับฝากและให้จ่ายคืนในวันปล่อยตัวเว้นแต่ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยั้งก็ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำที่จะพิจารณาส่งจ่ายให้เป็นกรณี ๆ ไป”

จะเห็นได้ว่าเมื่อพิจารณาจากระบบการจัดเก็บเงินออมของไทย มีเพียงแต่การกำหนดให้มีการจัดเก็บเงินออมของผู้ต้องขังไว้ในการทำงานสาธารณะเท่านั้น และระเบียบ ฯ ก็ไม่ได้กำหนดว่าจำนวนเงินออมที่จัดเก็บนั้น จะช่วยให้ผู้ต้องขังดำรงชีพภายหลังพ้นโทษแล้วเป็นระยะเวลานานเท่าใด ทั้ง ๆ ที่ตามความมุ่งหมายของการจัดเก็บเงินออม เกิดขึ้นก็เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องขังในช่วงเวลาหนึ่งภายหลังการปล่อย

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรที่จะเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการจัดเก็บเงินออม ในเรื่องจำนวนของเงินออมจะต้องถูกกำหนดให้เพียงพอต่อการตั้งต้นชีวิต ในระยะเวลาหนึ่ง ทั้งในส่วนการทำงานภายในและภายนอกเรือนจำ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขัง รวมทั้งเพื่อให้ผู้ต้องขังมีเงินทุนในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ และไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ อันเป็นการบรรลุดุติประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขัง

4.4.3 ปัญหาในการหักค่าตอบแทนจากการทำงานเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดู

ตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 76 (2) อย่างน้อยที่สุด นักโทษพึงได้รับอนุญาตให้ใช้จ่ายเงินบางส่วนของค่าจ้างที่ได้รับเพื่อซื้อหาของใช้ส่วนตัวที่เหมาะสมรวมทั้งส่งเงินรายได้นั้นบางส่วนไปให้แก่ครอบครัวของตนด้วย และกฎเรือนจำยุโรป ข้อ 26.11 ผู้ต้องขังจะได้รับอนุญาตให้ใช้เงินส่วนหนึ่งของรายได้ของพวกเขา ในการใช้จ่ายส่วนตัว และจัดสรรส่วนหนึ่งของรายได้ไปยังครอบครัวของพวกเขา

จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดให้มีการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือเงินสนับสนุนให้กับบุคคลซึ่งมีความสัมพันธ์ทางครอบครัวกับผู้ต้องขัง หากผู้ต้องขังร้องขอ และถ้ารายได้ของผู้ต้องขังหลังจากหักค่าใช้จ่ายและค่าอุปการะเลี้ยงดูไม่พอที่จะถูกหักสำหรับค่าใช้จ่ายในการขัง ให้จ่ายเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูอย่างสูง ซึ่งถือเป็นมาตรการพิเศษในการสร้างหน้าที่ให้ผู้ต้องขังเกิดความรับผิดชอบทางสังคม จะเห็นได้ว่ากฎหมายบังคับโทษเยอรมันได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูเป็นอย่างมาก เพราะในระหว่างการบังคับโทษ ผู้ต้องขังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการสนับสนุนครอบครัวได้อาจส่งผลให้ครอบครัวของผู้ต้องขังนั้นมีปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้น และส่งผลให้ผู้ต้องขังประสบปัญหาในการกลับคืนสู่ครอบครัวในภายหลัง แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่รายได้ของผู้ต้องขังไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายเงิน เพราะรายจ่ายมีหลายวัตถุประสงค์ ค่าใช้จ่ายส่วนตัวในเรือนจำจะถูกให้ความสำคัญเป็นประการแรก จากนั้นค่าอุปการะเลี้ยงดู และค่าใช้จ่ายในการขัง จะมีความสำคัญถัดลงมาเป็นลำดับ⁴²

หากเปรียบเทียบกฎหมายบังคับโทษของไทย ผู้ต้องขังไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการจ่ายเงินเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดู เพราะจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 หรือกฎกระทรวง หรือระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการจ่ายเงินเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูไว้ จะเห็นได้ว่าไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เมื่อผู้ต้องขังมีรายได้จากการทำงาน ก็สมควรที่จะมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว ซึ่งถือเป็นหน้าที่ตามศีลธรรมจรรยาของสถาบันครอบครัว มาตรการนี้จะทำให้ผู้ต้องขังเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นการลดความรู้สึกผิดต่อครอบครัวลงได้บ้าง เพราะในระหว่างถูกจำคุก ผู้ต้องขังมิได้กระทำหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของครอบครัว ซึ่งหากในครอบครัวใดมีฐานะยากจน ก็อาจส่งผลให้ครอบครัวนั้นมีปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้น การส่งเงินเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูจะช่วยลดช่องว่างและเพิ่มความใกล้ชิดของบุคคลในครอบครัว อันเป็นสัญญาณที่ดีในการที่จะทำให้ผู้ต้องขังกลับไปใช้ชีวิตตามปกติกับครอบครัวภายหลังพ้นโทษได้ ดังนั้น หากในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ได้เพิ่มเติมบทบัญญัติให้ผู้ต้องขังที่มีรายได้จากการทำงานได้ทำหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู

⁴² StVollzG § 49

ครอบครัว จะเป็นการสนับสนุนสถาบันครอบครัว อันเป็นสถาบันหลักของสังคมให้มีความมั่นคง และเป็นการลดปัญหาทางสังคมได้เป็นอย่างมาก

4.5 ปัญหาในเรื่องสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของผู้ต้องขัง

4.5.1 ปัญหาการคุ้มครองกรณีผู้ต้องขังเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 74 ซึ่งวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ทางเรือนจำมีหน้าที่จะต้องจัดมาตรการเพื่อคุ้มครองรักษาความปลอดภัยและสุขภาพให้แก่นักโทษ ที่ทำงานในเรือนจำนั้นในระดับเดียวกันกับมาตรการเพื่อคุ้มครองรักษาความปลอดภัยและสุขภาพ ของคนงานประเภทที่ทำงานโดยไม่รับค่าจ้าง และจะต้องมีกฎข้อบังคับว่าด้วยการจ้างค่าสินไหมทดแทนให้แก่นักโทษในฐานะคนงานในเรือนจำกรณีที่เกิดการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยด้วยเหตุที่เกิดจากการทำงานในเรือนจำนั้นในอัตราไม่น้อยกว่าอัตราค่าสินไหมทดแทนที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับคนงานประเภทที่ทำงานโดยไม่รับค่าจ้าง ส่วนในกฎเรือนจำยุโรป ข้อ 26.14 จะต้องมีการบัญญัติเพื่อชดเชยค่าเสียหายให้ผู้ต้องขังที่ประสบอุบัติเหตุจากอุตสาหกรรม รวมทั้งโรคจากการประกอบอาชีพ ไม่น้อยไปกว่าการคุ้มครองแรงงานภายนอกตามกฎหมาย

ตามพระราชบัญญัติเรือนจำ (The Prison Law) ของประเทศญี่ปุ่นมาตรา 28 กรณีที่นักโทษที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานจนถึงขั้นตายหรือกลายเป็นคนพิการในเรือนจำที่ใช้แรงงานก็จะได้รับค่าชดเชยตามควรแก่กรณี ค่าชดเชยนี้นักโทษจะได้รับเมื่อตอนที่ได้รับการปล่อยตัวหรือในกรณีที่ตาย ค่าชดเชยจะจ่ายให้แก่บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตร

สำหรับกฎหมายไทยในกรณีเกิดเหตุร้ายใดที่เป็นอันตรายต่อชีวิตผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังประสบอันตรายจนบาดเจ็บสาหัสหรือถึงแก่ชีวิต ได้มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิไว้ แต่อย่างไรก็ตามผู้ต้องขังที่จะได้รับรางวัล ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นค่าสินไหมทดแทนจากการบาดเจ็บหรือถึงแก่ชีวิต จะต้องเป็นผู้ต้องขังที่กระทำการตามหน้าที่หรือช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำทำการตามหน้าที่เท่านั้น ตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479

มาตรา 26 ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือถึงตาย ในขณะที่ทำการตามหน้าที่อันอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัย หรือชีวิตของผู้ต้องขัง ดังระบุไว้ในกฎกระทรวงก็ให้ได้รับรางวัลเป็นจำนวนตามแต่เจ้ากระทรวง จะวินิจฉัยโดยพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์แห่งกรณี รางวัลเช่นว่านี้ถ้าผู้ต้องขังตายให้จ่ายแก่ผู้รับมรดก และ

มาตรา 20 ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บสาหัส หรือถึงตายในขณะที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำทำการตามหน้าที่ดังกล่าวไว้ในหมวดนี้ ให้นำบทบัญญัติมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ซึ่งมีระเบียบการจ่ายเงินรางวัลให้ผู้ต้องขังที่กระทำการตามหน้าที่ซึ่งต้องประสบอันตราย ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2500 แก้ไขเพิ่มเติมลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2522 และหนังสือสั่งการเรื่องการพิจารณาจ่ายเงินรางวัลให้ผู้ต้องขังประสบอันตรายขณะทำการตามหน้าที่ ลงวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2526 ได้กำหนดถึงสิทธิในการได้รับค่าสินไหมทดแทนจากการบาดเจ็บหรือถึงแก่ชีวิต ซึ่งจะต้องเป็นผู้ต้องขังที่กระทำการตามหน้าที่ หรือช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำทำการตามหน้าที่เท่านั้น ในกรณีบาดเจ็บสาหัสจนไม่สามารถประกอบการทำงานได้เกินกำหนด 20 วันขึ้นไป กำหนดเงินรางวัลให้ไม่เกิน 2,000 บาท กรณีบาดเจ็บสาหัสหรือพิการหรือทุพพลภาพตลอดชีวิตกำหนดเงินรางวัลให้ไม่เกิน 4,000 บาท กรณีถึงตายกำหนดเงินรางวัลให้ไม่เกิน 8,000 บาท⁴³ หรือเมื่อมีผู้ต้องขังประสบอันตรายบาดเจ็บสาหัส จากการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไปตามกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 64 ให้พิจารณาจ่ายเงินประเภทใดประเภทหนึ่งที่มีอยู่ ที่ผู้บัญชาการผู้อำนวยการและผู้ปกครองทัศนสถาน มีอำนาจสั่งจ่ายได้ตามที่เห็นสมควร⁴⁴

ส่วนในกรณีที่ผู้ต้องขังที่ออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำได้รับอันตราย หรือถูกประทุษร้าย หรือได้รับการป่วยเจ็บ หรือประสบอุบัติเหตุเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่และการได้รับอันตรายหากถูกประทุษร้ายการได้รับการป่วยเจ็บหรือการประสบอุบัติเหตุ นั้น มิได้เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือเกิดจากความผิดของตนเองผู้ต้องขังผู้นั้นจะได้รับเงินค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลหรือเงินทำขวัญโดยในกรณีได้รับบาดเจ็บไม่ถึงอันตรายสาหัสให้ได้รับเงินทำขวัญไม่เกิน 4,000 บาท กรณีได้รับบาดเจ็บจนเป็นอันตรายสาหัส ให้ได้รับเงินทำขวัญไม่เกิน 8,000 บาท กรณีได้รับอันตรายจนถึงเสียชีวิต ให้ได้รับเงินทำขวัญไม่เกิน 10,000 บาท และให้จ่ายเงินค่าทำศพให้รายละเอียดไม่เกิน 2,000 บาท⁴⁵

จะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยได้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังจากการประสบอันตรายขณะทำการตามหน้าที่ไว้มานานแล้วซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ แต่ขาดการแก้ไขปรับปรุงในเรื่องจำนวนรางวัล รวมถึงเงินทำขวัญ ให้เหมาะสมกับค่าเงินในปัจจุบัน โดยผู้เขียนเห็นว่า ควรที่จะกำหนดอัตราจำนวนรางวัลและเงินทำ

⁴³ ระเบียบการจ่ายเงินรางวัลให้ผู้ต้องขังที่กระทำการตามหน้าที่ซึ่งต้องประสบอันตราย ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2500 แก้ไขเพิ่มเติมลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2522 ข้อ 4

⁴⁴ หนังสือสั่งการเรื่องการพิจารณาจ่ายเงินรางวัลให้ผู้ต้องขังประสบอันตรายขณะทำการตามหน้าที่ ลงวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2526 ข้อ 1

⁴⁵ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลค่าทำขวัญและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แก่นักโทษ เด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ.2529 ซึ่งถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบ ฯ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2533 ข้อ 3 และข้อ 4

ขวัญ ให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำตามกฎหมายเงินทดแทน พ.ศ.2537 เพื่อมิให้เป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้ใช้แรงงานด้วยกัน กล่าวคือ หากมิได้เป็นความผิดของตัวผู้ต้องขังเองหรือเกิดจากการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นแล้ว การบาดเจ็บก็ดี ถึงแก่ชีวิตก็ดี เป็นผลมาจากการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งความเสียหายล้วนมาจากอุบัติเหตุซึ่งไม่สามารถคาดหมายได้และมีได้เกิดจากความจงใจของผู้ใด ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังหรือลูกจ้าง บุคคลเหล่านี้พวกเขามีได้มีเจตนาร้าย และคงไม่ต้องการให้ตนต้องบาดเจ็บอย่างแน่นอน ดังนั้นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายของบุคคลผู้ใช้แรงงานด้วยกันแล้ว ควรจะอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ทั้งนี้เพราะการทำงานในประเทศไทยมิใช่เป็นการลงโทษเหมือนอย่างประเทศญี่ปุ่น แต่การทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตตามปกติภายหลังจากพ้นโทษแล้ว และนอกจากนี้ถึงแม้ว่าผู้ต้องขังจะมีลูกจ้างก็ตาม แต่เราควรที่จะคำนึงถึงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

4.5.2 ปัญหาการคุ้มครองผู้ต้องขังที่ไม่สามารถทำงานได้

ในกฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดให้ผู้ต้องขังที่ไม่สามารถทำงานได้มีสิทธิได้รับค่าชดเชยการตกงาน⁴⁶ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าชดเชยการตกงานของผู้ต้องขัง มีดังนี้

1. ถ้าผู้ต้องขังคนใดไม่อาจได้รับมอบหมายให้ทำงานได้เนื่องจากเหตุที่ไม่ใช่ความผิดของเขาเป็นเวลานานกว่าหนึ่งสัปดาห์ ให้ได้รับค่าชดเชยการตกงาน
2. ถ้าภายหลังผู้ต้องขังได้เริ่มทำงานแล้ว เกิดป่วยทำให้ไม่อาจทำงานได้เป็นเวลานานกว่า 1 สัปดาห์ โดยมีสาเหตุของความผิดของเขา จะต้องได้รับค่าชดเชยการตกงานเช่นเดียวกัน
3. หญิงมีครรภ์ที่ไม่อาจให้งานหรือกิจกรรมทำได้นั้น ต้องได้รับค่าชดเชยการตกงานสำหรับเวลา 6 สัปดาห์ก่อนการคลอดบุตร และได้รับต่อไปอีก 8 สัปดาห์ ในกรณีการคลอดก่อนกำหนดและการคลอดบุตรแฝดให้ได้รับต่อไปอีก 12 สัปดาห์หลังการคลอดบุตร
4. ในกรณีที่ผู้ต้องขังได้เงินอุดหนุนตามกฎหมายประกันสังคมนั้น มีสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยการตกงานให้เป็นอันดับไป

กล่าวคือ ค่าชดเชยการตกงานจะจ่ายให้เมื่อในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่สามารถถูกจัดสรรให้ทำงานหรือได้รับการจ้างงานที่เหมาะสม เป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 สัปดาห์ เมื่อเหตุอันมิได้เกิดจากความผิดของตัวผู้ต้องขังเอง หรือเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ทั้งนี้หมายความว่ารวมถึง การจ่ายเงินช่วยเหลือค่าจ้างและเงินค่ารักษาพยาบาลด้วย⁴⁷ หากผู้ต้องขังที่ไม่ต้องการทำงานใช้สิทธิไม่สุจริต โดยการแจ้ง

⁴⁶ StVollzG § 45

⁴⁷ Strafvollzug (p.189). Op.cit.

ลาป่วยเพื่อขอเงินชดเชย ผู้ต้องขังนั้นย่อมที่จะไม่มีสิทธิได้รับเงินดังกล่าว⁴⁸ อย่างไรก็ตามเงินชดเชยนี้จะจ่ายได้สูงสุดไม่เกิน 6 สัปดาห์ต่อปี

จะเห็นได้ว่าเงินสนับสนุนนี้ จะถูกจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอื่น ซึ่งทำให้ผู้ต้องขังไม่สามารถจะทำงานต่อไปได้ ไม่ว่าจะเป็นเพราะการบริหารงานของเรือนจำเอง หรือเป็นเพราะความเจ็บป่วย หรือเหตุจำเป็นที่จะต้องลาคลอดบุตร เป็นต้น เหตุเหล่านี้ มิได้เกิดจากความผิดของผู้ต้องขังในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น เงินสนับสนุนนี้จะถูกจ่ายเพื่อเป็นการช่วยไม่ให้ผู้ต้องขังที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นปัญหาทางการเงิน และเงินติดกระเปาะ⁴⁹ จะถูกจ่ายให้แก่ผู้ต้องขังเนื่องจากความซหรัหรือความพิการ ไม่สามารถทำงานได้ หรือไม่เคยได้รับค่าชดเชยการตงงานเลย หรือไม่ได้รับค่าชดเชยการตงงาน ให้ผู้ต้องขังผู้นั้นได้รับเงินติดกระเปาะตามสมควรถ้าเขายังต้องการ โดยผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับค่าแรงงานสำหรับการทำงานบำบัด ก็ได้รับเงินติดกระเปาะด้วย โดยจะจ่ายให้ในจำนวนเพียงพอเพื่อรับประกันความต้องการพื้นฐานของผู้ต้องขังนั้นสำหรับผู้ต้องขังที่จะไม่ได้รับเงินติดกระเปาะ ได้แก่ ผู้ที่ละเมิดระเบียบการทำงานโดยความผิดของตนเอง⁵⁰

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายบังคับโทษของไทย ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิตามกฎหมายในการได้รับค่าชดเชยการตงงาน เพราะจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 หรือกฎกระทรวง หรือระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าชดเชยการตงงานของผู้ต้องขังไว้ เหมือนอย่างกฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า สิทธิในการได้รับค่าชดเชยการตงงานนี้ เป็นกรณีเียวยาแก่ผู้ต้องขังที่ไม่สามารถทำงานได้ เหตุเพราะมิใช่ความผิดของตน ได้รับการคุ้มครองขั้นพื้นฐานทางการเงินอันเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการดำรงชีพไม่ให้ผู้ต้องขังนั้นเดือดร้อนจนเกินควรด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องขังในการที่จะมีเงินสำรองในการดำรงชีพชั่วคราวในระหว่างที่ไม่สามารถทำงานได้ ดังนั้น จึงเห็นควรที่จะศึกษาเพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยต่อไป อันเป็นการยกระดับกฎหมายบังคับโทษของไทยให้มีประสิทธิภาพและทัดเทียมกับต่างประเทศอีกด้วย

4.5.3 ปัญหาการว่างงานภายหลังจากการปล่อยตัว

จากการศึกษาพบว่า การประกันการว่างงานและเงินชดเชยการว่างงานหลังจากการปล่อยตัวได้บัญญัติไว้ในกฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีด้วย โดยการประกันการว่างงานนั้นจะส่งผลดีในห้วงเวลาที่วิกฤติในช่วงเริ่มต้นของการปล่อยตัว เพื่อให้

⁴⁸ SA BT-Drs. 7/3998, 22. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.190).

⁴⁹ StVollzG § 46

⁵⁰ Vgl. Müller-Dietz 1978, 160. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.190).

ผู้ต้องขังสามารถมีเงินเพียงพอในการเริ่มต้นชีวิตใหม่นั้นเอง ส่วนเงินชดเชยการว่างงานเป็นจำนวนเงินที่ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับตามกฎหมายโดยไม่ต้องคำนึงถึงความจำเป็น และไม่มีการบังคับให้ผู้ต้องขังชดใช้คืน โดยมีเงื่อนไขว่าผู้ต้องขังจะต้องอยู่ในฐานะถูกจ้างหรือถ้ามิได้อยู่ในสถานะถูกจ้างผู้ต้องขังนั้นต้องได้จ่ายเงินสมทบอย่างน้อยที่สุด 1 ปีภายในระยะเวลา 3 ปีก่อนยื่นคำร้อง⁵¹ เงินชดเชยการว่างงานจะจ่ายให้ตามระยะเวลาการทำงานและตามอายุของผู้ต้องขัง โดยจะจ่ายให้อย่างน้อยที่สุด 104-624 วัน โดยปกติการจ่ายเงินจะเริ่มต้นภายหลังจากการปล่อยตัว ซึ่งจะต้องผ่านข้อพิจารณาที่จำเป็น โดยผู้ต้องขังที่พ้นโทษและตกงานจะต้องยื่นคำร้องการจ่ายเงินตั้งแต่อายุในระหว่างการบังคับโทษด้วย⁵²

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายบังคับโทษของไทย ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิตามกฎหมายในการได้รับการประกันการว่างงานและเงินชดเชยการว่างงานหลังจากการปล่อยตัวเพราะจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 หรือกฎกระทรวง หรือระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในดังกล่าวไว้ เหมือนอย่างกฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การประกันการว่างงานและเงินชดเชยการว่างงานหลังจากการปล่อยตัวเป็นการช่วยเหลือและเยียวยาแก่ผู้ต้องขังในเบื้องต้น เนื่องจากหลังจากพ้นโทษแล้วผู้ต้องขังส่วนใหญ่ก็มักจะหางานทำไม่ได้ เมื่อไม่ได้ประกอบอาชีพก็ไม่มีรายได้มาเลี้ยงชีพตน จึงเกิดภาวะประสบปัญหาทางการเงินตามมา ดังนั้น เพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ การประกันการว่างงานและเงินชดเชยการว่างงานหลังจากการปล่อยตัวจึงมีส่วนช่วยให้ผู้ต้องขังมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตเพื่อประกอบอาชีพสุจริตต่อไป

4.6 ปัญหาในเรื่องบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

ในประเทศไทยกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับในทำงานของผู้ต้องขัง จะบัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 และกฎกระทรวงที่ออกโดยอาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว รวมทั้งระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยผู้เขียนเห็นว่า พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับมานานแล้ว มีความล้าหลังและไม่ทันสมัยต่อความเป็นจริง ในสังคมปัจจุบันจะเห็นจากบทบัญญัติ กฎ หรือระเบียบที่บังคับใช้ในเรื่องการทำงานของผู้ต้องขังส่วนมากจะได้มีการบังคับใช้มาเป็นเวลาหลายสิบปี โดยมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับสภาพ

⁵¹ Zu den erweiterten Rahmenfristen gem. § 124 SGB III vgl. Hardes 1986, 286. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.194).

⁵² Sozialgericht Oldenburg (23.8.1979); Hardes 1986, 286. (As cited in Kaiser/Schöch, 2003, p.194).

สังคมปัจจุบันเช่นจำนวนค่าสินไหมทดแทนหรือรางวัลกรณีผู้ต้องขังเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานที่ผู้ต้องขังได้รับเป็นจำนวนน้อย เป็นต้น อีกทั้งบทบัญญัติบางส่วนไม่ให้ความสำคัญเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังเท่าที่ควร เช่นการจ่ายค่าตอบแทนในการทำงานของผู้ต้องขัง และยังขาดบทบัญญัติที่ให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ เช่น การประกันการว่างงานหลังจากปล่อยตัว เป็นต้น

นอกจากนี้จากการศึกษาจะพบว่า บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของ กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ หนังสือสั่งการ ซึ่งในเรื่องของกฎกระทรวง ถึงแม้จะเป็นกฎหมายลำดับรอง แต่ก็ยังเป็นกฎหมายลำดับรองที่จะต้องผ่านการพิจารณาและอนุมัติหรือเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี แต่กฎหมายลำดับรองที่มีฐานะต่ำกว่ากฎกระทรวงลงไป เช่น ประกาศกระทรวง หรือ ประกาศของคณะกรรมการของคณะใดคณะหนึ่ง ที่ออกตามกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งนั้น ถึงแม้สภาพบังคับจะเป็นกฎหมาย แต่จำนวนของกฎหมายลำดับรองปลีกย่อยเหล่านั้นมีปริมาณมาก มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมค่อนข้างจะรวดเร็ว⁵³ และเครื่องมือของกฎหมายนั้นกระจัดกระจาย ขาดต่อการสืบค้นนำมาบังคับใช้ จึงอาจทำให้เกิดความสับสนตีความ และหลงลืมหยิบยกข้อความที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ ได้

ผู้เขียนเห็นว่า ควรที่จะทบทวน และปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษให้ทันต่อสังคมปัจจุบัน และยกระดับของกฎหมายรอง โดยการรวบรวมให้มีความชัดเจน ครบวงจรในงานบังคับโทษ มีการจัดระบบกฎหมายที่แยกเป็นเรื่องเป็นหมวดหมู่ ทำให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจและนำไปปฏิบัติ โดยมีมาตรฐานการปฏิบัติทั้งประเทศที่เหมือนกัน แยกเป็นสัดส่วน และมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ

⁵³ จาก คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน (น.48), โดย จรัญ ภักดีธนากุล, 2556, พศุชิจายาน, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในปัจจุบันการลงโทษทางอาญามีได้มีวัตถุประสงค์มุ่งแต่จะควบคุมและลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อแก้แค้นให้สาสมกับการกระทำผิด หรือเพื่อให้บุคคลอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่างแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มุ่งถึงการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้สังคมเกิดการยอมรับและผู้ต้องขังสามารถกลับไปใช้ชีวิตตามปกติภายหลังพ้นโทษด้วย ดังนั้น วิธีหนึ่งซึ่งเป็นหลักสากลอื่นจะทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้อย่างครบครันนั้น ก็คือการทำงานหรือการใช้แรงงานผู้ต้องขัง เพราะการให้ผู้ต้องขังทำงานนั้นเป็นการบังคับผู้ต้องขังให้ใช้ร่างกายและแรงใจในการทำงาน เพื่อเป็นการลงโทษให้ได้รับความลำบากยากเข็ญ ตอบสนองต่อทฤษฎีการแก้แค้นทดแทน แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการเสริมสร้างการเรียนรู้ เป็นการสร้างอาชีพให้ผู้ต้องขังมีรายได้ ปลุกฝังนิสัยการทำงานให้ตระหนักถึงคุณประโยชน์ ฝึกความรับผิดชอบ และความมีคุณค่าทางสังคม อันเป็นวัตถุประสงค์หลักในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

จากการศึกษาพบว่า ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 หรือกฎกระทรวง หรือระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ต้องขังนั้นมิได้ถูกปรับปรุงแก้ไขในเรื่องการคุ้มครองสิทธิในการทำงานของผู้ต้องขังให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน อีกทั้งหลักเกณฑ์ในบางส่วน ยังมิได้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ซึ่งเป็นหลักสากล รวมทั้งบทกฎหมายบางอย่างของไทยยังมีความบกพร่องในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังในเรื่องการทำงานหากเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ

ดังนั้น จึงขอสรุปปัญหาการทำงานของผู้ต้องขังจากที่ได้กล่าวไว้แล้ว ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ประเทศไทยประสบปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำมาโดยตลอด สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการนำมาตราการเลียงโทษจำคุกมาใช้ค่อนข้างน้อย หรือกล่าวได้ว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดมักใช้การลงโทษโดยเรือนจำเป็นส่วนใหญ่ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาความแออัดภายในเรือนจำ

2. การพัฒนาการทำงานของผู้ต้องขังให้นำไปประกอบอาชีพได้จริง

การให้ผู้ต้องขังทำงานหรือฝึกวิชาชีพที่ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญการ รวมถึงงบประมาณ การขาดสิ่งดังกล่าวส่งผลให้การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร และเรือนจำส่วนใหญ่มุ่งเน้นการสร้างรายได้ให้กับเรือนจำมากกว่ามุ่งเน้นการพัฒนาให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพที่มีคุณภาพ ผู้ต้องขังจึงขาดความรู้และทักษะในการนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษได้ จึงก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานภายหลังปล่อยตัวตามมา

3. วัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขัง

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ยังไม่มีการกำหนดถึงวัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขังไว้เช่นเดียวกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษที่ซึ่งกำหนดให้การจัดการและลักษณะของงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำในเรือนจำนั้นควรมีลักษณะเหมือนกันกับงานในสังคมภายนอกเรือนจำมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อจะได้เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังให้สามารถประกอบอาชีพได้หลังจากพ้นโทษจำคุกไปแล้ว

4. ลักษณะงาน ประเภทงาน และสิทธิหน้าที่ในการทำงาน

4.1 การที่กฎหมายไทยไม่ให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังในการเลือกงานตามความสนใจ โดยกำหนดให้ เป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานเรือนจำเท่านั้นในการกำหนดงานให้แก่ผู้ต้องขัง อันเป็นการไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษที่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีสิทธิเลือกงานตามผู้ต้องขังนั้นประสงค์ที่จะทำตามความสนใจ

4.2 กรมราชทัณฑ์มีนโยบายในการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังที่มีความหลากหลาย แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าในทางปฏิบัติการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังนั้นไม่สามารถที่จะฝึกอาชีพให้ผู้ต้องขังได้ตามนโยบายเนื่องจากงบประมาณที่ค่อนข้างจำกัด ทำให้ผู้ต้องขังไม่สามารถจะฝึกอาชีพได้

4.3 การทำงานภายนอกเรือนจำของไทยนั้นจะเป็นการทำงานสาธารณประโยชน์เป็นส่วนใหญ่ อาทิ ขุดลอกคูคลองสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งลักษณะงานดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดทักษะความชำนาญในด้านการประกอบอาชีพแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่าการทำงานภายนอกเรือนจำไม่ได้มุ่งการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังอย่างแท้จริง ทำให้เมื่อภายหลังพ้นโทษผู้ต้องขังไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการให้ผู้ต้องขังทำงาน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพต่อไปได้

4.4 ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 กฎกระทรวง รวมถึงระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง มิได้บัญญัติถึงจำนวนชั่วโมงสูงสุดของการทำงานรายวันและรายสัปดาห์ของผู้ต้องขัง ที่

ผู้ต้องขังจะต้องทำงานเป็นจำนวนชั่วโมงสูงสุดต่อวันเท่าใด ซึ่งไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ

5. ค่าตอบแทน การจัดเก็บเงินออม และค่าอุปการะเลี้ยงดู

5.1 ค่าตอบแทนที่ผู้ต้องขังได้จากการทำงานนั้นจะได้รับในรูปแบบของรางวัล ซึ่งผู้ต้องขังจะได้รับรางวัลต่อเมื่องานที่ผู้ต้องขังทำนั้นเกิดผลกำไรเท่านั้น แสดงว่าถ้าผลงานที่ผู้ต้องขังทำนั้นไม่มีกำไร ผู้ต้องขังก็จะไม่มีสิทธิได้รับรางวัลเสมือนเป็นการทำให้เปล่า ซึ่งต่างจากระบบค่าจ้างเป็นการจ่ายโดยคำนึงถึงระยะเวลาเป็นสำคัญ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าตอบแทนของไทยนั้นไม่มีความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งมีได้เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษที่กำหนดให้มีระบบการจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมให้แก่ผู้ต้องขัง

5.2 เมื่อพิจารณาจากระบบการจัดเก็บเงินออมของไทย มีเพียงแต่การกำหนดให้มีการจัดเก็บเงินออมของผู้ต้องขังไว้ในการทำงานสาธารณะตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ พ.ศ.2523 เท่านั้น และระเบียบ ฯ ก็ไม่ได้กำหนดว่าจำนวนเงินออมที่จัดเก็บนั้น จะช่วยให้ผู้ต้องขังดำรงชีพภายหลังพ้นโทษแล้วเป็นระยะเวลานานเท่าใด ทั้ง ๆ ที่ตามความมุ่งหมายของการจัดเก็บเงินออม เกิดขึ้นก็เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องขังในช่วงเวลาหนึ่งภายหลังการปล่อย

5.3 ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 กฎกระทรวง รวมถึงระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการหักเงินจากค่าตอบแทนจากการทำงานเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษที่กำหนดให้ส่งเงินรายได้บางส่วนไปให้แก่ครอบครัวของตนด้วย

6. สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของผู้ต้องขัง

6.1 ในด้านการให้ความคุ้มครองกรณีผู้ต้องขังเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานในประเทศไทยได้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังจากการประสบอันตรายขณะทำการตามหน้าที่ไว้มาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ แต่ขาดการแก้ไขปรับปรุงในเรื่องจำนวนรางวัล รวมถึงเงินทำขวัญ ให้เหมาะสมกับค่าเงินในปัจจุบัน จึงไม่เป็นการเยียวยาผู้ต้องขังอย่างแท้จริง

6.2 ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 กฎกระทรวง รวมถึงระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการจ่ายค่าชดเชยการตกงานของผู้ต้องขังไว้ ดังนั้น ผู้ต้องขังจึงไม่มีสิทธิตามกฎหมายในการได้รับค่าชดเชยการตกงาน

6.3 ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 กฎกระทรวง รวมถึงระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการให้สิทธิผู้ต้องขังได้รับการประกันการว่างงานและเงินชดเชยการว่างงานหลังจากการปล่อยตัว

7. บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

7.1 เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขังทั้งหมด จะเห็นว่า พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 โดยบัญญัติถึงหลักการสำคัญ ๆ ไว้เท่านั้นซึ่งจะมีการบัญญัติรายละเอียดต่าง ๆ ขยายไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทยที่ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 อีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้ยังได้ขยายไว้ในระเบียบ หรือข้อบังคับต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ต้องขังอยู่นั้นกระจัดกระจาย อยู่ในรูปของกฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ หรือหนังสือสั่งการ ซึ่งฐานะทางกฎหมายเหล่านี้มีลำดับรองจากพระราชบัญญัติ และโดยส่วนใหญ่จะถูกระงับโดยฝ่ายบริหาร จึงทำให้กฎหมายหรือบทบัญญัติขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

7.2 นอกจากนี้กฎหมายบังคับโทษที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของไทยนั้นยังไม่สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทย โดยเฉพาะในเรื่องการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขัง จะเห็นว่า แตกต่างกับการคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างเป็นอย่างมาก อาทิ จำนวนค่าตอบแทน สิทธิในการลา การได้รับค่าสินไหมทดแทนจากอุบัติเหตุอันเนื่องมาจากการทำงาน เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ไม่ว่าผู้ใช้แรงงานผู้นั้นจะอยู่ในสถานะใด กล่าวคือ อาจอยู่ในฐานะผู้ต้องขัง หรืออาจอยู่ในฐานะลูกจ้าง แต่การคุ้มครองขั้นพื้นฐานของผู้ใช้แรงงานด้วยกัน ควรจะเท่าเทียมและอยู่ในมาตรฐานเดียวกันโดยไม่เลือกปฏิบัติภายใต้รัฐธรรมนูญ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาถึงมาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องขัง จะพบว่า มีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ในเรื่องกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ควรนำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้ให้มากขึ้นเพื่อเป็นการลดปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ อาทิ การควบคุมผู้ต้องขังโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การปล่อยตัวชั่วคราว การคุมประพฤติ การทำงานบริการสังคม การกักขังไว้ที่บ้าน และการพักการลงโทษ เป็นต้น ซึ่งหากนำมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมส่งผลเป็นการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำได้เป็นอย่างดี

2. ในเรื่องการพัฒนาการทำงานของผู้ต้องขังให้นำไปประกอบอาชีพได้จริง

ควรมีการจัดตั้งเรือนจำสำหรับฝึกวิชาชีพโดยเฉพาะขึ้นตามความเหมาะสมหรือบริบทของสภาพพื้นที่ โดยมีการคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีความต้องการฝึกวิชาชีพในแต่ละสาขาไปอยู่ร่วมกัน ไม่ปะปนกับผู้ต้องขังสาขาอื่น ๆ เพื่อให้มีการฝึกวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างงานและสร้างวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพได้ภายหลังจากการปล่อยตัว

3. ในเรื่องวัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขัง

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ในส่วนวัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขังยังไม่มีบัญญัติไว้โดยตรง มีเพียงแต่นโยบายของกรมราชทัณฑ์เท่านั้น ที่เป็นแนวปฏิบัติไว้ ซึ่งสมควรที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องวัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขังหรือฝึกวิชาชีพ นั้นว่า จะต้องทำให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพได้หลังจากพ้นโทษแล้ว เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติ และเป็นการสร้างหลักประกันให้แก่ผู้ต้องขังว่า งานที่ผู้ต้องขังได้ทำนั้นมีประโยชน์ต่อตัวผู้ต้องขังเอง และป้องกันเจ้าหน้าที่เรือนจำงานที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างอาชีพมาให้ผู้ต้องขังทำ

4. ในเรื่องลักษณะงาน ประเภทงาน และสิทธิหน้าที่ในการทำงาน

4.1 ควรให้สิทธิผู้ต้องขังในการเลือกงานที่ประสงค์จะทำเองภายในกรอบวิชาชีพที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังนั้น เพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังถูกบังคับจนเกินไป จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 22 จากที่กำหนดให้เจ้าพนักงานเรือนจำเท่านั้นเป็นผู้กำหนดลักษณะงาน เป็นให้ผู้ต้องขังมีโอกาสดำเนินการตามความสนใจ ตามความถนัด หรือตามความเหมาะสมกับตน เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานภายในเรือนจำ อีกทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและความสัมฤทธิ์ผลของงาน

4.2 รัฐควรให้ความสำคัญต่อการทำงานหรือฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้มากขึ้น โดยจัดงบประมาณให้เพียงพอต่อการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เนื่องจากหากในระหว่างบังคับโทษผู้ต้องขังได้รับการฝึกอบรมอาชีพที่ดี เมื่อพ้นโทษออกมาแล้วผู้ต้องขังนั้นก็สามารที่จะนำความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการฝึกฝนภายในเรือนจำออกมาใช้ประโยชน์ หรือยึดเป็นอาชีพหลักได้ โดยไม่ต้องกลับไปกระทำความผิดที่ผิดกฎหมายอีก เป็นการแก้ไขปัญหาคriminal และในขณะเดียวกันเป็นการป้องกันปัญหาในเรื่องกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่จะเกิดขึ้นไปในตัว

4.3 การทำงานภายนอกเรือนจำของไทย กรมราชทัณฑ์ควรมีการปรับปรุงลักษณะงานที่ให้ผู้ต้องขังทำ โดยมุ่งเน้นลักษณะงานไปในทางการฝึกวิชาชีพเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพได้ภายหลังจากการปล่อยตัวมากกว่าที่จะให้ผู้ต้องขังทำงานสาธารณะประโยชน์เพียง

อย่างเดียวและควรมีการศึกษาระบบการทำงานภายนอกเรือนจำของสหพันธรัฐเยอรมนี เพื่อนำมาพัฒนาระบบของการทำงานภายนอกเรือนจำของไทย เพราะการทำงานภายนอกเรือนจำหรือการทำงานด้วยตนเองของสหพันธรัฐเยอรมนีนั้นเปิดโอกาสให้แก่ผู้ต้องขังได้ติดต่อกับนายจ้างเอง รวมทั้งการกำหนดเงื่อนไขตามสัญญาจ้างกันเอง ส่งผลให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับสังคมภายนอกและฝึกฝนทักษะในประกอบอาชีพด้วยตนเองและมีรายได้มาเป็นทุนตั้งต้นชีวิตตนเองภายหลังพ้นโทษ อันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพราะนอกจากจะทำให้ผู้ต้องขังมีสิทธิทำงานและมีรายได้ตั้งแต่อยู่ในระหว่างการจำคุก ซึ่งหากผู้ต้องขังที่มีความสามารถในการทำงาน เมื่อพ้นโทษออกไป ก็สามารถที่จะถูกจ้างจากการทำงานนั้นต่อเนื่องไปได้ โดยไม่ต้องริเริ่มหางานใหม่ ส่งผลให้ปัญหาในการว่างงานลดน้อยลง และโอกาสในการกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกของผู้ต้องขังก็น้อยลงตามไปด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของเรือนจำได้เป็นอย่างดี

4.4 ควรที่จะกำหนดจำนวนชั่วโมงสูงสุดของการทำงานรายวัน หรือรายสัปดาห์ของผู้ต้องขังให้ชัดเจนเหมือนอย่างกฎหมายบังคับโทษของประเทศอังกฤษและเป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ตัวผู้ต้องขัง โดยผู้เขียนเห็นว่า จำนวนชั่วโมงสูงสุดของการทำงานรายวันและรายสัปดาห์ของผู้ต้องขัง ในหนึ่งวันต้องไม่เกิน 8 ชั่วโมง และเมื่อรวมเวลาทำงานทั้งสิ้นแล้ว สัปดาห์หนึ่งต้องไม่เกิน 48 ชั่วโมง เว้นแต่งานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของผู้ต้องขัง จะต้องมียุทธศาสตร์การทำงานปกติวันหนึ่งไม่เกิน 7 ชั่วโมง และเมื่อรวมเวลาทำงานทั้งสิ้นแล้วสัปดาห์หนึ่งต้องไม่เกิน 42 ชั่วโมง ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541

5. ในเรื่องค่าตอบแทน การจัดเก็บเงินออมและค่าอุปการะเลี้ยงดู

5.1 ระบบการจ่ายค่าตอบแทนในรูปแบบของรางวัลนั้นเป็นระบบการจ่ายค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องขัง เนื่องจากการจ่ายรางวัลแก่ผู้ต้องขังจะจ่ายต่อเมื่องานนั้นมิทำไร จึงควรมีแก้ไขบทบัญญัติจากระบบการจ่ายค่าตอบแทนในรูปแบบของรางวัล ให้เป็นระบบการจ่ายเงินในรูปแบบค่าจ้าง โดยให้ผู้ต้องขังที่ทำงานพึงมีสิทธิที่ได้รับค่าตอบแทนการทำงานตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานอย่างกฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังมากขึ้น และนอกจากนี้ควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องวิธีการจ่ายเงินรางวัลให้ผู้ต้องขังตามประเภทของงานนั้น ควรให้มีมาตรฐานเดียวกันโดยไม่แบ่งแยกว่างานนั้นจะมีลักษณะใด หรือเป็นงานสาธารณะหรือไม่ การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวจะทำให้เกิดความชัดเจน และผู้ต้องขังสามารถตรวจสอบความถูกต้องในขั้นตอนการจ่ายเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเงินได้ จำนวนเงินรางวัลที่จะได้รับ หรือ

ระยะเวลาในการได้รับเงินจะต้องมีความเหมาะสมไม่เข้าจนเกินไป อีกทั้งเป็นการป้องกันการคอร์รัปชันได้เป็นอย่างดี

5.2 ควรที่จะเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการจัดเก็บเงินออมในเรื่องจำนวนของเงินออม ซึ่งจะต้องถูกกำหนดให้เพียงพอต่อการตั้งต้นชีวิตในระยะเวลาหนึ่ง ทั้งในส่วนการทำงานภายในและภายนอกเรือนจำ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขัง รวมทั้งเพื่อให้ผู้ต้องขังมีเงินทุนในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ และไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ อันเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงานของผู้ต้องขัง

5.3 ควรจะให้ผู้ต้องขังมีหน้าที่ในการจ่ายเงินที่ได้จากการทำงานให้เป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูครอบครัว เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ตามศีลธรรมจรรยาของสถาบันครอบครัว ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องขังเกิดความรับผิดชอบต่อครอบครัว และช่วยลดช่องว่างเพิ่มความใกล้ชิดของบุคคลในครอบครัว

6. ในเรื่องสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของผู้ต้องขัง

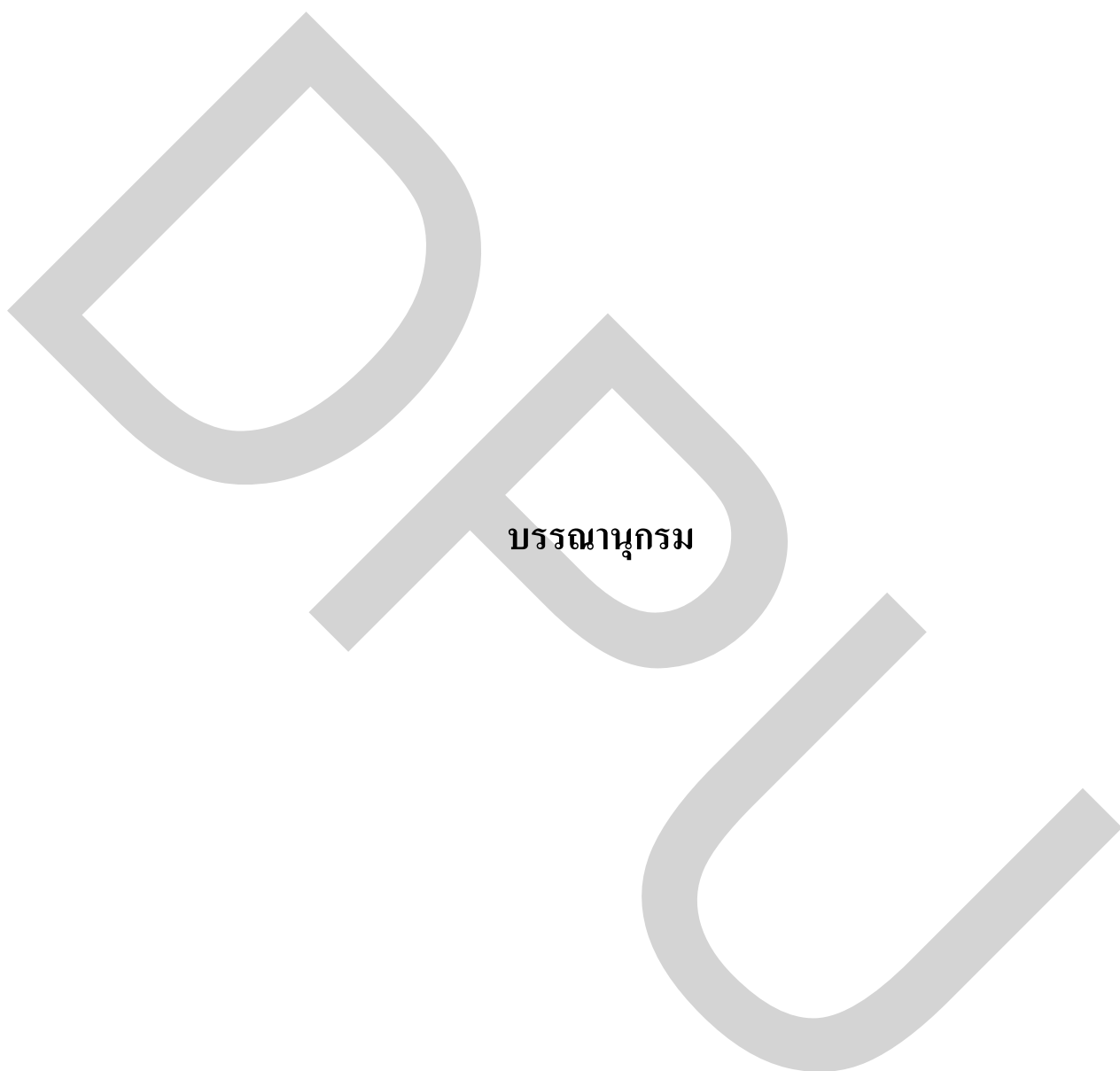
6.1 ควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังจากการประสบอันตรายขณะทำการตามหน้าที่ให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกันกับพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ.2537 ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างเท่าที่จะเป็นไปได้ ไม่ว่าจะเป็น นิยาม หลักเกณฑ์ ต่าง ๆ อัตราค่าสินไหมทดแทน เป็นต้น การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัตินี้ดังกล่าว จะไม่เป็นการเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมต่อผู้ใช้แรงงานด้วยกัน ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ และไม่เป็น การขัดต่อหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

6.2 ควรจะเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประกันการว่างงานและเงินชดเชยการว่างงานหลังจากการปล่อยตัว เหมือนอย่างกฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อเป็นการช่วยเหลือและเยียวยาแก่ผู้ต้องขังในเบื้องต้น เนื่องด้วยหลังจากพ้นโทษแล้ว ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ก็มักจะหางานทำไม่ได้ เมื่อไม่ได้ประกอบอาชีพก็ไม่มีรายได้มาเลี้ยงชีพ จึงเกิดภาวะประสบปัญหาทางการเงินตามมา จึงอาจส่งผลให้เกิดการกระทำความผิดอาญาซ้ำขึ้นอีก

6.3 ควรที่จะเพิ่มเติมบทบัญญัติให้สิทธิผู้ต้องขังได้รับค่าชดเชยการตกงาน ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่สามารถทำงานได้ เหมือนอย่างกฎหมายบังคับโทษทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อเป็นการเยียวยาแก่ผู้ต้องขังที่ไม่สามารถทำงานได้ เหตุเพราะมิใช่ความผิดของตน ได้รับการคุ้มครองขั้นพื้นฐานทางการเงินอันเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการดำรงชีพไม่ให้ผู้ต้องขังนั้นเดือดร้อนจนเกินควร

7. ในเรื่องบทบัญญัติของกฎหมาย ควรที่จะทบทวนและปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษให้ทันต่อสังคมปัจจุบัน และยกระดับของกฎหมายรอง เช่น กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ และหนังสือสั่งการ เป็นต้น ให้เป็นกฎหมายในลำดับเดียวกันกับพระราชบัญญัติโดยการรวบรวมนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ ให้มีความชัดเจน และมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ทำให้ง่ายแก่การบังคับใช้และเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ

8. ในด้านอื่น ๆ ควรจะจัดให้มีโปรแกรมที่มีการพัฒนาผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ สอดแทรกเข้ามาในชีวิตประจำวัน หรือในระหว่างการทำงานของผู้ต้องขังด้วย โดยเฉพาะด้านการศึกษา หรือการฝึกวิชาชีพ เพื่อเป็นการพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความรู้และนำมาใช้ภายหลังพ้นโทษ และป้องกันการจำงานโดยหวังแต่ผลกำไรจากการใช้แรงงานผู้ต้องขังแต่เพียงอย่างเดียว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์. (2551). *งานราชทัณฑ์เปรียบเทียบ: มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง*. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.
- _____. (2555). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบและกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์*. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.
- กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย (2525). *ประวัติราชทัณฑ์ 200 ปี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
- _____. (2555). *การรับจ้างแรงงานผู้ต้องขัง*. สืบค้น 3 มิถุนายน 2557, จาก <http://br.correct.go.th/spn/index.php/2011-12-17-12-59-51/60-2012-03-23-12-27-12>.
- _____. (ม.ป.ป.). *ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ*. สืบค้น 7 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.correct.go.th/lawcorrects/lawfile/50001.pdf>.
- _____. (2542). *คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
- _____. (2555). *วิวัฒนาการในการทำงานของผู้ต้องขังในประเทศไทย*. สืบค้น 3 มิถุนายน 2557, จาก <http://br.correct.go.th/spn/index.php/2011-12-17-12-59-51/87-2012-06-20-14-33-00>.
- _____. (2557). *สถิตินักโทษเด็ดขาดแยกตามลักษณะความผิด* สํารวจ ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2557. สืบค้น 22 สิงหาคม 2557, จาก http://www.correct.go.th/correct2009/stat/rt103/rt103_1May2014.PDF.
- _____. (2557). *สถิติผู้ต้องขังราชทัณฑ์ทั่วประเทศ* สํารวจ ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2557. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2557, จาก <http://www.correct.go.th/correct2009/stat.html>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2557). *กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง*. สืบค้น 1 มิถุนายน 2557, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki>. และ <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/iccppt.pdf>.
- _____. (2557). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมือง*. สืบค้น 1 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/udhrt.pdf>.

กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ , และ ณัฐสา จิตรไพฑูรย์. (ม.ป.ป.). *มาตรฐานองค์การ*

สหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ:เดือนตุลา.

เกษมสันต์ วิลาวรรณ. (2555). *คำอธิบายกฎหมายแรงงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

เกียรติศักดิ์ วงศ์ไชยสุวรรณ. (2522, มกราคม-กุมภาพันธ์). การใช้แรงงานนักโทษในสาธารณะกิจ.

วารสารราชทัณฑ์, 27. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.

คณิต ณ นคร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

จรัญ ภักดีธนากุล. (พฤศจิกายน, 2556). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. กรุงเทพฯ:สำนัก

อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

เดือนเพ็ญ กุลสุวรรณ. *แนวทางการสร้างความเป็นธรรมในสังคม*. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2556,

จาก <https://www.sites.google.com/site/deunpen601/naewthang-kar-srang-khwam-pen-thrrm-ni-sangkh>.

เทิดศักดิ์ บุญยไวโรจน์. (2540). *การแก้ไขฟื้นฟูนักโทษ: ศึกษากรณีการฝึกอาชีพและการบังคับใช้*

แรงงาน (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2554, กรกฎาคม-ธันวาคม). นักโทษไทยเป็นนักโทษที่มีความสุขที่สุดใน

โลกจริงหรือ?. *วารสารศาลพาห*, 58(1), กรุงเทพฯ:สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.

ธานี วรภัทร์. (2549, มิถุนายน). กฎหมายบังคับโทษจำคุกในประเทศญี่ปุ่น. *บทบัญญัติ*, 62(2),

กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

_____. (2549, มิถุนายน). การบังคับโทษจำคุกในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. *บทบัญญัติ*,

62(1), กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

_____. (2550, มกราคม-มิถุนายน). กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย: การบังคับโทษจำคุก

(Penalty Law in Thailand : The Enforcement of the Sentence of Imprisonment).

วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต, 7(1), กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

_____. (2550, มกราคม-มิถุนายน). การบังคับโทษจำคุกในประเทศอังกฤษ. *วารสารกฎหมาย*

ธุรกิจบัณฑิต, 7(1), กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

_____. (2552). *กฎหมายบังคับโทษจำคุกในประเทศไทย: การบังคับโทษจำคุก* (วิทยานิพนธ์

ปริญญาคุฎบัณฑิต). กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

_____. (2555). *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

นัทธี จิตสว่าง. (ม.ป.ป.). *หลักทัณฑ์วิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์กรม

ราชทัณฑ์.

_____. *นักโทษล้นคุกกับมาตรการทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้*

- เรือนจำ. สืบค้น 25 สิงหาคม 2557, จาก <http://www.gotoknow.org/posts/497865>.
- ประกิจ กฤษณะ. (2526, พฤศจิกายน-ธันวาคม). การใช้แรงงานนักโทษเด็ดขาดออกทำงาน
สาธารณะนอกเรือนจำ. *วารสารราชทัณฑ์*, 31, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ปรายพริก.
- ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). *หลักทัณฑ์วิทยา*. กรุงเทพฯ: บริษัทการพิมพ์.
- รังสิพร จันทน์สมวงษ์. (2552). *แรงจูงใจและความคาดหวังที่มีต่อการฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขัง*
เรือนจำพิเศษธนบุรี (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วราภรณ์ สุจริตกุล. (2539). *นักโทษเด็ดขาดกับสิทธิทางกฎหมาย (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร*
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสัย พุกกะวัน. (2544). *คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ: ทัพย์อักษร.
- สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด. (2540). *สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ*.
กรุงเทพฯ: เซเวนพรีนติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- สมรัตน์ เข้มศิริ. (2553). *กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เกี่ยวกับการ*
ควบคุมผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อุททิศ แสนโกสิก. (2515, 23 มีนาคม). *หลักกฎหมายอาญา: การลงโทษ*. อนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ ณ วัดธาตุทอง.
- _____. (2525). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการกองวิชาการ
กรมอัยการ.
- อรัญ สุวรรณบุบผา. (2518). *หลักอาญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พุทธศักราช 2541.
- พระราชบัญญัติเงินทดแทน พุทธศักราช 2537.
- พระราชบัญญัติประกันสังคม พุทธศักราช 2533.
- พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479.
- กฎกระทรวงมหาดไทย.
- ระเบียบของกรมราชทัณฑ์.
- ข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์.

ภาษาต่างประเทศ

- Embrassy of the United states Tokyo.Japan. (2014). *Fuchu Prison*. Retrieved July 25, 2014, from <http://japan.usembassy.gov/e/acs/tacs-7110g.html>.
- Evelyn Shea. (2007). *Why work? A study of Prison Labour in England, France and Germany*. Berlin:Duncker&HumblotGmbh.
- German criminal and prison policy*. Retrieved July 14, 2014, from http://www.internationalpenalandpenitentiaryfoundation.org/Site/documents/Stavern/19_Stavern_Report%20Germany.pdf.
- Gunther Kaiser. (1984). *Prison Systems & Correctional Laws : Europe. The United Stated, and Japan. A Comparative Analysis.U.S.A.:Transnational Publishers*.
- The House of Commons Home Affairs Committee. (2004-2005). *Rehabilitation of Prisoners*. London:The Stationery Office Limited.
- Human Rights Watch. (1995, March). *Prison Conditions in Japan*. U.S.A.: Human Rights Watch.
- JVA Straubing (Bayern)*. Retrieved July 15, 2014, from <http://www.1a-jva.de/en/bayern/jva-straubing.html>.
- Kaiser Schöch.(2003). *Strafvollzug*.5.Auflage. Germany:UTB.
- Nancy Loucks. (2000). *Prison Rules : A Working Guide*. London:the Prison Reform Trust.
- Nigle Walker and Nicola Padfield.(1999). *Sentencing:Theory, Practice and Law* (second edition). London:Butterworths.
- Roy Walmsley. (2013). *World Prison Population List (10th edition)*. Retrieved July 27, 2014, from <http://images.derstandard.at/2013/11/21/prison-population.pdf>.
- The Social Exclusion Unit. (2002, July). *Reducing re-offending by ex-prisoners*.
- Sentencing and Prison Practices in Germany and the Netherlands : Implications for the United States*. (OCTOBER 2013). (p.7). Retrieved July 27, 2014, from <http://www.vera.org/sites/default/files/resources/downloads/european-american-prison-report-v3.pdf>.
- Stephen Livingstone and Tim Owen. (1993). *Prison Law Text and Materials*.
- UNAFEI. (2011). *CHAPTER 6 CORRECTIONAL SERVICE*. Retrieved July 25, 2014, from

http://www.unafei.or.jp/english/pdf/CJSJ_2011/08Chapter6.pdf.

The Basic Law of the Federal Republic of Germany.

The Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB).

Strafvollzugsgesetz 1976.

The Code of Criminal Procedure (Japan).

The Criminal Code (Japan).

The Prison Law (Japan).

The Prison Law Enforcement Regulations (Japan).

The Prison Act 1952.

The Prison Rules 1999.

The European Prison Rules 2006.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล

ประวัติการศึกษา

ปาริมา คงสุจริต

พ.ศ. 2551 นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง)

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พ.ศ. 2553 สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสหภาพความ

พ.ศ. 2553 สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา